

*Załącznik
do uchwały Nr
CCLXXXVIII/5735/2018
Zarządu Województwa Lubelskiego
z dnia 24 lipca 2018 r.*

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020

(przyjęty pierwotną Decyzją Komisji Europejskiej C(2015)887 z dnia 12 lutego 2015 r.)
ze zmianami zatwierdzonymi Decyzją Komisji Europejskiej C(2018)3837 z dnia 12 czerwca 2018 r.)

Spis treści:

<u>SPIS SKRÓTÓW</u>	4
<u>ROZDZIAŁ 1. STRATEGIA DOTYCZĄCA WKŁADU PROGRAMU OPERACYJNEGO W REALIZACJĘ UNIJNEJ STRATEGII NA RZECZ INTELIGENTNEGO, ZRÓWNOWAŻONEGO WZROSTU SPRZYJAJĄCEGO WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU ORAZ OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZEJ, SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ</u>	7
<u>1.1. Strategia dotycząca wkładu programu operacyjnego w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz osiągnięcie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej</u>	7
<u>1.1.1. Opis zawartej w programie strategii dotyczącej wkładu w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz osiągnięcie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej</u>	7
<u>1.1.2. Uzasadnienie wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych</u>	17
<u>1.2 Uzasadnienie alokacji finansowej</u>	29
<u>1.2.1. Uzasadnienie podziału środków między cele tematyczne i priorytety inwestycyjne</u>	29
<u>ROZDZIAŁ 2. OSIE PRIORYTETOWE</u>	39
<u>2.A. OPIS OSI PRIORYTETOWYCH INNYCH NIŻ POMOC TECHNICZNA</u>	39
<u>2.A.1 OŚ PRIORYTETOWA 1 BADANIA I INNOWACJE</u>	39
<u>2.A.2 OŚ PRIORYTETOWA 2 CYFROWE LUBELSKIE</u>	47
<u>2.A.3 OŚ PRIORYTETOWA 3 KONKURENC PRZEDSIĘBIORSTW</u>	53
<u>2.A.4 OŚ PRIORYTETOWA 4 ENERGIA PRZYJAZNA ŚRODOWISKU</u>	66
<u>2.A.5 OŚ PRIORYTETOWA 5 EFEKTYWNOŚĆ ENERGETYCZNA I GOSPODARKA NISKOEMISYJNA</u>	71
<u>2.A.6 OŚ PRIORYTETOWA 6 OCHRONA ŚRODOWISKA I EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW</u>	86
<u>2.A.7 OŚ PRIORYTETOWA 7 OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I NATURALNEGO</u>	98
<u>2.A.8 OŚ PRIORYTETOWA 8 MOBILNOŚĆ REGIONALNA I EKOLOGICZNY TRANSPORT</u>	107
<u>2.A.9 OŚ PRIORYTETOWA 9 RYNEK PRACY</u>	115
<u>2.A.10 OŚ PRIORYTETOWA 10 ADAPTACYJNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW I PRACOWNIKÓW DO ZMIAN</u>	137
<u>2.A.11 OŚ PRIORYTETOWA 11 WŁĄCZENIE SPOŁECZNE</u>	151
<u>2.A.12 OŚ PRIORYTETOWA 12 EDUKACJA, KWALIFIKACJE I KOMPETENCJE</u>	174
<u>2.A.13 OŚ PRIORYTETOWA 13 INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA</u>	199
<u>ROZDZIAŁ 2.B. OŚ PRIORYTETOWA DOTYCZĄCA POMOCY TECHNICZNEJ</u>	222
<u>2.B.1 OŚ PRIORYTETOWA 14 POMOC TECHNICZNA</u>	222
<u>ROZDZIAŁ 3. PLAN FINANSOWY PROGRAMU OPERACYJNEGO</u>	227
<u>3.1 Środki finansowe z poszczególnych funduszy oraz kwoty na rezerwę wykonania</u>	227
<u>3.2 Łączne środki finansowe w podziale na fundusz oraz współfinansowanie krajowe (EUR)</u>	229
<u>ROZDZIAŁ 4. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE DO ROZWOJU TERYTORIALNEGO</u>	233
<u>4.1 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność</u>	233
<u>4.2 Zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich</u>	234
<u>4.3 Ramy realizacji ZIT poza zintegrowanymi przedsięwzięciami z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich oraz szacunkowa alokacja z poszczególnych osi priorytetowych</u>	234
<u>4.4 Rozwiązania dotyczące przedsięwzięć międzyregionalnych i transnarodowych w ramach programu operacyjnego, z udziałem beneficjentów znajdujących się w co najmniej jednym innym państwie członkowskim</u>	235

<u>4.5 Wkład planowanych przedsięwzięć w ramach programu w odniesieniu do strategii makroregionalnych i strategii morskich, z zastrzeżeniem potrzeb obszaru objętego programem zidentyfikowanych przez państwo członkowskie</u>	236
<u>ROZDZIAŁ 5. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW GEOGRAFICZNYCH NAJBARDZIEJ DOTKNIĘTYCH UBÓSTWEM LUB GRUP DOCELOWYCH NAJBARDZIEJ ZAGROŻONYCH DYSKRYMINACJĄ LUB WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM</u>	237
<u>5.1 Obszary geograficzne najbardziej dotknięte ubóstwem / grupy docelowe najbardziej zagrożone dyskryminacją lub wykluczeniem społecznym</u>	237
<u>5.2 Strategia służąca zaspokojeniu szczególnych potrzeb obszarów geograficznych najbardziej dotkniętych ubóstwem/grup docelowych najbardziej zagrożonych dyskryminacją lub wykluczeniem społecznym oraz, w stosownych przypadkach, wkład zintegrowanego podejścia ustanowionego w umowie partnerstwa</u>	238
<u>ROZDZIAŁ 6. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW GEOGRAFICZNYCH, KTÓRE CIERPIĄ NA SKUTEK POWAŻNYCH I TRWAŁYCH NIEKORZYSTNYCH WARUNKÓW PRZYRODNICZYCH LUB DEMOGRAFICZNYCH</u>	240
<u>ROZDZIAŁ 7. INSTYTUCJE I PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA ZARZĄDZANIE, KONTROLĘ I AUDYT ORAZ ROLA PARTNERÓW</u>	241
<u>7.1 Odpowiednie instytucje i podmioty</u>	241
<u>7.2 Zaangażowanie właściwych partnerów</u>	241
<u>7.2.1 Przedsięwzięcia podjęte w celu zaangażowania właściwych partnerów w przygotowanie programu operacyjnego oraz rola tych partnerów we wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji programu operacyjnego</u>	241
<u>7.2.2. Granty globalne (EFS)</u>	245
<u>7.2.3. Środki przeznaczone na budowanie potencjału</u>	245
<u>ROZDZIAŁ 8. KOORDYNACJA MIĘDZY FUNDUSZAMI POLITYKI SPÓJNOŚCI, EFRROW, EFMR ORAZ INNYMI UNIJNYMI I KRAJOWYMI INSTRUMENTAMI FINANSOWANIA ORAZ EBI</u>	246
<u>ROZDZIAŁ 9. WARUNKI WSTĘPNE</u>	250
<u>ROZDZIAŁ 10. ZMNIEJSZENIE OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH DLA BENEFICJENTÓW</u>	283
<u>ROZDZIAŁ 11: ZASADY HORYZONTALNE</u>	285
<u>11.1 Zrównoważony rozwój</u>	285
<u>11.2 Równość szans i niedyskryminacja</u>	286
<u>11.3 Równość płci</u>	287
<u>ROZDZIAŁ 12. ODDZIELNE CZĘŚCI</u>	289
<u>12.1 Duże projekty, których realizację zaplanowano w okresie programowania</u>	289
<u>12.2 Ramy wykonania dla programu operacyjnego</u>	289
<u>12.3 Właściwi partnerzy zaangażowani w przygotowanie programu</u>	291
<u>ZAŁĄCZNIKI</u>	293

SPIS SKRÓTÓW

AOS	Ambulatoryjna opieka specjalistyczna
B+I	badania i innowacje
B+R	badania i rozwój
BGK	Bank Gospodarstwa Krajowego
CEF	"Łącząc Europę" (ang. <i>Connecting Europe Facility</i>)
CIS	Centrum Integracji Społecznej
COSME	Program na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw (ang. <i>Programme for the Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises</i>)
CT	Cel Tematyczny
DEFS	Departament Europejskiego Funduszu Społecznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie
DPR	Departament Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie
DRPO	Departament Regionalnego Programu Operacyjnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie
DSRK	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności
EFG	Europejski Fundusz Dostosowania do Globalizacji
EFMR	Europejski Fundusz Morski i Rybacki
EFPONP	Europejski Fundusz Pomocy Osobom Najbardziej Potrzebującym
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFRROW	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EFSI	Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne
ES	ekonomia społeczna
EURES	Europejskie Służby Zatrudnienia (ang. <i>European Employment Services</i>)
FE	Fundusze Europejskie
FS	Fundusz Spójności
GPR	Grupy Producentów Rolnych
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IA	Instytucja Audytowa
IC	Instytucja Certyfikująca
ICT	technologie informacyjno-komunikacyjne (ang. <i>Information and Communication Technologies</i>)
IF	instrumenty finansowe
IOB	instytucje otoczenia biznesu
IS	Inteligentne specjalizacje
ITS	Inteligentne Systemy Transportowe
IZ RPO	Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym
JST	jednostki samorządu terytorialnego
K	Kobiety (dot. tabel ze wskaźnikami)
KE	Komisja Europejska
KEW	kluczowy etap wdrażania
KG PSP	Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej
KIS	Klub Integracji Społecznej
KK UP	Komitet Koordynacyjny ds. Umowy Partnerstwa

KM RPO	Komitet Monitorujący Regionalny Program Operacyjny
KPGO	Krajowy plan gospodarki odpadami 2014
KPM	Krajowa Polityka Miejska
KPOŚK	Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
KPR	Krajowy Program Reform
KPPUiWS	Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie
LOF	Lubelski Obszar Funkcjonalny
LSI2014	Lokalny System Informatyczny
M	Mężczyźni (dot. tabel ze wskaźnikami)
MAiC	Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji
MIR	Ministerstwo/Minister właściwy ds. rozwoju regionalnego
MŚP, MMŚP	mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
MZ	Ministerstwo Zdrowia
NPR	Narodowy Program Rewitalizacji
O	Ogółem (dot. tabel ze wskaźnikami)
OHP	Ochotnicze Hufce Pracy
OOŚ	ocena oddziaływania na środowisko
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
OZE	Odnawialne źródła energii
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PI	Priorytet Inwestycyjny
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PO	program operacyjny
PO IiŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PO IR	Program Operacyjny Innowacyjny Rozwój
PO PC	Program Operacyjny Polska Cyfrowa
PO PW	Program Operacyjny Polska Wschodnia
PO RiM	Program Operacyjny „Rybacko i Morze”
PO WER	Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój
POZ	Podstawowa opieka zdrowotna
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PSCI	Program Unii Europejskiej na rzecz przemian i innowacji społecznych (ang. <i>Programme for Social Change and Innovation</i>)
PZiP	Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa
RDOŚ	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie
RLKS	rozwój lokalny kierowany przez społeczność
RLM	Równoważna Liczba Mieszkańców
ROT	Regionalne Obserwatorium Terytorialne
RPO WL	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego
RSI	Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.
SBEIŚ	Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko
SIEG	Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki
SIT	strategiczna inwestycja terytorialna
SOR	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju
SZOOP	Szczegółowy opis osi priorytetowych

SPA 2020	Strategiczny Plan Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020, z perspektywą do roku 2030
SPS WL	Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020
SRK 2020	Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo
SRKL	Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego
SRWL	Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku)
SRT	Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku
SSP	Strategia Sprawne Państwo 2020
SUE RMB	Strategia Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego
TEN-T	Transeuropejska sieć transportowa (ang. <i>Trans-European Transport Networks</i>)
TGR	Tematyczna Grupa Robocza
TIK	Technologie Informacyjno-Komunikacyjne
UE	Unia Europejska
UMWL	Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie
UP	Umowa Partnerstwa
WPR	Wspólna Polityka Rolna
WPRyb	Wspólna Polityka Rybołówstwa
WRS	Wspólne Ramy Strategiczne
ZIT	Zintegrowana Inwestycja Terytorialna
ZWL	Zarząd Województwa Lubelskiego

ROZDZIAŁ 1. STRATEGIA DOTYCZĄCA WKŁADU PROGRAMU OPERACYJNEGO W REALIZACJĘ UNIJNEJ STRATEGII NA RZECZ INTELIGENTNEGO, ZRÓWNOWAŻONEGO WZROSTU SPRZYJAJĄCEGO WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU ORAZ OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZEJ, SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ

1.1. Strategia dotycząca wkładu programu operacyjnego w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz osiągnięciu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej

1.1.1. Opis zawartej w programie strategii dotyczącej wkładu w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz osiągnięciu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej.

Województwo lubelskie, pomimo ogólnego postępu gospodarczego notowanego w ostatnich latach, nadal zaliczane jest do regionów słabych strukturalnie. Region charakteryzuje się niższą wartością wielu wskaźników w porównaniu do średnich wartości w Polsce oraz UE, również wskaźników kluczowych wskazanych w *Strategii Europa 2020*. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20 – 64 lat w województwie lubelskim wynosił w 2012 roku 65,8% i wartość ta była nieznacznie wyższa od wartości krajowej wynoszącej 64,9%.¹ Na podstawie przeprowadzonej analizy² szacuje się, iż w latach realizacji RPO wskaźnik ten będzie systematycznie wzrastał osiągając wartość 67,6, 68,2 i 69,2% odpowiednio w latach 2018, 2020 i 2023.³ Cel krajowy ustalony dla Polski w obszarze redukcji liczby osób pozostających w ubóstwie jako 1,5 mln osób został osiągnięty w 2012 r. Należy jednak kontynuować działania mające na celu dalsze ograniczanie skali ubóstwa oraz utrwalenie osiągniętego do tychczas efektu w tym zakresie. Dla określenia pozycji województwa względem wartości krajowych stosowany jest wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym. W przypadku województwa lubelskiego wynosił on w 2012 r. 22,9% i wartość ta była znacznie wyższa od wartości krajowej 16,2%. Przewiduje się dalszy spadek wartości tego wskaźnika w województwie lubelskim w latach realizacji RPO oraz jego wartości 20,6, 20,2 i 19,5% odpowiednio w latach 2018, 2020 i 2023.⁴

Władze regionalne zamierzają dołożyć wszelkich starań, aby ukierunkowana interwencja środków dostępnych w ramach RPO WL 2014-2020 w jak najwyższym stopniu przyczyniła się do osiągania celów *Strategii Europa 2020*. W tym kontekście kluczowymi wyzwaniami horyzontalnymi dla rozwoju regionu są:

- niekorzystne zmiany demograficzne (depopulacja oraz starzenie się społeczeństwa), które oddziałują na edukację, rynek pracy oraz usługi publiczne,
- konieczność zmiany struktury gospodarki, co będzie wymagało znacznego wysiłku na rzecz rozwoju przedsiębiorstw oraz dostosowania kwalifikacji mieszkańców do wymagań nowoczesnego rynku pracy,
- niedostatki infrastrukturalne, które warunkują podniesienie atrakcyjności regionu jako miejsca do inwestowania i zamieszkania.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.) zakłada bardziej efektywne wykorzystanie wewnętrznych potencjałów województwa. Oznacza to dążenie do rozwijania dziedzin, które są zakorzenione w gospodarczej tradycji regionu, ale przy zwiększonym zaangażowaniu funkcjonującego w regionie zaplecza badawczo-rozwojowego. Zwiększenie potencjału

¹ Strategia EU 2020 w zakresie priorytetu rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu stawia za jeden z głównych celów osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75% wśród osób w wieku 20-64 lata, przy czym aktualny poziom EU -27 wynosi 68%, średnio w Polsce -64% a w województwie lubelskim – 65%.

² Należy podkreślić, iż oba niżej opisane wskaźniki służą jedynie wskazywaniu ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej w regionie i ewentualnym decyzjom w zakresie wdrażania RPO. Nie są one wskaźnikami rezultatu interwencji RPO i nie mogą być przedmiotem odpowiedzialności RPO. UP wskazuje, iż wpływ interwencji EFSI na ich osiągnięcie jest bardzo ograniczony (do rzędu 4-8%), a ich zmienność zależna jest od ogólnych czynników natury społeczno-gospodarczej oraz zmian legislacyjnych pozostających zasadniczo poza sferą oddziaływania RPO.

³ Przy założeniu, iż jego wartość będzie rosła zgodnie z obserwowanym w ostatnich latach trendem liniowym.

⁴ Przy założeniu utrzymania obecnego dystansu do średniej wartości dla kraju i spadku wartości tego wskaźnika średnio w kraju zgodnie z obserwowanym trendem.

wiedzy, zaawansowania technologicznego ma następować w sposób selektywny, tj. z wyraźną preferencją dla dziedzin związanych z regionalnymi inteligentnymi specjalizacjami. Działania realizujące przyjęty model mają przyczynić się do tworzenia na terenie województwa produktów i usług o wysokiej wartości dodanej. To z kolei umożliwi kreowanie popytu na wysokokwalifikowane kadry oraz przełoży się na poprawę struktury społeczno-zawodowej (wyższej jakości miejsca pracy, unowocześnienie sektora rolnego). W efekcie przyczyni się to do ograniczania problemów w sferze gospodarczej i społecznej.

W związku z powyższymi założeniami strategicznymi za cel główny RPO WL 2014-2020 przyjęto: **Podniesienie konkurencyjności regionu w oparciu o wewnętrzne potencjały, sprzyjające zwiększeniu spójności społecznej i terytorialnej.**

Cel główny będzie osiąganym przez interwencję w ramach 13 Osi Priorytetowych, obejmujących 10 celów tematycznych pakietu legislacyjnego UE.

Poniżej przedstawiono wyzwania wynikające z przeprowadzonej analizy sytuacji w poszczególnych obszarach życia społeczno-gospodarczego oraz rodzaj planowanej w ramach Programu interwencji, zgodnej z celami *Strategii Europa 2020*.

Podstawą podnoszenia konkurencyjności gospodarki regionu jest kreowanie nowych produktów i rozwiązań. Głównym problemem województwa w tym zakresie są niskie nakłady przeznaczane na badania i rozwój, w szczególności te pochodzące z sektora prywatnego. Jednocześnie możliwości regionalnego środowiska badawczo-rozwojowego nie są w pełni wykorzystywane. Z doświadczeń RPO WL 2007 – 2013 wynika, że aktywność przedsiębiorstw w zakresie zwiększania innowacyjności polegała w większości przypadków na zakupie gotowych rozwiązań. Ponadto, nie wykształciły się efektywne i skuteczne mechanizmy współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a jednostkami naukowymi. Interwencja RPO WL będzie zatem skierowana na pobudzenie aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw (infrastruktura niezbędna do prowadzenia prac badawczo-rozwojowych oraz wdrażanie instrumentów zachęcających do współpracy przedsiębiorstw i jednostek badawczo – rozwojowych). Proces ten będzie oparty o podejście popytowe, przy czym niezbędne będzie wsparcie instytucji świadczących wyspecjalizowane usługi w zakresie transferu wiedzy. W związku z przyjętym modelem selektywnego wsparcia dla zwiększania potencjału wiedzy i innowacyjności wyraźne preferencje uzyskają te dziedziny, które są związane z inteligentnymi specjalizacjami województwa. Ze względu na wskazaną specjalizację w zakresie energetyki odnawialnej szczególna uwaga będzie zwrócona na cele Europejskiego Strategicznego Planu Rozwoju Technologii Energetycznych (tzw. SET-Plan).

Działania przewidziane w **Osi 1 Badania i innowacje** są zgodne z priorytetem *Strategii Europa 2020* związanym z *inteligentnym rozwojem* i przyczynią się do wzrostu wartości nakładów na B+R w relacji do PKB. Wsparcie wpisuje się w projekt przewodni: *„Unia innowacji”*, dotyczący wykorzystywania działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej oraz wzmocnienia procesu innowacji. Ponadto interwencja prowadzona w ramach Osi 1 zapewnia zgodność RPO WL z celem KPR w zakresie nakładów na B+R, którego zadaniem jest m.in. prowadzenie działań wspierających wzrost innowacyjności, w tym wzrost nakładów na B+R, stworzenie wysokiej jakości infrastruktury naukowo - badawczej oraz zwiększenie powiązań pomiędzy sektorem nauki a przedsiębiorstwami. Aspekt ten został również podkreślony w *Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego*.

Przestrzeń wirtualna stwarza szerokie możliwości dla rozwoju gospodarki, zwiększenia dostępności usług publicznych oraz ograniczenia wykluczenia społecznego. Niestety, wachlarz cyfrowych usług publicznych w województwie lubelskim jest w porównaniu do wielu regionów europejskich niewystarczający. W związku z tym wsparcie finansowe w ramach **Osi 2 Cyfrowe Lubelskie** kierowane będzie na działania zwiększające dostęp do informacji w postaci cyfrowej oraz powszechność e-usług publicznych z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych (np. systemy informacji przestrzennej, digitalizacja zbiorów, inteligentne systemy zarządzania).

Planowana interwencja wpisuje się w priorytet *Strategii Europa 2020* związany z *inteligentnym rozwojem*, a w szczególności projekt przewodni: *„Europejska Agenda Cyfrowa”* dotyczący przede wszystkim stosowania i korzystania z nowoczesnych usług *on-line* (e-administracja, e-zdrowie, itp.). Działania zapewniają również zgodność RPO WL z celami *Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego* oraz z celem KPR w zakresie nakładów na B+R, którego zadaniem jest m.in. pełne wykorzystanie technologii informacyjno - komunikacyjnych (ICT).

Historycznie uwarunkowany rolniczy charakter województwa lubelskiego znajduje odzwierciedlenie w słabości sektora MŚP i generalnie niskiej ocenie atrakcyjności inwestycyjnej. Przejawia się to zarówno w niskiej liczebności jak i słabej kondycji finansowej większości przedsiębiorstw. Duży udział bardzo małych podmiotów o lokalnym charakterze oraz profil prowadzonej działalności skutkuje niską konkurencyjnością całego sektora MŚP. RPO WL przewiduje wsparcie dla przedsiębiorstw tworzących nowe produkty i usługi (w tym oparte na TIK), rozszerzających działalność poza rynek lokalny oraz nawiązujących współpracę (w tym w ramach klastrów) w celu zwiększenia swojej pozycji konkurencyjnej. Interwencja skierowana będzie również na tworzenie odpowiedniego klimatu dla rozwijania działalności gospodarczej, w tym: tworzenia terenów inwestycyjnych, zwiększenia dostępu do profesjonalnych usług i fachowej wiedzy oraz promocji gospodarczej na rynkach krajowych i międzynarodowych. Wsparcie dla przedsiębiorstw ma ułatwić i przyspieszyć zmiany struktury gospodarczej i zawodowej w regionie. Towarzyszyć im będą działania w zakresie edukacji i rynku pracy (interwencja w ramach EFS). Ze względu na przyjęte założenia strategiczne również w tym przypadku ważnym aspektem kierowanego wsparcia będą regionalne inteligentne specjalizacje.

Interwencja planowana w ramach **Osi 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw** wpisuje się w priorytet *Strategii Europa 2020* związany z *inteligentnym rozwojem* poprzez rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji. Planowane działania przyczyniające się do wzrostu gospodarczego i tworzenia nowych miejsc pracy realizować będą założenia projektu przewodniego: *„Unia innowacji”*, a także cel KPR związany ze wspieraniem transferu innowacji i wiedzy między przedsiębiorstwami, co jest zgodne również ze *Strategią Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego*.

Efektywne i racjonalne korzystanie z zasobów to podstawa gospodarki zrównoważonej. Kluczowym elementem zapewnienia rozwoju gospodarki jest dostęp do energii, której cena w województwie lubelskim należy do najwyższych w Polsce. Pomimo korzystnych uwarunkowań dla rozwoju energetyki bazującej na źródłach odnawialnych udział energii z OZE w produkcji energii ogółem należy do bardzo niskich. Z tego względu RPO WL przewiduje realizację **Osi 4 Energia przyjazna środowisku** ukierunkowanej na rozwój energetyki wykorzystującej OZE w wielu wymiarach (produkcja energii i efektywna jej dystrybucja, wsparcie przedsiębiorstw działających w sferze obsługi sektora OZE, zwiększenie stopnia wykorzystania energii pierwotnej, wykorzystanie OZE w celu zmniejszenia zużycia paliw konwencjonalnych i ograniczenia tzw. niskiej emisji). Obszar ten ma szansę szybkiego rozwoju nie tylko ze względu na istniejące zasoby, ale i planowane wsparcie w sferze innowacji (energetyka niskoemisyjna oraz automatyka są wyłaniającymi się obszarami inteligentnej specjalizacji województwa). W tym kontekście ważne będą kierunki rozwoju tego sektora wyznaczone w SET-Planie. Działania planowane w RPO WL w ramach Osi 4 będą stanowiły wkład w realizację priorytetu *Strategii Europa 2020* związanego z *rozwojem zrównoważonym*. Wsparcie sektora OZE wpisuje się zwłaszcza w projekt przewodni: *„Europa efektywnie korzystająca z zasobów”* w zakresie uniezależnienia wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów i energii, ograniczenia emisji CO₂, zwiększenia konkurencyjności oraz działań na rzecz większego bezpieczeństwa energetycznego. Interwencja prowadzona w ramach Osi 4 zapewnia zgodność RPO WL z *celem energetycznym* KPR, który zakłada m.in. modernizację i rozbudowę infrastruktury energetycznej oraz zgodność z celami *Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego*.

Wykorzystanie OZE może stanowić ważny element w działaniach zmierzających do redukcji emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych oraz zmniejszania zużycia energii. Województwo należy

do obszarów o średnim poziomie zanieczyszczenia powietrza. Główny wpływ na stan czystości powietrza wywiera emisja związana z wykorzystaniem konwencjonalnych źródeł energii, a także zanieczyszczenia komunikacyjne. Ponadto, znaczna część budynków w województwie wybudowana została wg przestarzałych technologii, gdzie duże straty energii oraz zastosowane rozwiązania grzewcze nie pozwalają na ograniczanie zużycia paliw konwencjonalnych. W związku z powyższym w ramach **Osi 5 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna** zaplanowano wsparcie dla inwestycji związanych z wdrażaniem strategii niskoemisyjnych. Jeden filar stanowić będą inwestycje, mające na celu ograniczenie zużycia zasobów i energii w sektorze produkcyjnym, a także poprawę efektywności energetycznej budynków. Drugim filarem będą działania przyczyniające się do rozwoju przyjaznych dla środowiska i niskoemisyjnych zintegrowanych systemów transportu miejskiego.

Omówiona interwencja wpisuje się w priorytet *Strategii Europa 2020* związany z *rozwojem zrównoważonym* poprzez wspieranie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, a w szczególności projekt przewodni: *„Europa efektywnie korzystająca z zasobów”* zwracający uwagę m.in. na transport w miastach, instrumenty służące oszczędzaniu energii (w tym oparte na TIK). Interwencja prowadzona w ramach Osi 5 zapewnia zgodność RPO WL z *celem energetycznym* KPR, który zakłada m.in. zmniejszenie emisyjności gospodarki, poprawę efektywności energetycznej oraz wzrost udziału zużycia energii ze źródeł odnawialnych, na co kładzie nacisk także *Strategia Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego*.

Efektywne wykorzystanie zasobów jest jednym z podstawowych założeń Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego, a jakość środowiska ma duże znaczenie dla rozwijania kluczowej inteligentnej specjalizacji województwa – biogospodarki. Oprócz wsparcia dla nowych technologii oraz sektora MŚP niezbędne są działania w sferze ochrony środowiska, zapewniające dostęp do najwyższej jakości surowców.

W województwie lubelskim coraz częściej notowane są zjawiska klimatyczne, zagrażające bezpieczeństwu ludności i powodujące znaczne straty dla gospodarki. Należą do nich fale upałów i okresowe susze, powodzie i podtopienia, huragany. Coraz większego znaczenia nabiera zatem oszczędne gospodarowanie zasobami wodnymi, w tym wykorzystywanie wód powierzchniowych do celów gospodarczych. Kontynuacja inwestycji w obszar gospodarki wodno-ściekowej staje się niezbędna, gdyż w województwie notuje się jedne z najniższych w kraju wskaźniki osób korzystających z kanalizacji i oczyszczalni ścieków. Należy podkreślić występujące duże zróżnicowanie terytorialne w tym zakresie na niekorzyść obszarów wiejskich. Województwo osiąga również gorsze niż średnio w kraju wyniki dotyczące gospodarki odpadami. Interwencja w ramach **Osi 6 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów** będzie się skupiała na zabezpieczeniu najpilniejszych potrzeb w wyżej wymienionym zakresie. W odniesieniu do zachodzących zmian klimatycznych interwencja będzie dotyczyła zapewnienia skutecznej ochrony w sytuacji wystąpienia klęsk żywiołowych. Podniesienie efektywności działań minimalizujących skutki takich wydarzeń wymaga zapewnienia odpowiedniego sprzętu dla właściwych służb. Wsparcie finansowe kierowane będzie również na porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej (zgodnie z tzw. dyrektywą ściekową)⁵, przy czym szczególna uwaga poświęcona zostanie obszarom wiejskim. W odniesieniu do gospodarki odpadami wsparcie zostanie skierowane na dokończenie tworzenia sprawnego systemu zagospodarowania odpadów w oparciu o instalacje regionalne, wdrażanie technologii odzysku, a także likwidację zagrożeń wynikających ze składowania odpadów oraz re-kultywacji wysypisk.

Zaplanowane działania są zgodne z priorytetem *Strategii Europa 2020* związanym z *rozwojem zrównoważonym* poprzez wspieranie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów. W zakresie gospodarki odpadami (zgodnie z tzw. dyrektywą odpadową⁶ i tzw. dyrektywą składowiskową⁷) odnoszą się do projektu przewodniego *„Europa efektywnie korzystająca z zasobów”*. Interwencja prowadzona w ramach

⁵ Dyrektywa Rady z dnia 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych (91/271/EWG).

⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy.

⁷ Dyrektywa Rady 1999/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie składowania odpadów.

Osi 6 zapewnia zgodność RPO WL z KPR z *celem energetycznym*, który przewiduje m. in. zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska oraz poprawę stanu środowiska, co jest zgodne również z celami *Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego*.

Województwo lubelskie jest zaliczane do obszarów o wysokim potencjale przyrodniczym, choć i tu występują problemy związane z ochroną najcenniejszych obszarów. Do kluczowych wyzwań w tym zakresie należy zaliczyć: zabezpieczenie szczególnie cennych obszarów, przywracanie naturalnego charakteru zdegradowanych obszarów cennych przyrodniczo, przywracanie oraz zachowanie różnorodności biologicznej. Szczególnym obszarem wymagającym interwencji są tereny zdegradowane. Występują one głównie w miastach, a postępująca degradacja przestrzeni publicznych oraz zabytkowej tkanki zmniejszają atrakcyjność ośrodków miejskich. Środowisko naturalne w połączeniu z dziedzictwem historycznym i kulturalnym stanowią ważny zasób dla działań o charakterze gospodarczym w województwie (np. rozwój turystyki). Jednocześnie kultura jest czynnikiem oddziałującym na kapitał ludzki i społeczny regionu. Wobec powyższego należy zwrócić uwagę na znaczące braki w zakresie infrastruktury kultury, w tym zły stan wielu obiektów zabytkowych. Działania realizowane w ramach **Osi 7 Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego** będą służyły podnoszeniu świadomości ekologicznej oraz ochronie i przywróceniu właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków. Równoległe do przedsięwzięć ochrony przyrody wsparcie kierowane będzie na zachowanie zasobów kulturowych regionu i ich wykorzystanie w procesach rozwojowych. Interwencja obejmie ochronę zabytków oraz rozwój instytucji kultury.

Planowane działania wpisują się w priorytet *Strategii Europa 2020* związany z *rozwojem zrównoważonym*, a szczególnie projekt przewodni: *„Europa efektywnie korzystająca z zasobów”* w zakresie ochrony różnorodności biologicznej. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska (w tym różnorodności biologicznej i przestrzeni), poprawę stanu środowiska (w tym zachowań ekologicznych) przewiduje również *cel energetyczny* KPR oraz cele *Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego*.

Podstawowym problemem ograniczającym komunikację w województwie lubelskim jest brak dróg szybkiego ruchu, a także niedostatecznie rozwinięte szlaki drogowe i kolejowe łączące najważniejsze ośrodki. Wpływa to niekorzystnie na decyzje lokalizacyjne potencjalnych inwestorów, stanowiąc jednocześnie znaczące utrudnienie w poruszaniu się mieszkańców po terenie województwa. Dodatkowo, niedoinwestowany transport publiczny nie stanowi alternatywy dla transportu indywidualnego, co skutkuje zagęszczeniem ruchu i zwiększoną emisją spalin. Problemy te w szczególności dotyczą większych miast, stanowiących rynek pracy dla otaczających je obszarów.

Interwencja podejmowana w ramach **Osi 8 Mobilność regionalna i ekologiczny transport** skierowana zostanie na modernizację dróg tak, by zapewnić integrację regionalnego układu transportowego z krajowym systemem transportowym. Ważnym aspektem będzie uzupełnianie dotychczas realizowanych inwestycji na najważniejszych szlakach. Szczególna uwaga zostanie zwrócona na zapewnienie dostępu do najważniejszych ośrodków gospodarczych oraz inwestycje w niskoemisyjny transport publiczny zwiększający mobilność mieszkańców. Inwestycje w transport kolejowy są zadaniem państwa, jednak dostrzegając wagę tej formy transportu część alokacji zostanie przekazana na modernizację regionalnych linii kolejowych oraz zakup niskoemisyjnego taboru kolejowego. Działania zaplanowane w RPO WL na rzecz poprawy spójności komunikacyjnej są spójne z priorytetem *Strategii Europa 2020* związanym z *rozwojem zrównoważonym*. Interwencja będzie miała wkład w realizację projektu przewodniego: *„Europa efektywnie korzystająca z zasobów”* zakładającego m. in. stworzenie inteligentnych, zmodernizowanych i w pełni wzajemnie połączonych infrastruktur transportowych, na co kładzie nacisk także *Strategia Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego*. Poprawę stanu środowiska (w tym zmniejszenie emisyjności gospodarki) przewiduje *cel energetyczny* KPR, natomiast wzrost mobilności pracowników został ujęty w celu KPR w *zakresie edukacji*.

Problemy sektora MŚP w regionie przekładają się bezpośrednio na rynek pracy. Zbyt mała liczba generowanych miejsc pracy powoduje niską aktywność zawodową. W 2012 r. wskaźnik zatrudnienia był

niższy o ok. 6 % niż docelowa wartość wskazana do osiągnięcia przez Polskę w *Strategii Europa 2020*. Zjawisko niskiej aktywności zawodowej dotyczy szczególnie osób starszych. Ponadto, zagrożona marginalizacją jest duża grupa osób długotrwale bezrobotnych oraz kobiety mające trudności na rynku pracy ze względu na pełnione obowiązki rodzicielskie. Do innych poważnych wyzwań w województwie lubelskim należą: luka kompetencyjna (wynikająca ogólnie z niepełnego dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy), ciągle duży odsetek osób pracujących w niskowydajnym rolnictwie, odpływ wysoko wykształconych młodych i kreatywnych osób, a także utrwalony przestrzennie rozkład bezrobocia. Wsparcie w ramach **Osi 9 Rynek** pracy skierowane będzie do osób bezrobotnych, poszukujących pracy i nieaktywnych zawodowo (w szczególności do osób, które znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy) poprzez działania aktywizacyjne, rozwój przedsiębiorczości, wsparcie usług w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3. Efektem tych działań będzie zwiększenie dostępu do zatrudnienia osób pozostających bez pracy co jest spójne z priorytetem *Strategii Europa 2020* związanym z *rozwojem sprzyjającym włączeniu społecznemu*. Interwencja odpowiada w szczególności na wskazania projektu przewodniego: „*Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia*”, który dotyczy stworzenia warunków do unowocześnienia rynków pracy w związku z rosnącym poziomem bezrobocia. Ponadto, działania będą realizować *cel KPR w zakresie edukacji*, którego zadaniem jest m.in. lepsze dostosowanie kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy. Aspekt ten został również poruszony w *Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego*.

Rozwój współczesnego rynku pracy oraz nowoczesnej gospodarki, opierający się na nowoczesnych technologiach i wiedzy, wymaga od uczestników tego rynku ciągłego doskonalenia posiadanych umiejętności i kompetencji. Aspekt ten staje się szczególnie ważny w kontekście wydłużania się przeciętnego trwania życia, a w konsekwencji wydłużania czasu pozostawania na rynku pracy. Należy podkreślić, iż doskonalenie oraz dostosowanie umiejętności i kompetencji to kluczowe czynniki powodzenia działań na rzecz rozwijania inteligentnych specjalizacji regionu. Jest to szczególnie ważne w kontekście doświadczeń RPO WL 2007 – 2013, gdzie pracodawcy wskazywali na znaczące luki kompetencyjne kadry pracowniczej MŚP. Oprócz konieczności ciągłej aktualizacji wiedzy, kluczowym zagadnieniem jest zadbanie o stan zdrowia pracowników tak, by byli oni pełnoprawnymi uczestnikami rynku pracy również w dojrzałym wieku. Wsparcie finansowe **Osi 10 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian** kierowane będzie na poprawę kondycji przedsiębiorstw sektora MŚP oraz przystosowanie pracodawców i pracowników do koniecznych zmian związanych z globalnymi trendami.

Zakres wsparcia obejmuje działania na rzecz rozwoju kompetencji/kwalifikacji pracowników, przy czym zastosowane będzie podejście popytowe (interwencja ma odpowiadać na potrzeby przedsiębiorstw). Przewidziano również wsparcie dla przedsiębiorstw oraz pracowników przedsiębiorstw, które przechodzą procesy restrukturyzacyjne i modernizacyjne. W celu umożliwienia wydłużenia aktywności zawodowej, RPO WL umożliwi wdrażanie programów profilaktycznych dotyczących chorób będących istotnym problemem zdrowotnym, opracowanie i wdrożenie programów rehabilitacji medycznej ułatwiających powroty do pracy, jak również programów ukierunkowanych na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy.

Podejmowana interwencja wpisuje się w priorytet *Strategii Europa 2020* związany z *rozwojem sprzyjającym włączeniu społecznemu* poprzez wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną (projekty przewodnie: „*Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia*” oraz „*Europejski program walki z ubóstwem*”). W odniesieniu do KPR planowany zakres wsparcia jest spójny z *celem w zakresie zatrudnienia*, który zakłada m.in. zwiększanie kompetencji i kwalifikacji zdobywanych w ramach systemu kształcenia i szkolenia, tak by odpowiadały potrzebom pracodawców. Tematyka ta zawarta została także w *Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego*.

Struktura regionalnej gospodarki i związana z nią sytuacja na rynku pracy powodują, że województwo lubelskie charakteryzuje się najwyższym poziomem zagrożenia ubóstwem relatywnym (po transferach

socjalnych). W kontekście celu *Strategii Europa 2020* i jego wartości wyznaczonej dla Polski zmniejszenie do 2020r. liczby osób żyjących poniżej relatywnej granicy ubóstwa o 1,5 mln podejmowanie działań na rzecz walki z ubóstwem w województwie lubelskim jest szczególnie istotne. Bezrobocie, a także ubóstwo osób pracujących, powodują obniżenie jakości życia, gdyż osoby te w pierwszej kolejności zaspokajają podstawowe potrzeby (np. żywnościowe). Problemy rynku pracy dotyczą w szczególności osób z niepełnosprawnościami, przy czym odsetek występowania zjawiska niepełnosprawności w województwie lubelskim jest najwyższy w Polsce.

Ze względu na rozległość problemów związanych z ubóstwem wynikających głównie z problemów rynku pracy, wsparcie RPO WL w ramach **Osi 11 Włączenie społeczne** kierowane będzie na zwiększenie integracji społecznej oraz poprawę dostępu do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, m.in. poprzez aktywizację społeczno-zawodową poszczególnych grup, osób z niepełnosprawnościami. Ponadto realizowane będą działania mające na celu zwiększenie dostępności wysokiej jakości usług społecznych użyteczności publicznej i usług zdrowotnych jak również działania nakierowane na rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej w tym wzrost zatrudnialności w sektorze ekonomii społecznej.

Powyższe działania wpisują się w priorytet *Strategii Europa 2020* związany z *rozwojem sprzyjającym włączeniu społecznemu* poprzez wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną, co jest zgodne z celami *Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego*. Interwencja będzie realizowała założenia projektu przewodniego: „Europejski program walki z ubóstwem” oraz cel KPR w zakresie *przeciwdziałania ubóstwu* zakładający zwiększenie zatrudnienia, w tym usług pomocy i integracji społecznej.

W warunkach gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności kluczowym zagadnieniem jest dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych. Dotyczy to zarówno edukacji dzieci i młodzieży, jak i wszelkich form doksztalcania i doskonalenia umiejętności. Do najważniejszych wyzwań regionu należy zapewnienie w miarę równego dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych oraz poprawa jakości szkolnictwa zawodowego poprzez lepsze powiązanie go z rynkiem pracy. Województwo charakteryzuje niższy niż średnio w kraju odsetek dzieci objętych nauczaniem przedszkolnym (w szczególności na obszarach wiejskich), zróżnicowana jakość nauczania w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach średnich (szczególnie w relacjach duże ośrodki miasta – pozostała część województwa). W kontekście potrzeb rynku pracy problemem nadal pozostaje szkolnictwo zawodowe oraz niska aktywność (spadająca z wiekiem) w różnych formach kształcenia ustawicznego. W odpowiedzi na powyższe wyzwania planowana w ramach **Osi 12 Edukacja, kwalifikacje i kompetencje** interwencja kierowana będzie na wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci w wieku przedszkolnym (zwiększenie dostępu do opieki przedszkolnej) oraz uczniów (m.in. zwiększenie kompetencji kluczowych). Ponadto planowane działania mają oddziaływać na poprawę jakości kształcenia i lepszy dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych (w tym w systemie kształcenia ustawicznego), co w konsekwencji stwarza realne szanse na płynne przejście z systemu edukacji na rynek pracy. W kontekście problemów rynku pracy ważnym elementem będą działania wspierające współpracę szkół i placówek kształcenia zawodowego z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym, w szczególności poprzez zwiększenie udziału pracodawców w procesie kształcenia i egzaminowania oraz potwierdzania kwalifikacji.

Planowana interwencja przyczyni się do realizacji priorytetu *Strategii Europa 2020* związanego z *rozwojem inteligentnym i sprzyjającym włączeniu społecznemu* poprzez wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną, co jest zgodne z celami *Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego*. Planowany zakres wsparcia wpisuje się w projekty przewodnie: „*Mobilna młodzież*”, „*Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia*”, „*Europejska agenda cyfrowa*”. Interwencja zapewnia zgodność RPO WL z *celem KPR w zakresie edukacji*, który zakłada m.in. poprawę dostępności form wczesnej edukacji i opieki, lepsze dostosowanie kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, poprawę jakości edukacji, doskonalenie metod i warunków nauczania i wychowania.

Działania związane z poprawą dostępności do wysokiej jakości usług wymagają inwestycji w infrastrukturę niezbędną do ich świadczenia. W zakresie infrastruktury edukacyjnej problemem jest segment szkolnictwa zawodowego, które w ostatnich latach uległo znaczącej redukcji. W związku z tendencjami demograficznymi, priorytetowym problemem staje się zapewnienie dostępu do usług ochrony zdrowia oraz usług społecznych, jak np. miejsc opieki nad osobami starszymi. Potrzeby regionu w tym zakresie są ogromne, stąd interwencja RPO WL w ramach **Osi 13 Infrastruktura społeczna** będzie się skupiała na wybranych częściach infrastruktury zdrowia, usług społecznych, edukacji. Możliwość przeprowadzenia działań infrastrukturalnych w ramach tej osi stanowią uzupełnienie projektów, które będą realizowane ze środków EFS. W zakresie ochrony zdrowia interwencja zostanie skierowana do publicznych jednostek służby zdrowia w odpowiedzi na zdiagnozowane obszary deficytowe. W odniesieniu do usług społecznych możliwe będzie wsparcie infrastruktury usług społecznych w zakresie jakim będzie ona wykorzystywana przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i powiązana z procesem aktywizacji społecznej, społeczno-zawodowej oraz deinstytucjonalizacją usług. Przewiduje się również wsparcie infrastruktury kształcenia zawodowego (celem stworzenia warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej) oraz w zakresie szkolnej edukacji ogólnej na każdym jej poziomie w zakresie rozwoju kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych tzw. *transversal skills* niezbędnych na rynku pracy (umiejętności matematyczno-przyrodnicze, umiejętności posługiwania się językami obcymi (w tym język polski dla cudzoziemców i osób powracających do Polski oraz ich rodzin), ICT, umiejętność rozumienia (ang. *literacy*), kreatywność, innowacyjność, przedsiębiorczość, krytyczne myślenie, rozwiązywanie problemów, umiejętność uczenia się, umiejętność pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy). Uzupełnieniem przedmiotowych działań będzie interwencja w zakresie infrastruktury żłobków i przedszkoli. Istotnym elementem interwencji będzie kompleksowa rewitalizacja zdegradowanych obszarów (miejskich oraz wiejskich), podporządkowana celom społecznym, w ramach której przewiduje się także wsparcie przedsiębiorstw społecznych. Powyższe działania wpisują się w priorytet *Strategii Europa 2020* związany z *rozwojem sprzyjającym włączeniu społecznemu* poprzez wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną, projekt przewodni: *„Europejski program walki z ubóstwem”* dotyczący m. in. szans na godne życie i aktywne uczestniczenie w życiu społecznym. Jednocześnie interwencja zapewnia zgodność RPO WL z *celem KPR w zakresie przeciwdziałania ubóstwu*, który przewiduje m. in. dążenie do tego, aby w konsekwencji podejmowanych działań stworzyć dostęp do usług wysokiej jakości. Problematyka ta zawarta została również w *Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego*.

Najważniejszym dokumentem regionalnym, będącym bazą dla programowania RPO WL 2014-2020 jest *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku)* zgodna zarówno z wytyczonymi kierunkami rozwoju całej Unii Europejskiej, jak i z zapisami krajowych dokumentów strategicznych. *Strategia* wraz z *Planem zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego* tworzą spójny system planowania strategicznego w regionie. Dokumentem kierującym interwencję RPO WL 2014-2020 w zakresie badań i innowacji jest *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku*, wyznaczająca m.in. inteligentne specjalizacje i regionalne priorytety polityki innowacyjnej: priorytet 1. Zwiększenie zdolności podmiotów gospodarczych do tworzenia i absorpcji wiedzy oraz wdrażania innowacji, zwłaszcza w regionalnych obszarach inteligentnej specjalizacji; priorytet 2. Wzrost zdolności podmiotów sektora naukowo-badawczego do tworzenia i komercjalizacji wiedzy w regionalnych obszarach inteligentnej specjalizacji regionu; priorytet 3. Wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu i otwartej na innowacje administracji publicznej. Struktura zarządcza RSI WL 2020 opiera się na „kolektywnym przywództwie”: oznacza to, że hierarchiczny model podejmowania decyzji jest na tyle elastyczny, aby każdy z interesariuszy mógł odegrać znaczącą rolę zgodnie ze swoim doświadczeniem, profilem i możliwościami. Wdrażany model poczwórnej helisy umożliwia odkrywanie rozmaitych innowacji, nie tylko tych silnie osadzonych w technologii i nauce.

Dodatkowo zaplanowano uruchomienie obszarów pilotażowych, które stanowią zespół wzajemnie powiązanych ze sobą działań realizowanych w ramach wszystkich celów RSI WL 2020. Dzięki wdrażaniu różnorodnych przedsięwzięć pilotażowych proces realizacji RSI WL 2020 będzie miał charakter dynamiczny i jednocześnie eksperymentalny, a także będzie możliwe jego elastyczne kształtowanie, zapewniając możliwość dostosowania do aktualnych i przyszłych wyzwań rozwojowych. Po zakończeniu pilotaży będzie przeprowadzone badanie rezultatów i wypracowanych w ich ramach modeli oraz narzędzi. Pozwoli to ocenić trafność, efektywność, skuteczność, użyteczność i trwałość wypracowanych rozwiązań i dokonanie adekwatnych zmian i usprawnień, także w odpowiedni sposób zaplanować szczegóły poszczególnych zadań w ramach głównego nurtu wdrażania RSI WL 2020.

Interwencja RPO WL 2014-2020 wpisuje się w główne cele określone w *Umowie Partnerstwa, Strategii Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020), Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK), Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Strategii rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020* i pozostałych 8 zintegrowanych strategiach. Zakłada likwidację najważniejszych luk warunkujących rozwój województwa, występujących w zakresie infrastruktury (w szczególności transportowej oraz wykorzystania OZE), wspierając jednocześnie innowacyjność i konkurencyjność gospodarki oraz wzmacniając aktywność zawodową społeczeństwa. Działania podjęte w ramach RPO WL 2014-2020 przyczynią się do dalszego wdrażania *Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUE RMB)*.

Zakres Regionalnego Programu Operacyjnego jest odpowiedzią na wyzwania rozwojowe, określone dla regionu w głównych dokumentach strategicznych i uwzględnia te obszary interwencji, których realizacja przyniesie największe efekty. W tym kontekście, analiza społeczno-ekonomiczna – uaktualniana co-rocennie i przedstawiana Komisji Europejskiej – uwzględniająca uaktualnioną rocznie listę elementów zestawu diagnostycznego uzgodnionego z Komisją Europejską (w zależności od dostępności danych), zostanie wzięta pod uwagę.

Zestaw diagnostyczny uzgodniony z Komisją Europejską nie stanowi przedmiotu sprawozdawczości w rozumieniu właściwych przepisów dotyczących sprawozdawczości rocznej.

W ramach wszystkich CT wykluczone jest wsparcie inwestycji w infrastrukturę instytucji opiekuńczo-pobytowych (rozumianych zgodnie z Wytycznymi w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków EFS i EFRR na lata 2014-2020, a w przypadku instytucji zdrowotnych – zgodnie z Policy Paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020) świadczących opiekę dla osób z niepełnosprawnościami, osób z problemami psychicznymi oraz dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej chyba że rozpoczęty w nich został proces przechodzenia z opieki zinstytucjonalizowanej do opieki świadczonej w społeczności lokalnej lub proces ten zostanie rozpoczęty w okresie realizacji projektu. Zasada ta obowiązuje dla naborów ogłoszonych po wejściu w życie zmienionego Programu.

Niniejsza wersja RPO WL 2014-2020 jest wynikiem modyfikacji dokumentu przyjętego decyzją Komisji Europejskiej w 2015 roku, wynikającej z aktualizacji średniookresowej strategii rozwoju kraju tj. Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR) oraz doświadczeń z dotychczasowego wdrażania Programu.

1.1.2. Uzasadnienie wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych

Tabela 1. Przegląd uzasadnienia wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych

Wybrany priorytet inwestycyjny	Uzasadnienie wyboru
Cel tematyczny 1 Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	
<p>1a Udoskonalanie infrastruktury badań i innowacji i zwiększanie zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Strategia Europa 2020-rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji. Cel: 3% PKB Unii na inwestycje w B+R – Zalecenie Rady nr 4-działania na rzecz wspierania badań i rozwoju w sektorze prywatnym – UP-wzrost wykorzystania wyników badań naukowych i prac rozwojowych w gospodarce, podniesienie jakości i umiędzynarodowienia badań naukowych – KPR-inwestycje w B+R w wysokości 1,7% PKB. Istnieje zidentyfikowana potrzeba zwiększenia nakładów na B+R w regionie – SRWL-kierunki interwencji priorytetu wpisują się w cel strateg. 3, cel operacyjny 3.1 – RSI-wzrost zdolności podmiotów z sektora naukowo-badawczego do tworzenia i komercjalizacji wiedzy w obszarach inteligentnych specjalizacji regionu. Priorytet będzie realizowany m. in. przez kierunek 2.2 – Konieczność zwiększenia skali współpracy pomiędzy biznesem a B+R, wynikająca z niskiego stopnia korelacji pomiędzy sferą naukową, w tym badawczo rozwojową, a przedsiębiorstwami – SOR-wzmocnienie współpracy przedsiębiorstw z sektorem nauki
<p>1b Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację, oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji pro-</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Strategia Europa 2020-rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji – Zalecenie Rady nr 4- działania na rzecz wspierania badań i rozwoju w sektorze prywatnym – UP-wzrost wykorzystania wyników badań naukowych i prac rozwojowych w gospodarce, podniesienie jakości i umiędzynarodowienia badań naukowych – SIEG-potrzeba większego zaangażowania sektora prywatnego w finansowanie działalności B+R – SRWL-wykorzystanie wysokiego potencjału naukowo-badawczego jako stymulatora podniesienia innowacyjności regionalnej gospodarki-cel strategiczny 3, cel operacyjny 3.1 – RSI-zwiększenie zdolności podmiotów gospodarczych do tworzenia i absorpcji wiedzy, wdrażania innowacji w obszarach inteligentnych specjalizacji, w ramach którego wspierane będą działania zorientowane na rozwój potencjału B+R firm i zwiększenie poziomu wdrażania wyników badań naukowych – SOR-trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną

<p>duktów, zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji, w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu</p>	
<p>Cel tematyczny 2 Zwiększanie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK</p>	
<p>2c Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Strategia „Europa 2020”- rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji – Europejska Agenda Cyfrowa – rozwój TIK poprzez poprawę otwartości standardów i interoperacyjności w usługach TIK, zapewnienie obywatelom dostępności do usług, uwolnienie społecznego potencjału TIK i ich wykorzystanie do pomocy osobom wykluczonym cyfrowo – UP–zwiększenie zastosowania TIK w gospodarce i społeczeństwie – SRK 2020-Podnoszenie sprawności i efektywności państwa. Obszar strategiczny II Cel II 5 – SSP-efektywne świadczenie usług publicznych - cel 5 – PZIP – PI realizuje cele zwiększenia liczby wysokiej jakości publicznych e-usług w Polsce oraz zapewnienie interoperacyjności systemów teleinformatycznych administracji – SRWL-wyszukiwanie przewag konkurencyjnych w oparciu o rozwój społeczeństwa informacyjnego i TIK - kluczowy element podnoszenia konkurencyjności regionu TIK-cel strategiczny 3, cel operacyjny 3.6
<p>Cel tematyczny 3 Wzmacnianie konkurencyjności MŚP</p>	
<p>3a Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Strategia Europa 2020 - rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji – Jednym z priorytetów UP realizujących cel szczegółowy - <i>wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw</i> jest zwiększenie oferty wsparcia początkowej fazy rozwoju przedsiębiorstwa – UP zakłada ukierunkowanie wsparcia na rozwój przedsiębiorczości, w tym zwiększenie przeżywalności nowopowstałych przedsiębiorstw – SRWL - tworzenie miejsc pracy poza rolnictwem jako najskuteczniejszy sposób na podnoszenie regionalnego produktu globalnego oraz dochodów mieszkańców regionu (cel strategiczny 2, cel operacyjny 2.4.).Stymulowanie procesów rozwojowych mikro-, małych i średnich firm jako ważny obszar zainteresowania władz regionalnych (cel strategiczny 3, cel operacyjny 3.5.) – RSI - wzmocnienie innowacyjnego otoczenia dla rozwoju inteligentnych specjalizacji regionu, poprzez tworzenie regionalnych centrów wzrostu – SOR – trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość org.
<p>3b</p>	<ul style="list-style-type: none"> – UP zakłada realizację kompleksowych i skoordynowanych działań wzmacniających wizerunek regionalnej gospodarki obejmujących m.in. promocję gospodarczą regionu w wymiarze krajowym i międzynarodowym. Ponadto jednym z celów UP jest zwiększenie aktywności polskich przedsiębiorców na rynkach zagranicznych

<p>Opracowanie i wdrożenie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Strategia Rozwoju Kraju 2020 w obszarze strategicznym Konkurencyjna Gospodarka zakłada wzmocnienie rozwoju eksportu towarów i usług. Cel ten powinien być realizowany, m.in. przez wzmocnienie systemu promocji krajowej gospodarki oraz rozwój instrumentów wspierających zaangażowanie polskich przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych – RSI- zwiększenie liczby przedsiębiorstw prowadzących działalność eksportową – SOR-zwiększenie liczby przedsiębiorstw prowadzących działalność międzynarodową oraz wsparcie nowych kierunków ekspansji polskich firm
<p>3c Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Strategia Europa 2020-rozwój silnej i zrównoważonej bazy przemysłowej, przygotowanej do konkurowania na rynkach światowych – SIEG-doskonalenie i rozwój technologii – UP-zwiększenie konkurencyjności gospodarki (wzrost potencjału przedsiębiorstw do wdrażania innowacyjnych rozwiązań); promocja współpracy uczestników rynku oraz wspólnych przedsięwzięć firm (kooperacja, umożliwiająca–głównie MŚP–tworzenie rozwiązań czy stosowanie technologii, do których nie miałyby dostępu pojedynczo) – SRWL-ściślejsze powiązanie sfery nauki z przedsiębiorstwami i instytucjami wspierającymi biznes regionalny (cel strateg. 3, cel oper. 3.1, cel oper. 3.3); procesy sieciowania i współpracy MŚP (cel strateg. 3, cel oper. 3.5) – RSI-zwiększenie zdolności podmiotów gosp. do tworzenia i absorpcji wiedzy oraz wdrażania innowacji w obszarach IS, poprzez rozwój IF dla innowacji, dostosowującej typ wsparcia do charakteru innowacji – SOR - trwały wzrost gosp. oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość org.
<p>Cel tematyczny 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach</p>	
<p>4a Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Pakiet klimatyczno-energetyczny-cel dla Polski dotyczący udziału OZE wynosi 15% do 2020 r. Wspierane działania będą miały pozytywny wpływ na zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych i przyczynią się do realizacji celów 20/20/20 – Zalecenie Rady nr 5 dot. odnowienia i rozbudowy mocy wytwórczych i poprawy efektywności w całym łańcuchu energetycznym – UP-zwiększenie konkurencyjności gospodarki, zmniejszenie jej emisyjności, poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu – SPA 2020-zapewnienie zrównoważonego rozwoju oraz efektywnego funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa w warunkach zmian klimatu oraz zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego i dobrego stanu środowiska – KPR-oszczędność energii, efektywność energetyczna i promowanie odnawialnych źródeł energii – SBEiŚ-Cel 2.1, 2.7 – Narodowy Program Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej-cel 1 i 4 – SRWL-zwiększenie efektywności energetycznej poprzez wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych-cel strategiczny 4, cel operacyjny 4.5

<p>4b Promowanie efektywności energetycznej i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Wspierane działania będą miały pozytywny wpływ na zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych i przyczynią się do realizacji celów 20/20/20 – Zgodność z założeniami Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej – Zalecenie Rady nr 5-odnowienie i rozbudowa mocy wytwórczych i poprawa efektywności w całym łańcuchu energetycznym – UP-zwiększenie efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach – KPR-oszczędność energii, efektywność energetyczna i promowanie odnawialnych źródeł energii – SBEiŚ-Cel 2.1, 2.2 – Narodowy Program Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej-cel 2, 3, 4 – SRWL-konieczność wspierania inicjatyw na rzecz zwiększenia efektywności energetycznej w różnych sektorach gospodarki, w tym w przemyśle i budownictwie-cel strategiczny 4, cel operacyjny 4.5
<p>4c Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Celem polityki energetycznej UE wskazanym w pakiecie energetyczno-klimatycznym jest poprawa do 2020 r. efektywności energetycznej o 20% – Wsparcie energooszczędnych działań, zwłaszcza w powiązaniu z promocją i rozwojem rynku usług energetycznych, będzie skutkowało poprawą efektywności energetycznej w budynkach w zgodzie z polityką energetyczną państwa oraz celami dyrektywy 2012/27/UE – Zalecenie Rady nr 5-odnowienie i rozbudowa mocy wytwórczych i poprawa efektywności w całym łańcuchu energetycznym – UP-zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych wielorodzinnych – KPR-oszczędność energii, efektywność energetyczna i promowanie odnawialnych źródeł energii – SBEiŚ-cel 2.1, 2.2 – Narodowy Program Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej-cel 2, 3 – SRWL-wspieranie inicjatyw na rzecz zwiększenia efektywności energetycznej w różnych sektorach gospodarki, w tym budownictwie-cel strategiczny 4, cel operacyjny 4.5
<p>4e Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Strategia Europa 2020-wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej między innymi poprzez modernizację sektora transportu i zmniejszenia jego udziału w emisji gazów cieplarnianych – Strategia Europa 2020-ograniczenie emisji gazów wywołujących efekt cieplarniany oraz doprowadzenie do wzrostu udziału w rynku energii odnawialnych zakłada: <ul style="list-style-type: none"> – redukcję emisji gazów cieplarnianych do roku 2020 o 20%, w stosunku do 1990 r. – zwiększenie do 2020 r. udziału OZE w zużyciu energii do 20% – Wsparcie zrównoważonego transportu miejskiego przyczyni się do osiągnięcia celów określonych w dyrektywie 2008/50/WE w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy – UP-zwiększenie konkurencyjności gospodarki; obniżenie emisji generowanych przez transport w aglomeracjach miejskich – SRWL-aspekt ograniczania emisji podkreślony w kontekście rozwoju miast-cel strategiczny 1, cel operacyjny 1.1, cel 1.2
<p>Cel tematyczny 5</p>	

Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem	
<p>5b Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Strategia Europa 2020-zrównoważony rozwój: wspieranie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej – UP-zwiększenie konkurencyjności gospodarki, poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu oraz rozwój systemów zarządzania zagrożeniami – SPA 2020-zapewnienie zrównoważonego rozwoju oraz efektywnego funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa w warunkach zmian klimatu; zapewnienie zrównoważonego rozwoju regionalnego i lokalnego z uwzględnieniem zmian klimatu – SBEiŚ-zapewnienie wysokiej jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń z uwzględnieniem ochrony środowiska – SRWL-konieczność efektywnego korzystania z zasobów, na które wpływ mają zmiany klimatyczne-cel strategiczny 4, cel operacyjny 4.5 – Ochronę przez skutkami powodzi, suszy i deficytu wody może zapewnić odpowiednie wyposażenie służb ratunkowych
Cel tematyczny 6	
Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami	
<p>6a Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Zalecenie Rady nr 5-poprawa gospodarowania odpadami – Kontynuacja działań dot. stopniowego przechodzenia z syst. składowania odpadów komunalnych na syst. przetwarzania i odzysku surowców, energetycznego wykorzystania odpadów zgodnie z planami inwest., które wskazują infrastrukturę niezbędną do osiągnięcia do 2020 r. zgodności z dyrektywami dot. gospodarki odpadami komunalnymi, w tym wdrożenia hierarchii sposobów postępowania z odpadami, osiągnięcia wymaganych poziomów przygotowania do ponownego użycia i recyklingu oraz ograniczenia składowania odpadów komunalnych biodegradowalnych na obszarze 9 regionów – UP-zwiększenie konkurencyjności gospodarki i efektywności wykorzystania zasobów naturalnych – SBEiŚ-cel główny; cel 3.2 – SRWL-racjonalna gospodarka odpadami-cel strategiczny 4, cel operacyjny 4.5 – KPGO 2022-zapobieganie powstawaniu odpadów, przygotowanie do ponownego użycia, recykling, inne metody ich unieszkodliwiania, ograniczenie składowania, likwidacja odpadów niebezpiecznych
<p>6b Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie</p>	<ul style="list-style-type: none"> – UP-zwiększenie konkurencyjności gospodarki i efektywności wykorzystania zasobów naturalnych – KPOŚK-Zapewnienie efektywnej gospodarki wodnej zgodnie z zapisami KPOŚK prowadzącej do zagwarantowania odpowiedniej jakości oraz ilości zasobów wód powierzchniowych i podziemnych poprzez rozwój systemów wodociągowych oraz efektywnych systemów kanalizacyjnych w aglomeracjach poniżej 10 000 RLM oraz technologii ograniczających ilość osadów ściekowych z jednoczesnym wzrostem ich wykorzystania w rolnictwie. Działania będą zgodne z założeniami dyrektywy 91/271/EWG – KPR-rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska – SBEiŚ-cel główny, cel 3.1

	<ul style="list-style-type: none"> – SRWL-konieczność efektywnego korzystania z zasobów, na które wpływ mają zmiany klimatyczne-cel strategiczny 4, cel operacyjny 4.5. Kontynuacja działań na rzecz uzupełnienia poważnych niedoborów w zakresie gospodarki wod.-kan.-cel strategiczny 1, cel operacyjny 1.2, cel strategiczny 2, cel operacyjny 2.5
<p>6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Zgodnie z celami UE, niezbędne są inwestycje w infrastrukturę, które wpłyną na zwiększenie możliwości zatrudnienia, w perspektywie długookresowej poprzez podniesienie konkurencyjności regionu. Potencjał tworzenia możliwości zatrudnienia i w konsekwencji podnoszenia konkurencyjności gospodarki istnieje w regionie w obszarze infrastruktury turystycznej i kulturalnej wykorzystującej walory przyrodniczo-krajobrazowe, czyste środowisko, a także bogactwo dziejów oraz spuściznę wielu przenikających się kultur – UP-zwiększenie konkurencyjności gospodarki i efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie – SRWL-Dziedzictwo kulturowe oraz przyrodnicze jako ważne czynniki budowania tożsamości mieszkańców województwa, a zarazem zasoby na bazie których pojawiają się nowe modele biznesu-cel strategiczny 4, cel operacyjny 4.3, 4.5
<p>6d Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Na tle Europy, Polska posiada cenne zasoby przyrodnicze, zasługujące na najwyższy stopień poszanowania. Wszystkie formy ochrony przyrody zajmują ok. 30% powierzchni kraju. – UP-zwiększenie konkurencyjności gospodarki i efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie. – SRWL-ochrona walorów przyrodniczych jest jednym z czynników zwiększających szanse rozwoju gospodarczego-cel strategiczny 4, cel operacyjny 4.5 – Podejmowane działania dotyczące ochrony przyrody, pozwolą zapobiec zmniejszaniu się różnorodności biologicznej środowiska przyrodniczego Lubelszczyzny na poziomie genetycznym, gatunkowym i siedliskowym minimalizując zagrożenia spowodowane nadmierną działalnością człowieka oraz zagrożeniami naturalnymi
<p>Cel tematyczny 7</p> <p>Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej</p>	
<p>7b Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Strategia Europa 2020-Europa efektywnie korzystająca z zasobów, przejście na gospodarkę niskoemisyjną – KPR-zwiększenie spójności terytorialnej, rozwój infrastruktury transportowej i komunikacyjnej wpływającej na dostępność komunikacyjną ośrodków miejskich – SRT-nowoczesna, spójna sieć transportowa, zmiana sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym, bezpieczeństwo i niezawodność w transporcie, ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko – Cele UP w ramach CT 7 – SRWL- sprawne powiązania komunikacyjne regionu z ośrodkami w kraju i za granicą warunkujące włączenie podmiotów w sieci współpracy -cel strategiczny 1, cel operacyjny 1.3. Funkcjonalna integracja regionu-sprawne powiązania regionalne ośrodków wzrostu - cel strategiczny 4., cel operacyjny 4.1 – Studium Programowo-Przestrzenne Integracji Systemów Komunikacji w Województwie Lubelskim-niedostateczna, niskiej jakości infrastruktura transportowa (brak dróg szybkiego ruchu, obwodnic terenów zurbanizowanych)

<p>7d</p> <p>Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Strategia Europa 2020-Europa efektywnie korzystająca z zasobów, przejście na gospodarkę niskoemisyjną – Zalecenie Rady nr 5–skuteczna realizacja projektów inwestycyjnych w dziedzinie kolejnictwa – KPR–zwiększenie spójności terytorialnej, rozwój infrastruktury transportowej i komunikacyjnej –wpływającej na dostępność komunikacyjną ośrodków miejskich – SRT-nowoczesna, spójna sieć transportowa, zmiana sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym, bezpieczeństwo i niezawodność w transporcie, ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko – Cele UP w ramach CT 7 – Biała księga w sprawie transportu–konkurencyjny, zasobooszczędny system transportu - zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych do 2050r. o min. 60% do poziomu z 1990r. – SRWL-rozwój kolei -jeden z warunków włączenia się regionu w krajowe i europejskie sieci współpracy gospodarczej (cel strategiczny 1, cel operacyjny 1.3.) oraz - element integracji funkcjonalnej regionu -cel strategiczny 4, cel operacyjny 4.1
<p>Cel tematyczny 8</p> <p>Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p>	
<p>8i</p> <p>Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71% – Zalecenie Rady nr 2-zwiększenie wysiłków na rzecz zmniejszenia bezrobocia osób młodych – Zalecenie Rady nr 3 – kontynuowanie starań w celu podniesienia współczynnika aktywności zawodowej kobiet i działań zwiększających szanse starszych pracowników na zatrudnienie, – UP- bardziej efektywne wykorzystanie zasobów na rynku pracy – Position Paper – wspieranie osób młodych z uwagi na ich szczególną sytuację na rynku pracy – KPR - wydłużenie aktywności zawodowej obywateli – SRKL - rozwijanie kapitału ludzkiego, wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 1, Cel szczegółowy 2, Cel szczegółowy 5 – SRWL - znacząca rola inicjatyw lokalnych na rzecz rozwijania przedsiębiorczości (cel strategiczny 2, cel operacyjny 2.4), konieczność rozwijania systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu (cel strategiczny 3, cel operacyjny 3.4) – RSI - rozwój obszarów inteligentnej specjalizacji
<p>8iii</p> <p>Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71% – Zalecenie Rady nr 2-zwiększenie wysiłków na rzecz zmniejszenia bezrobocia osób młodych – Zalecenie Rady nr 3 – kontynuowanie starań w celu podniesienia współczynnika aktywności zawodowej kobiet i działań zwiększających szanse starszych pracowników na zatrudnienie, – UP- Rozwój przedsiębiorczości, z uwzględnieniem samozatrudnienia i tworzenia nowych miejsc pracy – KPR – promocja postaw przedsiębiorczych w społeczeństwie – SRKL-Rozwijanie kapitału ludzkiego, wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 1, Cel szczegółowy 2,Cel szczegółowy 5

	<ul style="list-style-type: none"> – SRWL - znacząca rola inicjatyw lokalnych na rzecz rozwijania przedsiębiorczości (cel strategiczny 2, cel operacyjny 2.4), konieczność rozwijania systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu (cel strategiczny 3, cel operacyjny 3.4)
<p>8iv</p> <p>Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71% – Zalecenie Rady nr 2-zwiększenie wysiłków na rzecz zmniejszenia bezrobocia osób młodych – Zalecenie Rady nr 3 – kontynuowanie starań w celu podniesienia współczynnika aktywności zawodowej kobiet i działań zwiększających szanse starszych pracowników na zatrudnienie – UP- bardziej efektywne wykorzystanie zasobów na rynku pracy – Position Paper – wsparcie dla kobiet powinno obejmować poszerzenie oferty wysokiej jakości usług opieki nad dziećmi – KPR - działania na rzecz godzenia ról rodzinnych oraz zawodowych kobiet i mężczyzn, w tym opieka nad dziećmi – SRKL - rozwijanie kapitału ludzkiego, wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 2, Cel szczegółowy 3, Cel szczegółowy 5 – SRWL - konieczność aktywizacji społecznej i zawodowej osób marginalizowanych (cel strategiczny 4, cel operacyjny 4.2)
<p>8v</p> <p>Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Strategia „Europa 2020”-stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71% – Zalecenie Rady nr 2–zwalczanie segmentacji rynku pracy – Zalecenie Rady nr 3– kontynuacja starań w celu podniesienia współczynnika aktywności zawodowej kobiet i działań zwiększających szanse starszych pracowników na zatrudnienie – UP-poprawa adaptacyjności osób aktywnych zawodowo i pracodawców przedsiębiorstw sektora MŚP – KPR–rozwój kapitału intelektualnego w przedsiębiorstwach i promocja postaw przedsiębiorczych w społeczeństwie – SIEG–lepsze dopasowanie szkoleń dorosłych do potrzeb społeczno-gospodarczych. Cel 2 – SRKL-rozwijanie kapitału ludzkiego, wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 1, Cel szczegółowy 2, Cel szczegółowy 3, Cel szczegółowy 4, Cel szczegółowy 5 – SRWL-niezbędne działania wspierające MŚP (cel strategiczny 3, cel operacyjny 3.5), konieczność szybkiej reakcji na zmiany w gospodarce, wymagające od pracowników nowych kwalifikacji (cel operacyjny 3.4) – RSI-rozwój obszarów inteligentnej specjalizacji
<p>8vi</p> <p>Aktywne i zdrowe starzenie się</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71%. – Zalecenie Rady nr 2– zwalczanie segmentacji rynku pracy – Zalecenie Rady nr 3 – kontynuowanie starań w celu podniesienia współczynnika aktywności zawodowej kobiet i działań zwiększających szanse starszych pracowników na zatrudnienie – UP- poprawa zdrowia zasobów pracy – KPR - działania z zakresu ochrony zdrowia mające wpływ na dłuższe pozostawanie osób na rynku pracy. – SRKL - wydłużenie okresu aktywności zawodowej. Cel szczegółowy 1, Cel szczegółowy 2, Cel szczegółowy 3, Cel szczegółowy 4, Cel szczegółowy 5 – SRWL – aktywizacja społeczna i zawodowa osób marginalizowanych (cel strategiczny 4, cel operacyjny 4.2)

Cel tematyczny 9 Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją	
<p>9a Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Strategia „Europa 2020”–rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – Zalecenie Rady nr 1–wzmocnienie strategii budżetowej w celu zapewnienia trwałej korekty nadmiernego deficytu – Cele UP w ramach CT 9 – DSRK–dostosowanie systemu ochrony zdrowia do prognozowanych zmian demograficznych i zwiększenia dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych w priorytetowych obszarach wynikających z uwarunkowań epidemiologicznych – SRK–podniesienie jakości i dostępności do usług publicznych (w tym zdrowotnych i społecznych) – KPPUiWS–rozwój usług społecznych użyteczności publicznej, w tym usług środowiskowych (deinstytucjonalizacja) – Interwencja spójna z Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014 – 2020. Krajowe ramy strategiczne – Zalecenie Rady nr 1–zwiększenie oszczędności kosztowej i efektywności wydatków na opiekę zdrowotną i lepsze ukierunkowanie polityki społecznej – SRWL–działania na rzecz poprawy dostępu i wzrostu jakości usług publicznych–cel strategiczny 4, cel operacyjny 4.2
<p>9b Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Strategia Europa 2020–rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – UP–kompleksowe działania rewitalizacyjne mające na celu włączenie społeczności zamieszkujących obszary peryferyjne i zdegradowane przyczynią się do ograniczenia ryzyka ubóstwa i wykluczenia społecznego na tych obszarach – SRK–spójność społeczno-gospodarcza i terytorialna – KSRR–budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów zdegradowanych - jeden z celów polityki regionalnej do 2020 r. – SRWL–aktywizacja społeczna i zawodowa osób marginalizowanych, zwiększanie partycypacji społecznej i ograniczanie rozmiarów negatywnych zjawisk społecznych (cel strateg. 4, cel oper. 4.2), wspieranie wysiłków władz lokalnych na rzecz kompleksowej rewitalizacji (cel strateg. 1, cel oper. 1.2) – KPM–odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitaliz. zdegradowanych społ., ekonom. i fiz. obszarów miejskich – NPR (założenia)–poprawa warunków rozwoju obszarów zdegrad. w wymiarze przestrzennym, społ., kult. i gosp.
<p>9i Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Krajowy cel UE 2020: obniżenie o 1,5 mln liczby osób zagrożonych ubóstwem – KPPUiWS definiuje konieczność aktywnej integracji osób oraz rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym – Realizacja celu szczegółowego UP: wzrost szans na zatrudnienie dla osób dotkniętych ubóstwem i wykluczeniem społecznym – SRWL na aktywizację społeczną i zawodową osób marginalizowanych oraz wspieranie działań określonych w <i>Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020</i> (cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu, cel operacyjny 4.2. Wspieranie włączenia społecznego). – Wyzwania regionu: najwyższy w kraju wskaźnik zagrożenia ubóstwem, niekorzystna struktura bezrobocia, wysoki odsetek długotrwale korzystających z pomocy społecznej, zjawisko niepełnosprawności oraz niski wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami

<p>9iv Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Position Paper-zwiększenie dostępności wysokiej jakości usług społecznych i świadczeń zdrowotnych, aby ograniczyć istniejące nierówności – Zalecenia Rady nr 1-wzmocnienie strategii budżetowej w celu zapewnienia trwałej korekty nadmiernego deficytu – KPPUiWS-rozwój usług społecznych użyteczności publicznej, w tym usług środowiskowych (deinstytucjonalizacja) – Realizacja celu szczegółowego UP: ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług publicznych – SRWL - aktywizacja społeczna i zawodowa osób marginalizowanych oraz wspieranie działań określonych w <i>SPS WL</i> (cel operacyjny 4.2. Wspieranie włączenia społecznego) – Realizacja Regionalnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla województwa lubelskiego na lata 2012 – 2016 – Strategie, dokumenty oraz analizy regionalne wskazują na niewystarczającą ofertę usług społecznych, dysproporcje w dostępie oraz potrzebę rozwoju usług dostosowanych do potrzeb mieszkańców, w tym deinstytucjonalizacji usług
<p>9v Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Position Paper – zalecenie wspierania sektora przedsiębiorstw społecznych – Wg KPPUiWS ES winna stanowić ważny czynnik wzrostu zatrudnienia, spójności społecznej oraz rozwoju kapitału społecznego – Realizacja priorytetu UP: wsparcie ES i miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych – SRWL wskazuje na aktywizację społeczną i zawodową osób marginalizowanych oraz wspieranie działań określonych w <i>SPS WL</i> (cel operacyjny 4.2. Wspieranie włączenia społecznego) – Realizacja SPS WL cel główny 7. Budowa efektywnej ekonomii społecznej w województwie lubelskim – Realizacja Wieloletniego regionalnego planu działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013-2020 – Wyzwania regionu: słaby sektor przedsiębiorczości społecznej, rozwój sieci wsparcia podmiotów ES, tworzenie nowych i rozwój istniejących podmiotów ES, tworzenie miejsc pracy w sektorze ES, upowszechnianie ES w regionie
<p>Cel tematyczny 10 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie</p>	
<p>10i Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Position paper – równy dostęp do wysokiej jakości edukacji wczesnoszkolnej, w tym zwiększenie szans dzieci ze środowisk w niekorzystnej sytuacji na nadrobienie zaległości w umiejętnościach społecznych i uczenia się – Zalecenie Rady nr 2-lepsze dostosowanie edukacji do potrzeb rynku pracy – UP – poprawa jakości kształcenia, lepszy dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych dostarczanych na rzecz grup o specjalnych potrzebach – Realizacja celu szczegółowego UP: lepsze kompetencje kadr gospodarki – SRKL - poprawa dostępności i jakości wczesnej edukacji, wyrównywanie szans rozwojowych /edukacyjnych dzieci i młodzieży ze środowisk zmarginalizowanych, poprawa jakości kształcenia i szkolenia oraz rozwój kreatywności i innowacyjności osób uczących się – SRWL – działania na rzecz sprawnego, nowoczesnego i dostępnego systemu kształcenia, odpowiadającego na wyzwania nowoczesnej gospodarki (cel operacyjny 3.4. Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu)

<p>10iii Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Position paper - zwiększenie udziału osób o niskich kwalifikacjach i osób starszych w programach uczenia się przez całe życie – Zalecenie Rady nr 2- zwiększenie uczestnictwa osób dorosłych w uczeniu się przez całe życie – Realizacja celu szczegółowego UP: lepsze kompetencje kadr gospodarki – SRKL - podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, poprawa jakości kształcenia i szkolenia nauczycieli oraz innych osób nauczających, w tym zwiększenie społecznego prestiżu i konkurencyjności ich zawodu – SRWL – działania na rzecz sprawnego, nowoczesnego i dostępnego systemu kształcenia, odpowiadającego na wyzwania nowoczesnej gospodarki (cel operacyjny 3.4. Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu)
<p>10iv Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwienie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Position paper - poprawa kształcenia zawodowego ze szczególnym naciskiem na poprawę jakości nauczania poprzez doskonalenie zawodowe nauczycieli i na zwiększanie liczby staży i szkoleń praktycznych – Zalecenie Rady nr 2: lepsze dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy, zwiększenie dostępności programów przyuczania do zawodu i uczenia się poprzez praktykę oraz zacieśnianie współpracy między szkołami a pracodawcami – Realizacja celu szczegółowego UP: lepsze kompetencje kadr gospodarki – RSI – wizja rozwoju obszarów inteligentnej specjalizacji – SRWL– działania na rzecz sprawnego, nowoczesnego i dostępnego systemu kształcenia, odpowiadającego na wyzwania nowoczesnej gospodarki (cel strategiczny 3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu, cel operacyjny 3.4. Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu)
<p>10a Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Strategia Europa 2020-rozwój sprzyjający wyłączeniu społecznemu – UP- poprawa warunków kształcenia – KPR-poprawa dostępności do różnych form edukacji i opieki, lepsze dostosowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy, poprawa jakości kształcenia i wychowania, wprowadzanie rozwiązań pozwalających na dostosowanie metod kształcenia do dynamicznych zmian w otoczeniu oraz oparciu całego systemu edukacji na kompleksowej i spójnej strategii uczenia się przez całe życie – Zalecenia Rady nr 2-zwiększenie dostępności programów przyuczania do zawodu i uczenia się poprzez praktykę – Zalecenie Rady nr 3-zwiększenie dostępności wysokiej jakości, przystępnej cenowo opieki nad dziećmi i edukacji przedszkolnej – DSRK i SRK-poprawa warunków, jakości i efektywności kształcenia i szkolenia zawodowego i poszerzenia dostępu do edukacji przedszkolnej – SRWL-działania na rzecz sprawnego, nowoczesnego i dostępnego systemu kształcenia-cel strategiczny 3, cel operacyjny 3.4

1.2 Uzasadnienie alokacji finansowej

1.2.1. Uzasadnienie podziału środków między cele tematyczne i priorytety inwestycyjne

RPO WL 2014-2020 jako program regionalny, będzie finansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Podziału alokacji RPO WL 2014-2020 dokonano z uwzględnieniem:

- wyzwań, potrzeb i potencjałów rozwojowych województwa, określonych w *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030r.)*,
- poziomów koncentracji tematycznej ustanowionych przez Komisję Europejską (tzw. ring-fencing),
- celów ogólnych Wspólnoty, wyznaczonych w Strategii UE 2020 oraz odpowiadających im celów ustanowionych dla Polski,
- możliwości wydatkowania środków ze względu na zakres interwencji, jaki został przypisany programom regionalnym w tzw. „linii demarkacyjnej” w stosunku do zdefiniowanych potrzeb i wyzwań rozwojowych województwa (z uwzględnieniem specjalnej interwencji z poziomu krajowego w postaci PO Polska Wschodnia).

Interwencja RPO WL obejmuje 10 celów tematycznych wskazanych w Rozporządzeniu w sprawie EFSI⁸ (z pominięciem CT 11), z widoczną koncentracją na te obszary, których realizacja przyczyni się do osiągnięcia celów rozwojowych określonych w Umowie Partnerstwa⁹.

Podstawowym wyzwaniem dla województwa lubelskiego jest zmiana struktury gospodarki, z większym zaangażowaniem dziedzin wysokoproduktywnych i bardziej zaawansowanych technologicznie. Efekty tego procesu powinny przełożyć się na zdecydowaną poprawę na rynku pracy, a co za tym idzie na ograniczanie zasięgu ubóstwa oraz zahamowanie odpływu mieszkańców. Z tego względu ok. 29,2 % alokacji RPO WL skierowana została na działania służące bezpośrednio rozwojowi przedsiębiorczości (CT 1, CT 3, CT 8)¹⁰. Należą do nich wszelkie działania umożliwiające podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, rozumiane zarówno jako wsparcie dla samych przedsiębiorstw jak i instytucji otoczenia biznesu. Uzupełnieniem tej interwencji będą działania związane z wykorzystaniem TIK oraz podnoszeniem jakości przyszłych pracowników (CT 2, CT 10).

Wysokiej jakości środowisko przyrodnicze i kulturowe stanowi ważny potencjał województwa. Jest ono jednocześnie narażone na skutki oddziaływań globalnych (np. zmiany klimatu, rosnące ceny energii), jak i luk w istniejących systemach chroniących środowisko. Szczęólnego znaczenia nabierają działania nakierowane na efektywne gospodarowanie zasobami. Z jednej strony mogą być źródłem znaczących oszczędności w funkcjonowaniu gospodarki, z drugiej mogą stanowić źródło dla tworzenia nowych modeli biznesu. W związku z powyższym ok. 28,7 % alokacji skierowano na działania związane z wdrażaniem dyrektyw UE w zakresie ochrony środowiska oraz działania zwiększające poszanowanie energii i ograniczające emisję zanieczyszczeń powietrza (CT 4, CT 5, CT 6).

⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającym wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającym rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (dalej jako rozporządzenie ramowe).

⁹ Zgodnie z UP obszarami koncentracji są: otoczenie sprzyjające przedsiębiorczości i innowacjom, spójność społeczna i aktywność zawodowa, infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu i zatrudnienia, środowisko i efektywne gospodarowanie zasobami.

¹⁰ Należy przy tym podkreślić, iż podmioty z terenu województwa lubelskiego będą miały możliwość korzystania z PO PW, którego zakres interwencji również dotyczy CT3.

Wysoki stopień ubóstwa występujący w większości obszarów w regionie skutkuje nagromadzeniem negatywnych zjawisk społecznych, stanowiących potencjalną możliwość poszerzania się grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dodatkowo, niska baza dochodowa powoduje w wielu gminach trudności w zapewnieniu mieszkańcom dostępu do usług publicznych o odpowiednim standardzie. W związku z powyższym ok. 16% RPO WL została skierowana na działania pozwalające oddziaływać na obszar spójności społecznej i aktywizacji społeczno-zawodowej (CT9). Należy przy tym zauważyć, iż interwencja w zakresie infrastruktury społecznej będzie powiązana z projektami finansowanymi w ramach powyższych celów tematycznych.

Województwo ciągle wykazuje znaczące potrzeby w zakresie infrastruktury komunikacyjnej. Jest to bardzo ważny element rozwoju gospodarczego, silnie oddziałujący na decyzje inwestorów. Usuwanie podstawowych barier w zakresie komunikacji (CT 7) będzie elementem wspierającym rozwijające się przedsiębiorstwa, w tym w szczególności umożliwiającym zwiększanie mobilności zasobów pracy. Transport kolejowy jest głównie domeną państwa, a sieć kolejowa w regionie jest słabo rozwinięta. Mimo to część alokacji przypisanej do CT 7 zostanie przeznaczona na wsparcie transportu kolejowego. Ogółem na działania poprawiające infrastrukturę komunikacyjną przeznaczono ok. 12,2 % alokacji programu.

Wsparcie alokowane na pomoc techniczną, stanowiące 79,42 mln EUR (ok. 3,56% alokacji na Program), będzie finansowane z EFS. Wielkość tej puli środków wynika z poziomu wydatków, jakie były ponoszone w ramach pomocy technicznej w okresie programowania 2007 – 2014 z uwzględnieniem nowych uwarunkowań, które wystąpią przy wdrażaniu RPO WL 2014 – 2020 (głównie dotyczy to zapewnienia wsparcia potencjału administracyjnego wdrażającego działania finansowane z EFS). Ponadto poziom alokacji pomocy technicznej oraz jej źródło jest uwarunkowane założeniami Umowy Partnerstwa, zgodnie z którą jest ona finansowana w całości ze środków EFS, a jej pula nie może przekroczyć poziomu wskazanego w tym dokumencie. Ostateczna wielkość tej alokacji została uzgodniona z MIR.

Podział środków w ramach Programu uwzględnia wymagane w regulacjach UE dla polityki spójności poziomy koncentracji tematycznej (tzw. ring-fencing):

- a) na wsparcie innowacji, prac B+R, wzmocnienie przedsiębiorstw, e-usługi, jak też działania z zakresu zwiększenia efektywności energetycznej i wykorzystania OZE (tj. CT 1, 2, 3, 4) przeznaczonych będzie **57,15%** środków EFRR na Program,
- b) na działania z zakresu zwiększenia efektywności energetycznej i wykorzystania OZE (tj. CT 4) skierowanych będzie **28,48%** środków EFRR na Program,
- c) na promowanie włączenia społecznego i walkę z ubóstwem (CT 9) – **27,46%** środków EFS na Program,
- d) **69,97%** środków EFS w Programie będzie przeznaczona na pięć priorytetów inwestycyjnych w ramach CT 8, 9, 10 (PI 8i, 8iii, 9i, 9iv, 10iv).

1.2.2. Matryca logiczna strategii inwestycyjnej programu

Tabela 2. Przegląd strategii inwestycyjnej RPO WL 2014 – 2020

Oś Priorytetowa	Fundusz	Wsparcie UE (EUR)	Udział łącznego wsparcia UE w całości środków programu operacyjnego	Cel tematyczny	Priorytety inwestycyjne	Cele szczegółowe priorytetów inwestycyjnych	Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu, dla których wyznaczono wartość docelową
<u>Oś Priorytetowa 1 Badania i innowacje</u>	EFRR	100 416 755	4,50%	1	1a	Zwiększone urynkowanie działalności badawczo-rozwojowej	Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB Alokacja aparatury naukowo-badawczej względem kraju
					1b	Zwiększona aktywność badawczo-rozwojowa przedsiębiorstw	Nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB
<u>Oś Priorytetowa 2 Cyfrowe Lubelskie</u>	EFRR	81 970 176	3,67 %	2	2c	Zwiększony poziom wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w administracji publicznej	Powierzchnia obszaru województwa objęta cyfrową ewidencją gruntów i budynków Odsetek obywateli korzystających z e-administracji
<u>Oś Priorytetowa 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw</u>	EFRR	277 298 996	12,43%	3	3a	Lepsze warunki do rozwoju MŚP	Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w stosunku do PKB
					3b	Zwiększony poziom handlu zagranicznego sektora MŚP	Wartość eksportu w regionie (kwota)
					3c	Zwiększone zastosowanie innowacji w MŚP	Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych - w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych i z sektora usług
<u>Oś Priorytetowa 4 Energia</u>	EFRR	180 698 971	8,10%	4	4a	Zwiększony poziom produkcji energii ze źródeł odnawialnych	Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem

przyjazna środowisku							
Oś Priorytetowa 5 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna	EFRR	275 896 270	12,37%	4	4b	Zwiększona efektywność energetyczna w przedsiębiorstwach	Zużycie energii elektrycznej na 1 mln zł PKB
					4c	Zwiększona efektywność energetyczna w sektorze publicznym i mieszkaniowym	Sprzedż energii ciepłej na cele komunalno-bytowe
					4e	Poprawiona jakość powietrza	Przewozy pasażerów komunikacją miejską w mln Liczba stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza, o klasie C, gdzie poziomy stężenia PM10 są powyżej poziomu dopuszczalnego
Oś Priorytetowa 6 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów	EFRR	110 139 605	4,94%	5	5b	Skuteczny system ratownictwa i służb ratowniczych	Czas interwencji służb ratowniczych do 1 godz. w interwencjach ogółem
					6	6a	Sprawny system selektywnej zbiórki odpadów w oparciu o instalacje regionalne
				6b		Realizacja zobowiązań akcesyjnych w zakresie gospodarki ściekowej w aglomeracjach 2 – 10 tys. RLM	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków: - w miastach - na wsi
Oś Priorytetowa 7 Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego	EFRR	73 020 103	3,27%	6	6c	Zwiększona dostępność zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego regionu	Liczba zwiedzających muzea i oddziały muzealne na 10 000 ludności Liczba udzielonych noclegów na 1000 ludności
					6d	Wzmocnione mechanizmy ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej w regionie	Udział obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych w powierzchni województwa
Oś Priorytetowa 8 Mobilność regionalna i ekologiczny transport	EFRR	271 031 040	12,15%	7	7b	Zwiększona dostępność drogowa w regionie	Wskaźnik Drogowej Dostępności Transportowej WDDT II (syntetyczny)
					7d	Zwiększona dostępność kolejowa w regionie	Liczba pasażerów odprawionych w województwie lubelskim Wskaźnik Kolejowej Dostępności Transportowej WKDT II (syntetyczny)

<p>Oś Priorytetowa 9 Rynek pracy</p>	EFS	225 794 843	10,12%	8	8i	1. Zwiększenie zatrudnienia osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy (w tym głównie osób starszych w wieku 50 lat i więcej, kobiet, osób z niepełnosprawnościami, osób długotrwale bezrobotnych oraz o niskich kwalifikacjach)	Liczba osób pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	
							Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	
							Liczba osób pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	
							Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej	
					8ii	2. Poprawa szans na zatrudnienie osób odchodzących z rolnictwa oraz sytuacji zawodowej osób zatrudnionych na umowach krótkoterminowych, pracujących na umowach cywilno-prawnych i ubogich pracujących	Liczba osób pracujących w sektorze pozarolniczym po opuszczeniu programu	
							Liczba osób pracujących w sektorze pozarolniczym 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	
						8iii	Zwiększenie liczby nowych i trwałych miejsc pracy w regionie	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej
								Liczba utworzonych mikroprzedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego
					8iv	Zwiększenie poziomu zatrudnienia osób opiekujących się dziećmi do 3 lat	Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu	
							Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu	
							Liczba osób pozostających bez pracy, które znalazły pracę lub poszukują pracy po opuszczeniu programu	

							Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS
<p>Oś Priorytetowa 10 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian</p>	EFS	48 093 025	2,16%	8	8v	1. Wzrost liczby przedsiębiorstw sektora MMŚP, które skorzystały z usług rozwojowych	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu
							Liczba mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw, które zrealizowały swój cel rozwojowy dzięki udziałowi w programie
						2. Zwiększenie dostępu do zatrudnienia lub jego kontynuacji osób objętych działaniami typu outplacement.	Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu (C)
Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie							
					8vi	Zwiększenie liczby realizowanych programów zdrowotnych w zakresie chorób negatywnie wpływających na rynek pracy.	Liczba osób objętych działaniami typu outplacement znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu (C)
							Liczba osób, które dzięki interwencji EFS zgłosiły się na badanie profilaktyczne
							Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie
<p>Oś Priorytetowa 11 Włączenie społeczne</p>	EFS	150 510 722	6,74%	9	9i	Wzrost integracji społecznej oraz poprawa dostępu do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie poprzez realizację kompleksowych programów aktywizacji oraz usług reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu
							Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu
							Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)

						Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)
				9iv	1. Wzrost dostępności wysokiej jakości usług społecznych użyteczności publicznej, w szczególności w formach zdeinstytucjonalizowanych, dla osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych, istniejących po zakończeniu projektu
					2. Wzrost dostępności usług zdrowotnych dla osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług zdrowotnych, istniejących po zakończeniu projektu
				9v	Rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej, w tym wzrost zatrudnialności w sektorze ekonomii społecznej w regionie	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)
						Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych
						Liczba miejsc pracy istniejących co najmniej 30 miesięcy, utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych

<p>Oś Priorytetowa 12 Edukacja, kwifikacje i kompetencje</p>	EFS	123 735 094	5,55%	10	10i	1. Zwiększenie udziału dzieci w wieku przedszkolnym w wysokiej jakości edukacji przedszkolnej	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania z EFS
						2. Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych, właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy, oraz rozwój indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe lub umiejętności uniwersalne niezbędne na rynku pracy po opuszczeniu programu
							Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu
							Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych
							Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują wyposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych
							Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS
					10iii	Zwiększenie liczby osób dorosłych, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje adekwatnie do wymagań regionalnego i krajowego rynku pracy	Liczba osób o niskich kwalifikacjach, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu
						Liczba osób w wieku 50 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	
						Liczba osób w wieku 25 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	

					10iv	1. Zwiększenie szans na zatrudnienie uczniów poprzez poprawę efektywności kształcenia zawodowego w regionie	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego, objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki
							Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu
							Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących wyposażenie zakupione dzięki EFS
							Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe lub umiejętności uniwersalne niezbędne na rynku pracy po opuszczeniu programu
						2. Podniesienie kompetencji i kwalifikacji zawodowych osób dorosłych, adekwatnie do wymagań regionalnego i krajowego rynku pracy	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w ramach pozaszkolnych form kształcenia
Oś Priorytetowa 13 Infrastruktura społeczna	EFRR	232 928 490	10,44%	9	9a	1. Zwiększona dostępność usług zdrowotnych	Średnia długość pobytu w szpitalu
						2. Zwiększona dostępność usług społecznych	Przeciętne wykorzystanie łóżka
					9b	Wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego ukierunkowane na ograniczenie ubóstwa w regionie	Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej
					10	10a	1. Zwiększona dostępność edukacji przedszkolnej
2. Lepsze warunki kształcenia zawodowego i ustawicznego	Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym						
							Odsetek uczniów szkół średnich zawodowych razem wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych ogółem

							Osoby dorosłe uczestniczące w kształceniu i szkoleniu
							3. Lepsze warunki edukacji ogólnej
Oś Priorytetowa 14 Pomoc techniczna	EFS	79 424 084	3,56%	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Poziom fluktuacji pracowników w instytucjach zaangażowanych w politykę spójności
							Średni czas zatwierdzenia projektu (od złożenia wniosku o dofinansowanie do podpisania umowy)
							Ocena przydatności form szkoleniowych dla beneficjentów
							Odsetek wdrożonych rekomendacji operacyjnych
	SUMA EFRR	1 603 400 406	71,87%				
	SUMA EFS	627 557 768	28,13%				
	SUMA RPO	2 230 958 174	100,00%				

ROZDZIAŁ 2. OSIE PRIORYTETOWE

2.A. OPIS OSI PRIORYTETOWYCH INNYCH NIŻ POMOC TECHNICZNA

2.A.1 OŚ PRIORYTETOWA 1 BADANIA I INNOWACJE

Oś Priorytetowa 1 Badania i innowacje

Oś Priorytetowa 1 **Badania i innowacje** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 1a:

Udoskonalanie infrastruktury badań i innowacji i zwiększanie zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zwiększone urynkowanie działalności badawczo-rozwojowej

Słabą stroną województwa lubelskiego jest niski stopień korelacji pomiędzy sferą naukową, w tym badawczo-rozwojową, a przedsiębiorstwami. Wkład instytucji sektora B+R Lubelszczyzny w rozwój innowacyjności gospodarki jest stosunkowo niski, co częściowo wynika z koncentracji na badaniach podstawowych, ale także z niskiego poziomu komercjalizacji efektów badań. Niski poziom działalności prorynkowej sektora B+R przekłada się bezpośrednio na niską wartość nakładów na B+R w relacji do PKB. Wskaźnik wartości nakładów na B+R w relacji do PKB w województwie lubelskim wyniósł w 2010 roku 0,6% PKB, co jest wartością niezwykle niską w stosunku do zakładanego przez UE 2020 celu 3% PKB, a nawet w stosunku do celu wyznaczonego dla Polski (1,7% PKB). Istnieje zidentyfikowana potrzeba zmiany podejścia do sfery B+R poprzez nastawienie na prorynkowe aktywności badawcze. W związku z tym, iż program operacyjny jest jednym z narzędzi realizacji RSI istnieje konieczność wsparcia niezbędnej strategicznej infrastruktury B+R dla potrzeb gospodarki związanej z inteligentnymi specjalizacjami regionu. Powyższe, w sposób zasadniczy wpłynie na wzrost aktywności sektora B+R w strategicznych dla regionu dziedzinach gospodarki, a także dzięki inwestycjom w infrastrukturę przyczyni się do podniesienia jakości badań prowadzonych przez jednostki naukowe.

Wzrost skali współpracy jednostek naukowych z sektorem gospodarki przyczyni się do zwiększenia gospodarczego wykorzystania innowacyjnych rozwiązań w regionie oraz rentowności działalności jednostek naukowych w województwie lubelskim.

Rezultatem interwencji w ramach priorytetu będzie wzmocnienie współpracy pomiędzy nauką i biznesem, co konsekwentnie przełoży się na wzrost nakładów na B+R w regionie.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB	%	Słabiej rozwinięte	1,07	2012	2,45	GUS	Raz na rok
2.	Alokacja aparatury naukowo-badawczej względem kraju	%	Słabiej rozwinięte	4,9	2012	6	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu planuje się wsparcie inwestycji związanych ze stworzeniem infrastruktury, wspierającej proces komercjalizacji wiedzy i integracji środowiska naukowego z otoczeniem gospodarczym i promowaniem wyników badań naukowych w środowisku przedsiębiorstw. Wszystkie interwencje będą zgodne z Regionalną Strategią Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020, a także będą uwzględnione w Kontrakcie Terytorialnym.

Możliwość współfinansowania kosztów infrastruktury badawczo-rozwojowej w celu świadczenia usług dla przedsiębiorstw ma za zadanie zachęcić jednostki naukowe do zmiany modelu działalności poprzez gospodarcze, a nie wyłącznie dydaktyczne wykorzystanie nowych pomysłów. Jednocześnie, poprzez ulepszenie infrastruktury B+R nastąpi rozwój tego sektora, a także integracja i konsolidacja potencjału naukowego w regionie. Możliwa do realizacji w ramach niniejszego priorytetu infrastruktura będzie każdorazowo uwzględniała istniejące zasoby infrastrukturalne, tak aby realizowane przedsięwzięcia nie konkurowały ze sobą, a stanowiły kompleksowe uzupełnienie infrastruktury, niezbędnej do prawidłowego rozwoju gospodarczego regionu. Ponadto przedmiotowa infrastruktura będzie również służyła realizacji regionalnej agendy badawczej, określającej tematykę badań naukowych i prac rozwojowych. Możliwość współfinansowania infrastruktury B+R będzie także powiązana z mechanizmem skutecznej komercjalizacji. Interwencje w ramach PI 1a mają za zadanie realizację celów zaprojektowanych w RSI, a w szczególności odnoszą się do zwiększenia efektywności wykorzystania infrastruktury naukowo-badawczej do prowadzenia i komercjalizacji badań w dziedzinach związanych z inteligentnymi specjalizacjami regionu. Zakresem wsparcia nie będą objęte konkretne badania celowe, a współfinansowana infrastruktura będzie służyła do świadczenia szerokiego wachlarza usług badawczo-rozwojowych na rzecz przedsiębiorstw.

Grupą docelową są przedsiębiorstwa.

Do głównych grup **beneficjentów** należą jednostki naukowe prowadzące działalność gospodarczą.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

Komplementarność wewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 1a wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 1b – poprzez wykorzystanie infrastruktury B+R do wykonywania badań na rzecz przedsiębiorstw realizujących cele RSI.
- 10 iii – poprzez wykorzystanie infrastruktury do realizacji badań przez pracowników naukowych.

Komplementarność zewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 1a wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PO IR – poprzez finansowanie badań naukowych i finansowanie kadry B+R. Komplementarność zapewni m.in. negocjacyjny tryb wyłaniania inwestycji do dofinansowania (Kontrakt terytorialny),

powiązanych z regionalnymi inteligentnymi specjalizacjami, uzgodniony przez rząd i samorząd terytorialny.

- PROW – poprzez zwiększanie bazy wiedzy na obszarach wiejskich oraz wzmocnienie powiązań między rolnictwem i leśnictwem, przetwórstwem rolno-spożywczym a badaniami i innowacją.
- Horyzont 2020, który skupiając w sobie działania w zakresie badań naukowych i innowacji na lata 2014 – 2020 wskazuje główne obszary interwencji, zawierające w niektórych priorytetach powiązanie z funduszami strukturalnymi celem zapewnienia większej skali oddziaływania oraz zwiększenia potencjału naukowego.
- Inicjatywą „Marie Skłodowska-Curie” – poprzez wspieranie rozwoju zawodowego i szkolenia badaczy naukowych we wszystkich dyscyplinach naukowych, w oparciu o międzynarodową i międzysektorową mobilność naukowców.

PI 1a będzie również komplementarny z następującymi programami:

- INTERREG EUROPA – w zakresie poprawy wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, związanych z infrastrukturą badań i innowacji oraz wspierających wprowadzenie innowacji przez podmioty prowadzące działalność w obszarach „inteligentnej specjalizacji” i szans innowacyjnych;
- PO EUROPA ŚRODKOWA – w zakresie promowania inwestycji przedsiębiorstw w badania naukowe i innowacje.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

W ramach kryteriów wyboru projektów zostaną stworzone zasady weryfikacji założeń biznes planu/studium wykonalności, odnoszące się w szczególności do:

- stopnia współpracy zaangażowanych partnerów,
- wpływu środków publicznych na gospodarkę regionu,
- wzmocnieniu pozycji regionu jako lidera w obszarach wskazanych w RSI,
- zastosowania mechanizmów skutecznej komercjalizacji,
- poziomu przychodów z działalności komercyjnej prowadzonej na wspartej infrastrukturze badawczej. (W umowie z beneficjentem, w ramach wsparcia w PI 1a, uwzględniony zostanie wskaźnik odnoszący się do osiągnięcia określonego poziomu przychodów, którego wartość powinna zostać osiągnięta na koniec okresu kwalifikowalności lub trwałości projektu, nie później jednak niż na moment złożenia dokumentów zamknięcia Programu. W przypadku braku osiągnięcia wskaźnika na projekt zostaną nałożone konsekwencje finansowe. IZ RPO będzie sprawozdawać na temat osiągnięcia wyników interwencji związanych z publiczną infrastrukturą B+R w rocznych i końcowym sprawozdaniach z wdrażania Programu.)

Preferowane będą projekty realizowane w kooperacji i uzupełniające istniejące zasoby oraz projekty współfinansowane ze źródeł prywatnych. Jednocześnie wszystkie interwencje realizowane w ramach PI 1a będą zgodne z Regionalną Strategią Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020, a także będą uwzględnione w Kontrakcie Terytorialnym.

Kryteria wyboru projektów, w myśl rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System wyboru będzie koncentrował się na zapewnieniu efektywności procesu selekcji, przejrzystości, bezstronności, równego dostępu oraz sprawności proceduralnej. Ponadto system będzie gwarantował wybór projektów wysokiej jakości zgodnych z celami priorytetu inwestycyjnego oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty. Tryb oceny i wyboru projektów do dofinansowania uwzględniac będzie ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Zgodnie z art. 37 rozporządzenia (UE) 1303/2013 na podstawie wyników przeprowadzonej przez ekspertów zewnętrznych oceny ex ante, która nie potwierdza zasadności zastosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego, IZ RPO WL podjęła decyzję o niestosowaniu instrumentów finansowych w ramach przedmiotowego PI. Nie wyklucza się jednakże możliwości zastosowania instrumentów finansowych lub pomocy zwrotnej w przyszłości, jeśli w wyniku aktualizacji kolejnej oceny wskażą zapotrzebowanie w tym obszarze.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba jednostek naukowych ponoszących nakłady inwestycyjne na działalność B+R	Szt.	ERRR	Słabiej rozwinięte	2	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
2.	Liczba naukowców pracujących w ulepszonych obiektach infrastruktury badawczej (CI25)	EPC	ERRR	Słabiej rozwinięte	12	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
3.	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne w projekty w zakresie innowacji lub badań i rozwoju (CI27)	EUR	ERRR	Słabiej rozwinięte	2 200 462	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 1b:

Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację, oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów, zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji, w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zwiększona aktywność badawczo-rozwojowa przedsiębiorstw

42 / 294

Poważnym problemem województwa lubelskiego jest niski udział nakładów na B+R w sektorze przedsiębiorstw wynoszący 13% (w kraju 26,6%). Niemal połowa nakładów ponoszona jest w sektorze szkolnictwa wyższego (w kraju tylko 37%). Niska aktywność przedsiębiorstw z województwa lubelskiego w działalności B+R bezpośrednio przekłada się na niewielką skalę stosowanych przez nie innowacji, w szczególności produktowych i procesowych. Rozwiązania innowacyjne, które są wdrażane przez sektor MŚP w województwie lubelskim w zdecydowanej większości nie są przez nie wytwarzane. Podmioty te najczęściej decydują się na absorpcję innowacji wytwarzanych gdzie indziej. Powodem powyższego są m.in. wysokie koszty innowacji, obawa przed nadmiernym ryzykiem, brak kompleksowego systemu wsparcia przedsiębiorstw, ograniczony dostęp do wiedzy, trudność w znalezieniu partnerów do współpracy oraz brak wykwalifikowanego personelu. Niska innowacyjność stosowanych rozwiązań wpływa na niską konkurencyjność sektora MŚP. W celu umożliwienia przedsiębiorcom z regionu skutecznego konkurowania na rynkach regionalnych, krajowych i zagranicznych konieczne jest promowanie inwestycji przedsiębiorstw w B+I. Niezbędne jest kompleksowe wsparcie w zakresie rozwoju powiązań między przedsiębiorstwami, centrami B+R i szkołami wyższymi, wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, wsparcie działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii. Rezultatem interwencji w ramach priorytetu będzie zwiększenie udziału sektora przedsiębiorstw w ogólnej wartości nakładów na działalność badawczo-rozwojową w regionie. Powyższe przełoży się na zwiększenie skali wdrażanych innowacji przez sektor MŚP, a w konsekwencji na wzrost konkurencyjności regionu.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródła danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB	%	Słabiej rozwinięte	0,13	2012	0,35	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Wsparcie udzielane w ramach priorytetu będzie koncentrować się na pobudzeniu sektora prywatnych przedsiębiorstw do prowadzenia własnych prac B+R z udziałem jednostek naukowych, szkół wyższych. Planowane do realizacji przedsięwzięcia będą w szczególności polegały na:

- opracowaniu nowych produktów/usług, procesów lub też wprowadzeniu znaczących ulepszeń do istniejących produktów/usług, procesów (badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe),
- stworzeniu lub rozwoju istniejącego zaplecza badawczo-rozwojowego, służącego działalności innowacyjnej przedsiębiorstwa,
- transferze/rozpowszechnianiu stworzonych rozwiązań, w szczególności technologicznych.

W ramach PI 1b finansowane mogą być m.in. wydatki przedsiębiorstw związane z przygotowaniem do pierwszej produkcji na bazie wyników prac B+R opracowanych przez przedsiębiorcę lub nabytych. Wsparcie obejmować będzie fazę badań przemysłowych oraz prac rozwojowych, w tym opracowanie prototypów, demonstracje, opracowanie projektów pilotażowych, testowanie i walidację nowych lub

ulepszonych produktów, procesów lub usług w otoczeniu stanowiącym model warunków rzeczywistego funkcjonowania, których głównym celem jest dalsze udoskonalenie techniczne produktów, procesów lub usług, a ostateczny kształt zasadniczo nie jest jeszcze określony.

W ramach PI 1b dopuszcza się finansowanie projektów B+R małych i średnich przedsiębiorstw, których elementem jest wdrożenie wyników prac B+R, z zastrzeżeniem, że komponent wdrożeniowy musi stanowić mniejszość całkowitych wydatków kwalifikowalnych projektu. Jednocześnie, co do zasady, tego typu wsparcie będzie ukierunkowane na projekty służące pogłębieniu współpracy na linii KIS – RIS.

Beneficjenci pomocy będą mieli dodatkowo możliwość zakupu ekspertyz i analiz od jednostek naukowo-badawczych oraz innych usług, które umożliwią realizację zamierzonych planów badawczych. W ramach PI 1b nie będą wspierane projekty dotyczące tylko pierwszej produkcji, a zakupiona w ramach projektu własność intelektualna wymagać będzie dalszych prac dostosowawczych. Ponadto w ramach priorytetu przewidziano działania związane z finansowaniem usług związanych z pobudzeniem transferu technologii i komercjalizacją badań w obszarze inteligentnych specjalizacji regionu.

Zaprogramowane interwencje wpłyną na rozwój potencjału badawczo-rozwojowego przedsiębiorstw, co bezpośrednio przyczyni do realizacji celu 1.2 RSI – Wzrost poziomu innowacyjności już działających firm. Zaplanowane działania skoncentrowane są w głównej mierze na MŚP. Możliwe jednak jest wsparcie dużych przedsiębiorstw pod warunkiem zapewnienia konkretnych efektów dyfuzji działalności B+R w regionie oraz zagwarantowania współpracy z MŚP i jednostkami naukowymi.

Grupą docelową w priorytecie są przedsiębiorstwa z sektora MŚP.

Do głównych grup **beneficjentów** należą przedsiębiorstwa i instytucje otoczenia biznesu (w zakresie usług związanych z transferem technologii).

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

Komplementarność wewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 1b wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 3c – poprzez możliwość wdrażania wyników prac badawczych.
- 2c – poprzez stymulowanie powstawania nowych produktów, usług i zastosowań opartych na TIK w dziedzinie usług publicznych i ich komercjalizację służące poprawie powiązań pomiędzy nauką i biznesem.

Komplementarność zewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 1b wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PO IR – poprzez finansowanie badań w przedsiębiorstwach.
- PROW - poprzez zwiększanie innowacyjności i bazy wiedzy na obszarach wiejskich oraz wzmacnianie powiązań między rolnictwem i leśnictwem, przetwórstwem rolno-spożywczym a badaniami i innowacją.
- Horyzont 2020, który skupiając w sobie działania w zakresie badań naukowych i innowacji na lata 2014 – 2020 wskazuje główne interwencje zawierające w niektórych priorytetach powiązanie z funduszami strukturalnymi celem zapewnienia większej skali oddziaływania oraz zwiększenia potencjału naukowego.

PI 1b będzie również komplementarny z następującymi programami:

- INTERREG EUROPA – w zakresie poprawy wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, związanych z infrastrukturą badań i innowacji oraz wspierających wprowadzenie innowacji przez podmioty prowadzące działalność w obszarach „inteligentnej specjalizacji” i szans innowacyjnych.
- PO EUROPA ŚRODKOWA – w zakresie promowania inwestycji przedsiębiorstw w badania naukowe i innowacje.
- PO REGION MORZA BAŁTYCKIEGO – w zakresie wspierania wdrażania innowacji przez rynek.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

W ramach PI 1b zostaną wprowadzone mechanizmy weryfikacji zgodności składanych projektów z długofalową strategią rozwoju przedsiębiorstwa, uwzględniającą obszar B+R, a także mechanizm weryfikacji stopnia ryzyka realizacji projektu, w tym realności założonego scenariusza osiągnięcia wyników badań oraz ich komercjalizacji. Wszystkie interwencje realizowane w ramach PI 1b będą zgodne z Regionalną Strategią Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020. Ponadto możliwe jest przeznaczenie części środków alokacji PI 1b na realizację projektów, mających na celu wyłonienie nowych inteligentnych specjalizacji, jako element procesu eksperymentowania i poszukiwania nisz rozwojowych. Wsparcie dużych przedsiębiorstw będzie bezpośrednio ukierunkowane na współpracę z sektorem MŚP, organizacjami pozarządowymi i jednostkami naukowymi. Ponadto weryfikacji podlegać będzie wpływ działalności B+R dużego przedsiębiorstwa na podmioty z sektora MŚP i regionalną gospodarkę.

Instytucja Zarządzająca upewni się, że wsparcie finansowe z funduszy udzielone dużemu przedsiębiorcy nie spowoduje znacznej utraty miejsc pracy w istniejących lokalizacjach na terytorium Unii Europejskiej.

Kryteria wyboru projektów, w myśl rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System wyboru będzie koncentrował się na zapewnieniu efektywności procesu selekcji, przejrzystości, bezstronności, równego dostępu oraz sprawności proceduralnej. Ponadto system będzie gwarantował wybór projektów wysokiej jakości zgodnych z celami priorytetu inwestycyjnego oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty. Tryb oceny i wyboru projektów do dofinansowania uwzględniac będzie ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Zgodnie z art. 37 rozporządzenia (UE) 1303/2013 na podstawie wyników przeprowadzonej przez ekspertów zewnętrznych oceny ex ante, która nie potwierdza zasadności zastosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego, IZ RPO WL podjęła decyzję o niestosowaniu instrumentów finansowych w ramach przedmiotowego PI. Nie wyklucza się jednakże możliwości zastosowania instrumentów finansowych lub pomocy zwrotnej w przyszłości, jeśli w wyniku aktualizacji kolejne oceny wskażą zapotrzebowanie w tym obszarze.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1)	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	255	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
2.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI2)	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	255	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
3.	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje) (CI6)	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięte	37231811	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok

4	Liczba przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi (CI26)	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	100	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
---	---	------	------	--------------------	-----	-----------------------------	------------

INNOWACJE SPOŁECZNE, WSPÓŁPRACA PONADNARODOWA I WKŁAD EFS W REALIZACJĘ CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7

Nie dotyczy

➤ RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ

Typ wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
Wskaźnik finansowy	1.	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowanych	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięte	24 067 619	118 137 359	IZ	Wartość pośrednia na koniec 2018 r. i końcowa na koniec 2023 r. odnosi się do planowanego poziomu całkowitej kwoty certyfikowanych wydatków kwalifikowanych
Wskaźnik produktu	2.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	50	255	IZ	Wskaźnik produktu obrazuje projekty realizowane w ramach PI 1b, którego alokacja stanowi 90% całkowitej alokacji na OP1. Wskaźnik obligatoryjny dla głównego typu interwencji w ramach PI 1b.

➤ KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ

Fundusz: EFRR											
Kategoria regionu: słabiej rozwinięte											
Wymiar 1		Wymiar 2		Wymiar 3		Wymiar 4		Wymiar 6		Wymiar 5	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme		CT (EFRR/ FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
002	11 910 725	01	93 506 029	01	40 166 702	07	100 416 755	nd	nd	01	100 416 755
056	20 366 089	02	6 910 726	02	40 166 702						
057	17 366 088			03	20 083 351						
058	5 020 838										
059	5 020 838										
061	12 910 726										
062	12 910 726										
064	14 910 725										

➤ Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych

Nie dotyczy

2.A.2 OŚ PRIORYTETOWA 2 CYFROWE LUBELSKIE

Oś Priorytetowa 2 Cyfrowe Lubelskie

Oś Priorytetowa 2 **Cyfrowe Lubelskie** będzie realizowana poprzez priorytet:

Priorytet inwestycyjny 2c:

Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zwiększony poziom wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w administracji publicznej

Jednym z głównych zidentyfikowanych problemów regionu jest niewystarczający, na tle wielu regionów europejskich, poziom dostępu obywateli do publicznych informacji, zasobów i usług cyfrowych świadczonych przez administrację. Informacje sektora publicznego w coraz większym stopniu stanowią podstawę do prowadzenia skutecznych procesów decyzyjnych i inwestycyjnych, co w konsekwencji służy wspieraniu innowacyjności, rozwojowi gospodarczemu, zwiększeniu aktywności i zaangażowaniu obywateli w życie publiczne. Województwo lubelskie zajmuje niską pozycję na tle innych regionów pod względem dostępu cyfrowego do podstawowych zbiorów danych tworzących infrastrukturę informacji przestrzennej. Na koniec 2013 roku powierzchnia obszaru województwa objęta cyfrową ewidencją gruntów i budynków stanowiła zaledwie 30%. Podejmowana interwencja w obszarze poprawy dostępności do zbiorów danych cyfrowych w zakresie informacji przestrzennych będzie kontynuacją działań wspartych w ramach perspektywy finansowej 2007-2013, która rozpoczęła cyfryzację treści i usług publicznych, jednak proces ten jest daleki od zakończenia. Działania w zakresie zwiększenia dostępności informacji sektora publicznego będą prowadzone również w obszarze zasobów kultury i nauki. Działania ukierunkowane na zwiększenie dostępu do informacji i zasobów publicznych w znacznym stopniu przełożą się na popyt na e-usługi publiczne. Dlatego ważnym elementem wsparcia w ramach priorytetu będzie wzmocnienie stopnia cyfryzacji administracji oraz tworzenie nowych e-usług publicznych, a także poprawa oferowanych funkcjonalności i poziomu „e-dojrzałości” usług już istniejących. Szeroka oferta e-usług publicznych stanowi wsparcie działań ukierunkowanych na rzecz integracji grup zagrożonych wykluczeniem cyfrowym. Efektem podejmowanych działań będzie wyposażenie administracji w nowoczesne rozwiązania ICT, dzięki którym społeczeństwo uzyska wymierne korzyści związane z efektywną, skuteczną i otwartą e-administracją publiczną, oferującą szeroki zakres informacji publicznej i spraw, które obywatele mogą załatwić drogą elektroniczną.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość celowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Powierzchnia obszaru województwa objęta cyfrową ewidencją gruntów i budynków	%	Słabiej rozwinięte	30	2013	100	IZ	Raz na rok
2.	Odsetek obywateli korzystających z e-administracji	%	Słabiej rozwinięte	24,4	2014	30	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu wsparcie obejmować będzie działania ukierunkowane na:

- zwiększenie dostępności informacji sektora publicznego¹¹. Wsparcie w tym zakresie dotyczyć będzie projektów z zakresu:
 - tworzenia, integracji baz danych i geodezyjnych zasobów cyfrowych tworzących infrastrukturę informacji przestrzennej, ich udostępnienia w celu umożliwienia tworzenia na ich podstawie nowych usług cyfrowych. W ramach tego obszaru wsparcia realizowany będzie projekt strategiczny, będący kontynuacją działań podjętych w perspektywie finansowej 2007-2013,
 - digitalizacji zasobów kulturalnych, naukowych (w tym bibliotecznych i archiwalnych), będących w posiadaniu instytucji szczebla regionalnego lub lokalnego, ich udostępniania, zapewniających powszechny i otwarty dostęp w postaci cyfrowej do zasobów.
- rozwój elektronicznej administracji poprzez rozwój infrastruktury informatycznej, w tym aplikacji i systemów bazodanowych, zapewniających poprawę efektywności zarządzania oraz upowszechnienie komunikacji elektronicznej w instytucjach publicznych. Realizowane będą działania dotyczące m.in. budowy systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją, polityki bezpieczeństwa teleinformatycznego, podpisu elektronicznego.
- rozwój elektronicznych usług publicznych koncentrujących się głównie na poziomie co najmniej 3, w szczególności w zakresie tworzenia i cyfryzacji nowych usług, poprawy funkcjonalności i e-dojrzałości istniejących usług, integracji usług oraz zwiększenia stopnia dostępności dla obywateli, w tym projekty z zakresu m.in e-administracji, e-zdrowia (z wyłączeniem projektów telemedycyny), e-kultury.

Oczekuje się, iż interwencja w ramach priorytetu przyczyni się do realizacji jego celu poprzez zwiększenie zakresu informacji publicznej i zasobów publicznych udostępnionych w postaci cyfrowej, przez co zwiększy się ilość usług opartych na ich ponownym wykorzystaniu. Prowadzone działania w sposób bezpośredni przyczynią się do ucyfrowienia procesów administracyjnych i poprawy poziomu świadczenia usług publicznych przez administrację, tj. zwiększenia dostępności, jakości i funkcjonalności usług. W efekcie tej interwencji skróci się czas realizacji spraw administracyjnych, przez co zwiększy się popyt na korzystanie z publicznych e-usług przez obywateli i przedsiębiorców.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

¹¹„Informacje sektora publicznego” w rozumieniu dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/37/WE z dnia 26 czerwca 2013r. zmieniającej dyrektywę 2003/88/WE z dnia 17 listopada 2003r. w sprawie ponownego wykorzystania informacji sektora publicznego.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego. Możliwość ta dotyczy działań z obszaru interwencji EFS i jest ograniczona do zadań, które są niezbędne dla pomyślnej realizacji projektu oraz bezpośrednio powiązane z projektem (działania ukierunkowane na rozwój potencjału ludzkiego w zakresie podnoszenia kwalifikacji i kompetencji, niezbędnych do prawidłowej realizacji projektu i osiągnięcia jego celów, jak np. szkolenia w zakresie wdrażania aplikacji i usług, wykorzystania narzędzi ICT, rozwoju platform e-usług i baz danych). Realizacja powyższych działań umożliwi beneficjentom właściwą i kompleksową realizację projektów z uwzględnieniem odpowiedniego przygotowania kadr zarządzających i pracowników.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- szkoły wyższe,
- jednostki naukowe,
- organizacje pozarządowe,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- publiczne podmioty lecznicze działające w publicznym systemie ochrony zdrowia¹²,
- administracja rządowa zespolona i niezespolona.

Komplementarność wewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 2c wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 1b – poprzez stymulowanie powstawania nowych produktów, usług i zastosowań opartych na TIK w dziedzinie usług publicznych i ich komercjalizacja.
- 3c – poprzez poszerzanie zaawansowanych zdolności przedsiębiorstwa w zakresie rozwoju produktów i usług w tym opartych na TIK.
- 6c – poprzez rozwój elektronicznych usług publicznych w zakresie kultury.
- 9a – poprzez podniesienie jakości i dostępności do usług medycznych również w zakresie e-zdrowia.
- 9i, 10i, 10iii i 10iv – poprzez podnoszenie kompetencji kluczowych, w szczególności umiejętności cyfrowych.

Komplementarność zewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 2c wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- POPC – poprzez wspieranie wykorzystania innowacyjnych technologii ICT w działaniach związanych z tworzeniem e-usług publicznych, cyfryzacją urzędów, tworzeniem treści cyfrowych, digitalizacją i udostępnieniem zasobów publicznych.
- LEADER – poprzez zwiększenie dostępności TIK na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawę ich jakości.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Głównym trybem wyboru projektów będzie **tryb pozakonkursowy**, którego zastosowanie planuje się m.in. w zakresie działań związanych z tworzeniem baz danych i geodezyjnych zasobów cyfrowych, tworzących infrastrukturę informacji przestrzennej. Zastosowanie ww. trybu ma na celu precyzyjne skierowanie wsparcia oraz zapewnienie właściwej realizacji celu szczegółowego. Prowadzenie działań w tym zakresie, obarczonych dużą złożonością problematyki przy zaangażowaniu wielu partnerów, obejmujących zasięgiem wszystkie powiaty województwa, czyni tryb konkursowy trybem nieefektywnym.

¹² W rozumieniu Ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. 2011 nr 112 poz. 654).

Inwestycja jest wypełnieniem ustawowego obowiązku tworzenia infrastruktury informacji przestrzennej, nałożonego ustawą z dnia 4 marca 2010r., która jest transpozycją Dyrektywy INSPIRE 2007/2/WE i nakłada na państwa członkowskie UE obowiązek zbudowania krajowej infrastruktury informacji przestrzennej. Zastosowanie ww. trybu jest uzasadnione ze względu na potrzebę wspierania integracji i interoperacyjności zmodernizowanych i nowo powstałych rejestrów z innymi rejestrami publicznymi prowadzonymi przez organy wiodące oraz zapewnienie komplementarności z przedsięwzięciami realizowanymi lub planowanymi na poziomie regionalnym i krajowym.

W trybie pozakonkursowym, realizowane będą projekty strategiczne, o kluczowym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, dotyczące realizacji zadań lub celów publicznych, uprzednio zidentyfikowane w sposób transparentny i ujęte w dokumencie implementacyjnym do SRWL. W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty spójne z wyznaczonymi w SRWL obszarami funkcjonalnymi zapewniające trwałe efekty prorozwojowe. Tryb pozakonkursowy znajdzie zastosowanie m.in. dla projektów realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

W ramach priorytetu zastosowanie znajdzie także tryb konkursowy. System wyboru zapewni wybór projektów:

- współdziałających z już istniejącymi lub zaplanowanymi inwestycjami w zakresie e-administracji, e-zdrowia (wymóg zapewnienia interoperacyjności, z zachowaniem integracji i kompatybilności z właściwymi dziedzinowo systemami teleinformatycznymi na poziomie krajowym),
- współdziałających z projektami planowanymi w POPC, stanowiącymi standard (w oparciu m.in. o akty prawne regulujące kwestie interoperacyjności), umożliwiające zachowanie zasady kompatybilności technologicznej i projektowej dla przedsięwzięć realizowanych na poziomie regionalnym,
- prowadzących do zwiększenia uproszczeń administracyjnych (również dla przedsiębiorców), przez co wpływać będzie na rozwój przedsiębiorczości,
- wykazujących pozytywny wpływ na środowisko,
- charakteryzujących się wysoką dostępnością, z uwzględnieniem dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, zgodnie ze standardami WCAG 2.0¹³,
- posiadających analizę kosztów i korzyści oraz wykazujących efektywność kosztową,
- uwzględniających dostosowanie do krajowych obowiązujących norm.

Warunkiem uzyskania wsparcia na digitalizację będzie udostępnianie jej efektów do ponownego wykorzystywania. Inwestowanie w twardą infrastrukturę (dostosowanie techniczne niezbędne do prawidłowego działania instalacji informatycznej) możliwe będzie jedynie, o ile warunkuje to realizacja celów projektu, zaś przeprowadzona analiza wykazuje niedostępność zasobów w ramach administracji publicznej. Priorytetowo traktowane będą inwestycje wykazujące komplementarność z inwestycjami realizowanymi w perspektywie 2007-2013.

Projekty zarządzane przez jednostkę administracji rządowej zespolonej i niezespolonej będą mogły uzyskać wsparcie w RPO wyłącznie w sytuacji, w której projekt nie będzie miał zasięgu krajowego.

Kryteria wyboru projektów w myśl rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez KM RPO. Zostaną one oparte w miarę możliwości o rekomendacje Zespołu ds. koordynacji, powołanego przez MAiC w ramach POPC.

Projekty w obszarze e-zdrowia polegające na dostosowaniu systemów informatycznych świadczeniodawców do wymiany z Systemem Informacji Medycznej będą weryfikowane pod kątem komplementarności oraz niedublowania funkcjonalności przewidzianych w krajowych platformach (P1 i P2).

W ramach interwencji w obszarze informacji przestrzennej mogą być kwalifikowane wydatki związane z pomiarami terenowymi (maksymalnie do 15% kosztów kwalifikowalnych).

¹³ Web Content Accessibility Guidelines 2.0 (WCAG 2.0) - wytyczne dotyczące dostępności treści internetowych stworzone przez organizację World Wide Web Consortium (W3C).

System wyboru będzie koncentrował się na zapewnieniu efektywności procesu selekcji, przejrzystości, bezstronności, równego dostępu oraz sprawności proceduralnej i gwarantował wybór projektów wysokiej jakości zgodnych z celem priorytetu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty, w tym zgodne z Dyrektywą PE i Rady 2013/37/WE zmieniającą Dyrektywę 2003/88/WE w sprawie ponownego wykorzystania informacji sektora publicznego. Tryb oceny i wyboru projektów uwzględniac będzie ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości 3 - dwustronna interakcja	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	576	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
2.	Liczba podmiotów, które udostępniły on-line informacje sektora publicznego	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	231	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok

INNOWACJE SPOŁECZNE, WSPÓŁPRACA PONADNARODOWA I WKŁAD EFS W REALIZACJĘ CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7

Nie dotyczy

➤ **RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ**

Typ wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
---------------	-----	------------------	-------------------	---------	-------------------	---------------------	-------------	---------------	------------------------------------

KEW	1.	Liczba podpisanych umów partnerskich w zakresie tworzenia dostępu do informacji sektora publicznego	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	1		IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nim KEW odnosi się do realizacji strategicznego z punktu widzenia osiągnięcia celów OP2 projektu, którego wartość dofinansowania konsumuje 55% alokacji na OP2. Docelowo w ramach projektu strategicznego przewidziane jest podpisanie 1 umowy partnerskiej w zakresie tworzenia dostępu do informacji sektora publicznego.
	2.	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowanych	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięte	12 153 015	96 435 502	IZ	Wartość pośrednia na koniec 2018 r. i końcowa na koniec 2023 r. odnosi się do planowanego poziomu całkowitej kwoty certyfikowanych wydatków kwalifikowanych
	3.	Liczba podmiotów, które udostępniły on-line informacje sektora publicznego	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	0	231	IZ	Wskaźnik produktu swoim zakresem obejmuje 100% alokacji na OP 2 i uwzględnia realizację strategicznego z punktu widzenia osiągnięcia celów OP2 projektu, którego wartość dofinansowania konsumuje 55% alokacji na OP2.

Dodatkowe informacje jakościowe na temat ustanowienia ram wykonania

W odniesieniu do kluczowego etapu wdrażania do końca 2018 r. planowane jest podpisanie 1 umowy partnerskiej z 20 partnerami, która jest ostatnim warunkiem do spełnienia przed złożeniem wniosku o dofinansowanie.

➤ KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ

Fundusz: EFRR											
Kategoria regionu: słabiej rozwinięte											
Wymiar 1		Wymiar 2		Wymiar 3		Wymiar 4		Wymiar 6		Wymiar 5	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme		CT (EFRR/ FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
078	17 432 973	01	81 970 176	01	8 763 600	01	1 004 561	Nd	nd	02	81 970 176
079	54 714 303			02	24 402 193	07	80 965 615				
081	6 000 000			03	48 804 383						
101	3 822 900										

➤ Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych

Nie dotyczy

2.A.3 OŚ PRIORYTETOWA 3 KONKURENCYJNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW

Oś Priorytetowa 3 **Konkurencyjność przedsiębiorstw**

Oś Priorytetowa 3 **Konkurencyjność przedsiębiorstw** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 3a:

Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Lepsze warunki do rozwoju MŚP

Województwo lubelskie zajmuje niską pozycję na tle innych regionów pod względem podstawowych wskaźników obrazujących poziom przedsiębiorczości. W 2011 r. liczba podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. mieszkańców wyniosła 746, plasując województwo lubelskie pod tym względem na 15 miejscu w Polsce. W regionalnym systemie REGON zarejestrowanych jest ponad 162 tys. podmiotów gospodarczych, z czego 77% stanowią firmy usługowe. Pod względem wartości produkcji przemysłowej województwo plasuje się na 12 pozycji w kraju, zaś w przeliczeniu na mieszkańca zajmuje ostatnie miejsce. Do najważniejszych czynników wpływających na niski stopień uprzemysłowienia oraz nasycenia przedsiębiorczością w regionie należy zaliczyć niską zdolność do konkurowania i finansowania własnego rozwoju przedsiębiorstw oraz małą aktywność instytucji otoczenia biznesu, skutkująca utrudnionym dostępem do specjalistycznego doradztwa dla przedsiębiorstw z sektora MŚP. Powyższe znacząco utrudnia gospodarcze wykorzystywanie nowych pomysłów oraz tworzenie i rozwój nowych podmiotów gospodarczych. Wsparcie ze środków RPO WL 2007-2013 pozwoliło na stworzenie odpowiedniej infrastruktury instytucji otoczenia biznesu działających na terenie województwa lubelskiego. Okres programowania 2007-2013 stanowi fundament do rozwoju usług około biznesowych w okresie programowania 2014-2020. Istnieje zidentyfikowana potrzeba dodatkowego pobudzenia współpracy pomiędzy IOB a MŚP oraz efektywnego wykorzystania istniejącej infrastruktury IOB w nowej perspektywie finansowej. Słabą stroną instytucji otoczenia biznesu w regionie jest niewystarczająca i słabo dostosowana do potrzeb przedsiębiorców oferta oraz niska aktywność i skuteczność tych instytucji w transferze wiedzy. Innym niepokojącym zjawiskiem w regionie jest znikoma obecność inwestorów zagranicznych, którzy mogliby przyspieszyć akumulację oraz modernizację kapitału. Województwo lubelskie regularnie zajmuje ostatnie miejsca w rankingach atrakcyjności inwestycyjnej województw Polski. W 2011r. w województwie lubelskim funkcjonowały tylko 353 firmy z udziałem kapitału zagranicznego, co stanowi jedynie 1,42% liczby takich przedsiębiorstw w Polsce. Jednym z powodów niskiej oceny regionu lubelskiego jest niedostateczna dostępność profesjonalnie urządzonych terenów inwestycyjnych,

które mogłyby stanowić miejsce lokalizacji działalności produkcyjnej. W roku 2012 jednostki samorządu terytorialnego wskazały 221 stref przedsiębiorczości do rozwoju przemysłu i usług o łącznej powierzchni 6,7 tys. ha, wśród których zdecydowaną większość stanowią tereny typu greenfield. Oczekiwanym rezultatem ww. interwencji jest wzrost aktywności przedsiębiorstw w regionie.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródła danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w stosunku do PKB	%	Słabiej rozwinięte	7,5	2011	8,9	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu planowane są działania, mające na celu: rozwijanie zaawansowanych, wyspecjalizowanych i udoskonalonych usług doradczych dostosowanych do potrzeb przedsiębiorstw.

Wsparcie ukierunkowane będzie m.in. na:

- instytucje otoczenia biznesu, w szczególności inkubatory przedsiębiorczości, oferujące specjalistyczne usługi doradcze w zakresie m.in. początkowej fazy rozwoju przedsiębiorstwa, gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów, strategii i monitorowania biznesu, wykorzystania technologii cyfrowych i cyfrowych modeli zarządzania przedsiębiorstwem (profesjonalizacja usług oraz zakup podstawowego wyposażenia IOB); ewentualne działania z zakresu preinkubacji będą komplementarne z PO PW;
- przedsiębiorstwa z sektora MŚP poprzez wsparcie usług doradczych w formie m.in. „bonu na doradztwo”;
- przedsiębiorstwa z sektora MŚP w formie wejść kapitałowych dokonywanych przez instytucje spełniające kryteria wymienione w rozporządzeniu delegowanym nr 480/2014;
- przedsiębiorstwa odpryskowe (powstałe przy uczelniach i jednostkach naukowych) oparte na badaniach i kapitale intelektualnym z przeznaczeniem na tworzenie innowacji, przedsiębiorczości, wzrost zatrudnienia i rozwój gospodarki. Elementem wspomagającym realizację celu priorytetu będą również działania związane z pobudzaniem tworzenia firm spin-off i spin-out przez naukowców na bazie wyników prac badawczych. Powyższe w bezpośredni sposób przyczyni się do realizacji celu 1.1 RSI – Stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości, zwłaszcza przedsiębiorczości technologicznej. Specjalistyczne usługi świadczone dla biznesu zostaną ukierunkowane na upowszechnianie nowych modeli biznesowych oraz rozwój zdolności produkcyjnych;
- jednostki samorządu terytorialnego na działania związane z organizacją terenów inwestycyjnych m. in. na obszarach powojaskowych, poprzemysłowych, pokolejowych i popegeerowskich) oraz kompleksowe ich zagospodarowanie (tereny typu „greenfield” oraz „brownfield”) obejmujące m.in. uporządkowanie i przygotowanie w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych, uzbrojenie terenów inwestycyjnych w media, budowę lub modernizację jedynie wewnętrznego układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego. Interwencje te będą miały na celu zwiększenie liczby obiektów odpowiedniej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego oraz dostosowanie do potrzeb potencjalnych inwestorów otoczenia gospodarczego.

Wsparcie IOB zostanie w szczególności ukierunkowane na dostosowanie świadczonych usług do potrzeb przedsiębiorców, a także na zmianę podejścia IOB i przeniesienia wsparcia na stronę popytową, tak aby usługa oferowana przez IOB była ściśle powiązana z zainteresowaniem odbiorców oraz skoncentrowana na osiągniętych wynikach. Powyższe jest zgodne z zapisami Umowy Partnerstwa, która zakłada rozszerzenie i lepsze dostosowanie do potrzeb przedsiębiorców usług świadczonych przez IOB,

w tym przeorientowanie wsparcia na stronę popytową. Profesjonalizacja usług instytucji otoczenia biznesu ma za zadanie podnieść ich jakość do dostępnych standardów świadczenia usług. Umożliwi to świadczenie kompetentnych usług specjalistycznego doradztwa dla sektora MŚP oraz wprowadzenie skutecznego mechanizmu wymiany doświadczeń przedsiębiorstw, a w konsekwencji poprawi zdolność IOB do samofinansowania się. W celu pobudzenia popytu sektora MŚP na usługi oferowane przez IOB, a w konsekwencji uniezależnienia się od środków zewnętrznych, wprowadzone zostanie narzędzie wsparcia w formie „bonu na doradztwo”.

Grupę docelową stanowią przedsiębiorstwa.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- podmioty wdrażające instrument finansowy, które spełniają kryteria wymienione w rozporządzeniu delegowanym nr 480/2014,
- instytucje otoczenia biznesu,
- spółki typu spin-off i spin-out, powstałe przy uczelniach i jednostkach naukowych,
- jednostki samorządu terytorialnego,
- przedsiębiorstwa z sektora MŚP.

Wśród Beneficjentów oraz grupy docelowej nie przewiduje się osób fizycznych.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Komplementarność wewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 3a wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 3c – poprzez inwestycyjne wsparcie przedsiębiorstw.
- 8v – poprzez zastosowanie popytowego podejścia do finansowania usług dla przedsiębiorstw.
- 8i – poprzez uzupełniające wsparcie rozwoju przedsiębiorczości.

Komplementarność zewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 3a wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PO IR - poprzez wsparcie działań związanych z wejściami kapitałowymi i udziałowymi.
- PO PW - poprzez współfinansowanie platform startowych dla nowych pomysłów w biznesie.
- COSME - poprzez wzmacnianie kultury przedsiębiorczości i poprawę dostępu do rynku unijnego i rynków globalnych.

PI 3a będzie również komplementarny z programem INTERREG EUROPA w zakresie poprawy wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, wspierających MŚP w wypracowywaniu i osiągnięciu wzrostu gospodarczego.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**. W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego**. Tryb pozakonkursowy znajdzie zastosowanie dla projektów realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

W ramach kryteriów wyboru projektu zostaną stworzone zasady weryfikacji odnoszące się w szczególności do:

- stopnia współpracy zaangażowanych partnerów,
- zasadności zapotrzebowania na środki publiczne,
- wzmocnienia dziedzin gospodarczych wskazanych w RSI jako inteligentne specjalizacje regionu.

Preferencje uzyskają projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje zapisane/zawarte w „Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.”

Przedsięwzięcia w zakresie wsparcia terenów inwestycyjnych zostaną sfinansowane przy spełnieniu warunków określonych w Umowie Partnerstwa, tj. pod warunkiem niepowielania dostępnej infrastruktury, chyba że limit dostępnej powierzchni został wyczerpany. Preferencje uzyskają projekty realizowane na nieużytkach, terenach zlokalizowanych w pobliżu inwestycji transportowych (autostrady, drogi szybkiego ruchu, linie kolejowe), terenach zdegradowanych, wymagających rewitalizacji, w związku ze zintensyfikowanym i udokumentowanym zapotrzebowaniem firm poszukujących lokalizacji dla prowadzenia działalności. Ponadto w przypadku lokalizacji dużego przedsiębiorcy na wspartym terenie inwestycyjnym Instytucja Zarządzająca dokona obniżenia wysokości wsparcia proporcjonalnie do wielkości obszaru zajmowanego przez to przedsiębiorstwo. Dodatkowo weryfikowany będzie poziom wykorzystania wspartych terenów inwestycyjnych, a w przypadku, gdy teren objęty projektem nie zostanie w pełni wykorzystany przez MŚP¹⁴ w określonym terminie (nie później jednak niż na moment złożenia dokumentów zamknięcia Programu), IZ dokona proporcjonalnie obniżenia wysokości wsparcia. Deklarowany poziom wykorzystania terenów inwestycyjnych wspartych w ramach PI będzie weryfikowany przez IZ na etapie sprawozdania końcowego z realizacji RPO.

Wybór projektów związanych z profesjonalizacją usług IOB będzie uzależniony od stopnia dostosowania usług IOB do potrzeb przedsiębiorstw (podejście popytowe) bezpośrednio wynikających z długofalowej strategii rozwoju. Jednym z kryteriów podlegających ocenie, będzie również liczba przedsiębiorstw korzystających z nowych/ulepszonych usług IOB. Preferencją zostaną także objęte projekty zakładające zwiększenie udziału środków prywatnych w projekcie, a w dalszej perspektywie uniezależnienie się od środków zewnętrznych – zdolność do samofinansowania się. Przedsięwzięcia w zakresie infrastruktury IOB wspierane będą w bardzo ograniczonym zakresie i przy spełnieniu warunków określonych w Umowie Partnerstwa.

Kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System wyboru będzie koncentrował się na zapewnieniu efektywności procesu selekcji, przejrzystości, bezstronności, równego dostępu oraz sprawności proceduralnej. Ponadto system będzie gwarantował wybór projektów wysokiej jakości zgodnych z celami priorytetu inwestycyjnego oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty. Tryb oceny i wyboru projektów do dofinansowania uwzględniać będzie ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym.

W zakresie instrumentów finansowych projekty będą realizowane zgodnie z art. 37 ust. 1 oraz art. 38 ust. 4-5 rozporządzenia PE i Rady (UE) nr 1303/2013.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

W odniesieniu do obszarów wsparcia w ramach priorytetu inwestycyjnego, poza wsparciem bezzwrotnym zastosowanie będzie miało także wsparcie w formie instrumentów finansowych. Zgodnie z art. 37 rozporządzenia (UE) 1303/2013 na podstawie wyników przeprowadzonej przez ekspertów zewnętrznych oceny ex ante, potwierdzającej zasadność zastosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego, IZ RPO WL podjęła decyzję o zastosowaniu wejść kapitałowych. Nie wyklucza się również możliwości zastosowania pomocy zwrotnej w przyszłości, jeśli w wyniku aktualizacji kolejnej oceny wskażą zapotrzebowanie w tym obszarze.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

¹⁴ Na potrzeby wskaźnika uwzględniany jest status przedsiębiorcy na moment lokowania przedsiębiorcy na danym terenie.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1)	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	1766	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
2.	Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych	ha	EFRR	Słabiej rozwinięte	64	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
3.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI2)	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	527	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
4.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje (CI3)	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	36	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
5.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie niefinansowe (CI4)	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	1203	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
6.	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje) (CI6)	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 210 459	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
7.	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (inne niż dotacje) (CI7)	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięte	11 950 000	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
8.	Liczba instytucji otoczenia biznesu wspartych w zakresie profesjonalizacji usług	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	7	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
9.	Liczba nowych i ulepszonych usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	14	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 3b:

Opracowanie i wdrożenie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**Zwiększony poziom handlu zagranicznego sektora MŚP**

Najważniejszym czynnikiem implikującym konieczność podjęcia interwencji w ramach priorytetu jest niska konkurencyjność przedsiębiorstw z sektora MŚP województwa lubelskiego oraz niski stopień ekspansywności na inne rynki, głównie zagraniczne. Skuteczne wyjście z produktem poza granice regionu czy kraju wymaga podjęcia zdecydowanych działań marketingowych ukierunkowanych na targi i misje zagraniczne. Kolejnym niepokojącym zjawiskiem charakterystycznym dla regionu jest znikoma obecność inwestorów zagranicznych, którzy mogliby przyspieszyć akumulację oraz modernizację kapitału. Województwo lubelskie postrzegane jest nadal jako region słabiej rozwinięty, a więc mniej atrakcyjny do inwestowania w porównaniu do województw z centralnej i zachodniej części kraju. Niezbędna jest realizacja kompleksowych działań mających na celu zbudowanie pozytywnego/przyjaznego wizerunku regionu pod kątem potencjalnych inwestorów i kontrahentów oraz stworzenie przyjaznych warunków do inwestowania. Bezpośrednim rezultatem interwencji będzie więc wzrost nakładów na działalność eksportową oraz długofalowo wzrost rozpoznawalności województwa lubelskiego w kraju i zagranicą, jako regionu atrakcyjnego do inwestowania.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Wartość eksportu w regionie (kwota)	mln EUR	Słabiej rozwinięte	2302	2012	3470	Izba Celna	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Wsparcie w ramach PI 3b zostanie skierowane w szczególności na:

- działania związane z promocją oferty przedsiębiorstw z województwa lubelskiego na nowych rynkach zbytu.
- działania związane z promocją gospodarczą regionu oraz tworzeniem przyjaznych warunków do inwestowania.

W ramach priorytetu, zaplanowano wsparcie działań związanych z promocją przedsiębiorstw na rynkach krajowych i międzynarodowych. Interwencje będą polegały również na współfinansowaniu kosztów udziału przedsiębiorstw z sektora MŚP w targach, wystawach, misjach itp. wynikających ze strate-

gii/planów rozwoju danego podmiotu. Dzięki zaplanowanym do realizacji w ramach priorytetu działaniom, przedsiębiorstwa z Lubelszczyzny będą mogły zintensyfikować swój potencjał komplementarności i synergii, włączając się w skuteczną współpracę międzynarodową, mającą na celu zwiększenie wiedzy i doświadczenia w określonym sektorze gospodarki. W PI przewidziane zostało również wsparcie działań marketingowych, mających na celu kreowanie dobrego wizerunku regionu pod kątem potencjalnych inwestorów i kontrahentów, w tym tworzenie sieci centrów obsługi inwestorów. Interwencja w ramach priorytetu stanowi odpowiedź na zidentyfikowane problemy przedsiębiorstw z sektora MŚP – niską konkurencyjność przedsiębiorstw i regionu. W ramach priorytetu przewiduje się również projekty ukierunkowane na zwiększanie zdolności MŚP do budowania oraz wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku.

Grupą docelową są przedsiębiorstwa MŚP.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- samorząd województwa lubelskiego
- przedsiębiorstwa MŚP.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

Komplementarność wewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 3b wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 3a – poprzez promocję stworzonych terenów inwestycyjnych.
- 3c – poprzez promocję produktów i usług stworzonych w ramach projektów realizowanych w PI 3c.

Komplementarność zewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 3b wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PO PW – poprzez udział w targach i misjach zagranicznych przedsiębiorstw z sektora MŚP, które nie zostały objęte interwencją PO PW.
- PI 3b będzie również komplementarny z programem INTERREG EUROPA w zakresie poprawy wdrażania polityki i programów rozwoju regionalnego, wspierających MŚP w wypracowywaniu i osiąganiu wzrostu gospodarczego.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu przewiduje się zastosowanie trybu konkursowego i pozakonkursowego. Tryb pozakonkursowy skierowany jest do projektu związanego z marketingiem gospodarczym regionu. Projekt swoim zakresem będzie obejmował szereg skoordynowanych działań mających na celu wzmocnienie wizerunku regionalnej gospodarki. Działania w tym obszarze podejmowane w perspektywie finansowej 2007 – 2013 wskazują na skuteczność i niezbędność całościowego kreowania wizerunku otoczenia gospodarczego regionu. Dodatkowo, dla realizacji zadań związanych z promocją gospodarczą zostanie wypracowana, wspólnie z partnerami gospodarczymi, spójna polityka inwestycyjna regionu, która będzie wskazywała na cele i narzędzia właściwej realizacji marketingu regionalnego. Odbiorcy ostateczni biorący udział w projekcie zostaną wybrani w oparciu o przejrzyste procedury zapewniające równy dostęp. Za realizację projektu dotyczącego promocji gospodarczej województwa odpowiedzialny będzie Samorząd Województwa Lubelskiego. W ramach priorytetu przewiduje się również zastosowanie trybu konkursowego skierowanego na pozostałe obszary wsparcia planowane do realizacji. Instytucja Zarządzająca zapewni odpowiednie mechanizmy komplementarności z PO PW w przedmiotowym zakresie wsparcia. Preferencje uzyskają projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje zapisane/zawarte w „Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.” Kryteria wyboru projektów, zarówno dla projektów konkursowych jak i pozakonkursowych,

w myśl rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System wyboru będzie koncentrował się na zapewnieniu efektywności procesu selekcji, przejrzystości, bezstronności, równego dostępu oraz sprawności proceduralnej. Ponadto system będzie gwarantował wybór projektów wysokiej jakości zgodnych z celami priorytetu inwestycyjnego oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty. Tryb oceny i wyboru projektów do dofinansowania uwzględnić będzie ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Zgodnie z art. 37 rozporządzenia (UE) 1303/2013 na podstawie wyników przeprowadzonej przez ekspertów zewnętrznych oceny ex ante, która nie potwierdza zasadności zastosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego, IZ RPO WL podjęła decyzję o niestosowaniu instrumentów finansowych w ramach przedmiotowego PI. Nie wyklucza się jednakże możliwości zastosowania instrumentów finansowych lub pomocy zwrotnej w przyszłości, jeśli w wyniku aktualizacji kolejnej oceny wskażą zapotrzebowanie w tym obszarze.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1)	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	831	system informacyjny SL/LSI	Raz na rok
2.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI2)	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	331	system informacyjny SL/LSI	Raz na rok
3.	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje) (CI6)	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 142 857	system informacyjny SL/LSI	Raz na rok
4.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie niefinansowe (CI4)	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	500	system informacyjny SL/LSI	Raz na rok
5.	Liczba przedsiębiorstw, które weszły na nowe zagraniczne rynki w wyniku otrzymanego wsparcia	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	241	system informacyjny SL/LSI	Raz na rok
6.	Liczba przedsiębiorstw, które wprowadziły zmiany organizacyjno-procesowe	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	83	system informacyjny SL/LSI	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 3c:*Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług***OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:****Zwiększone zastosowanie innowacji w MŚP**

Do głównych zidentyfikowanych problemów regionu, implikujących konieczność podjęcia interwencji w ramach priorytetu, należy zaliczyć niską konkurencyjność przedsiębiorstw z sektora MŚP województwa lubelskiego, wynikającą przede wszystkim z małej ekspansywności sektora MŚP na inne rynki oraz niskiej skali wdrażanych innowacji.

Duża liczba bardzo małych podmiotów o lokalnym charakterze w województwie lubelskim oraz profil prowadzonej działalności skutkują niską konkurencyjnością całego sektora MŚP. Bardzo mało nowych podmiotów podejmuje działalność w obrębie nowoczesnych usług i działalności innowacyjnej. W związku z tym, w eksporcie województwa lubelskiego przeważają produkty średniej i niskiej techniki, a w żadnej z branż przemysłu eksport z województwa lubelskiego nie osiągnął znaczących wartości udziału w eksporcie całego kraju. Dlatego też, w ramach priorytetu inwestycyjnego zaplanowano wsparcie dla sektora MŚP, mające na celu przełamanie barier związanych z dostępem do finansowania, know-how, a także pobudzające działania tworzące wspólny łańcuch wartości przedsiębiorstwa. Rezultatem interwencji w ramach priorytetu będzie zwiększenie konkurencyjności, podniesienie produktywności, wydajności pracy oraz skali prowadzenia działalności gospodarczej przedsiębiorstw z województwa lubelskiego przede wszystkim dzięki wprowadzaniu innowacyjnych rozwiązań. Powyższe wymusza konieczność dokonywania dalszych inwestycji, co konsekwentnie wpływa na zwiększenie wartości nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego. Ponadto dzięki wsparciu inwestycyjnemu oferowanemu w ramach PI 3c nastąpi zwiększenie pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw z Lubelszczyzny. Wzrost innowacyjności zostanie zapewniony poprzez wsparcie inwestycyjne przeznaczone na realizację wyników prac badawczych.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych - w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych i z sektora usług	%	Stabiej rozwinięte	13,6	2012	29	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach PI 3c przewiduje się wsparcie następujących rodzajów projektów:

61 / 294

- stworzenie i doposażenie infrastruktury przedsiębiorstw z sektora MŚP w celu wprowadzenia nowych/ulepszonych produktów/usług lub podniesienia konkurencyjności.

Główne działania w ramach priorytetu zostaną skupione na stworzeniu/doposażeniu infrastruktury przedsiębiorstw w celu wprowadzenia zasadniczej zmiany procesu produkcyjnego oraz nowych lub ulepszonych produktów/usług, w tym usług w zakresie rozwoju produktów i usług opartych na TIK (w tym optymalizacja procesów zarządzania przedsiębiorstwem czy współpraca pomiędzy przedsiębiorcami poprzez nowe rozwiązania informatyczne) i wprowadzania procesów modernizacyjnych. Interwencje będą miały na celu przejście na wyższy etap rozwoju, dlatego zostaną skierowane do przedsiębiorstw na każdym etapie rozwoju, zarówno do przedsiębiorstw produkcyjnych, jak i usługowych. Ponadto, w ramach PI 3c planuje się wsparcie działań inwestycyjnych związanych z rozszerzeniem działalności eksportowej, w tym linie produkcyjne dostosowane do potrzeb nowego rynku zbytu. Równoległe z powyższym wsparciem innowacyjnych pomysłów uruchomione zostanie finansowanie zwrotne skierowane na mniej ryzykowne przedsięwzięcia podejmowane przez podmioty z sektora MŚP.

W priorytecie zaplanowano wsparcie dla projektów realizujących cele RSI i zbieżnych z inteligentnymi specjalizacjami regionu. Nie wyklucza się również wsparcia projektów z pozostałych dziedzin gospodarki, przyczyniających się do procesów wzrostu i innowacji oraz wyłaniania nowych inteligentnych specjalizacji w ramach procesu przedsiębiorczego odkrywania, wpływających w znaczący sposób na rozwój gospodarczy regionu i tworzących miejsca pracy. W celu zwiększenia konkurencyjności przedsiębiorstw położony zostanie większy nacisk na tworzenie odpowiednich sieci kooperacji przedsiębiorstw. Tak skonstruowane wsparcie pozwoli kompleksowo zaspokoić najważniejsze zidentyfikowane potrzeby MŚP w zakresie zwiększenia skali prowadzonej działalności gospodarczej, a w konsekwencji podniesienia konkurencyjności przedsiębiorstw oraz regionu. Dodatkowo, interwencja w ramach PI 3c przyczyni się do zwiększenia poziomu wdrażania w firmach wyników badań naukowych i rozwojowych oraz innowacyjnych rozwiązań z jednej strony poprzez działania związane ze wsparciem nabycia praw do własności intelektualnej; z drugiej strony poprzez działania mające na celu stymulowanie dostosowania istniejących aktywów firmy do potrzeb wdrożenia nowego procesu, produktu, bądź usługi, a także pobudzanie innowacji marketingowej i organizacyjnej. Ponadto wsparcie w ramach przedmiotowego PI wpłynie na powstawanie i wdrażanie innowacji pozatechnologicznych w przedsiębiorstwach.

Grupą docelową interwencji są przedsiębiorstwa MŚP.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- przedsiębiorstwa MŚP,
- podmioty wdrażające instrument finansowy, które spełniają kryteria wymienione w rozporządzeniu delegowanym nr 480/2014.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Dodatkowo preferencje uzyskują projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje zapisane/zawarte w „Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.”

Komplementarność wewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 3c wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 1b – poprzez możliwość objęcia wsparciem projektów polegających na wdrożeniu wyników prac badawczych.
- 8iii – poprzez współfinansowanie zakładania działalności gospodarczej przez podmioty, które ubiegać będą mogły się o wsparcie na rzecz rozwoju potencjału i innowacyjności.

Komplementarność zewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 3c wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PROW – poprzez lepsze zintegrowanie głównych producentów z łańcuchem żywnościowym oraz wsparcie sektora przetwórstwa rolno - spożywczego.
- PO PW – poprzez wsparcie i wzmocnienie powiązań kooperacyjnych przedsiębiorstw w makroregionie Polski Wschodniej.

PI 3c będzie również komplementarny z programem INTERREG EUROPA w zakresie poprawy wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, wspierających MŚP w wypracowywaniu i osiągnięciu wzrostu gospodarczego.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

Preferencją zostaną objęte projekty zgodne z RSI i polegające na wdrożeniu wyników prac badawczych zrealizowanych w PI 1b – projekty komplementarne. W ramach kryteriów wyboru projektów zostaną stworzone zasady weryfikacji odnoszące się w szczególności do: zasadności zapotrzebowania na środki publiczne, wzmocnienia pozycji regionu jako lidera w obszarach wskazanych w RSI oraz analizy ryzyka biznesowego.

Kryteria wyboru projektów w myśl rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System wyboru będzie koncentrował się na zapewnieniu efektywności procesu selekcji, przejrzystości, bezstronności, równego dostępu oraz sprawności proceduralnej. Ponadto system będzie gwarantował wybór projektów wysokiej jakości zgodnych z celami priorytetu inwestycyjnego oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty. Tryb oceny i wyboru projektów do dofinansowania uwzględniac będzie ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym.

W zakresie instrumentów finansowych projekty będą realizowane zgodnie z art. 37 ust. 1 oraz art. 38 ust. 4-5 rozporządzenia PE i Rady (UE) nr 1303/2013.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

W odniesieniu do obszarów wsparcia w ramach priorytetu inwestycyjnego, poza wsparciem bezzwrotnym zastosowanie będzie miało także wsparcie w formie instrumentów finansowych. Zgodnie z art. 37 rozporządzenia (UE) 1303/2013 na podstawie wyników przeprowadzonej przez ekspertów zewnętrznych oceny ex ante, potwierdzającej zasadność zastosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego, IZ RPO WL podjęła decyzję o udzielaniu wsparcia w formie pożyczek/poręczeń (w zależności od zapotrzebowania w tym obszarze). Nie wyklucza się również możliwości zastosowania pomocy zwrotnej w przyszłości, jeśli w wyniku aktualizacji kolejne oceny wskażą zapotrzebowanie w tym obszarze.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy (CI29)	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	918	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok

2.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1)	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 995	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
3.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI2)	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	345	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
4.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje (CI3)	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 650	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
5.	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje) (CI6)	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięte	71 607 559	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
6.	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (inne niż dotacje) (CI7)	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięte	45 670 773	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
7.	Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia produktów nowych na rynku (CI28)	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	220	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
8.	Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach (CI8)	FTE	EFRR	Słabiej rozwinięte	550	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok

INNOWACJE SPOŁECZNE, WSPÓŁPRACA PONADNARODOWA I WKŁAD EFS W REALIZACJĘ CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7

Nie dotyczy

➤ RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ

Typ wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
Wskaźnik finansowy	1.	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięte	73 774 344	326 234 113	IZ	Wartość pośrednia na koniec 2018 r. i końcowa na koniec 2023 r. odnosi się do planowanego poziomu całkowitej kwoty certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych

wskaźnik produktu	2.	Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	120	918	IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nim KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 3c, których alokacja stanowi 58% alokacji na OP3. Wskaźnik obligatoryjny dla głównego typu interwencji w ramach PI 3c.

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz: EFRR											
Kategoria regionu: słabiej rozwinięte											
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania		Wymiar 3 Typ terytorium		Wymiar 4 Terytorialne mechanizmy wdrażania		Wymiar 6 EFS secondary theme		Wymiar 5 CT (EFRR/ FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
001	155 454 814	01	163 181 660	01	83 189 699	01	16 664 255	nd	nd	03	277 298 996
066	33 072 608	02	34 690 836	02	83 189 699	07	260 634 741				
067	16 000 000	03	11 500 000	03	110 919 598						
072	20 953 303	04	53 969 000								
082	51 818 271	05	13 957 500								

➤ **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

2.A.4 OŚ PRIORYTETOWA 4 ENERGIA PRZYJAZNA ŚRODOWISKU

Oś Priorytetowa 4
Energia przyjazna środowisku

Oś Priorytetowa 4 **Energia przyjazna środowisku** będzie realizowana poprzez priorytet:

Priorytet inwestycyjny 4a:

Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**Zwiększony poziom produkcji energii ze źródeł odnawialnych**

Istotną kwestią jest stworzenie konkurencyjnego rynku energii odnawialnej, który stać się ma jednym z elementów zrównoważonego rozwoju regionu. Rynek OZE ma wspomóc proces transformacji regionalnej gospodarki, opartej obecnie na węglu, w kierunku wykorzystania technologii bardziej ekologicznych i niskoemisyjnych. Celem wsparcia OZE ma być także zaspokojenie rosnących potrzeb energetycznych gospodarki. Wspierane działania zapewnią dywersyfikację dostaw energii, jak również zwiększą bezpieczeństwo energetyczne regionu, przy wykorzystaniu jego naturalnych uwarunkowań i potencjałów, zgodnie z programem wojewódzkim dot. wsparcia OZE, realizującym założenia Strategii *Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko*.

Zgodnie z pakietem klimatyczno-energetycznym, wyznaczony dla Polski cel dotyczący udziału OZE w produkcji energii ogółem wynosi 15% i musi być zrealizowany do 2020 r. W związku z tym, województwo lubelskie zamierza przyczynić się do zwiększenia wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii w bilansie ogólnym. Założenia priorytetu są spójne ze *Strategicznym Planem Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020, z perspektywą do roku 2030 (SPA 2020)*¹⁵ w zakresie celu głównego, którym jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju oraz efektywnego funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa w warunkach zmian klimatu i celu szczegółowego - zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego i dobrego stanu środowiska.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem	%	Słabiej rozwinięte	1,5	2012	5,6	GUS	Raz na rok

¹⁵ Dokument przyjęty przez Radę Ministrów, w dniu 29.10.2013.

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach działań związanych z promowaniem wykorzystywania energii ze źródeł odnawialnych, wspierane będą projekty z zakresu:

- budowy i przebudowy infrastruktury służącej do produkcji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych,
- budowy instalacji do produkcji biokomponentów i biopaliw 2 i 3 generacji,
- inwestycje w zakresie budowy lub modernizacji jednostek wytwarzania energii elektrycznej, ciepłej, wykorzystujące w pierwszej kolejności energię słoneczną i biomasę, ale także biogaz, energię wiatru oraz wody,
- inwestycji związanych z budową i modernizacją dystrybucyjnych sieci elektroenergetycznych w pełni dedykowanych przyłączeniu nowych jednostek wytwórczych energii z OZE,
- kogeneracja rozproszona oparta na zidentyfikowanych lokalnych zasobach, tj. budowa lokalnych, małych źródeł energii produkujących zarówno energię elektryczną, jak i ciepło na potrzeby lokalne, niewymagająca przesyłania jej na duże odległości oraz poprawa sprawności wytwarzania ciepła poprzez zmianę źródeł ciepła na jednostki wysokosprawnej kogeneracji z OZE,
- przyłącza jednostek wytwarzania do najbliższej istniejącej sieci (w ramach budowy i modernizacji sieci).

Podejmowane interwencje przyczynią się do osiągnięcia celów wyznaczonych na 2020 rok. Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii prowadzić będzie do zwiększenia produkcji energii elektrycznej i ciepła pochodzących z odnawialnych zasobów energii. Inwestycje w zakresie produkcji energii i paliw na potrzeby produkcji OZE przyczynią się do aktywizacji gospodarczej regionu, posiadającego odpowiednie zasoby i uwarunkowania w zakresie odnawialnych źródeł energii.

W ramach priorytetu przewiduje się terytorializację poprzez dedykowane wsparcie dla powyższych inwestycji z podziałem środków finansowych na tereny wiejskie i miejskie. Na podstawie doświadczeń z wdrażania perspektywy finansowej 2007 -2013 szacuje się, że na obszary wiejskie trafi około 80% środków priorytetu.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- MŚP,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych.

Komplementarność wewnętrzną:

Wsparcie w ramach PI 4a wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 4b – poprzez wpływ na obniżenie energochłonności sektora produkcyjnego oraz zwiększenie wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych na potrzeby procesu produkcyjnego. Wsparciem może zostać objęta budowa własnych instalacji OZE wyłącznie wtedy, kiedy będą stanowiły integralną część systemu produkcji, czy funkcjonowania przedsiębiorstwa (o ile wynika to z wcześniej przygotowanego audytu energetycznego).
- 4c – poprzez zapewnienie oszczędności energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym wielorodzinnym.
- 4e – poprzez zapewnienie oszczędności energii w sektorze publicznym oraz zapewnienie wykorzystania wspartej produkcji biopaliw.

- 6a i 6b – poprzez działania wspierające rozwój technologii OZE wykorzystujących odpady komunalne i ścieki do produkcji paliwa i biogazu.

Komplementarność zewnętrzna:

Wsparcie w ramach PI 4a wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PO IiŚ – poprzez promowanie wykorzystywania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe, wsparcie w zakresie efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej oraz mieszkaniowych oraz realizację inwestycji z zakresu sieci na niskim i średnim napięciu. Demarkacja z PO IiŚ oparta będzie na mocy zainstalowanej.
- Wspólne Inicjatywy Technologiczne na bazie Horyzontu 2020 – w zakresie energetycznego i materiałowego wykorzystania biomasy.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

Potencjalne inwestycje powinny być zgodne z opracowanymi programami dotyczącymi ochrony powietrza, aby zapewnić zgodność z wymogami Dyrektywy 2008/50/EC. Inwestycje w OZE muszą uwzględniać wymogi wynikające z planowania przestrzennego oraz niezbędna będzie analiza, zgodnie z prawem krajowym, potencjalnego oddziaływania na środowisko. Podczas procesu inwestycyjnego należy uwzględniać ograniczenia występujące dla rozwoju energii opartej o źródła odnawialne, takie jak: występowanie na danym obszarze form ochrony przyrody, w tym obszarów Natura 2000, występowanie obszarów cennych przyrodniczo, w tym miejsc cennych dla ptaków w okresie lęgowym i podczas wędrówki, występowanie korytarzy migracji zwierząt, warunki hydrologiczne, wymogi ochrony zabytków i krajobrazu, ograniczenia związane z ochroną bioróżnorodności oraz ochronę akustyczną. Priorytetowo traktowane będą projekty dotyczące wykorzystania energii słonecznej i biomasy. Natomiast projekty dotyczące wsparcia wykorzystania energii wodnej będą dotyczyły wytwarzania energii wyłącznie na już istniejących budowlach piętrzących lub wyposażonych w hydroelektrownie, przy jednoczesnym zapewnieniu pełnej drożności budowli dla przemieszczeń fauny wodnej. W tym przypadku, zastosowanie będą miały warunki dotyczące projektów, mogących mieć wpływ na stan wód, które szczegółowo zostały opisane w PI 5b. Kluczowe w ramach oceny projektów będzie kryterium efektywności kosztowej w powiązaniu z osiąganymi efektami ekologicznymi w stosunku do planowanych nakładów finansowych. Poza tym o wsparciu takich projektów decydować będą także inne osiągnięte rezultaty w stosunku do planowanych nakładów finansowych (np. wielkość redukcji CO₂). Wzmocnieniu efektów realizowanych projektów służyć będzie wdrożenie inteligentnych systemów zarządzania energią w oparciu o technologie TIK.

Wsparcie otrzyma budowa, uzasadnionych pod względem ekonomicznym, nowych instalacji wysokosprawnej kogeneracji o jak najmniejszej z możliwych emisji CO₂ oraz innych zanieczyszczeń powietrza, a w szczególności PM 10. W przypadku nowych instalacji powinno zostać osiągnięte co najmniej 10% uzysku efektywności energetycznej w porównaniu do rozdzielonej produkcji energii cieplnej i elektrycznej przy zastosowaniu najlepszych dostępnych technologii. Ponadto wszelka przebudowa istniejących instalacji na wysokosprawną kogenerację musi skutkować redukcją CO₂ o co najmniej 30% w porównaniu do istniejących instalacji.

Projekty powinny w stosownych przypadkach przeciwdziałać ubóstwu energetycznemu.

Projekty powinny być uwarunkowane wykonaniem inwestycji zwiększających efektywność energetyczną i ograniczających zapotrzebowanie na energię w budynkach, do których doprowadzona jest energia ze wspieranych instalacji zapewniając, że inwestycje są oparte na zapotrzebowaniu na ciepło użytkowe. Wszelkie inwestycje powinny być zgodne z unijnymi standardami i przepisami w zakresie ochrony środowiska.

Kryteria wyboru projektów, w myśl rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System wyboru będzie koncentrował się na zapewnieniu efektywności procesu selekcji,

przejrzystości, bezstronności, równego dostępu oraz sprawności proceduralnej. Ponadto system będzie gwarantował wybór projektów wysokiej jakości zgodnych z celami priorytetu inwestycyjnego oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty. Tryb oceny i wyboru projektów do dofinansowania uwzględniać będzie ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Zgodnie z art. 37 rozporządzenia (UE) 1303/2013 na podstawie wyników przeprowadzonej przez ekspertów zewnętrznych oceny ex ante, która nie potwierdza zasadności zastosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego, IZ RPO WL podjęła decyzję o niestosowaniu instrumentów finansowych w ramach przedmiotowego PI. Nie wyklucza się jednakże możliwości zastosowania instrumentów finansowych lub pomocy zwrotnej w przyszłości, jeśli w wyniku aktualizacji kolejne oceny wskażą zapotrzebowanie w tym obszarze.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii z OZE	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	64 391	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
2.	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (CI30)	MW	EFRR	Słabiej rozwinięte	352	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
3.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1)	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	70	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
4.	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI34)	Tony ekwiwalentu CO ₂	EFRR	Słabiej rozwinięte	213 670	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok

INNOWACJE SPOŁECZNE, WSPÓŁPRACA PONADNARODOWA I WKŁAD EFS W REALIZACJĘ CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7

Nie dotyczy

➤ **RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ**

Typ wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
Wskaźnik produktu	1.	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii z OZE	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	1863	64 391	IZ	Wskaźnik produktu obrazuje projekty realizowane w ramach PI 4a, których zakładana alokacja stanowi 100% alokacji na OP4.
Wskaźnik finansowy	2.	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięte	54 667 002	212 587 026	IZ	Wartość pośrednia na koniec 2018 r. i końcowa na koniec 2023 r. odnosi się do planowanego poziomu całkowitej kwoty certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz: EFRR											
Kategoria regionu: słabiej rozwinięte											
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania		Wymiar 3 Typ terytorium		Wymiar 4 Terytorialne mechanizmy wdrażania		Wymiar 6 EFS secondary theme		Wymiar 5 CT (EFRR/ FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
005	271 048	01	180 698 971	01	22 587 371	07	180 698 971	nd	nd	04	180 698 971
009	144 559			02	22 587 371						
010	160 730 689			03	135 524 229						
011	15 937 780										
012	3 584 002										
016	30 893										

➤ **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**

Nie dotyczy

2.A.5 OŚ PRIORYTETOWA 5 EFEKTYWNOŚĆ ENERGETYCZNA I GOSPODARKA NISKOEMISYJNA**Oś Priorytetowa 5**
Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna

Oś Priorytetowa 5 ***Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna*** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 4b:

Promowanie efektywności energetycznej i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**Zwiększona efektywność energetyczna w przedsiębiorstwach**

Zużycie energii jest ważne dla każdego przedsiębiorstwa, gdyż generuje istotną część kosztów związanych z prowadzoną działalnością produkcyjną. Dlatego też, poszukiwane są wszelkiego rodzaju możliwości ograniczania zużycia energii przez bardziej racjonalne jej wykorzystanie i ograniczanie strat. Poprawa efektywności energetycznej w działaniu przedsiębiorstwa staje się więc ekonomiczną koniecznością z uwagi na rosnące na rynku ceny energii. Aby uniknąć wzrostu kosztów i utrzymać konkurencyjną pozycję na rynku konieczne jest zmniejszenia zużycia energii oraz bardziej efektywne jej wykorzystywanie. Działania te stanowią jednocześnie wyraz odpowiedzialnej postawy przedsiębiorstwa wobec ochrony środowiska, nie tylko w skali lokalnej. W związku z tym, potrzebne są działania wielokierunkowe i kompleksowe w różnych dziedzinach, tj. ogrzewanie, wentylacja, ewentualne chłodzenie, przygotowanie ciepłej wody i oświetlenie pomieszczeń, jak również szersze wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych i niekonwencjonalnych. Osiągnięcie wysokiej efektywności energetycznej, ze względu na wielość i stopień skomplikowania środków technicznych i prawnych oraz problemy wsparcia finansowego, staje się trudnym zadaniem dla potencjalnych beneficjentów.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Zużycie energii elektrycznej na 1 mln zł PKB	GWh	Stabiej rozwinięte	0,09	2011	0,06	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Realizacja celu oszczędności energii w sektorze produkcyjnym będzie obejmować w szczególności :

- wsparcie dla głębokiej termomodernizacji obiektów w przedsiębiorstwach,
- zastosowanie technologii odzysku energii wraz z systemem wykorzystania energii ciepła odpadowego w ramach przedsiębiorstwa, wprowadzanie systemów zarządzania energią,
- projekty przedsiębiorstw redukujące ilość strat energii, ciepła, wody, w tym pozwalające na odzysk i ponowne wykorzystanie ciepła odpadowego,
- zastosowanie energooszczędnych (energia elektryczna, ciepło, chłód, woda) technologii produkcji i użytkowania energii;
- budowa i przebudowa instalacji OZE (o ile wynika to z przeprowadzonego audytu energetycznego),
- przebudowa linii produkcyjnych na bardziej efektywne energetycznie.

Jako element powyższych typów projektów możliwa będzie realizacja działań zakładających ograniczenie wytwarzania odpadów w celu ich ponownego wykorzystania w procesie produkcyjnym.

Oczekuje się, że interwencja w ramach priorytetu będzie przyczyniać się do zaspokojenia potrzeb sektora w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej oraz do rozwoju sektora poprzez zmniejszenie kosztów funkcjonowania.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- MŚP,
- podmioty wdrażające instrument finansowy, które spełniają kryteria wymienione w rozporządzeniu delegowanym nr 480/2014.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

Komplementarność wewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 4b wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 4a – poprzez przedsięwzięcia infrastrukturalne mające na celu dywersyfikację źródeł energii w kierunku energii odnawialnej, które wpłyną będą na zwiększenie efektywności energetycznej gospodarki regionu poprzez działania wielokierunkowe i kompleksowe w różnych dziedzinach oraz skierowane do różnych podmiotów. Wsparciem może zostać objęta budowa własnych instalacji OZE wyłącznie wtedy, kiedy będą stanowiły integralną część systemu produkcji, czy funkcjonowania przedsiębiorstwa (o ile wynika to z wcześniej przygotowanego audytu energetycznego).
- 4c - poprzez kompleksową modernizację energetyczną budynków w celu zapewnienia oszczędności emisji.
- 1b – poprzez działania na rzecz zwiększenia innowacyjności związanych z rozwojem technologii niskoemisyjnych.

Komplementarność zewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 4b wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PO IiŚ – poprzez inwestycje, które prowadzić będą do zwiększenia efektywności energetycznej gospodarki, w szczególności związanej z ograniczeniem emisji pochodzących z budownictwa, ciepłownictwa oraz transportu. Wsparcie w ramach RPO WL będzie udzielane sektorowi MŚP oraz spółkom prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki.

- PROW – poprzez wsparcie operacji, w zakres których wchodzi racjonalizacja energii lub wykorzystanie OZE w MŚP prowadzących działalność w zakresie przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych.
 - PO PW – poprzez inwestycje przyczyniające się do obniżenia emisji generowanych przez transport.
- PI 4b będzie również komplementarny z następującymi programami:
- INTERREG EUROPA w zakresie poprawy wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, związanych z przejściem na gospodarkę niskoemisyjną na poziomie polityk międzyregionalnych.
 - EUROPA ŚRODKOWA 2020 w zakresie wspierania wdrażania strategii niskiej emisji węglowej w miastach i regionach, zmniejszenia zależności energetycznej oraz współpracy w zakresie zmian klimatu, a także wspierania niskoemisyjnej mobilności w funkcjonalnych obszarach miejskich w ramach współpracy transnarodowej państw Europy Środkowej.
 - REGION MORZA BAŁTYCKIEGO w zakresie wzmocnienia regionalnej efektywności energetycznej w ramach wspierania tworzenia i testowania modeli zarządzania i finansowania, jak również rozwiązań technologicznych w zakresie produkcji i dystrybucji energii ze źródeł odnawialnych oraz lepszej efektywności energetycznej.
 - Program Operacyjny Rybactwo i Morze poprzez inwestycje w sprzęt lub inwestycje na statkach rybackich, mające na celu zmniejszanie emisji substancji zanieczyszczających lub gazów cieplarnianych oraz zwiększanie efektywności energetycznej statków rybackich oraz audyty efektywności energetycznej i programy związane z efektywnością energetyczną.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

W ramach priorytetu wsparcie ukierunkowane będzie na obniżenie energochłonności sektora produkcyjnego oraz zwiększenie wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych na potrzeby procesu produkcyjnego. Wszystkie projekty wspierane w ramach priorytetu będą musiały wykazać wyraźny pozytywny wpływ na środowisko, przedstawiony w formie oszczędności energii, obniżonej emisji CO₂ i pyłu PM₁₀, zgodnie z zapisami Dyrektywy 2008/50/EC, do atmosfery lub wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Wszystkie projekty uzyskujące wsparcie, będą musiały wykazać efektywność kosztową. Inwestycje dotyczące efektywności energetycznej muszą wynikać z uprzednio przeprowadzonych audytów energetycznych przedsiębiorstw. Preferowane będą projekty zwiększające efektywność energetyczną powyżej 60%, natomiast projekty z zakresu głębokiej, kompleksowej modernizacji energetycznej zwiększające efektywność energetyczną poniżej 25% nie będą kwalifikowały się do dofinansowania. W przypadku pomocy udzielonej z EFSI dużemu przedsiębiorcy Instytucja Zarządzająca uzyska zapewnienie od tego przedsiębiorcy, że wkład finansowy z funduszy związany z udzieloną regionalną pomocą inwestycyjną nie spowoduje znacznej utraty miejsc pracy w zakresie takiej samej lub podobnej działalności w istniejących lokalizacjach tego przedsiębiorcy na terytorium Unii Europejskiej w związku z realizacją dofinansowywanego projektu. Efekty (wskaźniki) realizacji projektów: zmniejszenie zużycia energii końcowej w wyniku realizacji projektów [GJ/rok], ilość zaoszczędzonej energii cieplnej, będą monitorowane na etapie wdrażania i udostępniane jako informacja dodatkowa w rocznym sprawozdaniu monitoringowym.

Kryteria wyboru projektów, w myśl rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System wyboru będzie koncentrował się na zapewnieniu efektywności procesu selekcji, przejrzystości, bezstronności, równego dostępu oraz sprawności proceduralnej. Ponadto system będzie gwarantował wybór projektów wysokiej jakości zgodnych z celami priorytetu inwestycyjnego oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty. Tryb oceny i wyboru projektów do dofinansowania uwzględniac będzie ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

73 / 294

Zgodnie z art. 37 rozporządzenia (UE) 1303/2013 na podstawie wyników przeprowadzonej przez ekspertów zewnętrznych oceny ex ante, która nie potwierdza zasadności zastosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego, IZ RPO WL podjęła decyzję o niestosowaniu instrumentów finansowych w ramach przedmiotowego PI. Nie wyklucza się jednakże możliwości zastosowania instrumentów finansowych lub pomocy zwrotnej w przyszłości, jeśli w wyniku aktualizacji kolejnej oceny wskażą zapotrzebowanie w tym obszarze.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1)	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	250	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
2.	Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej	MWh/rok	EFRR	Słabiej rozwinięte	20 412	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
3.	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (CI30)	MW	EFRR	Słabiej rozwinięte	18	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
4.	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI34)	Tony ekwiwalentu CO ₂	EFRR	Słabiej rozwinięte	36 863	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 4c:

Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zwiększona efektywność energetyczna w sektorze publicznym i mieszkaniowym

Potrzeba poprawy efektywności wykorzystania energii dotyczy wszystkich sektorów gospodarki, w tym budownictwa, zarówno w sektorze mieszkaniowym, jak też w budynkach użyteczności publicznej. Dla osiągnięcia niskiego zużycia energii, pożądanego ze względu na rosnące koszty i podnoszone wymagania, nie wystarczy tylko termomodernizacja budynków realizowana w Polsce od szeregu lat, ale konieczne są również liczne inne ulepszenia techniczne w różnych dziedzinach (np. w zakresie ogrzewania, wentylacji, ewentualnego chłodzenia, przygotowania ciepłej wody i oświetlenia pomieszczeń), znacznie szersze wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych i niekonwencjonalnych, a także wprowadzenie zasad energooszczędnego użytkowania budynku oraz systemu moni-

toringu i sterowania użytkowaniem energii. Osiągnięcie wysokiej efektywności energetycznej w istniejących budynkach jest konieczne, ale ze względu na wielość i stopień skomplikowania środków technicznych i prawnych oraz problemy wsparcia finansowego staje się trudnym zadaniem dla potencjalnych beneficjentów. Większość beneficjentów nie ma funduszy potrzebnych dla podjęcia niezbędnych działań, mających na celu poprawę efektywności energetycznej.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Sprzedaż energii ciepłej na cele komunalno-bytowe	GJ	Słabiej rozwinięte	11 249 543	2012	11022973	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Realizacja celu tego priorytetu ma znaczenie zarówno dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego poprzez zmniejszenie zapotrzebowania na energię pierwotną i finalną oraz dywersyfikację źródeł energii w kierunku energii odnawialnej, jak również jest niezwykle istotna w kontekście ochrony środowiska, ponieważ zmniejszenie zużycia energii oraz wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii niosą ze sobą ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza. Realizacja celu oszczędności energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym będzie obejmować:

- wsparcie dla głębokiej termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej, w tym będących w zasobie JST (m.in. szpitali, szkół) oraz budynków mieszkalnych,
- zmiany wyposażania ww. obiektów w urządzenia o najwyższej, uzasadnionej ekonomicznie, klasie efektywności energetycznej (np. ocieplenie obiektów, wymiana drzwi i okien, modernizacja systemów grzewczych, wymiana źródeł ciepła¹⁶, modernizacja systemów wentylacji, klimatyzacji),
- generację rozproszoną, poprawiającą sprawność wytwarzania ciepła przez zmianę źródeł ciepła m.in. na jednostki wysokosprawnej kogeneracji¹⁷ (w ramach kompleksowej głębokiej termomodernizacji budynków).

Oczekuje się, że interwencja w ramach priorytetu w istotny sposób zaspokoi potrzeby terytorialne w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej.

Preferowane będzie wsparcie udzielane przez przedsiębiorstwa usług energetycznych (ESCO).

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,

¹⁶ Inwestycje w muszą przyczyniać się do zmniejszenia emisji CO₂ i innych zanieczyszczeń powietrza oraz do znacznego zwiększenia oszczędności energii. Inwestycje dotyczące innych małych obiektów i urządzeń energetycznego spalania mogą zostać wsparte jedynie w przypadku, gdy podłączenie do sieci ciepłowniczej na danym obszarze nie jest uzasadnione ekonomicznie.

¹⁷ Wsparcie otrzyma budowa, uzasadnionych pod względem ekonomicznym, nowych instalacji wysokosprawnej kogeneracji opartej na OZE o jak najmniejszej z możliwych emisji CO₂ oraz innych zanieczyszczeń powietrza. W przypadku nowych instalacji powinno zostać osiągnięte co najmniej 10% uzysku efektywności energetycznej w porównaniu do rozdzielonej produkcji energii ciepłej i elektrycznej przy zastosowaniu najlepszych dostępnych technologii. Ponadto wszelka przebudowa istniejących instalacji na wysokosprawną kogenerację musi skutkować redukcją CO₂ o co najmniej 30% w porównaniu do istniejących instalacji. Dopuszczona jest pomoc inwestycyjna dla wysokosprawnych instalacji spalających paliwa kopalne pod warunkiem, że instalacje te nie zastępują urządzeń o niskiej emisji CO₂, a inne alternatywne rozwiązania byłyby mniej efektywne i bardziej emisyjne.

- jednostki naukowe,
- szkoły wyższe,
- spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki, samorządu terytorialnego lub ich związki,
- organizacje pozarządowe,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe,
- Towarzystwa Budownictwa Społecznego,
- służby ratownicze i bezpieczeństwa publicznego,
- podmioty wdrażające instrument finansowy, które spełniają kryteria wymienione w rozporządzeniu delegowanym nr 480/2014.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Komplementarność wewnętrzna:

Wsparcie w ramach PI 4c wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 4a - poprzez przedsięwzięcia infrastrukturalne mające na celu dywersyfikację źródeł energii w kierunku energii odnawialnej, które wpłyną na zwiększenie efektywności energetycznej gospodarki regionu poprzez działania wielokierunkowe i kompleksowe w różnych dziedzinach oraz skierowane do różnych podmiotów.

Komplementarność zewnętrzna:

Wsparcie w ramach PI 4c wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PO IiŚ – poprzez inwestycje, które prowadzić będą do zwiększenia efektywności energetycznej gospodarki, w szczególności związanej z ograniczeniem emisji pochodzących z budownictwa, ciepłownictwa oraz transportu.
- PO PW – poprzez inwestycje przyczyniające się do obniżenia emisji generowanych przez transport.

PI 4c będzie również komplementarny z następującymi programami:

- INTERREG EUROPA w zakresie poprawy wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, związanych z przejściem na gospodarkę niskoemisyjną na poziomie polityk międzyregionalnych.
- EUROPA ŚRODKOWA 2020 w zakresie wspierania wdrażania strategii niskiej emisji węglowej w miastach i regionach, zmniejszenia zależności energetycznej oraz współpracy w zakresie zmian klimatu, a także wspierania niskoemisyjnej mobilności w funkcjonalnych obszarach miejskich w ramach współpracy transnarodowej państw Europy Środkowej).
- REGION MORZA BAŁTYCKIEGO w zakresie wzmocnienia regionalnej efektywności energetycznej w ramach wspierania tworzenia i testowania modeli zarządzania i finansowania, jak również rozwiązań technologicznych w zakresie produkcji i dystrybucji energii ze źródeł odnawialnych oraz lepszej efektywności energetycznej.
- Program Operacyjny Rybactwo i Morze poprzez inwestycje w sprzęt lub inwestycje na statkach rybackich, mające na celu zmniejszenie emisji substancji zanieczyszczających lub gazów cieplarnianych oraz zwiększanie efektywności energetycznej statków rybackich oraz audyty efektywności energetycznej i programy związane z efektywnością energetyczną.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w PI będzie **tryb konkursowy**. Kryterium podziału pomiędzy poziomem krajowym i regionalnym będą koszty (wydatki) kwalifikowalne i rodzaj beneficjenta.

Wszystkie projekty wspierane w PI będą musiały wykazać wyraźny pozytywny wpływ na środowisko, przedst. w formie oszczędności energii, obniżonej emisji CO₂ i pyłu PM 10 (w zakresie energetycznego

wykorzystania biomasy), zgodnie z zapisami Dyrektywy 2008/50/EC, do atmosfery lub wzrostu wykorzystania OZE z preferencją dla tych źródeł. Wszystkie projekty uzyskujące wsparcie, będą musiały wykazać efektywność kosztową. Działania w PI będą musiały wynikać z audytów energet. oraz być zgodne z zaleceniami KE z „Przewodnika technicznego finansowania modernizacji energetycznej budynków finansowanych w ramach Polityki Spójności”. Dofinansowanie działań mających na celu poprawę efektywności energet. będzie opierało się o założenia wynikające z dokumentu rządowego „Wspieranie Inwestycji w modernizację budynków”, czyli „długoterminowej strategii wspierania inwestycji w renowację krajowych zasobów budynków mieszkaniowych i użytkowych, zarówno publicznych, jak i prywatnych” w związku z art. 4 dyrektywy 2012/27/UE w sprawie efektywności energet. oraz Krajowego Planu Działań mającego na celu zwiększenie liczby budynków o niskim zużyciu energii, w związku z art. 9 dyrektywy 2010/31/UE. W przypadku realizacji projektów dot. głębokiej termomodernizacji konieczne będzie spełnienie warunków ex-ante z dyrektywy 2006/32 / EC, w szczególności odnoszących się do instalacji indywidualnych liczników ciepła w budynkach wielorodzinnych, podłączonych do ogrzewania sieciowego i poddawanych renowacji oraz nową dyrektywą Energy Efficiency 2012/27/EU, w której kontynuowane są wymogi dyrektywy 2006/32/EC w sprawie indywidualnego pomiaru ciepła. Wprowadzenie indywidualnego pomiaru ciepła powinno mieć miejsce zawsze w połączeniu z wprowadzeniem zaworów termostatycznych w budynkach, w których nie zostały one jeszcze zamontowane. Preferowane będą projekty dot. głębokiej, kompleksowej modernizacji energet. zwiększające efektywność energet. powyżej 60%, natomiast projekty zwiększające efektywność energet. poniżej 25% nie będą kwalifikowały się do dofinansowania.

W obszarze ochrony zdrowia projekty z zakresu termomodernizacji mogą dotyczyć tylko obiektów, których funkcjonowanie będzie uzasadnione w kontekście map potrzeb zdrowotnych opracowanych przez MZ.

W zakresie kogeneracji w Programie wsparte mogą zostać jedynie projekty dot. budowy, uzasadnionych pod względem ekonomicznym, nowych instalacji wysokosprawnej kogeneracji (poniżej 20 MW) oraz innych małych obiektów i urządzeń energet. spalania (tj. lokalne kotłownie) o jak najmniejszej z możliwych emisji CO₂ oraz innych zanieczyszczeń powietrza a w szczególności PM₁₀. Dodatkowo wszelka przebudowa istniejących instalacji na wysokosprawną kogenerację oraz innych małych obiektów i urządzeń energet. spalania musi skutkować redukcją CO₂ o co najmniej 30% w porównaniu do istniejących instalacji oraz zwiększeniem efektywności energet. Projekty powinny być uzasadnione ekonomicznie oraz, w stosownych przypadkach, przeciwdziałać ubóstwu energet. Priorytetowo powinny być wspierane projekty kogeneracyjne wykorzystujące OZE, natomiast wymiana/modernizacja innych małych obiektów i urządzeń energetycznego spalania będzie ograniczona do wsparcia instalacji do spalania paliw OZE. Inwestycje w zakresie innych małych obiektów i urządzeń energetycznego spalania mają długotrwały charakter i dlatego powinny być zgodne z właściwymi przepisami unijnymi dotyczącymi minimalnego poziomu efektywności energet. i normami emisji zanieczyszczeń. W przypadku wsparcia indywidualnych urządzeń do ogrzewania wspierane urządzenia do ogrzewania powinny od początku okresu programowania charakteryzować obowiązującym od końca 2020r. minimalnym poziomem efektywności energet. i normami emisji zanieczyszczeń, które zostały określone w środkach wykonawczych do dyrektywy 2009/125/WE z dnia 21.10.2009 r. ustanawiającej ogólne zasady ustalania wymogów dotyczących ekoprojektu dla produktów związanych z energią. Projekty powinny być uwarunkowane wykonaniem inwestycji zwiększających efektywność energet. i ograniczających zapotrzebowanie na energię w budynkach, do których doprowadzona jest energia ze wspieranych instalacji przy zapewnieniu, że inwestycje są oparte na zapotrzebowaniu na ciepło użytkowe. Wszelkie inwestycje powinny być zgodne z unijnymi standardami i przepisami dot. ochrony środowiska.

Efekty (wskaźniki) realizacji projektów: zmniejszenie zużycia energii końcowej w wyniku realizacji projektów [GJ/rok], ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej będą monitorowane na etapie wdrażania i udostępniane jako informacja dodatkowa w rocznym sprawozdaniu monitoringowym.

W PI dopuszcza się także **tryb pozakonkursowy**, który znajdzie zastosowanie dla projektów w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Zgodnie z art. 37 rozporządzenia (UE) 1303/2013 na podstawie wyników przeprowadzonej przez ekspertów zewnętrznych oceny ex ante, która nie potwierdza zasadności zastosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego, IZ RPO WL podjęła decyzję o niestosowaniu instrumentów finansowych w ramach przedmiotowego PI. Nie wyklucza się jednakże możliwości zastosowania instrumentów finansowych lub pomocy zwrotnej w przyszłości, jeśli w wyniku aktualizacji kolejne oceny wskażą zapotrzebowanie w tym obszarze.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	403	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
2.	Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej	GJ/rok	EFRR	Słabiej rozwinięte	452 630	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
3.	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (CI30)	MW	EFRR	Słabiej rozwinięte	20	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
4.	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI34)	Tony ekwiwalentu CO ₂	EFRR	Słabiej rozwinięte	66 887	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
5.	Zmniejszenie zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych (CI32)	kWh/rok	EFRR	Słabiej rozwinięte	44 423 952	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
6.	Liczba gospodarstw domowych z lepszą klasą zużycia energii (CI31)	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 270	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 4e:

Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Poprawiona jakość powietrza

Przestawienie gospodarki na gospodarkę niskoemisyjną, a tym samym ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i innych substancji uważa się nie tylko za kluczowy krok w kierunku zapewnienia stabilnego środowiska, lecz także za element długofalowego zrównoważonego rozwoju. Polska gospodarka, pomimo redukcji emisji gazów cieplarnianych o około 30%, zaliczana jest do najbardziej emisyjnych w UE, jeśli za miarę przyjmuje się emisję na jednostkę PKB (jednakże przy porównywaniu emisji per capita, polska emisja jest równa średniej unijnej UE27). Na obszarze województwa lubelskiego znaczącymi źródłami emisji zanieczyszczeń powietrza, mającymi duży procentowy udział w stężeniach pyłu PM10 są: emisja liniowa tj. komunikacja, głównie transport samochodowy oraz emisja powierzchniowa z indywidualnego ogrzewania budynków. Działania powiązane z realizacją celów polityki klimatycznej, w tym przede wszystkim redukcja emisji gazów cieplarnianych i innych substancji wprowadzanych do powietrza, nie muszą oznaczać spadku tempa wzrostu gospodarki, a w dłuższej perspektywie będą pozytywnie oddziaływać na jej rozwój poprzez poprawę efektywności gospodarowania zasobami naturalnymi i energią, jak również poprzez innowacje technologiczne. Działania te realizowane zgodnie z założeniami planów niskoemisyjnych przyczynią się do osiągnięcia celów określonych w pakiecie klimatyczno-energetycznym do roku 2020, tj.:

- redukcji emisji gazów cieplarnianych,
- zwiększenia udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych,
- redukcji zużycia energii finalnej, co ma zostać zrealizowane poprzez podniesienie efektywności energetycznej,

a także do poprawy jakości powietrza na obszarach, na których odnotowano przekroczenia jakości poziomów dopuszczalnych stężeń w powietrzu. Wsparcie w ramach priorytetu będzie ukierunkowane na kompleksowe podejście do tematyki niskoemisyjności na wszystkich typach obszarów, w tym na obszarach miejskich, gdzie główny nacisk zostanie położony na rozwój systemów transportu zbiorowego.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość celowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Przewozy pasażerów komunikacją miejską w mln	osoby	Słabiej rozwinięte	126,1	2012	202,5	GUS	Raz na rok
2.	Liczba stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza, o klasie C, gdzie poziomy stężeń PM10 są powyżej poziomu dopuszczalnego	szt.	Słabiej rozwinięte	2	2013	0	WIOŚ Lublin	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Realizacja priorytetu służyć będzie w szczególności:

- zwiększeniu udziału w przewozie osób gałęzi transportu alternatywnych w stosunku do transportu indywidualnego (transport publiczny w obszarach metropolitalnych);
- ograniczaniu emisji zanieczyszczeń do powietrza, a także bezpieczeństwa i podwyższenia jakości środowiska życia.

W obszarze transportu publicznego wspierane będą projekty wynikające z planów zrównoważonej mobilności miejskiej/ planów gospodarki niskoemisyjnej i/lub strategii ZIT z zakresu zakupu i modernizacji taboru niskoemisyjnego/bezemisyjnego na potrzeby transportu miejskiego wraz z niezbędną infrastrukturą (inwestycje te nie będą obejmowały prac remontowych, jak również nie będą dotyczyły bieżącego utrzymania infrastruktury) w postaci dróg lokalnych¹⁸, budowy i rozbudowy stacji i węzłów przesiadkowych ze szczególnym uwzględnieniem ich integracji z innymi gałęziami transportu, w tym projekty typu „parkuj i jedź” oraz systemy telematyczne, jako element projektu, poprawiające funkcjonowanie transportu publicznego. Dokumenty te powinny określać lokalne uwarunkowania oraz kierunki planowanych inwestycji na danym obszarze i w zależności od zidentyfikowanych potrzeb zawierać odniesienia lub wskazywać adekwatne obowiązujące dokumenty zawierające odniesienia do takich kwestii jak: zbiorowy transport pasażerski, transport niezmotoryzowany, intermodalność, transport drogowy, zarządzania mobilnością, wykorzystanie inteligentnych systemów transportowych (ITS), logistyka miejska, bezpieczeństwo ruchu drogowego w miastach, wdrażanie nowych wzorców użytkowania czy promocja ekologicznie czystych i energooszczędnych pojazdów (czyste paliwa i pojazdy).

Dodatkowo wspierane będą działania zmierzające do zmian w sposobie podróżowania, na przykład poprzez promowanie ruchu pieszego i rowerowego, łączenie podróży w transporcie indywidualnym i publicznym (m.in. park-and-ride, bike-and-ride itd.). Proponowane wsparcie będzie prowadzić do lepszego zrównoważenia systemu transportowego, zmniejszenia negatywnego oddziaływania transportu na środowisko oraz do redukcji zatłoczenia motoryzacyjnego. W ramach priorytetu oprócz projektów dotyczących inwestycji w tradycyjne elementy infrastruktury realizowane będą inwestycje w zakresie zarządzania informacjami, systemami operacyjnymi i logistycznymi w celu podniesienia jakości obsługi klienta.

Istotną grupą projektów wspieranych w ramach priorytetu będą działania realizujące kompleksowe podejście do zagadnień niskoemisyjności na wszystkich typach obszarów, w tym także na obszarach miast. Wsparcie w tym zakresie wynikające z planów gospodarki niskoemisyjnej będzie kierowane w szczególności na projekty dotyczące wymiany źródeł¹⁹ ciepła, instalacji energooszczędnego oświetlenia, działania promocyjno-informacyjne związane z oszczędnością energii, promocją budownictwa pasywnego.

Grupę docelową wsparcia stanowią osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu, mieszkańcy rynku ponadregionalnego i międzynarodowego, potencjalni turyści i inwestorzy.

W ramach realizacji projektów *wynikających z planów zrównoważonej mobilności miejskiej, planów gospodarki niskoemisyjnej i/lub strategii ZIT* do głównych grup **beneficjentów** należą miasta o liczbie mieszkańców powyżej 30 tys. oraz obszary powiązane z nimi funkcjonalnie i działające na ich obszarze:

¹⁸ Inwestycje w drogi lokalne będą możliwe jedynie w sytuacji ich realizacji na zasadach uzgodnionych z Komisją Europejską we wspólnej interpretacji-Zrównoważona intermodalna mobilność miejska (PI 4e) Postanowienia Umowy Partnerstwa Wspólna interpretacja, przekazane KE w systemie SFC.

¹⁹ Wszystkie inwestycje w indywidualne urządzenia do ogrzewania (indywidualne źródła ciepła) muszą przyczyniać się przede wszystkim do zmniejszenia emisji CO₂, PM 10 i innych zanieczyszczeń powietrza, a także do znacznego zwiększenia oszczędności energii. Wspomniane inwestycje mogą zostać wsparte jedynie w przypadku, gdy podłączenie do sieci ciepłowniczej na danym obszarze nie jest uzasadnione ekonomicznie. W przypadku wsparcia udzielanego na inwestycje w kotły spalające biomasę lub ewentualnie paliwa gazowe jest ono możliwe jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy osiągnięte zostanie znaczne zwiększenie efektywności energetycznej oraz gdy istnieją szczególnie pilne potrzeby. Preferowane powinno być wsparcie udzielane poprzez przedsiębiorstwa usług energetycznych (ESCO). Projekty powinny również przeciwdziałać ubóstwu energetycznemu. Wsparte projekty muszą skutkować znaczną redukcją CO₂ w odniesieniu do istniejących instalacji (o co najmniej 30% w przypadku zamiany spalanego paliwa). Inwestycje w tym zakresie mają długotrwały charakter i dlatego powinny być zgodne z właściwymi przepisami unijnymi. Wspierane urządzenia do ogrzewania powinny od początku okresu programowania charakteryzować się obowiązującym od końca 2020 r. minimalnym poziomem efektywności energetycznej i normami emisji zanieczyszczeń, które zostały określone w środkach wykonawczych do dyrektywy 2009/125/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiającej ogólne zasady ustalania wymogów dotyczących ekoprojektu dla produktów związanych z energią.

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- podmioty świadczące usługi transportu publicznego na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego i ich związków na terenie miast objętych działaniem wyłonione do świadczenia tych usług zgodnie z Prawem zamówień publicznych.

W ramach projektów *wynikających z planów gospodarki niskoemisyjnej dla poszczególnych typów obszarów*, do głównych grup **beneficjentów** należą:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- MŚP,
- służby ratownicze i bezpieczeństwa publicznego.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Komplementarność wewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 4e wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 7b – poprzez działania w zakresie zwiększenia dostępności transportowej oraz promocji proekologicznych rozwiązań transportowych.
- 9b – poprzez działania w zakresie poprawy jakości przestrzeni miejskiej i żywienia centrów miast.

Komplementarność zewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 4e wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PO IiŚ – poprzez inwestycje, które prowadzić będą do zwiększenia efektywności energetycznej gospodarki, w szczególności związanej z ograniczeniem emisji pochodzących z budownictwa, ciepłownictwa oraz transportu.
- PO PW – poprzez inwestycje w zakresie podniesienia efektywności układów transportowych miast wojewódzkich oraz ich obszarów funkcjonalnych. W zakresie PI 4e komplementarność i demarkację zapewnia Strategia ZIT miasta wojewódzkiego, która ujmuje inwestycje finansowane z RPO, jak i kompleksowe inwestycje finansowane z PO Polska Wschodnia.

PI 4e będzie również komplementarny z następującymi programami:

- INTERREG EUROPA w zakresie poprawy wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego związanych z przejściem na gospodarkę niskoemisyjną na poziomie polityk międzyregionalnych.
- EUROPA ŚRODKOWA w zakresie wspierania efektywności energetycznej infrastruktur publicznych i wykorzystywania przez nie energii ze źródeł odnawialnych, wspierania wdrażania strategii niskiej emisji węglowej w miastach i regionach oraz wspierania niskoemisyjnej mobilności w funkcjonalnych obszarach miejskich.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, lub projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, zgodnych ze SRWL i innymi dokumentami strategicznymi. Tryb pozakonkursowy znajdzie zastosowanie m.in. dla projektów realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Wszystkie projekty wspierane w ramach priorytetu będą musiały wykazać wyraźny pozytywny wpływ na środowisko, przedstawiony w formie oszczędności energii, obniżonej emisji CO₂ i pyłu PM 10 zgodnie z zapisami Dyrektywy 2008/50/EC, do atmosfery lub wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Wszystkie projekty uzyskujące wsparcie, będą musiały wykazać efektywność kosztową. Projekty z zakresu transportu publicznego będą musiały wykazać się wzrostem udziału transportu publicznego oraz uwzględniać potrzeby osób z niepełnosprawnościami.

W zakresie wymiany źródeł ciepła wspierane mogą być inwestycje w instalacje o jak najmniejszej emisji CO₂, PM 10 oraz innych zanieczyszczeń powietrza. Wsparte projekty muszą skutkować redukcją CO₂ o co najmniej 30% w odniesieniu do istniejących instalacji. Projekty powinny być uzasadnione ekonomicznie i społecznie oraz przeciwdziałać ubóstwu energetycznemu. Priorytetowo powinny być wspierane projekty wykorzystujące odnawialne źródła energii. Wsparcie powinno być uwarunkowane wykonaniem inwestycji zwiększających efektywność energetyczną i ograniczających zapotrzebowanie na energię w budynkach, w których wykorzystywana jest energia ze wspieranych urządzeń. W przypadku indywidualnych urządzeń do ogrzewania wykorzystujących paliwa stałe, Program może wspierać jedynie inwestycje w urządzenia grzewcze spełniające wymagania klasy 5 według normy EN 303-5:2012²⁰. Wszelkie inwestycje powinny być zgodne z unijnymi standardami i przepisami w zakresie ochrony środowiska. Zmniejszenie zużycia energii końcowej w wyniku realizacji projektów [GJ/rok], ilość zaoszczędzonej energii cieplnej, ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej będą monitorowane na etapie wdrażania i udostępniane jako informacja dodatkowa w rocznym sprawozdaniu monitoringowym.

Inwestycje w transport miejski w ramach PI 4e będą przyczyniać się do osiągnięcia niskoemisyjnej i zrównoważonej mobilności w miastach. Muszą one wynikać z przygotowanych przez samorzady planów, zawierających odniesienia do kwestii przechodzenia na bardziej ekologiczne i zrównoważone systemy transportowe w miastach. Funkcją takich dokumentów mogą pełnić plany dotyczące gospodarki niskoemisyjnej lub Strategii ZIT lub plany mobilności miejskiej.

Inwestycje dotyczące transportu miejskiego w ramach PI 4e powinny ponadto spełniać poniższe warunki:

- inwestycje z RPO będą komplementarne z inwestycjami realizowanymi w ramach właściwych krajowych programów operacyjnych. W przypadku miast wojewódzkich i powiązanych z nimi funkcjonalnie obszarów instrumentem koordynacji jest Strategia ZIT,
- inwestycje w drogi lokalne lub regionalne mogą być finansowane jedynie, jako niezbędny i uzupełniający element projektu dotyczącego systemu zrównoważonej mobilności miejskiej. Samodzielne projekty dotyczące wyłącznie infrastruktury drogowej nie będą akceptowane w ramach PI 4e.

Finansowane będą projekty z zakresu transportu publicznego niskoemisyjnego i bezemisyjnego zasilanego paliwem alternatywnym w rozumieniu przedstawionym w krajowych ramach polityki rozwoju infrastruktury paliw alternatywnych (dot. dyrektywy 2014/94/UE), w tym niezbędnej dla tego transportu infrastruktury²¹. Preferencyjnie traktowane będą projekty związane z zakupem bezemisyjnych pojazdów transportu publicznego. Zakupowi niskoemisyjnego/bezemisyjnego taboru powinny towarzyszyć inwestycje w niezbędną dla właściwego funkcjonowania zrównoważonej mobilności infrastrukturę.

Kryteria wyboru projektów w myśl rozporządzenia ramowego zatwierdzone będą przez KM RPO. System wyboru będzie koncentrował się na zapewnieniu efektywności procesu selekcji, przejrzystości, bezstronności, równego dostępu oraz sprawności proceduralnej. Ponadto system będzie gwarantował wybór projektów wysokiej jakości zgodnych z celami priorytetu inwestycyjnego oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty. Tryb oceny i wyboru projektów do dofinansowania uwzględniac będzie ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym.

²⁰ Norma PN EN 303-5:2012 Kotły grzewcze. Część 5: Kotły grzewcze na paliwa stałe z ręcznym i automatycznym zasypem paliwa o mocy nominalnej do 300 kW - Terminologia, wymagania, badania i oznakowanie.

²¹ Poprzez infrastrukturę rozumie się infrastrukturę ładowania pojazdów paliwem alternatywnym oraz infrastrukturę niezbędną do korzystania z komplementarnych form transportu (tj. transportu bezemisyjnego komplementarnego w stosunku do autobusowego transportu publicznego) np. bikesharing lub carsharingu opartego o samochody elektryczne.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Zgodnie z art. 37 rozporządzenia (UE) 1303/2013 na podstawie wyników przeprowadzonej przez ekspertów zewnętrznych oceny ex ante, która nie potwierdza zasadności zastosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego, IZ RPO WL podjęła decyzję o niestosowaniu instrumentów finansowych w ramach przedmiotowego PI. Nie wyklucza się jednakże możliwości zastosowania instrumentów finansowych lub pomocy zwrotnej w przyszłości, jeśli w wyniku aktualizacji kolejne oceny wskażą zapotrzebowanie w tym obszarze.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	35	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
2.	Pojemność taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	osoby	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 261	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
3.	Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	16	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
4.	Liczba zainstalowanych inteligentnych systemów transportowych	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	3	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
5.	Liczba zmodernizowanych źródeł ciepła	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	91	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
6.	Liczba wspartych energooszczędnych punktów świetlnych	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	25 933	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
7.	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	tony ekwiwalentu CO ₂	EFRR	Słabiej rozwinięte	8 889	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok

INNOWACJE SPOŁECZNE, WSPÓŁPRACA PONADNARODOWA I WKŁAD EFS W REALIZACJĘ CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7

Nie dotyczy

➤ RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ

Typ wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
KEW	1.	Wartość wskaźnika <i>Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie</i>	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	150		IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nim KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 4b, których alokacja stanowi 17% alokacji na OP5.
KEW	2.	Wartość wskaźnika <i>Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie</i>	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	220		IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nim KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 4c, których alokacja stanowi 45% alokacji na OP5.
Wskaźnik finans.	3.	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięte	34 081 304	324 583 848	IZ	Wartość pośrednia na koniec 2018 r. i końcowa na koniec 2023 r. odnosi się do planowanego poziomu całkowitej kwoty certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych
Wskaźnik pro-	4.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	0	250	IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nim KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 4b, których alokacja stanowi 17% alokacji na OP5.
Wskaźnik pro-	5.	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	0	403	IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nim KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 4c, których alokacja stanowi 45% alokacji na OP5.

➤ KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ

Fundusz: EFRR											
Kategoria regionu: słabiej rozwinięte											
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania		Wymiar 3 Typ terytorium		Wymiar 4 Terytorialne mechanizmy wdrażania		Wymiar 6 EFS secondary theme		Wymiar 5 CT (EFRR/ FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
013	117 731 888	01	275 896 270	01	82 768 881	01	91 640 803	nd	nd	04	275 896 270
014	26 130 313			02	82 768 881	07	184 255 467				
016	5 654 386			03	110 358 508						
043	65 983 247										
044	14 608 777										
068	18 923 648										
069	18 923 648										

070	7 940 363
-----	-----------

- **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

2.A.6 OŚ PRIORYTETOWA 6 OCHRONA ŚRODOWISKA I EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW

Oś Priorytetowa 6

Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów

Oś priorytetowa *Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów* będzie realizowana poprzez ściśle ze sobą powiązane działania z obszaru dwóch celów tematycznych. Działania w ramach celu tematycznego 5 *Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem* oraz celu tematycznego 6 *Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami*, są komplementarne i tworzą wspólną logikę, dzięki której możliwa będzie realizacja celów założonych dla poszczególnych priorytetów. Logika przyjęta dla osi priorytetowej wskazuje, że najlepszym sposobem na wykorzystanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego do stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego jest kreowanie działań mających na celu zminimalizowanie negatywnego wpływu działalności człowieka na środowisko przyrodnicze województwa lubelskiego. Jednocześnie warunkiem zachowania dobrej jakości zasobów przyrodniczych jest podjęcie działań zabezpieczających przed ich degradacją obejmujących inwestycje z zakresu gospodarki odpadami, gospodarki wodnej, w tym także skuteczne i efektywne zabezpieczenie mieszkańców w sytuacji wystąpienia klęsk żywiołowych. Ochrona środowiska i adaptacja do zmieniającego się klimatu wymaga horyzontalnego podejścia do problemu także w odniesieniu do innych osi Programu.

Oś Priorytetowa 6 ***Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów*** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 5b:

Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Skuteczny system ratownictwa i służb ratowniczych

Celem planowanych do realizacji przedsięwzięć jest poprawa skuteczności systemu ratownictwa i służb ratowniczych, co zwiększy bezpieczeństwo ludności województwa w sytuacji wystąpienia zjawisk katastrofalnych lub poważnych awarii. Przeprowadzenie skoordynowanych akcji ratunkowych wiąże się z koniecznością wyposażenia służb ratowniczych w odpowiedni sprzęt. Realizacja priorytetu wzmocni potencjał służb ratowniczych zapewniając większą efektywność podejmowanych przez służby działań. Jak wynika ze statystyki KG PSP za rok 2010, na terenie województwa lubelskiego wystąpiło 6²² zjawisk katastrofalnych związanych z wystąpieniem powodzi, 6 101 pożarów oraz 13 488 miejscowych zagrożeń. Według danych Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego ogólne straty powodziowe na wiosnę i w lecie

²² Dane statystyczne KG PSP [źródło: www.kgpsz.gov.pl]

2010 roku wyniosły w województwie 229,8 mln zł. Poszkodowanych przez powódź było 2707 rodzin, w tym ewakuowano 1170 rodzin²³. Natomiast ogólne straty poniesione w wyniku pożarów oraz zdarzeń miejscowych w 2010 r. w województwie wyniosły 50,39 mln zł²⁴. Powyższe projekty będą miały na celu ochronę zdrowia i bezpieczeństwa ludzi, w tym ochronę dóbr materialnych na obszarach zabudowanych poprzez wyposażenie służb ratowniczych w sprzęt do prowadzenia akcji i usuwania skutków zagrożeń.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Czas interwencji służb ratowniczych do 1 godz. w interwencjach ogółem	%	Słabiej rozwinięte	52	2014	58	KG PSP	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Wsparcie w ramach priorytetu będzie polegać na:

- zakupach specjalistycznego sprzętu i wyposażeniu obiektów dla OSP, niezbędnego do skutecznego prowadzenia akcji ratowniczych oraz usuwania skutków zagrożeń naturalnych i poważnych awarii w celu zmaksymalizowania możliwości operacyjnych służb ratowniczych tak, aby minimalizować negatywne skutki powyższych zjawisk dla ludzkiego zdrowia, środowiska, działalności gospodarczej i kulturalnej. Alokacja przeznaczona na wyposażenie dla OSP nie przekroczy 4 427 784 EUR.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej i jej związki.

Komplementarność wewnętrzna:

Wsparcie w ramach PI 5b wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 4a, 4b oraz 4c - w odniesieniu do energii odnawialnej i efektywności energetycznej.
- 6b - poprzez inwestycje prowadzące do rozwoju infrastruktury związanej z gospodarowaniem ściekami bytowymi.

Komplementarność zewnętrzna:

Wsparcie w ramach PI 5b wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PO IiŚ poprzez działania przyczyniające się osiągnięcia celu dotyczącego wzmocnienia odporności na zagrożenia związane ze zmianami klimatu oraz zwiększenia możliwości zapobiegania zagrożeniom naturalnym (głównie powodziom i suszom) i reagowaniu na nie. Działania będą podejmowane na poziomie krajowym i skierowane min. do jednostek PSP.
- PROW - poprzez wsparcie inwestycji zapobiegających lub minimalizujących skutki prawdopodobnych klęsk żywiołowych lub katastrof w gospodarstwach rolnych.

²³ <http://www.wzmiuw.lublin.pl/publikacje/155-informacja-powod-2010>.

²⁴ Dane statystyczne KG PSP [źródło: www.straz.gov.pl]

PI 5b będzie również komplementarny z następującymi programami:

- INTERREG EUROPA w zakresie poprawy wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, związanych promowaniem i rozwojem dziedzictwa naturalnego, różnorodności biologicznej i ekosystemów na poziomie polityk międzyregionalnych.
- REGION MORZA BAŁTYCKIEGO w zakresie poprawy stanu środowiska naturalnego wód regionalnych poprzez bardziej efektywną gospodarkę wodną.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb pozakonkursowy**.

Realizowane będą projekty strategiczne, o kluczowym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu lub projekty dotyczące realizacji zadań lub celów publicznych, zgodne ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego i innymi dokumentami strategicznymi. Zastosowanie trybu pozakonkursowego pozwoli na ścisłe ukierunkowanie wydatkowania środków na działania umożliwiające rozwiązanie zdiagnozowanych problemów, zapobiegając równocześnie rozdrobnieniu środków w ramach priorytetu. Kryteria wyboru projektów w myśl rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System wyboru będzie koncentrował się na zapewnieniu efektywności procesu selekcji, przejrzystości, bezstronności, równego dostępu oraz sprawności proceduralnej. Ponadto system będzie gwarantował wybór projektów wysokiej jakości zgodnych z celami priorytetu inwestycyjnego oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty. Tryb oceny i wyboru projektów do dofinansowania uwzględniac będzie ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba jednostek służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	43	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 6a:

Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**Sprawny system selektywnej zbiórki odpadów w oparciu o instalacje regionalne**

Działania podejmowane w ramach priorytetu będą skierowane na zwiększenie udziału odzysku, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz papieru i tektury, jak również odzysku energii z odpadów, zgodnego z wymogami ochrony środowiska. W ramach priorytetu wspierane będą również działania informacyjno-promocyjne związane z gospodarką odpadami i promocją segregacji. Podjęte w ramach priorytetu działania przełożą się na objęcie wszystkich mieszkańców województwa zorganizowanym i selektywnym systemem zbiórki odpadów. Interwencja przyczyni się także do zwiększenia ilości zbieranych selektywnie odpadów niebezpiecznych, występujących w strumieniu odpadów komunalnych, wyeliminuje praktyki nielegalnego składowania odpadów i pozwoli na osiągnięcie zakładanych wskaźników ponownego użycia i recyklingu. Docelowo cały system gospodarowania odpadami na terenie województwa lubelskiego będzie oparty i prowadzony z wykorzystaniem instalacji regionalnych.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych	%	Słabiej rozwinięte	10,4	2012	32,2	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W zakresie gospodarki odpadami wspierane będą kompleksowe projekty, obejmujące infrastrukturę niezbędną do zapewnienia kompleksowej gospodarki odpadami w regionie, zaplanowanej zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami, m.in.:

- infrastruktura do selektywnej zbiórki i przetwarzania odpadów komunalnych (w tym papier, metal, tworzywa sztuczne, szkło oraz odpady ulegające biodegradacji),
- infrastruktura do odzysku i recyklingu odpadów (w tym kompostownie dla odpadów organicznych),
- instalacje do odzysku energii lub mechaniczno-biologiczne instalacje do przetwarzania zmieszanych (reszkowych) odpadów komunalnych.

Rozwój selektywnego zbierania odpadów będzie ściśle powiązany ze zwiększeniem udziału odpadów komunalnych poddawanych odzyskowi. W pierwszej kolejności będzie więc rozbudowywana infrastruktura w zakresie selektywnego zbierania i przygotowania do przetwarzania i recyklingu.

Ponadto realizowane będą projekty z zakresu:

- likwidacji zagrożeń wynikających ze składowania odpadów, w tym nielegalnego oraz rekultywacji wysypisk,
- gospodarowania odpadami niebezpiecznymi, w szczególności w zakresie unieszkodliwiania azbestu,
- kampanii informacyjnych, dotyczących segregacji odpadów, selektywnej zbiórki oraz negatywnego wpływu na środowisko i zdrowie mieszkańców dzikich składowisk i nielegalnych wysypisk odpadów (jako uzupełnienie kompleksowych projektów infrastrukturalnych).

Powyższe działania będą służyły osiągnięciu celów do roku 2020 zawiązanych z osiągnięciem wymaganych poziomów przygotowania do ponownego użycia i recyklingu oraz ograniczenia składowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska,
- podmioty wdrażające instrument finansowy, które spełniają kryteria wymienione w rozporządzeniu delegowanym nr 480/2014.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

Komplementarność wewnętrzna:

Wsparcie w ramach PI 6a wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 4a, 4b - w odniesieniu do odzysku energii z odpadów zgodnego z wymogami ochrony środowiska oraz wdrażania technologii odzysku, w tym recyklingu, oraz ostatecznego unieszkodliwiania odpadów komunalnych.

Komplementarność zewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 6a wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PO IiŚ - w odniesieniu do działań przyczyniających się do osiągnięcia celu dotyczącego zachowania i poprawy jakości środowiska naturalnego poprzez zrównoważone gospodarowanie zasobami oraz zwiększenie dostępności ludności do infrastruktury środowiskowej.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb pozakonkursowy**. Zastosowanie trybu pozakonkursowego podyktowane jest potrzebą kompleksowego podejścia do polityki środowiskowej dot. gospodarki odpadami w kontekście realizacji na poziomie regionalnym Dyrektywy 2008/98/WE oraz wdrożenia rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. w sprawie mechaniczno - biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych. W ramach priorytetu, w trybie pozakonkursowym, realizowany będzie projekt strategiczny, dotyczący dostosowania wspartych w ramach perspektywy finansowej 2007 – 2013 instalacji do wymagań dla RI-POK, obejmujący swoim zasięgiem znaczny obszar województwa lubelskiego, którego beneficjentami będzie 7 podmiotów, realizujących w regionach wyznaczonych na terenie województwa lubelskiego

inwestycje w zakresie gospodarki odpadami. Projekt dotyczy realizacji zadań i celów publicznych i jest zgodny ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego i innymi dokumentami strategicznymi.

Warunkiem wsparcia inwestycji będzie ich uwzględnienie w planach inwestycyjnych²⁵ w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi uzgodnionych przez ministra ds. środowiska. Projekty będą zaplanowane w oparciu o selektywną zbiórkę odpadów u źródła w wyznaczonych na terenie województwa lubelskiego regionach. Priorytetem będzie jak najszybsze wdrożenie systemu selektywnej zbiórki 5 rodzajów odpadów, zgodnie z polskimi przepisami dotyczącymi selektywnej zbiórki odpadów.

Dofinansowanie nie będzie udzielane na budowę nowych instalacji mechaniczno – biologicznego przetwarzania odpadów lub na działania prowadzące do zwiększania mocy przerobowych istniejących instalacji w zakresie przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych.

W ramach priorytetu będzie także zastosowany **tryb konkursowy**. Kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System wyboru będzie koncentrował się na zapewnieniu efektywności procesu selekcji, przejrzystości, bezstronności, równego dostępu oraz sprawności proceduralnej, jak również będzie premiował projekty realizowane w partnerstwie, obszarowo rozwiązujące problem odpadów. Ponadto system będzie gwarantował wybór projektów wysokiej jakości, zgodnych z celami priorytetu inwestycyjnego oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty, w tym w zakresie osiągnięcia celów ujętych w Dyrektywie 2008/98/WE i sposobów postępowania z odpadami. Tryb oceny i wyboru projektów do dofinansowania uwzględniać będzie ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym. Wszystkie projekty będą musiały wynikać z planów inwestycyjnych uzgodnionych przez ministra ds. środowiska.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba wspartych zakładów zagospodarowania odpadów	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	8	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
2.	Dodatkowe możliwości przerobowe w zakresie recyklingu odpadów (CI17)	T/rok	EFRR	Słabiej rozwinięte	30 050	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
3.	Liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów	Osoby	EFRR	Słabiej rozwinięte	15 313	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok

²⁵ W celu wypełnienia warunkowości ex ante Polska zobowiązała się do zaktualizowania Krajowego oraz wojewódzkich planów gospodarowania odpadami, których załącznikami będą plany inwestycyjne uzgodnione przez ministra ds. środowiska.

4.	Masa wycofanych z użytkowania i unieszkodliwionych wyrobów zawierających azbest	Mg	EFRR	Słabiej rozwinięte	39 554	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
----	---	----	------	--------------------	--------	-----------------------------	------------

Priorytet inwestycyjny 6b:

Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Realizacja zobowiązań akcesyjnych w zakresie gospodarki ściekowej w aglomeracjach 2 – 10 tys. ²⁶ RLM

W niektórych podregionach województwa lubelskiego wyraźnie widoczna jest dysproporcja pomiędzy zwodociągowaniem miast i terenów wiejskich. W kilku gminach wskaźnik ten nie przekracza 10%. Spośród 193 gmin województwa 147 (tj. 76%) obsługiwanych jest przez oczyszczalnie ścieków. Województwo charakteryzuje się wciąż dość niskim wskaźnikiem skanalizowania, pomimo ciągłego inwestowania w systemy odprowadzania ścieków. Wg szacunkowych danych GUS, z oczyszczalni ścieków w 2012 roku korzystało 54,9% ludności województwa lubelskiego. Poprawa jakości wód na terenie województwa będzie zatem realizowana głównie poprzez inwestycje prowadzące do rozwoju infrastruktury związanej z gospodarowaniem ściekami bytowymi zmierzającymi do zwiększenia udziału osób objętych zbiorczymi systemami ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich i terenów atrakcyjnych.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków: - w miastach - na wsi	%	Słabiej rozwinięte	55,5 94,5 22,5	2012	60,0 95,0 30,9	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach powyższego priorytetu w zakresie gospodarki wodnościekowej wspierane będą projekty skoncentrowane na:

²⁶ W uzasadnionych przypadkach (np. zmiana wielkości aglomeracji w akcie prawa miejscowego w stosunku do danych w KPOŚK) możliwa będzie realizacja działań w aglomeracjach powyżej 10 tys. RLM.

- kompleksowej budowie i modernizacji sieci kanalizacyjnych dla ścieków komunalnych oraz budowie i modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych w aglomeracjach od 2 do 10 tys. RLM²⁷,
- wsparciu projektów w zakresie gospodarki ściekowej na obszarach osadnictwa rozproszonego w aglomeracjach od 2 do 10 tys. RLM²⁸,
- budowie i modernizacji systemów zaopatrzenia w wodę, w tym również wyposażenia w systemy zmniejszające straty w dostawach i zmniejszające ryzyko wystąpienia awarii,
- wyposażeniu w odpowiedni sprzęt służb, zajmujących się monitoringiem jakości oczyszczonych ścieków i wody przeznaczonej do celów konsumpcyjnych.

Dodatkowo jako element projektu mogą być także realizowane projekty dotyczące kanalizacji deszczowej.

W ramach projektów dotyczących gospodarki ściekowej będą wspierane również działania, zmierzające do wyeliminowania ze ścieków niektórych substancji niebezpiecznych bezpośrednio zagrażających życiu i zdrowiu ludzi oraz osiągnięcia bezpiecznych wskaźników emisyjnych w odniesieniu do pozostałych substancji zagrażającym ekosystemom wodnym oraz zagospodarowania osadów ściekowych z oczyszczalni ścieków.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne,
- spółki wodne,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

Komplementarność wewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 6b wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 5b – poprzez inwestycje przyczyniające się do rozwoju systemu zarządzania ryzykiem powodziowym.

Komplementarność zewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 6b wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PO IiŚ – poprzez wsparcie zrównoważonego gospodarowania zasobami oraz zwiększenie dostępności ludności do infrastruktury środowiskowej.
- PROW – poprzez inwestycje wodno-kanalizacyjne na obszarach nieobjętych KPOŚK.

PI 6b będzie również komplementarny z programem REGION MORZA BAŁTYCKIEGO w zakresie poprawy stanu środowiska naturalnego wód regionalnych poprzez bardziej efektywną gospodarkę wodną oraz zapobiegania eutrofizacji M. Bałtyckiego poprzez wspieranie systemów oczyszczania ścieków komunalnych.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

²⁷ W uzasadnionych przypadkach (np. zmiana wielkości aglomeracji w akcie prawa miejscowego w stosunku do danych w KPOŚK) możliwa będzie realizacja działań w aglomeracjach powyżej 10 tys. RLM.

²⁸ j.w.

Dokumentem stanowiącym podstawę do wyboru projektów będzie Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) wraz z opracowanym w toku aktualizacji KPOŚK Masterplanem dla wdrażania dyrektywy 91/271/EWG, zawierającym listę potrzeb inwestycyjnych w poszczególnych aglomeracjach. W tym kontekście wsparcie będą mogły uzyskać projekty zapewniające, w jak największym stopniu, realizację zobowiązań wynikających z dyrektywy 91/271/EWG, w tym również w zakresie zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych (w odniesieniu do nowo budowanych bądź modernizowanych oczyszczalni ścieków) z uwzględnieniem hierarchii postępowania z osadami ściekowymi. W uzasadnionych przypadkach przewidywane jest wsparcie projektów w zakresie gospodarki ściekowej na terenach wiejskich, obszarach atrakcyjnych turystycznie, obszarach chronionych i w bliskim ich sąsiedztwie oraz na obszarach osadnictwa rozproszonego pod warunkiem zapewnienia ekonomicznie uzasadnionych i trwałych finansowo rozwiązań (np. przydomowych oczyszczalni ścieków). Premiowane będą projekty, które w znacznym stopniu przyczyniają się do realizacji zapisów SUE RMB z uwagi na położenie województwa głównie w zlewni rzeki Wisły. Realizacja projektów związanych ze wsparciem systemów zaopatrzenia w wodę, będzie możliwa tylko w ramach kompleksowych projektów regulujących gospodarkę ściekową lub gdy na danym terenie jest zapewniona sieć kanalizacyjna lub jest realizowana na obszarach osadnictwa rozproszonego, na terenach wiejskich, obszarach atrakcyjnych turystycznie, obszarach chronionych i w bliskim sąsiedztwie obszarów chronionych, pod warunkiem zapewnienia ekonomicznie uzasadnionych i trwałych finansowo rozwiązań (np. przydomowych oczyszczalni ścieków) gwarantujących prawidłowe zagospodarowanie powstałych nieczystości. Wsparcie projektów w zakresie oczyszczania ścieków w ramach przedsięwzięć wskazanych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych oraz zaopatrzenia w wodę będzie realizowane z preferowaniem zadań z zakresu gospodarki ściekowej na terenach wiejskich, obszarach atrakcyjnych turystycznie, obszarach chronionych i w bliskim sąsiedztwie obszarów chronionych. Kryteria wyboru projektów, w myśl rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System wyboru będzie koncentrował się na zapewnieniu efektywności procesu selekcji, przejrzystości, bezstronności, równego dostępu oraz sprawności proceduralnej. Ponadto system będzie gwarantował wybór projektów wysokiej jakości zgodnych z celami priorytetu inwestycyjnego oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty. Tryb oceny i wyboru projektów do dofinansowania uwzględniać będzie ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej	km	EFRR	Słabiej rozwinięte	320	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
2.	Długość wybudowanej sieci wodociągowej	km	EFRR	Słabiej rozwinięte	245	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok

3.	Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych oczyszczania ścieków (CI19)	RLM	EFRR	Słabiej rozwinięte	30 518	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
4.	Potencjalna liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych oczyszczania ścieków	RLM	EFRR	Słabiej rozwinięte	55 000	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
5.	Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych zaopatrzenia w wodę (CI18)	osoby	EFRR	Słabiej rozwinięte	36 500	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
6.	Potencjalna liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych zaopatrzenia w wodę	osoby	EFRR	Słabiej rozwinięte	116 000	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok

INNOWACJE SPOŁECZNE, WSPÓŁPRACA PONADNARODOWA I WKŁAD EFS W REALIZACJĘ CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7

Nie dotyczy

➤ RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ

Typ wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
KEW	1.	Wartość wskaźnika <i>Długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej</i> w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie	km	EFRR	Słabiej rozwinięte	153		IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nimi KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 6b, na które alokacja stanowi 51% alokacji na OP6.
KEW	2.	Wartość wskaźnika <i>Długość wybudowanej sieci wodociągowej</i> w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie	km	EFRR	Słabiej rozwinięte	121		IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nimi KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 6b, na które alokacja stanowi 19% alokacji na OP6.

KEW	3.	Wartość wskaźnika <i>Liczba wspartych zakładów zagospodarowania odpadów w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie</i>	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	8		IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nimi KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 6a, na które alokacja stanowi 27% alokacji na OP6.
Wskaźnik finansowy	4.	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięte	26 644 420	129 576 006	IZ	Wartość pośrednia na koniec 2018 r. i końcowa na koniec 2023 r. odnosi się do planowanego poziomu całkowitej kwoty certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych
wskaźnik produktu	5.	Długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej	km	EFRR	Słabiej rozwinięte	0	320	IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nimi KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 6b, na które alokacja stanowi 51% alokacji na OP6.
wskaźnik produktu	6.	Długość wybudowanej sieci wodociągowej	km	EFRR	Słabiej rozwinięte	0	245	IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nimi KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 6b, na które alokacja stanowi 19% alokacji na OP6.
wskaźnik produktu	7.	Liczba wspartych zakładów zagospodarowania odpadów	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	0	8	IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nimi KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 6a, na które alokacja stanowi 27% alokacji na OP6.

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz: EFRR											
Kategoria regionu: słabiej rozwinięte											
Wymiar 1		Wymiar 2		Wymiar 3		Wymiar 4		Wymiar 6		Wymiar 5	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme		CT (EFRR/ FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
017	18 400 099	01	110 139 605	01	1 100 000	07	110 139 605	nd	nd	05	4 427 784
018	2 902 759			02	51 000 000					06	105 711 821
019	5 000 000			03	58 039 605						
020	17 165 776										
021	2 798 621										
022	54 709 410										
023	4 735 156										
087	4 427 784										

- **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

2.A.7 OŚ PRIORYTETOWA 7 OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I NATURALNEGO

Oś Priorytetowa 7
Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego

Oś Priorytetowa 7 *Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego* będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 6c:*Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego***OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:****Zwiększona dostępność zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego regionu**

Województwo lubelskie to jeden z ciekawszych kulturowo regionów Polski. Bogactwo tradycji i czyste środowisko, które stanowią niewątpliwie o potencjale województwa lubelskiego, nie są w pełni wykorzystywane dla tworzenia dochodu i nowych miejsc pracy. Obecny stan infrastruktury, związanej z turystyką i kulturą, jest niewystarczający i nie pozwala w pełni wykorzystać posiadanych zasobów. Teren województwa lubelskiego od wieków był obszarem współistnienia i przenikania się wielu kultur, wyznań, języków i narodowości. Znajduje to odzwierciedlenie w obecności obiektów dziedzictwa wielokulturowego, jak i w architekturze miast, szczególnie małych. W związku z powyższym, preferowane będą projekty uwzględniające aspekty kulturowe oraz walory przyrodnicze województwa, zmierzające do zwiększenia udziału w kreowaniu dochodów województwa i pozytywnych zmianach w sferze zatrudnienia.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródła danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba zwiedzających muzea i oddziały muzealne na 10 000 ludności	osoby	Słabiej rozwinięte	3855,23	2012	4441,86	GUS	Raz na rok
2.	Liczba udzielonych noclegów na 1000 ludności	szt.	Słabiej rozwinięte	706,26	2012	939	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu wsparciem objęte będą projekty dotyczące m.in.:

- renowacji, restauracji, rewaloryzacji i zabezpieczenia obiektów wpisanych do rejestru zabytków i zespołów tych obiektów wraz z ich otoczeniem,
- konserwacji oraz zabezpieczenia przed kradzieżą i zniszczeniem ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego,
- rozwoju oraz poprawy stanu infrastruktury kultury,
- adaptacji obiektów dla nowych funkcji kulturalnych,
- rozwoju atrakcyjnych turystycznie miejsc dziedzictwa naturalnego.

W ramach priorytetu przewiduje się terytorializację poprzez dedykowane wsparcie dla powyższych inwestycji z podziałem środków finansowych na projekty o charakterze lokalnym i regionalnym, przy czym na wsparcie obszarów wiejskich trafi około 50% zakładanej alokacji. W związku z powyższym wydzielone zostaną dwa działania skierowane bezpośrednio do tych obszarów.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu, turyści.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- parki narodowe i krajobrazowe,
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- organizacje pozarządowe,
- spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska, kultury, turystyki.

Komplementarność wewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 6c wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 9b – poprzez działania umożliwiające lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych. Wysokość wsparcia projektów w zakresie kultury w ramach CT 9 nie będzie przekraczać 2 mln euro kosztów kwalifikowalnych projektu.
- 2c – poprzez wsparcie kompleksowych projektów związanych z digitalizacją zasobów kultury.

Komplementarność zewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 6c wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PO IiŚ – poprzez wsparcie działań w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju zasobów kultury dla obecnych i przyszłych pokoleń.
- PROW - poprzez wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury i powiązanej infrastruktury oraz wsparcie dla badań i inwestycji związanych z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej oraz

inwestycje w rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury: turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej.

- PO PC – w zakresie projektów e-kultury na poziomie krajowym.

PI 6c będzie również komplementarny z programem INTERREG EUROPA w zakresie poprawy wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego w szczególności na rzecz wzrostu i zatrudnienia oraz, w stosownych przypadkach EWT, w obszarze ochrony i rozwoju dziedzictwa naturalnego i kulturowego na poziomie polityk międzyregionalnych.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu lub projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, zgodnych ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego i innymi dokumentami strategicznymi. Tryb pozakonkursowy znajdzie zastosowanie m.in. dla projektów realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT). Przy wyborze projektów do dofinansowania, obok elementów takich jak analiza ekonomiczna, analiza finansowa czy analiza ryzyka, odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów znajdą m.in. następujące aspekty:

- analiza popytu - wykazanie zapotrzebowania na dany projekt, w tym szacowanej liczby odwiedzających;
- realizacja priorytetów rozwoju kultury:
 - poprawa dostępności do kultury - tj. w wymiarze fizycznym udostępnienie nowych powierzchni do prowadzenia działalności kulturalnej, jak również budowanie świadomości i edukacja kulturalna;
 - zachowanie dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego) dla przyszłych pokoleń;
 - umożliwienie nowych form uczestnictwa w kulturze - tworzenie warunków do rozwoju oferty kulturalnej odpowiadającej na nowe potrzeby w obszarze działalności kulturalnej wynikające z rozwoju technicznego oraz przemian społecznych we współczesnej gospodarce;
 - podniesienie atrakcyjności turystycznej kraju lub regionu.
- zapewnienie trwałości efektów, w tym generowane efekty mnożnikowe - promowane będą rozwiązania wpływające na poprawę efektywności funkcjonowania obiektów/instytucji w długim okresie, w tym rozwiązania pozwalające na:
 - obniżenie kosztów utrzymania na rzecz wydatków inwestycyjnych oraz na działalność kulturalną;
 - zastosowanie rozwiązań energooszczędnych - zmniejszenie zapotrzebowania i zużycia energii, a przez to zmniejszenie ogólnych kosztów eksploatacji budynków;
 - dywersyfikację źródeł finansowania działalności - pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania;
 - dodatnie efekty ekonomiczne - oddziaływanie na bezpośrednie otoczenie inwestycji;
 - tworzenie nowych miejsc pracy.

Finansowanie przewidziane w ramach priorytetu nie będzie obejmować samodzielnych projektów, mających na celu organizowanie imprez kulturalnych, takich jak wystawy i festiwale oraz kampanii promocyjnych, które nie mają wpływu na realizację jego celów w dłuższej perspektywie. Przewidziane do realizacji działania obejmą między innymi remonty i przebudowę instytucji kultury, a także jako element projektu – zakup i remont trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej. Promowane będą projekty, których jednym z elementów są zmiany techniczne istniejącej infrastruktury, poprawiające dostępność dla osób z niepełnosprawnościami. Przedmiotem projektów realizowanych w ramach wsparcia sektora kultury i turystyki będą obiekty związane wyłącznie z funkcją

kulturalną lub turystyczną. Kompleksowe projekty związane z digitalizacją zasobów kultury będą realizowane

w ramach PI 2c. Natomiast w ramach projektów finansowanych w ramach powyższego priorytetu będą mogły być realizowane elementy związane z wykorzystaniem ICT np. multimedia, instalacje multimedialne, wystawy interaktywne itp.

Kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System wyboru będzie koncentrował się na zapewnieniu efektywności procesu selekcji, przejrzystości, bezstronności, równego dostępu oraz sprawności proceduralnej. Ponadto system będzie gwarantował wybór projektów wysokiej jakości zgodnych z celami priorytetu inwestycyjnego oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty. Tryb oceny i wyboru projektów do dofinansowania uwzględniać będzie ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	61	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
2.	Liczba wspartych obiektów w miejscach dziedzictwa naturalnego	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	20	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
3.	Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturowego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne (CI9)	Osoby/rok	EFRR	Słabiej rozwinięte	110 000	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 6d:

Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**Wzmocnione mechanizmy ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej w regionie**

Walory przyrodnicze i krajobrazowe województwa lubelskiego, nierzadko unikalne w skali Europy, sprawiają, że region ten należy do jednych z najbardziej interesujących w Polsce. Występują tutaj zarówno obszary poddane w przeszłości bardzo dużej presji człowieka, która spowodowała wręcz nieodwracalne zmiany w funkcjonowaniu ekosystemów, ale również obszary, na których przyroda i krajobraz zachowały naturalny charakter. Walory środowiska przyrodniczego i krajobraz kulturowy należą do najważniejszych potencjałów endogenicznych regionu, stanowią jego mocną stronę i są szansą rozwojową. Ochrona i zachowanie dziedzictwa dla przyszłych pokoleń oraz racjonalne korzystanie z zasobów środowiska może zapewnić stały i zrównoważony rozwój gospodarczy i zwiększyć poziom życia ludności. Od jakości przestrzeni ekologicznej, jej różnorodności i powiązań z systemem krajowym i europejskim zależy atrakcyjność regionu i jego zdolność do budowania przewag konkurencyjnych.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Udział obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych w powierzchni województwa	%	Słabiej rozwinięte	22,68	2013	22,69	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu prowadzona będzie czynna ochrona przyrody na obszarach chronionych w regionie, prowadząca do ograniczenia degradacji środowiska naturalnego oraz strat zasobów różnorodności biologicznej. Do realizacji przewidziano między innymi działania zmierzające do:

- zachowania zagrożonych wyginięciem gatunków i siedlisk przyrodniczych, aby umożliwić prawidłowe funkcjonowanie sieci NATURA 2000,
- odbudowy zdegradowanych siedlisk, przywracania właściwych stosunków wodnych siedlisk wodno-błotnych,

- ochrony in situ i ex situ biologicznej na terenach zagrożonych gatunków i siedlisk przyrodniczych,
- przygotowania dokumentacji technicznej oraz przyrodniczej dla projektów niniejszego priorytetu (w tym m.in. opracowanie planów ochrony gatunków i siedlisk, inwentaryzacji przyrodniczej, opisu stanu istniejącego wraz z analizą potrzeb oraz analizą opcji), opracowania planów ochrony,
- modernizacji małej infrastruktury służącej udostępnianiu dla turystów obszarów chronionych (powiązane z działaniami na rzecz ochrony bioróżnorodności) i zasobów przyrodniczych wraz z ich promocją,
- tworzenia geoparków, parków krajobrazowych, centrów ochrony bioróżnorodności na terenach miejskich i pozamiejskich,
- kształtowania postaw społecznych sprzyjających ochronie środowiska, ochronie przyrody, w tym różnorodności biologicznej i ochronie krajobrazu, a także postaw proekologicznych poprzez szeroko rozumianą edukację ekologiczną,
- budowy lub rozbudowy obiektów dla zwierząt i roślin w ogrodach zoologicznych lub w ogrodach botanicznych,
- wsparcia centrów edukacji ekologicznej w zakresie wyposażenia i modernizacji oraz komplementarne do krajowych kampanie promocyjne i edukacyjne dotyczące bioróżnorodności.

Walory przyrodnicze regionu mają bezpośredni wpływ zarówno na zdrowie człowieka, jak też na różne gałęzie gospodarki (np. rozwój turystyki). Dlatego działania te zostaną skierowane także na obszary zurbanizowane.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- parki narodowe i krajobrazowe,
- podmioty sprawujące nadzór lub zarządzające obszarami chronionymi,
- Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska,
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- jednostki naukowe,
- szkoły wyższe,
- organizacje pozarządowe,
- instytucje oświatowe,
- ośrodki edukacji ekologicznej,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska,
- spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Komplementarność wewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 6d wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 6c - w zakresie działań wspierających zieloną infrastrukturę jako nośnik usług ekosystemowych czy rozwijających infrastrukturę związaną z właściwym ukierunkowaniem ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo.

Komplementarność zewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 6d wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PO IiŚ - w odniesieniu do działań przyczyniających się do osiągnięcia celu dotyczącego zachowania i poprawy jakości środowiska naturalnego poprzez zrównoważone gospodarowanie zasobami oraz zwiększenie dostępności ludności do infrastruktury środowiskowej.
- PROW – poprzez wsparcie działań ukierunkowanych na zachowanie różnorodności biologicznej ekosystemów związanych z gruntami rolnymi, w tym na obszarach Natura 2000.

PI 6d będzie również komplementarny z programem INTERREG EUROPA w zakresie poprawy wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, związanych promowaniem i rozwojem dziedzictwa naturalnego, różnorodności biologicznej i ekosystemów na poziomie polityk międzyregionalnych.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

Preferowane będą projekty realizowane w partnerstwie, sprzyjające kształtowaniu postaw proekologicznych i warunkujące wysoką aktywność mieszkańców, redukujące negatywne oddziaływanie działalności ludzkiej i maksymalizujące działania, zmierzające do poprawy stanu środowiska, kompleksowe np. łączące różne formy ochrony z ukierunkowaniem ruchu turystycznego i elementami edukacyjnymi. W zakresie działań podejmowanych na obszarze sieci Natura 2000 działania te będą zgodne z „Priorytetowymi Ramami Działań dla sieci Natura 2000 na Wieloletni Program Finansowania UE w latach 2014-2020”.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu lub projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, zgodnych ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego i innymi dokumentami strategicznymi. Tryb pozakonkursowy znajdzie zastosowanie m.in. dla projektów realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT). Kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System wyboru będzie koncentrował się na zapewnieniu efektywności procesu selekcji, przejrzystości, bezstronności, równego dostępu oraz sprawności proceduralnej. Ponadto system będzie gwarantował wybór projektów wysokiej jakości zgodnych z celami priorytetu inwestycyjnego oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty. Tryb oceny i wyboru projektów do dofinansowania uwzględniać będzie ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba wspartych obiektów związanych z ochroną przyrody	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	30	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
2.	Powierzchnia siedlisk wspartych w zakresie uzyskania lepszego statusu ochrony (CI23)	ha	EFRR	Słabiej rozwinięte	340286	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok

104 / 294

3.	Długość wspartej infrastruktury rowerowej	km	EFRR	Słabiej rozwinięte	14,9	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
----	---	----	------	--------------------	------	-----------------------------	------------

INNOWACJE SPOŁECZNE, WSPÓŁPRACA PONADNARODOWA I WKŁAD EFS W REALIZACJĘ CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7

Nie dotyczy

➤ RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ

Typ wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
KEW	1.	Wartość wskaźnika <i>Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie</i>	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	40		IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nim KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 6c, których alokacja stanowi 36% alokacji na OP7.
KEW	2.	Wartość wskaźnika <i>Liczba wspartych obiektów w miejscach dziedzictwa naturalnego w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie</i>	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	12		IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nim KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 6c, których alokacja stanowi 18% alokacji na OP7.
Wskaźnik finansowy	3.	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięte	15 064 508	85 906 004	IZ	Wartość pośrednia na koniec 2018 r. i końcowa na koniec 2023 r. odnosi się do planowanego poziomu całkowitej kwoty certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych

wskaźnik produktu	4.	Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem	szt.	EFR R	Słabiej rozwinięte	0	61	IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nim KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 6c, których alokacja stanowi 36% alokacji na OP7. Wskaźnik obligatoryjny dla głównego typu interwencji w ramach PI 6c.
	5.	Liczba wspartych obiektów w miejscach dziedzictwa naturalnego	szt.	EFR R	Słabiej rozwinięte	0	20	IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nim KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 6c, których alokacja stanowi 18% alokacji na OP7. Wskaźnik obligatoryjny dla głównego typu interwencji w ramach PI 6c.

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz: EFRR											
Kategoria regionu: słabiej rozwinięte											
Wymiar 1		Wymiar 2		Wymiar 3		Wymiar 4		Wymiar 6		Wymiar 5	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme		CT (EFRR/ FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
085	18 545 683	01	73 020 103	01	28 629 495	01	24 109 056	nd	nd	06	73 020 103
086	4 087 784			02	14 494 953	07	48 911 047				
090	5 400 761			03	29 895 655						
091	10 457 898										
092	7 893 873										
094	26 634 104										

➤ **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

2.A.8 OŚ PRIORYTETOWA 8 MOBILNOŚĆ REGIONALNA I EKOLOGICZNY TRANSPORT

Oś Priorytetowa 8
Mobilność regionalna i ekologiczny transport

- Oś Priorytetowa 8 **Mobilność regionalna i ekologiczny transport** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 7b:

Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**Zwiększona dostępność drogowa w regionie**

W województwie lubelskim w 2012 roku wskaźnik gęstości dróg publicznych wynosił 136,1 km/100 km² i był nieco wyższy w stosunku do wskaźnika odnotowanego w skali kraju – 131,7 km/100 km². Jednakże poziom gęstości dróg w województwie był 1,2 razy mniejszy niż w Czechach (164,7 km/100 km²) oraz 1,5 razy mniejszy niż wskaźnik odnotowany na Węgrzech (215,5 km/100 km²). Natomiast gęstość sieci dróg publicznych twardych w roku 2012 była niższa niż w kraju i wynosiła 82,4 km/100km² (kraj 89,8km/100km²). Wskaźnik długości dróg publicznych twardych stanowił 60,5% ogólnej długości dróg publicznych w województwie, podczas gdy w kraju kształtował się na poziomie 68,13%. W celu poprawy dostępności i spójności transportowej województwa lubelskiego konieczne jest podejmowanie działań na rzecz poprawy jakości sieci drogowej. Działania te przyczynią się do podniesienia sprawności i bezpieczeństwa w transporcie drogowym co przełoży się na zmniejszenie ilości zdarzeń drogowych, a także do ograniczenia uciążliwości dla środowiska naturalnego. Poprawa warunków ruchu na drogach wpłynie korzystnie na szybkość przemieszczania się wewnątrz województwa (pomiędzy stolicami powiatów i miastem wojewódzkim) i poprawę dostępności ośrodków rozwoju gospodarczego w regionie, a tym samym na poprawę dostępności do rynku pracy, edukacji czy opieki zdrowotnej. Sprawniejsze połączenia transportowe będą stanowiły również zachętę dla inwestorów. Podniesienie standardów połączeń drogowych przyczyni się więc do zwiększenia mobilności mieszkańców oraz wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej województwa lubelskiego.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Wskaźnik Drogowej Dostępności Transportowej	nd	Słabiej rozwinięte	18,027	2013	23,2436	MliR	co 2-3 lata

WDDT II (synte-
tyczny)

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Zwiększenie dostępności komunikacyjnej województwa realizowane będzie poprzez wsparcie:

- inwestycji przyczyniających się do zwiększenia mobilności regionalnej – projekty z zakresu rozbudowy i przebudowy sieci dróg o znaczeniu regionalnym (wojewódzkie oraz jako uzupełnienie sieci transportowej drogi powiatowe). W uzasadnionych przypadkach możliwa będzie budowa nowych dróg.
- inwestycji związanych z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym w sieci dróg wojewódzkich, polegających na likwidacji miejsc niebezpiecznych oraz przedsięwzięć związanych z podniesieniem sprawności układu sieci drogowej.

Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa, inwestycje w drogi lokalne (jedynie drogi powiatowe) w ramach Osi Priorytetowej 8 nie mogą stanowić więcej niż 15% alokacji Programu przeznaczonej na transport drogowy.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Do głównych grup **beneficjentów** należą jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia.

Dobór beneficjentów mogących ubiegać się o dofinansowanie w ramach priorytetu został dokonany z uwzględnieniem artykułu 7 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym, zgodnie z którym do zadań własnych samorządu należy m.in. utrzymanie dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacja ruchu drogowego.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Komplementarność wewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 7b wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 4e - w zakresie wsparcia zrównoważonej mobilności miejskiej, które przyczyni się do zwiększenia spójności społecznej i terytorialnej kraju.
- 9b - w zakresie wsparcia inwestycji dot. dróg lokalnych, jednakże wyłącznie w sytuacji, gdy przyczynią się do fizycznej, gospodarczej i społecznej rewitalizacji i regeneracji obszarów miejskich lub miejskich obszarów funkcjonalnych.

Komplementarność zewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 7b wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PO PW – w zakresie poprawy układów transportowych miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych. Skierowanie wsparcia na rzecz budowy i przebudowy odcinków dróg, szczególnie istotnych z punktu widzenia poprawy spójności sieci drogowej tego obszaru wpłynie na efektywne wykorzystanie potencjałów rozwojowych miast. Rezultatem podjętych działań będzie podniesienie poziomu efektywności funkcjonowania układów transportowych miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych lub obszarów realizacji ZIT ww. miast wojewódzkich, skutkujące skróceniem czasu dojazdów. Ponadto rozszerzenie dostępności komunikacyjnej tych obszarów wpłynie pozytywnie na rozwój konkurencyjności i przyczyni się do ożywienia przedsiębiorczości w makroregionie. Przewidywane wsparcie przyczyni się do stworzenia warunków do dalszego rozwoju miast wojewódzkich Polski Wschodniej jako głównych ośrodków wzrostu w makroregionie. W zakresie PI 7b RPO przewiduje się do realizacji inwestycje drogowe na terenie całego województwa z wyłączeniem miasta wojewódzkiego i jego obszaru funkcjonalnego, gdzie inwestycje będą finansowane z PO Polska Wschodnia. Przy czym dopuszczalne będzie finansowanie z RPO projektów zlokalizowanych w mieście wojewódzkim i jego obszarze funkcjonalnym z chwilą wyczerpania alokacji PI 7b w PO Polska Wschodnia.

- PO IiŚ - w zakresie zwiększania dostępności transportowej ośrodków miejskich z siecią TEN-T, odciążeniem miast od nadmiernego ruchu drogowego.
- PI 7b będzie również komplementarny z następującymi programami:
- EUROPA ŚRODKOWA - w zakresie zwiększenia mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T.
 - „Łącząc Europę” - w zakresie zrównoważonych i efektywnych systemów transportowych oraz dekarbonizacji transportu poprzez przejście na innowacyjne, niskoemisyjne i energooszczędne technologie transportowe w celu zmniejszenia emisji CO₂.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Mając na uwadze fakt, iż rozwój społeczno - gospodarczy województwa lubelskiego w znacznym stopniu uwarunkowany jest rozwojem infrastruktury transportowej, **głównym trybem** wyboru projektów w ramach priorytetu będzie **tryb pozakonkursowy**. Zastosowanie przedmiotowego trybu podyktowane jest także kategorią podmiotów, które ubiegać mogą się o dofinansowanie w ramach priorytetu – beneficjentami zadań realizowanych w ramach priorytetu będą wyłącznie jednostki sektora finansów publicznych, które zgodnie z obowiązującym prawem odpowiadają za zarządzanie infrastrukturą drogową. W zakresie proponowanego wsparcia projekty będą realizowane zgodnie z dokumentem przedstawiającym rozwój sieci drogowej zgodnie z celami Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 z perspektywą do 2030 r. Będą to projekty polegające głównie na przebudowie dróg istniejących, prowadzące do wzrostu ich nośności, w szczególności zapewniające konieczne bezpośrednie połączenia²⁹ z siecią TEN-T, z przejściami granicznymi, portami lotniczymi, terminalami towarowymi, centrami lub platformami logistycznymi lub zapewniające konieczne bezpośrednie połączenia z istniejącymi lub nowymi terenami inwestycyjnymi. Ponadto będą musiały wykazać się pozytywnym wpływem na zmniejszenie zatorów i usunięcie wąskich gardeł oraz uwzględnić elementy bezpieczeństwa ruchu drogowego (przejścia dla pieszych, azyle dla pieszych, separatory, bariery ochronne, itp.). Preferowane do wsparcia będą projekty charakteryzujące się wysokim stopniem przygotowania przekładającym się na gotowość do ich realizacji. Zastosowanie trybu pozakonkursowego w ramach niniejszego priorytetu umożliwi precyzyjne skierowanie środków na projekty służące wypełnieniu występujących luk infrastrukturalnych. W ramach priorytetu, w trybie pozakonkursowym, realizowane będą projekty o kluczowym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, oraz projekty dotyczące realizacji zadań lub celów publicznych, uprzednio zidentyfikowane w sposób zapewniający transparentność ich identyfikację. Tryb pozakonkursowy znajdzie zastosowanie m.in. dla projektów realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT). Kryteria wyboru projektów w trybie pozakonkursowym, w myśl rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System wyboru będzie koncentrował się na zapewnieniu efektywności procesu selekcji, przejrzystości, bezstronności, równego dostępu oraz sprawności proceduralnej. Ponadto system będzie gwarantował wybór projektów wysokiej jakości zgodnych z celami priorytetu inwestycyjnego oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty. Tryb oceny i wyboru projektów do dofinansowania uwzględnić będzie ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym.

²⁹ Warunek zapewnienia bezpośredniego połączenia drogi lokalnej należy postrzegać z punktu widzenia sieci bazowej i kompleksowej TEN-T i jej celów. Aby mówić o interoperacyjności, sieć TEN-T powinna istnieć, być w trakcie budowy lub być przewidziana do budowy w obecnej perspektywie finansowej. Pod pojęciem „bezpośrednie” należy rozumieć drogi lokalne łączące się fizycznie bezpośrednio z istniejącą, budowaną lub planowaną do budowy w obecnej perspektywie finansowej siecią TEN-T. Dlatego też o spełnieniu tego warunku w przypadku drogowej sieci TEN-T można mówić jeżeli budowany lub przebudowywany odcinek drogi lokalnej fizycznie łączy się z węzłem autostrady lub drogi ekspresowej.

W praktyce może wystąpić przypadek, gdy taki odcinek drogi lokalnej został już przebudowany i spełnia wymagane parametry techniczne – w takim przypadku można realizować bezpośrednio przylegający do niego odcinek tej samej drogi lokalnej (o tej samej kategorii i numerze) jeżeli jest to niezbędne dla osiągnięcia efektu sieciowego – w żadnym przypadku jednak nie dalej niż do najbliższego skrzyżowania z drogą krajową lub wojewódzką - Zgodnie z dokumentem „Drogi wojewódzkie i lokalne w ramach CT7. Postanowienia Umowy Partnerstwa. Wspólna Interpretacja”.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg (CI14)	km	EFRR	Słabiej rozwinięte	300	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
2.	Liczba wybudowanych/zmodernizowanych urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	500	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 7d:

Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**Zwiększona dostępność kolejowa w regionie**

Na obszarze województwa lubelskiego przebiega 1045 km linii normalnotorowych. Udział linii zelektryfikowanych w roku 2012 wynosił 39,81% (kraj 59,66%), co plasuje województwo lubelskie na 12 pozycji. Wysoki stopień zużycia sieci kolejowej w województwie lubelskim oraz niezadowalający stan taboru kolejowego stanowią znaczącą przeszkodę w swobodnym przesyłaniu towarów i przemieszczaniu się osób. Konieczne inwestycje w zakresie modernizacji istniejących odcinków sieci kolejowej, jak również zakup nowoczesnych i niskoemisyjnych środków transportu kolejowego, wpłyną pozytywnie na zwiększenie konkurencyjności tego rodzaju transportu. Działania te pozwolą na poprawę sprawności i efektywności systemu transportu kolejowego, zwiększenie bezpieczeństwa podróżowania, przystosowanie infrastruktury kolejowej do potrzeb osób o ograniczonej możliwości poruszania się oraz poprawę wewnętrznej spójności regionu. Sprawnie działający system transportu kolejowego stanowić będzie konkurencję dla transportu indywidualnego oraz spowoduje wzrost mobilności mieszkańców województwa.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość celowa (2023)	Źródła danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba pasażerów odprawionych w województwie lubelskim	osoba	Słabiej rozwinięte	6503280	2012	8698363	Urząd Transportu Kolejowego	Raz na rok
2.	Wskaźnik Kolejowej Dostępności Transportowej WKDT II (syntetyczny)	nd	Słabiej rozwinięte	16,8759	2013	26,9544	MIR	co 2-3 lata

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Infrastruktura kolejowa ma stanowić istotne uzupełnienie infrastruktury drogowej w tworzeniu szybkich połączeń poprawiających spójność całego województwa. W związku z powyższym ramach priorytetu przewiduje się wsparcie transportu kolejowego, w szczególności w zakresie:

- inwestycji z zakresu modernizacji³⁰, rewitalizacji³¹ oraz rehabilitacji³² sieci kolejowej stanowiącej połączenie regionalnej sieci transportowej z siecią TEN-T zarówno na potrzeby transportu towarowego oraz pasażerskiego wraz z infrastrukturą dworcową,
- poprawy jakości taboru dla rozwoju połączeń regionalnych, w tym w zakresie wymiany taboru na niskoemisyjny oraz dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

W ramach priorytetu możliwa jest także realizacja projektów polegających jedynie na przygotowaniu dokumentacji przedprojektowej i projektowej kolejowej infrastruktury technicznej.

Alokacja na PI 7d nie będzie niższa niż 45 mln euro.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- zarządcy infrastruktury kolejowej.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

Komplementarność wewnątrzna:

Wsparcie w ramach PI 7d wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 4e - w zakresie ograniczenia negatywnego wpływu transportu na stan środowiska naturalnego w skali lokalnej dzięki ograniczeniu emisji zanieczyszczeń szczególnie szkodliwych dla jakości życia ludzi na środowisko (ograniczenie emisji CO₂).

³⁰ Rozumianej jako większe prace modyfikacyjne wykonywane w podsystemie lub w jego części, poprawiające całkowite osiągi podsystemu, zgodnie z art. 4 ustawy o transporcie kolejowym.

³¹ Rozumianej jako proces, w wyniku którego następuje przywrócenie pierwotnych parametrów użytkowych istniejących obiektów infrastruktury kolejowej, co jednak skutkuje ich ulepszeniem (nie zalicza się do tej grupy remontów realizowanych w ramach procesu utrzymaniowego). W ramach rewitalizacji sieci kolejowej i infrastruktury dworcowej o znaczeniu regionalnym będą realizowane działania kompleksowe, skutkujące długotrwałą poprawą stanu technicznego oraz dostosowujące infrastrukturę do potrzeb rynku przewoźników (np. wzrost dopuszczalnych nacisków na oś, modernizacja peronów) oraz pasażerów (dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami).

³² Rehabilitację należy pojmować, zgodnie z definicją zawartą w rozporządzeniu 1315/2013, jako proces prowadzący do osiągnięcia przez istniejącą infrastrukturę transportową pierwotnych parametrów konstrukcyjnych połączony z długoterminową poprawą jakości tej infrastruktury w porównaniu ze stanem obecnym zgodnie z wymogami i przepisami ustanowionymi niniejszym rozporządzeniem.

Komplementarność zewnętrzna:

Wsparcie w ramach PI 7d wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PO PW – poprzez wsparcie ukierunkowane na wzmocnienie wewnętrznych i uzupełnienie zewnętrznych połączeń w transporcie kolejowym Polski Wschodniej. W ramach powyższych przedsięwzięć realizowane będą inwestycje w infrastrukturę liniową oraz infrastrukturę punktową (obiekty obsługi podróżnych, m.in. przystanki, wiaty, kładki dla pieszych oraz inne obiekty inżynierskie). Działania podejmowane w ramach PI 7d w powiązaniu z przedsięwzięciami finansowanymi w ramach PO PW przyczynią się do poprawy stanu istniejących linii kolejowych oraz zapewnią zwiększenie standardu funkcjonowania i użytkowania infrastruktury kolejowej. Utworzenie szybszych połączeń oraz zwiększenie komfortu podróżowania przyczyni się do wzrostu liczby podróżnych. Unowocześnienie infrastruktury kolejowej wpłynie na poprawę dostępu do głównych makroregionalnych i zewnętrznych rynków pracy, a także stworzy warunki do rozwoju przewozów towarowych. W zakresie PI 7d na obszarze województwa interwencja RPO będzie komplementarna do inwestycji o znaczeniu ponadregionalnym, finansowanych z PO PW. W PO PW przewidziane do realizacji projekty zostały ujęte w Dokumencie Implementacyjnym do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku). Planowane inwestycje będą prowadzone na istniejących liniach kolejowych, których zarządcą jest PKP PLK S.A., w ramach makroregionalnego korytarza transportowego - Magistrali Wschodniej, stanowiącej szczególną koncepcję połączenia miast wojewódzkich Polski Wschodniej.
- PO IiŚ - w zakresie infrastruktury linii kolejowych służących przewozom pasażerskim, jak i istotnych z punktu widzenia towarowego ruchu kolejowego. Realizacja wybranych odcinków linii kolejowych przyczyni się do poprawy spójności terytorialnej województw i dostępności do regionalnych ośrodków miejskich.

PI 7d będzie również komplementarny z instrumentem „Łącząc Europę” w zakresie usuwania wąskich gardeł, zwiększania interoperacyjności kolei oraz uzupełniania brakujących połączeń.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Mając na uwadze fakt, iż rozwój społeczno - gospodarczy województwa lubelskiego w znacznym stopniu uwarunkowany jest rozwojem infrastruktury transportowej, **trybem** wyboru projektów w ramach priorytetu będzie **tryb pozakonkursowy**. Zastosowanie przedmiotowego trybu podyktowane jest także ograniczonym katalogiem beneficjentów, którzy aplikować mogą o środki w ramach priorytetu – w przypadku infrastruktury kolejowej mówić można o monopolu kompetencyjnym wnioskodawcy w tym obszarze. W ramach priorytetu, realizowane będą projekty strategiczne, o kluczowym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, dotyczące realizacji zadań lub celów publicznych, uprzednio zidentyfikowane w sposób zapewniający transparentność ich identyfikacji i ujęte w dokumencie implementacyjnym do strategii rozwoju województwa. Planowane do realizacji inwestycje w zakresie zakupu taboru kolejowego muszą spełniać kryterium energooszczędności i ograniczonej emisji CO₂. Planowane przedsięwzięcia powinny, charakteryzować się efektywnością środowiskową oraz bezpieczeństwem sieci kolejowej. Ponadto inwestycje te powinny przyczyniać się do usuwania „wąskich gardeł”, a także prowadzić do zwiększenia dostępności do terenów przemysłowych oraz innych ośrodków gospodarczych i przyczyniać się do promowania integracji systemu transportu. Wszystkie projekty uzyskujące wsparcie, będą musiały wykazać efektywność kosztową. Kryteria wyboru projektów, w myśl rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System wyboru będzie koncentrował się na zapewnieniu efektywności procesu selekcji, przejrzystości, bezstronności, równego dostępu oraz sprawności proceduralnej. Ponadto system będzie gwarantował wybór projektów wysokiej jakości zgodnych z celami priorytetu inwestycyjnego oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty. Tryb oceny i wyboru projektów do dofinansowania uwzględniać będzie ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych (CI12)	km	EFRR	Słabiej rozwinięte	25	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
2.	Liczba zakupionych pojazdów kolejowych	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	11	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok

➤ **INNOWACJE SPOŁECZNE, WSPÓŁPRACA PONADNARODOWA I WKŁAD EFS W REALIZACJĘ CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7**

Nie dotyczy

➤ **RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ**

Typ wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
KEW	1.	Wartość wskaźnika <i>Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie</i>	km	EFRR	Słabiej rozwinięte	150		IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nim KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 7b, którego alokacja stanowi 83% alokacji na OP8.
Wskaźnik finansowy	2.	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięte	61 452 456	318 860 048	IZ	Wartość pośrednia na koniec 2018 r. i końcowa na koniec 2023 r. odnosi się do planowanego poziomu całkowitej kwoty certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych

wskaznik produktu	3.	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg	km	EFRR	Słabiej rozwinięte	30	300	IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nim KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 7b, którego alokacja stanowi 83% alokacji na OP8. Wskaźnik obligatoryjny dla głównego typu interwencji w ramach PI 7b.

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz: EFRR											
Kategoria regionu: słabiej rozwinięte											
Wymiar 1		Wymiar 2		Wymiar 3		Wymiar 4		Wymiar 6		Wymiar 5	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme		CT (EFRR/ FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
026	15 895 864	01	271 031 040	01	29 620 000	01	4 000 000	nd	nd	07	271 031 040
027	29 520 891			03	241 411 040	07	267 031 040				
034	225 614 285										

- **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

2.A.9 OŚ PRIORYTETOWA 9 RYNEK PRACY

Oś Priorytetowa 9 Rynek pracy

- Oś Priorytetowa 9 **Rynek pracy** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 8i:

Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników

OKREŚLONE CELE PRIORYTETU:

- 1. Zwiększenie zatrudnienia osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy (w tym głównie osób starszych w wieku 50 lat i więcej, kobiet, osób z niepełnościami, osób długotrwale bezrobotnych oraz o niskich kwalifikacjach)**

Zmiany zachodzące na rynku pracy, wynikające z czynników demograficznych i ekonomicznych, warunkują konieczność podjęcia realizacji przedsięwzięć aktywizacyjnych na rzecz wsparcia osób bezrobotnych, poszukujących pracy oraz biernych zawodowo.

Interwencja na rzecz odbiorców wsparcia ma na celu ich skuteczną aktywizację zawodową, w szczególności zwiększenie, nabycie lub zmianę kwalifikacji zawodowych, zgodnych ze zidentyfikowanymi potrzebami pracodawców. Ponadto realizowane będą przedsięwzięcia mające na celu pomoc odbiorcom wsparcia w zdobyciu doświadczenia zawodowego oraz zwiększenie ich mobilności zawodowej. Przedsięwzięcia koncentrować się będą na wsparciu osób bezrobotnych i biernych zawodowo, zwłaszcza tych, które znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, tj. osób starszych w wieku 50 lat i więcej, kobiet, osób z niepełnościami, osób długotrwale bezrobotnych oraz o niskich kwalifikacjach w celu aktywizacji zawodowej ułatwiającej im wejście lub powrót na rynek pracy. Dodatkowo, uwzględniając szczegółowe założenia opisane w dalszej części Programu (grupy docelowe), możliwy jest udział osób bezrobotnych nienależących do grup wskazanych powyżej we wsparciu priorytetu inwestycyjnego oraz dodatkowo imigrantów, reemigrantów. Pomoc ukierunkowana będzie na wsparcie tych osób w ich powrocie do zatrudnienia i poprawy sytuacji na rynku pracy.

Realizacja wyznaczonego celu w ramach priorytetu wynika bezpośrednio z niekorzystnej sytuacji na rynku pracy ww. odbiorców wsparcia, którzy wymagają szczególnej pomocy z uwagi m.in. na okres bierności zawodowej, brak lub dezaktualizację posiadanych umiejętności i kwalifikacji zawodowych, brak doświadczenia zawodowego, czy gorszą sytuację zatrudnieniową.

Interwencja EFS wspierać będzie przejście od bezrobocia do zatrudnienia zdiagnozowanych grup docelowych, które pozostają w szczególnie trudnej sytuacji na regionalnym rynku pracy. Dzięki podejmowanym działaniom odbiorcy wsparcia będą mieli większe szanse na aktywne zaistnienie na rynku pracy lub powrót na rynek pracy. Interwencja EFS poprzez uwzględnienie indywidualnego i kompleksowego podejścia do grup docelowych przyczyni się do zwiększenia skuteczności działań w zakresie aktywizacji zawodowej. Ponadto zaplanowane działania przyczynią się do zmniejszenia bez-

robocia w regionie, jak również wpłyną na poprawę wskaźnika aktywności zawodowej kobiet. Interwencja EFS przyczyni się również do zniwelowania barier w zakresie zdobycia i utrzymania zatrudnienia przez osoby z niepełnosprawnościami.

Dzięki interwencji nastąpi zwiększenie zasobów wykwalifikowanych pracowników w regionie. Ponadto interwencja będzie miała bezpośredni wpływ na zwiększenie mobilności zawodowej odbiorców wsparcia, w tym w wymiarze geograficznym.

Przedsięwzięcia realizowane na rzecz odbiorców wsparcia będą zgodne z zasadą efektywności zatrudnieniowej, tj. rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów podejmie zatrudnienie po opuszczeniu programu. Ponadto rezultat interwencji zostanie osiągnięty, gdy odpowiedni odsetek uczestników uzyska kwalifikacje po opuszczeniu programu.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1.	Liczba osób pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Słabiej rozwinięte	Osoba	Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w programie			42 %		2012	-	-	45%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
				Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie	-	-	27 %		2012	-	-	28%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
				Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie	-	-	40 %		2014	-	-	30%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
				Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	-	-	18 %		2012	-	-	19%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
2.	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	Słabiej rozwinięte	Osoba	Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych	-	-	32 %		2014	-	-	32%	System informacyjny SL 2014	Rocznie

				wsparcie w programie										
				Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie	-	-	32 %		2014	-	-	32%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
				Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie	-	-	32 %		2014	-	-	32%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
				Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	-	-	27 %		2014	-	-	27%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
3.	Liczba osób pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Słabiej rozwinięte	Osoba	Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w programie	-	-	45 %		2014	-	-	47%	Badanie ewaluacyjne	Co najmniej 4 razy w ciągu okresu programowania
				Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie	-	-	29 %		2014	-	-	30%	Badanie ewaluacyjne	Co najmniej 4 razy w ciągu okresu programowania
4.	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej	Słabiej rozwinięte	Sztuka	n/d	-	-	11 983	Sztuka	2014	-	-	1054	System informacyjny SL 2014	Rocznie

2. Poprawa szans na zatrudnienie osób odchodzących z rolnictwa oraz sytuacji zawodowej osób zatrudnionych na umowach krótkoterminowych, pracujących na umowach cywilno-prawnych i ubogich pracujących.

Ze względu na wysoki poziom ukrytego bezrobocia, w tym głównie na obszarach wiejskich, w ramach priorytetu została zaplanowana reorientacja zawodowa osób odchodzących z rolnictwa w celu podejmowania przez nich zatrudnienia poza rolnictwem. Wsparcie może być skierowane do osób bezrobotnych i biernych zawodowo. Oznacza to, że rolnicy, którzy będą chcieli uzyskać wsparcie będą musieli należeć do jednej z grup szczegółowo wskazanych w dalszej części Programu (grupy docelowe), spełniając jednocześnie warunek, iż wsparcie będzie możliwe wyłącznie w przypadku osób deklarujących chęć i gotowość do odejścia z KRUS do ZUS. Powyższe zasady dotyczą także członków rodzin rolników. Przez lata najbardziej popularną i typową formą nawiązania stosunku pracy pomiędzy pracodawcą i pracownikiem była umowa o pracę. W kontekście coraz bardziej złożonego i dynamicznie zmieniającego się rynku pracy, pojawiania i upowszechniania się nowych form zatrudnienia, pracodawcy częściej zawierają z pracownikiem także inne rodzaje umów, np. umowy cywilnoprawne, bądź proponują tzw. samozatrudnienie. Ze względu na fakt, iż praca w ramach nietypowych form zatrudnienia jest zjawiskiem coraz bardziej powszechnym dodatkowo, uwzględniając szczegółowe założenia opisane w dalszej części Programu (grupy docelowe), możliwy jest udział z grup tzw. ubogich pracujących, osób zatrudnionych na umowach krótkoterminowych oraz pracujących w ramach umów cywilno-prawnych. Działania na rzecz odbiorców wsparcia, w przypadku osób odchodzących z rolnictwa, mają na celu ich skuteczną aktywizację zawodową, poprzez zwiększenie, nabycie, zmianę lub aktualizację kwalifikacji zawodowych, zgodnych ze zidentyfikowanymi potrzebami pracodawców. Ponadto realizowane będą przedsięwzięcia umożliwiające odbiorcom wsparcia zdobycie doświadczenia zawodowego.

Zaplanowane działania przyczynią się do zmniejszenia bezrobocia w regionie, w tym ukrytego bezrobocia na obszarach wiejskich poprzez działania na rzecz reorientacji zawodowej odbiorców wsparcia. Pomoc ukierunkowana na wsparcie osób zatrudnionych przyczyni się do poprawy ich sytuacji na rynku pracy.

Dzięki interwencji nastąpi zwiększenie zasobów wykwalifikowanych pracowników w regionie. Ponadto interwencja będzie miała bezpośredni wpływ na zwiększenie mobilności zawodowej odbiorców wsparcia, w tym w wymiarze geograficznym.

Rezultatem wsparcia po zakończonym projekcie będzie podjęcie zatrudnienia przez uczestników w sektorze pozarolniczym lub rejestracja w powiatowym urzędzie pracy celem dalszej aktywizacji zawodowej czy też wzrost jakości zatrudnienia w przypadku osób zatrudnionych objętych wsparciem.

Przedsięwzięcia realizowane na rzecz bezrobotnych odbiorców wsparcia będą zgodne z zasadą efektywności zatrudnieniowej, tj. rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów podejmie zatrudnienie po opuszczeniu programu.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1.	Liczba osób pracujących w sektorze pozarolniczym po opuszczeniu programu	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d	-	-	8%	%	2014	-	-	22%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
2.	Liczba osób pracujących w sektorze pozarolniczym 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d	-	-	22%	%	2014	-	-	25%	Badań ewaluacyjne	Co najmniej 4 razy w ciągu okresu programowania

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowany będzie szeroki katalog działań w zakresie aktywizacji/reorientacji zawodowej odbiorców wsparcia w celu zwiększenia ich szans na uzyskanie zatrudnienia. Wsparcie aktywizacyjne w PI 8i skierowane będzie do osób po 29 r.ż.

Zaplanowane działania mają charakter indywidualnego i kompleksowego wsparcia, które odpowiada na zidentyfikowane trudności i bariery, na jakie napotykają odbiorcy wsparcia w wejściu i utrzymaniu się na rynku pracy.

Interwencja EFS dotycząca działań z zakresu zwiększenia aktywności zawodowej odpowiada na Zalecenie Rady Nr 2 z 2014 r. odnoszące się do „zwalczania segmentacji rynku pracy (...)” oraz Zalecenie Rady Nr 3 z 2014 r. odnoszące się do „poparcia ogólnej reformy emerytalnej nasileniem działań na rzecz zwiększenia szans starszych pracowników na zatrudnienie”.

Przedsięwzięcia podejmowane w tym zakresie będą obejmowały instrumenty i usługi rynku pracy, w tym w szczególności te wskazane w *ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*.

Wsparcie w ramach CT 8 będzie kierowane przede wszystkim do osób bezrobotnych i biernych zawodowo, którym do aktywizacji zawodowej i powrotu na rynek pracy wystarczy pomoc obejmująca głównie usługi i instrumenty rynku pracy.

Jednocześnie, aby zagwarantować kompleksowe wsparcie w powrocie na rynek pracy w projektach realizowanych w priorytetach inwestycyjnych 8i możliwe jest zastosowanie instrumentów aktywnej integracji o charakterze społecznym. Z drugiej strony, aby zapewnić pełen pakiet działań skierowanych do osób oddalonych od rynku pracy, uczestnicy projektów z zakresu aktywnej integracji będą mieli możliwość skorzystania z instrumentów aktywnej polityki rynku pracy w projektach realizowanych w

CT8. Jednocześnie w projektach realizowanych w CT8 preferowane będą osoby, które wcześniej skorzystały ze wsparcia w postaci aktywizacji społecznej udzielanego w projektach realizowanych w ramach CT9.

Realizacja w CT8 elementów aktywizacji społecznej/usług społecznych możliwa będzie w przypadku gdy w danej gminie, objętej obszarem projektu, nie będą realizowane projekty w ramach CT9.

Realizowane przedsięwzięcia uwzględniać będą, w przypadku zdiagnozowanych potrzeb w regionie, zapisy *Komunikatu w sprawie zielonej inicjatywy na rzecz zatrudnienia z 2 lipca 2014 r.*

Zaplanowane działania będą realizowane w oparciu o wytyczne horyzontalne opracowane przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji zawodowej będą uwzględniały efektywność zatrudnieniową, której jednolita metodologia pomiaru, a także sposób wskazywania jej wartości minimalnych będzie określona w odpowiednich wytycznych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Projekty w ramach priorytetu inwestycyjnego będą realizowane w oparciu o kryteria minimalnej efektywności zatrudnieniowej mierzone według metodologii nieuwzględniającej umów cywilno-prawnych.

W ramach działań w priorytecie zostanie zachowana linia demarkacyjna w przypadku wsparcia skierowanego do grup docelowych pomiędzy zakresem działań w ramach RPO i PROW.

W ramach priorytetu realizowane będą działania służące indywidualizacji wsparcia oraz pomocy w zakresie określenia ścieżki zawodowej. Wsparcie obejmować będzie identyfikację potrzeb grup docelowych oraz diagnozowanie możliwości w zakresie doskonalenia zawodowego, w tym identyfikacja stopnia oddalenia od rynku pracy odbiorców wsparcia. Ponadto realizowane będzie kompleksowe i indywidualne pośrednictwo pracy w zakresie wyboru zawodu zgodnego z kwalifikacjami i kompetencjami wspieranej osoby lub poradnictwo zawodowe w zakresie planowania rozwoju kariery zawodowej. Działania skupią się także na identyfikacji luk kompetencyjnych pod wymogi konkretnego pracodawcy, w zakresie przygotowania zawodowego na danym stanowisku pracy.

Podejmowane będą działania w zakresie organizacji szkoleń prowadzących do nabycia, podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych, zgodnych ze zidentyfikowanymi potrzebami pracodawców w regionie, w tym w sektorach białej, srebrnej i zielonej gospodarki. W uzasadnionych przypadkach, organizacja szkoleń połączona będzie z uwzględnieniem udzielenia pomocy w uzyskaniu przez uczestnika szkolenia doświadczenia w postaci praktyk zawodowych u pracodawcy (dwa działania następujące po sobie jako proces dostosowania do wymagań rynku pracy). Ponadto realizowane będą przedsięwzięcia, mające na celu pomoc w zdobyciu lub uzupełnieniu doświadczenia zawodowego, polegające na organizacji staży i praktyk zawodowych spełniających określone standardy. Ponadto zaplanowane działania przewidują wsparcie zatrudnienia grup docelowych u przedsiębiorcy lub innego pracodawcy, w ramach subsydiowanego zatrudnienia z możliwością połączenia z refundacją wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy. Dodatkowo zaplanowano wsparcie adaptacyjne pracownika, który uzyskał zatrudnienie w ramach zatrudnienia subsydiowanego, jak również dla osoby odbywającej staż, praktykę zawodową, w zakresie dostosowania kompetencji i kwalifikacji pracownika/ stażysty/praktykanta do potrzeb pracodawcy oraz profilu wykonywanej pracy. Wsparcie adaptacyjne obejmować będzie doradztwo, szkolenia oraz wsparcie indywidualnego opiekuna. Przedsięwzięcia będą także skoncentrowane na niwelowaniu barier jakie napotykają osoby z niepełnosprawnościami w zakresie zdobycia i utrzymania zatrudnienia, w tym poprzez finansowanie pracy asystenta osoby z niepełnosprawnością, którego praca spełnia standardy wyznaczone dla takiej usługi i doposażenie stanowiska pracy do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Interwencja EFS obejmuje również działania przyczyniające się do wsparcia mobilności zawodowej, w tym w wymiarze mobilności geograficznej dla odbiorców wsparcia, u których zidentyfikowano problem z zatrudnieniem w miejscu zamieszkania. Wsparcie w tym zakresie realizowane będzie poprzez pokrycie kosztów dojazdu do pracy lub wstępnego zagospodarowania w nowym miejscu zamieszkania, w tym poprzez finansowanie kosztów dojazdu, zapewnienie środków na zasiedlenie. Ponadto wspierane będą działania sieci EURES w zakresie realizacji ukierunkowanych schematów mobilności transnarodowej (USMT) zdiagnozowanych na podstawie analiz

społeczno- gospodarczych regionu. Realizacja tego typu operacji ma charakter warunkowy, uzależniony od zdiagnozowania branż, zawodów lub kompetencji, w których sytuacja na rynku pracy wymaga realizacji USMT.

W ramach priorytetu nie będą realizowane działania służące rozwojowi przedsiębiorczości i samozatrudnienia za wyjątkiem działań realizowanych w tym zakresie przez powiatowe urzędy pracy na podstawie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Na potrzeby priorytetu zostanie zapewniony mechanizm monitorowania i reagowania na zmiany zaobserwowane na regionalnym i lokalnym rynku pracy. Informacje będą monitorowane co 6 miesięcy i udostępniane wszystkim zainteresowanym stronom odpowiedzialnym za wdrażanie Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych.

Adekwatnie do powyższego opisu planowanego wsparcia, w tym wskazanych przykładów przedsięwzięć oraz opisu ich wkładu w realizację celów szczegółowych, w ramach priorytetu realizowane będą następujące typy działań:

1) instrumenty i usługi rynku pracy, wymienione w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (*w przypadku trybu pozakonkursowego*),

2) programy aktywizacji zawodowej obejmujące jedną lub kilka z następujących form wsparcia:

a) poradnictwo zawodowe lub/i pośrednictwo pracy,

b) staże i praktyki zawodowe,

c) szkolenia prowadzące do nabycia, podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych (w tym organizacja szkoleń połączona z praktyką zawodową u pracodawcy),

d) subsydiowane zatrudnienie z możliwością połączenia z refundacją wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy,

e) wsparcie adaptacyjne pracownika, który uzyskał zatrudnienie w ramach zatrudnienia subsydiowanego, jak również dla osoby odbywającej staż, praktykę zawodową, w zakresie dostosowania kompetencji i kwalifikacji pracownika/ stażysty/praktykanta do potrzeb pracodawcy oraz profilu wykonywanej pracy.

Wsparcie adaptacyjne może obejmować doradztwo, szkolenia oraz wsparcie indywidualnego opiekuna, w przypadku osób z niepełnosprawnościami finansowanie pracy asystenta osoby z niepełnosprawnością oraz doposażenie stanowiska pracy do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

f) wspieranie mobilności zawodowej m.in. poprzez pokrycie kosztów dojazdu do pracy lub wstępnego zagospodarowania w nowym miejscu zamieszkania, w tym poprzez finansowanie kosztów dojazdu, zapewnienie środków na zasiedlenie,

3) działania sieci EURES w zakresie realizacji ukierunkowanych schematów mobilności transnarodowej (USMT) zdiagnozowanych na podstawie analiz społeczno - gospodarczych regionu.

Grupę docelową wsparcia stanowią:

- osoby bezrobotne (w tym zarejestrowane w urzędzie pracy jako bezrobotne) i bierne zawodowo, w tym: osoby starsze (w wieku 50 lat i więcej), kobiety, osoby z niepełnosprawnościami, osoby długotrwale bezrobotne, osoby o niskich kwalifikacjach (co najmniej 60% uczestników projektów będą stanowiły osoby z ww. grup),
- osoby bezrobotne nienależące do grup wskazanych powyżej (liczba osób z tej grupy nie przekroczy 20% ogólnej liczby bezrobotnych objętych wsparciem),
- imigranci (w tym osoby polskiego pochodzenia), reemigranci, osoby odchodzące z rolnictwa i ich rodziny, tzw. ubodzy pracujący, osoby zatrudnione na umowach krótkoterminowych oraz pracujący w ramach umów cywilno-prawnych (liczba osób zaliczających się do wymienionych grup nie może przekraczać 40% ogółu uczestników projektów).

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
 - osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej,
 - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą i oświatową na podstawie przepisów odrębnych,
- w szczególności:
- urzędy pracy,
 - organizacje pozarządowe
 - partnerzy społeczno-gospodarczy,
 - niepubliczne agencje zatrudnienia,
 - pracodawcy.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego. Zastosowany mechanizm finansowania krzyżowego będzie bezpośrednio powiązany z celami i rezultatami podejmowanych interwencji. Powyższe przyczyni się do zwiększenia skuteczności, efektywności i trwałości oferowanego wsparcia, jak również do realizacji polityk horyzontalnych UE, w tym zasady równości szans i niedyskryminacji, w szczególności w odniesieniu do zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Potrzeba zastosowania mechanizmu wynika z doświadczeń okresu programowania 2007-2013, zwłaszcza w kontekście konieczności uzupełniania działań współfinansowanych z EFS w celu zapewnienia kompleksowości interwencji.

Komplementarność wewnętrzna

Wsparcie w zakresie aktywizacji zawodowej w ramach PI 8i będzie komplementarne z PI 8v w zakresie realizacji programów typu outplacement oraz PI 8 iv w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3. Działania wspierające w PI 8i polegające na aktywizacji/reorientacji zawodowej grup docelowych będą komplementarne z PI 9i w zakresie pomocy skierowanej do osób, których ścieżka integracji z rynkiem pracy jest dłuższa i wymaga podjęcia szeregu działań z zakresu integracji społecznej. Dodatkowo istnieje komplementarność działań PI 8i z przedsięwzięciami realizowanymi w ramach PI 9b w zakresie kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych terenów ukierunkowanej na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych.

Komplementarność zewnętrzna

Działania realizowane w ramach PI 8i w zakresie aktywizacji zawodowej będą komplementarne z działaniami realizowanymi w ramach PO WER dotyczącymi stworzenia i utrwalenia ram dla funkcjonowania polityki rynku pracy. Działania będą obejmowały wypracowanie modeli i standardów w zakresie wsparcia osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy oraz wzmocnienie potencjału służb zatrudnienia, m.in. poprzez profesjonalizację świadczonych usług oraz podniesienie kwalifikacji pracowników w PI 8vii. Przedsięwzięcia PI 8i będą komplementarne z działaniami w ramach Programu „Erasmus dla wszystkich” w zakresie podnoszenia poziomu kluczowych kompetencji i umiejętności w zakresie zgodności z potrzebami rynku pracy. Dodatkowo działania aktywizacyjne w PI 8i będą komplementarne ze wsparciem w ramach Programu Unii Europejskiej na rzecz przemian i innowacji społecznych w zakresie rekrutacji i zatrudniania pracowników oraz w ramach Europejskiego Funduszu Dostosowania do Globalizacji w zakresie usług mających na celu reintegrację zwolnionych pracowników z rynkiem pracy.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentom równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. Zgodnie z wymogami rozporządzenia ramowego system wyboru projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu operacje przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego

i oczekiwanych rezultatów priorytetu. Ponadto, procedury wyboru projektów do dofinansowania i kryteria będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym. Kryteria wyboru projektów zatwierdzane będą przez Komitet Monitorujący.

Z uwagi na specyfikę priorytetu **głównym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb pozakonkursowy** przeznaczony dla projektów dotyczących realizacji zadań publicznych. Będą to projekty o charakterze wdrożeniowym polegające na świadczeniu usług rynku pracy na rzecz odbiorców wsparcia. Zastosowanie trybu pozakonkursowego wzmocni skuteczność osiągnięcia celu i rezultatów priorytetu inwestycyjnego. Tryb pozakonkursowy dotyczyć będzie beneficjentów posiadających wysoki potencjał do realizacji projektów, zarówno finansowy, jaki i kadrowy. Beneficjenci w tym trybie posiadać będą doświadczenie instytucjonalne w zakresie realizacji projektów współfinansowanych ze środków UE. Dodatkowo część beneficjentów dysponuje odpowiednimi narzędziami ustawowymi, co dodatkowo wzmacnia ich działania w zakresie realizowanego wsparcia na rzecz grupy docelowej. Projekty realizowane w trybie pozakonkursowym umożliwiają realizację celów regionalnych we współpracy z podmiotami spoza sektora finansów publicznych.

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w przypadku projektów realizowanych przez powiatowe urzędy pracy w ramach wyodrębnionego działania. Zakres i zasady realizacji projektów pozakonkursowych zostaną określone w wytycznych horyzontalnych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego.

W ramach priorytetu zastosowanie także będzie miał **tryb konkursowy**.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu. System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów i rezultatów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego. W ramach systemu wyboru projektów adekwatnie do danej sytuacji społeczno - gospodarczej w regionie mogą zostać przewidziane mechanizmy preferencji dla określonego rodzaju przedsięwzięć, wybranych grup docelowych, typów beneficjentów, czy obszarów wymagających szczególnego wsparcia, w tym poprzez kryteria wyboru projektów lub wydzieloną alokację środków. Kryteria wyboru projektów zapewnią koncentrację działań na odbiorcach wsparcia znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, które narażone są na dyskryminację (w szczególności osoby starsze (w wieku 50 lat i więcej), kobiety, osoby z niepełnosprawnościami, osoby długotrwale bezrobotne, osoby o niskich kwalifikacjach). Do dofinansowania wybierane będą w szczególności projekty, które zapewnią osiągnięcie wyższej efektywności zatrudnieniowej niż określone progi minimalne, jak również będą odpowiadały na zdiagnozowane zapotrzebowanie w regionie, w tym w sektorach białej, srebrnej i zielonej gospodarki.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1.	Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	12 074	12 997	25 071	System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring
2.	Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	7 615	7 847	15 462	System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring
3.	Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	421	632	1 053	System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring
4.	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	424	539	963	System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring
5.	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	3 727	System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring
6.	Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	8 839	System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring
7.	Liczba osób odchodzących z rolnictwa objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	3 229	System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring
8.	Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	879	System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring

Priorytet inwestycyjny 8iii:

Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw

OKREŚLONE CELE PRIORYTETU:**Zwiększenie liczby nowych i trwałych miejsc pracy w regionie**

Cel interwencji wynika bezpośrednio ze zdiagnozowanej sytuacji sektora przedsiębiorstw MMŚP w zakresie ograniczonej możliwości generowania miejsc pracy oraz niskiego stopnia nasycenia przedsiębiorczością. Rozwój przedsiębiorczości stanowi jedną z form skutecznego przeciwdziałania bezrobociu, podnoszenia poziomu aktywności zawodowej mieszkańców, a także stymulowania rozwoju ekonomicznego i społecznego regionu. Zgodnie ze *Strategią Europa 2020* przedsiębiorczość i praca na własny rachunek są kluczem do osiągnięcia inteligentnego i zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu. Badania potwierdzają, że dotacje na zakładanie własnej działalności gospodarczej są instrumentem cechującym się dużą skutecznością w aktywizacji osób bezrobotnych na rynku pracy. Problem dostępu do kapitału finansowego stanowi główną barierę w wejściu na rynek dla osób planujących rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. W ramach priorytetu wsparcie zostanie ukierunkowane na rozwój przedsiębiorczości, jak również zwiększenie przeżywalności nowopowstałych przedsiębiorstw. Wsparcie tego typu realizowane będzie przy wykorzystaniu dotacji bezzwrotnych oraz instrumentów finansowych z uwzględnieniem specyfiki odbiorców i ewentualnych ryzyk, co ma wpłynąć na podniesienie trwałości i efektywności działań. W ramach priorytetu interwencja ma również na celu optymalne wykorzystanie zasobów ludzkich tkwiących w rolnictwie poprzez reorientację zawodową tych osób w kierunku podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej.

Zaplanowane działania mają na celu także zwiększenie nowych miejsc pracy w nowoutworzonych mikroprzedsiębiorstwach w regionie. Interwencja EFS zapewni kompleksowe wsparcie dla grup docelowych w zakresie rozpoczynania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej, co przyczyni się do zwiększenia liczby miejsc pracy w regionie, w tym dla osób odchodzących z rolnictwa.

Rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy zostanie utworzona odpowiednia liczba miejsc pracy poprzez samozatrudnienie oraz gdy zostanie utworzona odpowiednia liczba miejsc pracy w nowopowstałych mikroprzedsiębiorstwach.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		

1.	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej	Słabiej rozwinięte	Sztuka	n/d	-	-	1784	Sztuka	2014	-	-	9 059	System informacyjny SL 2014	Rocznie
2.	Liczba utworzonych mikroprzedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego	Słabiej rozwinięte	Sztuka	n/d	-	-	47,9%	%	2014	-	-	49%	Badanie ewaluacyjne	Co najmniej 2 razy w ciągu okresu programowania
3.	Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu	Słabiej rozwinięte	osoba	Liczba osób pracujących objętych wsparciem w programie (łącznie z pracującymi na własny rachunek) (C)	-	-	36%	%	2012	-	-	40%	Badanie ewaluacyjne	Co najmniej 4 razy w ciągu okresu programowania

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowany będzie szeroki katalog działań na rzecz osób planujących rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej, w tym dla osób odchodzących z rolnictwa, planujących rozpoczęcie działalności pozarolniczej. Planowane działania skierowane będą do osób po 29 r.ż.

Proponowane wsparcie dla ww. osób będzie miało charakter kompleksowy, który dostosowany będzie do indywidualnych potrzeb odbiorców.

Interwencja EFS dotycząca działań z zakresu rozwoju przedsiębiorczości odpowiada na Zalecenie Rady Nr 2 z 2014 r. odnoszące się do „(...) zwalczania segmentacji rynku pracy (...)” oraz Zalecenie Rady Nr 3 z 2014 r. odnoszące się do „kontynuacji starań w celu podniesienia współczynnika aktywności zawodowej kobiet”, „poparcia ogólnej reformy emerytalnej nasileniem działań na rzecz zwiększenia szans starszych pracowników na zatrudnienie”. Realizowane przedsięwzięcia uwzględniać będą, w przypadku zdiagnozowanych potrzeb w regionie, zapisy *Komunikatu w sprawie zielonej inicjatywy na rzecz zatrudnienia z 2 lipca 2014 r.*

Zaplanowane działania będą realizowane w oparciu o wytyczne horyzontalne opracowane przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego.

W ramach działań zostanie zachowana linia demarkacyjna w przypadku wsparcia skierowanego do:

- grup docelowych pomiędzy zakresem działań w ramach RPO i PROW,
- osób zainteresowanych rozpoczęciem własnej działalności gospodarczej w ramach RPO i PO Polska Wschodnia.

Ponadto zostanie zachowana linia demarkacyjna pomiędzy interwencją EFS w ramach PI 8iii, która zostanie skoncentrowana na finansowaniu tworzenia i zakładania nowych przedsiębiorstw przez osoby fizyczne przy zastosowaniu instrumentów finansowych i bezzwrotnych, a wsparciem EFRR w ramach CT3 ukierunkowanym na rozwój potencjału i innowacyjności funkcjonujących przedsiębiorstw.

Interwencja polegać będzie na dostarczeniu wsparcia w postaci szkoleń umożliwiających uzyskanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do rozpoczęcia i prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Dodatkowo, do odbiorców wsparcia skierowane będą usługi doradcze, przygotowujące do samodzielnego prowadzenia działalności gospodarczej. Doradztwo realizowane będzie zarówno w formie grupowej, jak i indywidualnej.

Ponadto osoby planujące rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej będą mogły skorzystać ze wsparcia finansowego, tj. dotacji bezzwrotnych lub instrumentów finansowych.

W ramach priorytetu działania zostaną skoncentrowane na rozwoju przedsiębiorczości rozumianej jako zakładanie, prowadzenie i rozwijanie własnej działalności gospodarczej przez osoby bezrobotne, bierne zawodowo, zwłaszcza te, które znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, tj. osoby starsze w wieku 50 lat i więcej, kobiety, osoby z niepełnosprawnościami, osoby długotrwale bezrobotne oraz o niskich kwalifikacjach, imigranci (w tym osoby polskiego pochodzenia), reemigranci, osoby odchodzące z rolnictwa i ich rodziny. Wsparcie zostanie ukierunkowane również na osoby pracujące, tzw. ubogie pracujące, osoby zatrudnione na umowach krótkoterminowych oraz pracujące w ramach umów cywilnoprawnych, a także na zwiększeniu przeżywalności nowopowstałych przedsiębiorstw.

Jednocześnie osoby, które cechuje wyższe ryzyko zaistnienia efektu deadweight poprzez system instrumentów finansowych otrzymają zachęty do uruchamiania przedsięwzięć bardziej ryzykownych, cechujących się jednocześnie potencjalnie wyższą rentownością dla gospodarki regionu. Wsparcie realizowane w formule zwrotnej wpłynie na podniesienie trwałości i efektywności podejmowanych działań. W ramach priorytetu przewiduje się możliwość łączenia wsparcia w formie instrumentów finansowych z dotacjami. Ponadto w celu zapewnienia trwałości miejsc pracy w sektorze mikroprzedsiębiorstw zaplanowane zostały działania w formie wsparcia pomostowego niefinansowego oraz finansowego.

Na potrzeby priorytetu zostanie zapewniony mechanizm monitorowania i reagowania na zmiany zaobserwowane na regionalnym i lokalnym rynku pracy. Informacje będą monitorowane co 6 miesięcy i udostępniane wszystkim zainteresowanym stronom odpowiedzialnym za wdrażanie Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Adekwatnie do powyższego opisu planowanego wsparcia, w tym wskazanych przykładów przedsięwzięć oraz opisu ich wkładu w realizację celu szczegółowego, w ramach priorytetu realizowane będą następujące typy działań:

1) bezzwrotne wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej obejmujące:

- a) szkolenia oraz doradztwo (indywidualne i grupowe) umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do podjęcia i prowadzenia działalności gospodarczej lub przekwalifikowania,
- b) przyznanie środków finansowych w postaci dotacji bezzwrotnych na rozpoczęcie działalności gospodarczej,
- c) wsparcie pomostowe (niefinansowe oraz finansowe).

2) wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej obejmujące przyznanie środków finansowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej w postaci instrumentów finansowych.

Grupę docelową wsparcia stanowią osoby fizyczne w wieku 30 lat i więcej, zamierzające rozpocząć własną działalność gospodarczą, tj.:

- osoby bezrobotne (w tym zarejestrowane w urzędzie pracy jako bezrobotne), bierne zawodowo, zwłaszcza te, które znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, tj. osoby starsze (w wieku 50 lat i więcej), kobiety, osoby z niepełnosprawnościami, osoby długotrwale bezrobotne, osoby o niskich kwalifikacjach, przy czym co najmniej 60% uczestników będą stanowili osoby z ww. grup, natomiast mężczyźni w wieku 30 – 49 lat mogą zostać objęci wsparciem pod warunkiem, że nie będą oni stanowili więcej niż 20% ogółu bezrobotnych objętych wsparciem a nie ogółu uczestników,
- imigranci (w tym osoby polskiego pochodzenia),
- reemigranci,
- osoby odchodzące z rolnictwa i ich rodziny,
- osoby pracujące, w tym tzw. ubogie pracujące, osoby zatrudnione na umowach krótkoterminowych oraz pracujące w ramach umów cywilnoprawnych.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

1) w przypadku form wsparcia: dotacji bezzwrotnych, szkoleń/ doradztwa/ mentoringu w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej:

- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej,
- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą i oświatową na podstawie przepisów odrębnych,

w szczególności:

- urzędy pracy,
- organizacje pozarządowe,
- partnerzy społeczno-gospodarczy.

2) w przypadku instrumentów finansowych:

- podmioty wdrażające instrument finansowy, które spełniają kryteria wymienione w rozporządzeniu delegowanym nr 480/2014.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego. Zastosowany mechanizm finansowania krzyżowego będzie bezpośrednio powiązany z celami i rezultatami podejmowanych interwencji. Powyższe przyczyni się do zwiększenia skuteczności, efektywności i trwałości oferowanego wsparcia, jak również do realizacji polityk horyzontalnych UE, w tym zasady równości szans i niedyskryminacji, w szczególności w odniesieniu do zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Potrzeba zastosowania mechanizmu wynika z doświadczeń okresu programowania 2007-2013, zwłaszcza w kontekście konieczności uzupełniania działań współfinansowanych z EFS w celu zapewnienia kompleksowości interwencji.

Komplementarność wewnętrzna

Działania w zakresie rozwoju przedsiębiorczości w ramach PI 8iii będą komplementarne ze wsparciem dla osób planujących rozpocząć własną działalność gospodarczą w PI 8v w zakresie realizacji projektów typu outplacement. Wsparcie w ramach PI 8iii w zakresie rozwoju przedsiębiorczości będzie komplementarne ze wsparciem zaplanowanym w PI 9v na rzecz tworzenia przedsiębiorstw społecznych. Działania EFS w ramach PI 8iii polegające na finansowaniu tworzenia i zakładania nowych przedsiębiorstw przez osoby fizyczne będą komplementarne z działaniami EFRR w CT3, gdzie wsparcie ukierunkowane jest bezpośrednio na rozwój potencjału i innowacyjności funkcjonujących przedsiębiorstw poprzez zaplanowane działania w ramach:

- PI 3a z zakresu rozwijania usług doradczych do potrzeb przedsiębiorstw, jak również zwiększenie liczby obiektów infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego,
- PI 3c związane z stworzeniem/doposażeniem infrastruktury przedsiębiorstw.

Komplementarność zewnętrzna

Działania realizowane w ramach PI 8iii w zakresie rozwoju przedsiębiorczości będą komplementarne z działaniami realizowanymi w ramach PO WER dotyczącymi stworzenia i utrwalenia ram dla funkcjonowania polityki rynku pracy. Działania będą obejmowały wypracowanie modeli i standardów w zakresie wsparcia osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy oraz wzmocnienie potencjału służb zatrudnienia, m.in. poprzez profesjonalizację świadczonych usług oraz podniesienie kwalifikacji pracowników w PI 8vii.

Ponadto działania realizowane w ramach PI 8iii w zakresie rozwoju przedsiębiorczości będą komplementarne z działaniami na rzecz tworzenia nowych przedsiębiorstw poprzez platformy startowe w CT 3 w PO Polska Wschodnia. Dodatkowo proponowane przedsięwzięcia w PI 8iii w zakresie rozwoju przedsiębiorczości będą komplementarne z PROW w zakresie tworzenia nowych przedsiębiorstw.

Dodatkowo działania w ww. zakresie będą komplementarne z Programem COSME w odniesieniu do promowania przedsiębiorczości oraz poprawy dostępu MMŚP do finansowania w formie kapitału lub pożyczek. Ponadto wsparcie w ww. zakresie PI 8iii będzie komplementarne w ramach Programu Unii Europejskiej na rzecz przemian i innowacji społecznych w zakresie zwiększenia samozatrudnienia i rozwoju biznesu.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentom równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. Zgodnie z wymogami rozporządzenia ramowego system wyboru projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu operacje przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego i oczekiwanych rezultatów priorytetu. Ponadto, procedury wyboru projektów do dofinansowania i kryteria będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym. Kryteria wyboru projektów zatwierdzane będą przez Komitet Monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu. System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów i rezultatów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego. W ramach systemu wyboru projektów adekwatnie do danej sytuacji społeczno - gospodarczej w regionie mogą zostać przewidziane mechanizmy preferencji dla określonego rodzaju przedsięwzięć, wybranych grup docelowych, typów beneficjentów, czy obszarów wymagających szczególnego wsparcia, w tym poprzez kryteria wyboru projektów lub wydzieloną alokację środków. Kryteria wyboru projektów zapewnią koncentrację działań na odbiorcach wsparcia znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, które narażone są na dyskryminację (w szczególności osoby starsze (w wieku 50 lat i więcej), kobiety, osoby z niepełnosprawnościami, osoby długotrwale bezrobotne, osoby o niskich kwalifikacjach). Do dofinansowania wybierane będą w szczególności projekty zakładające tworzenie dodatkowych miejsc pracy przez uczestników projektów, którzy dzięki środkom EFS założą własną działalność gospodarczą i utworzą dodatkowe miejsca pracy dla innych osób, w tym w sektorach białej, srebrnej i zielonej gospodarki.

W zakresie instrumentów finansowych projekty będą realizowane zgodnie z art. 37 ust. 1 oraz art. 38 ust. 4-5 rozporządzenia PE i Rady (UE) nr 1303/2013.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

W odniesieniu do obszarów wsparcia w ramach priorytetu inwestycyjnego, poza wsparciem bezzwrotnym zastosowanie będzie miało także wsparcie w formie instrumentów finansowych. Zgodnie z art. 37 rozporządzenia (UE) 1303/2013 na podstawie wyników przeprowadzonej przez ekspertów zewnętrznych oceny ex ante, potwierdzającej zasadność zastosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego, IZ RPO WL podjęła decyzję o udzielaniu wsparcia w formie pożyczek.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1.	Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	7 167	System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring
2.	Liczba osób pozostających bez pracy, które skorzystały z instrumentów zwrotnych na podjęcie działalności gospodarczej w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	185	System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring
3.	Liczba osób pracujących, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	228	System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring

Priorytet inwestycyjny 8iv:

Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zwiększenie poziomu zatrudnienia osób opiekujących się dziećmi do 3 lat

Niedostateczny poziom rozwoju systemu opieki nad dziećmi do lat 3 stanowi strukturalny problem rynku pracy. Szczególnie w przypadku kobiet, duży wpływ na ich sytuację na rynku pracy ma brak rozwiązań ułatwiających godzenie życia zawodowego i prywatnego, co bezpośrednio wpływa na ograniczenie możliwości rozwoju kariery zawodowej. Realizacja celu wyznaczonego w ramach priorytetu wynika bezpośrednio z konieczności realizacji działań na rzecz efektywnego godzenia życia zawodowego i rodzinnego, które jest jednym z podstawowych warunków pozwalających na zapewnienie równego dostępu do zatrudnienia. Usługi w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 nie są wystarczające, dlatego podjęta interwencja ma na celu zintensyfikowanie działań na rzecz ich upowszechniania w zakresie jakościowym i ilościowym. Zwiększenie dostępu do opieki nad dziećmi do lat 3 poprawia szanse na zatrudnienie osób, które pełnią funkcje opiekuńcze. Działania w tym obszarze zwiększą także szanse utrzymania pracy osobom, którym utrudnia to sytuacja rodzinna wynikająca z opieki nad dzieckiem do lat 3. Interwencja w zakresie aktywizacji zawodowej umożliwi odbiorcom wsparcia nabycie lub podwyższenie kwalifikacji zawodowych oraz zdobycie doświadczenia zawodowego, co przyczyni się do zwiększenia ich szans w powrocie na rynek pracy. Interwencja w tym zakresie ma na celu zwiększenie aktywności zawodowej kobiet powracających na rynek pracy w związku z przerwą związaną z macierzyństwem.

Rezultat interwencji zostanie uzyskany, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów powróci na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu lub gdy odpowiedni odsetek uczestników pozostających bez pracy znajdzie pracę lub będzie poszukiwać pracy po opuszczeniu programu.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1.	Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d	-	-	9,48%	%	2014	-	-	95%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
2.	Liczba osób pozostających bez pracy, które znalazły pracę lub poszukują pracy po opuszczeniu programu	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d	-	-	9,48%	%	2014	-	-	80%	System informacyjny SL 2014	Rocznie

3.	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS	Słabiej rozwinięte	Sztuka	n/d	-	-	100 %	%	2014	-	-	80 %	Bada- nie ewalu- acyjne	Co naj- mniej 2 razy w okresie progra- mowa- nia
----	--	--------------------	--------	-----	---	---	-------	---	------	---	---	------	----------------------------------	--

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowany będzie katalog działań ukierunkowanych na zapewnienie równych szans pćci oraz wsparcie godzenia życia zawodowego i prywatnego poprzez opiekę nad dziećmi do lat 3.

Interwencja EFS dotycząca działań z zakresu zwiększenia aktywności zawodowej oraz zapewnienia opieki nad dziećmi do lat 3 odpowiada na Zalecenia Rady Nr 2 z 2014 r. odnoszące się do „*zwalczania segmentacji rynku pracy (...)*” oraz Zalecenia Rady Nr 3 z 2014 r. odnoszące się do „*kontynuacji starań w celu podniesienia współczynnika aktywności zawodowej kobiet, w szczególności poprzez dążenie do zwiększenia dostępności wysokiej jakości przystępnej cenowo opieki nad dziećmi*”. Zaplanowane działania będą realizowane w oparciu o wytyczne horyzontalne opracowane przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji zawodowej będą uwzględniały efektywność zatrudnieniową, której jednolita metodologia pomiaru, a także sposób wskazywania jej wartości minimalnych będzie określona w odpowiednich wytycznych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Projekty w ramach priorytetu inwestycyjnego będą realizowane w oparciu o kryteria minimalnej efektywności zatrudnieniowej mierzone według metodologii nieuwzględniającej umów cywilno-prawnych.

Interwencja polegać będzie przede wszystkim na wspieraniu realizacji przedsięwzięć zwiększających dostęp do opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 (żłobków, klubów dziecięcych i dziennych opiekunów). Ponadto w ramach interwencji będzie wpierana nieinstytucjonalna forma opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, tj. usługa niani.

W ramach priorytetu zaplanowane zostały także działania w zakresie aktywizacji zawodowej w odniesieniu do osób bezrobotnych i biernych zawodowo. Realizowane będą działania służące indywidualizacji wsparcia oraz pomocy w zakresie określenia ścieżki zawodowej. Ponadto wsparcie zapewni nabycie, zwiększenie lub aktualizację kwalifikacji i kompetencji zawodowych wymaganych na rynku pracy poprzez organizację szkoleń. W uzasadnionych przypadkach, organizacja szkoleń połączona będzie z uwzględnieniem udzielenia pomocy w uzyskaniu przez uczestnika szkolenia doświadczenia w postaci praktyk zawodowych u pracodawcy (dwa działania następujące po sobie jako proces dostosowania do wymagań rynku pracy). Ponadto realizowane będą przedsięwzięcia, mające na celu pomoc w zdobyciu lub uzupełnieniu doświadczenia zawodowego, polegające na organizacji staży i praktyk zawodowych, spełniających określone standardy. Dodatkowo zaplanowane działania przewidują wsparcie zatrudnienia grup docelowych u przedsiębiorcy lub innego pracodawcy, w ramach subsydiowanego zatrudnienia z możliwością połączenia z refundacją wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy. Interwencja zakłada także wsparcie adaptacyjne pracownika, który uzyskał zatrudnienie w ramach zatrudnienia subsydiowanego, jak również dla osoby odbywającej staż, praktykę zawodową,

w zakresie dostosowania kompetencji i kwalifikacji pracownika/ stażysty/praktykanta do potrzeb pracodawcy oraz profilu wykonywanej pracy.

Na potrzeby priorytetu zostanie zapewniony mechanizm monitorowania i reagowania na zmiany zaobserwowane na regionalnym i lokalnym rynku pracy. Informacje będą monitorowane co 6 miesięcy i udostępniane wszystkim zainteresowanym stronom odpowiedzialnym za wdrażanie Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Adekwatnie do powyższego opisu planowanego wsparcia, w tym wskazanych przykładów przedsięwzięć oraz opisu ich wkładu w realizację celu szczegółowego, w ramach priorytetu realizowane będą następujące typy działań:

1) przedsięwzięcia zwiększające dostęp do opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w formie:

- a) żłobków,
- b) klubów dziecięcych,
- c) usług dziennych opiekunów,
- d) usług niani.

2) programy aktywizacji zawodowej obejmujące jedną lub kilka z następujących form wsparcia:

- a) poradnictwo zawodowe lub/i pośrednictwo pracy,
- b) staże i praktyki zawodowe,
- c) szkolenia prowadzące do nabycia, podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych (w tym organizacja szkoleń połączona z praktyką zawodową u pracodawcy),
- d) subsydiowane zatrudnienie z możliwością połączenia z refundacją wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy,
- e) wsparcie adaptacyjne pracownika, który uzyskał zatrudnienie w ramach zatrudnienia subsydiowanego, jak również dla osoby odbywającej staż, praktykę zawodową, w zakresie dostosowania kompetencji i kwalifikacji pracownika/ stażysty/praktykanta do potrzeb pracodawcy oraz profilu wykonywanej pracy.

Wsparcie adaptacyjne może obejmować doradztwo, szkolenia oraz wsparcie indywidualnego opiekuna, w przypadku osób z niepełnosprawnościami finansowanie pracy asystenta osoby z niepełnosprawnościami oraz doposażenie stanowiska pracy do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Grupę docelową wsparcia stanowią:

- rodzice i pełnoprawni opiekunowie dzieci do lat 3.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej,
- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą i oświatową na podstawie przepisów odrębnych,
- organizacje pozarządowe.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego. Zastosowany mechanizm finansowania krzyżowego będzie bezpośrednio powiązany z celami i rezultatami podejmowanych interwencji. Powyższe przyczyni się do zwiększenia skuteczności, efektywności i trwałości oferowanego wsparcia, jak również do realizacji polityk horyzontalnych UE, w tym zasady równości szans i niedyskryminacji, w szczególności w odniesieniu do zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Potrzeba zastosowania mechanizmu wynika z doświadczeń okresu programowania

2007-2013, zwłaszcza w kontekście konieczności uzupełniania działań współfinansowanych z EFS w celu zapewnienia kompleksowości interwencji.

Komplementarność wewnętrzna:

Wsparcie w ramach PI 8iv w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 będzie komplementarne w odniesieniu do działań w zakresie aktywizacji zawodowej w PI 8i oraz adaptacyjności pracowników w 8v. Interwencja EFS w ww. zakresie będzie komplementarna ze wsparciem EFRR w ramach PI 9a związanym ze wsparciem infrastruktury podmiotów opieki nad dzieckiem do lat 3. Ponadto działania w ramach PI 8iv w ww. zakresie będą komplementarne ze wsparciem w PI 9iv polegającym na świadczeniu usług społecznych, w tym usług opiekuńczych nad osobami niesamodzielnymi dla osób najbardziej zagrożonych marginalizacją. Dodatkowo wsparcie w PI 8iv będzie komplementarne z działaniami w ramach PI 10i dotyczącymi wzmocnienia roli edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku 3-4 lata, w szczególności na terenach wiejskich oraz dla dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Komplementarność zewnętrzna:

Działania realizowane w ramach PI 8iv w zakresie wsparcia usług ukierunkowanych na zapewnienie równych szans płci oraz godzenie życia prywatnego i zawodowego będą komplementarne z działaniami realizowanymi w ramach PO WER dotyczącymi stworzenia i utrwalenia ram dla funkcjonowania polityki rynku pracy. Działania będą obejmowały wypracowanie modeli i standardów w zakresie wsparcia osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy oraz wzmocnienie potencjału służb zatrudnienia, m.in. poprzez profesjonalizację świadczonych usług oraz podniesienie kwalifikacji pracowników w PI 8vii.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentom równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. Zgodnie z wymogami rozporządzenia ramowego system wyboru projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu operacje przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego i oczekiwanych rezultatów priorytetu. Ponadto, procedury wyboru projektów do dofinansowania i kryteria będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym. Kryteria wyboru projektów zatwierdzane będą przez Komitet Monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**. W przypadku przedsięwzięć zwiększających dostęp do opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 realizowanych przez gminy dopuszcza się możliwość zastosowania trybu pozakonkursowego. Tryb ten będzie się odnosił tylko do tworzenia instytucjonalnych form opieki nad dziećmi do 3 roku życia.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu. System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów i rezultatów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego. W ramach systemu wyboru projektów adekwatnie do danej sytuacji społeczno - gospodarczej w regionie mogą zostać przewidziane mechanizmy preferencji dla określonego rodzaju przedsięwzięć, wybranych grup docelowych, typów beneficjentów, czy obszarów wymagających szczególnego wsparcia, w tym poprzez kryteria wyboru projektów lub wydzieloną alokację środków. Kryteria wyboru projektów zapewnią koncentrację działań na odbiorcach wsparcia znajdujących

cych się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, które narażone są na dyskryminację (w szczególności kobiety, osoby z niepełnosprawnościami, osoby długotrwale bezrobotne, osoby o niskich kwalifikacjach). Do dofinansowania wybierane będą w szczególności projekty zapewniające trwałość utworzonych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz zakładające osiągnięcie wyższej efektywności zatrudnieniowej niż określone progi minimalne.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach działania niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1.	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3	Sztuka	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	5 300	System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring
2.	Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	5 048	System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring

➤ **INNOWACJE SPOŁECZNE, WSPÓŁPRACA PONADNARODOWA I WKŁAD EFS W REALIZACJĘ CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7**

Nie dotyczy

➤ **RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ**

Typ wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
						M	K	O	M	K	O		
Wskaźnik produktu	1.	Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w programie	Osoba	EF S	Słabiej rozwinięte	3558	5338	8896	12074	12997	25071	System informacyjny SL 2014	
Wskaźnik produktu	2.	Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	osoba	EF S	Słabiej rozwinięte	-	-	2442	-	-	8046	System informacyjny SL 2014	
Wskaźnik postępu finansowego	3.	Kwota wydatków EFS certyfikowanych do Komisji Europejskiej	EUR	EF S	Słabiej rozwinięte	42 103 951,00			265 640 992			System informacyjny SL 2014	Wartość pośrednia na koniec 2018 r. i końcowa na koniec 2023 r. odnosi się do planowanego poziomu całkowitej kwoty wydatków kwalifikowalnych

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz: EFS											
Kategoria regionu: słabiej rozwinięte											
Wymiar 1		Wymiar 2		Wymiar 3		Wymiar 4		Wymiar 6		Wymiar 5	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme		CT (EFRR/ FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
102	93 239 009	01	222 168 843	01	79 028 195	01	5 677 383	01	2 257 948	nd	nd
104	83 793 787	04	3 626 000	02	47 755 609	07	220 117 460	03	9 031 794		
105	48 762 047			03	99 011 039			05	2 257 948		
								06	3 386 923		
								07	3 386 923		
								08	2 257 948		

➤ **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

2.A.10 OŚ PRIORYTETOWA 10 ADAPTACYJNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW I PRACOWNIKÓW DO ZMIAN

Oś Priorytetowa 10 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian

- Oś Priorytetowa 10 **Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 8v:

Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

1. Wzrost liczby przedsiębiorstw sektora MMŚP, które skorzystały z usług rozwojowych

Realizacja wyznaczonego celu w ramach priorytetu wynika bezpośrednio ze zdiagnozowanych barier rozwoju sektora MMŚP, do których zalicza się przede wszystkim trudniejszy dostęp do wykwalifikowanych kadr, czynniki natury finansowej, takie jak trudności z pozyskaniem finansowania zewnętrznego oraz jego wysokie koszty. Ponadto zauważalne jest niewystarczające dostosowanie usług oferowanych przez instytucje otoczenia biznesu do potrzeb rozwojowych przedsiębiorstw. Interwencja ma na celu poprawę konkurencyjności przedsiębiorstw sektora MMŚP oraz przystosowanie pracodawców i pracowników do koniecznych zmian związanych z globalnymi trendami np. upowszechnianiem nowoczesnych technologii, starzeniem się społeczeństwa i innymi kwestiami demograficznymi. Trwała zmiana w zakresie poziomu zatrudnienia i rozwoju kompetencji pracowników wymaga działań mających na celu poprawę jakości zarządzania przedsiębiorstwami. Brak zarządzania rozwojem przedsiębiorstwa, w tym w sytuacjach kryzysowych, stanowi jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla jego długookresowej konkurencyjności. Dzięki interwencji EFS nastąpi poprawa jakości zarządzania przedsiębiorstwami sektora MMŚP, w tym zarządzania zasobami ludzkimi. Proponowane wsparcie przyczyni się do poprawy adaptacyjności przedsiębiorstw sektora MMŚP i ich pracowników.

Rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów uzyska kwalifikacje lub nabędzie kompetencje po opuszczeniu programu. W wyniku działań nastąpi zwiększenie zasobów wykwalifikowanych pracowników. Ponadto rezultat interwencji zostanie osiągnięty, gdy odpowiednia liczba przedsiębiorstw sektora MMŚP zrealizuje swój cel rozwojowy dzięki udziałowi w programie.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1.	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d	-	-	86 %	%	2012	-	-	90%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
2.	Liczba mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw, które zrealizowały swój cel rozwojowy dzięki udziałowi w programie	Słabiej rozwinięte	Sztuka	n/d	-	-	72 %	%	2013	-	-	40%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
3.	Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu (C)	Słabiej rozwinięte	Osoba	Liczba osób pracujących objętych wsparciem w programie (łącznie z pracującymi na własny rachunek) (C)	-	-	36 %	%	2012			40%	Badanie ewaluacyjne	Co najmniej 4 razy w okresie programowania

2. Zwiększenie dostępu do zatrudnienia lub jego kontynuacji osób objętych działaniami typu outplacement

Procesy przemian gospodarczych, często o charakterze recesji wymuszają potrzebę elastycznego reagowania kadr zarządzających przedsiębiorstwami. Procesy o charakterze organizacyjnym, w tym restrukturyzacyjnym niosą za sobą ryzyko redukcji zatrudnienia w przedsiębiorstwach. Interwencja EFS obejmuje wsparcie usług adresowanych do przedsiębiorstw przechodzących procesy restrukturyzacyjne oraz ich pracowników, ukierunkowane na dostosowanie się do zmian gospodarczych. W celu przeciwdziałania wzrostowi bezrobocia wywołanego procesami restrukturyzacyjnymi interwencja EFS koncentruje wsparcie zmierzające do opracowania działań zaradczych w przypadku wystąpienia niespodziewanej zmiany gospodarczej.

Interwencja EFS przyczyni się do kontynuacji zatrudnienia przez osoby zagrożone utratą pracy, jak również zmniejszy ryzyko bezrobocia wśród pracowników przedsiębiorstw restrukturyzowanych.

W przypadku programów typu outplacement rezultat interwencji zostanie osiągnięty, gdy odpowiedni odsetek uczestników po opuszczeniu programu podejmie pracę lub będzie kontynuować zatrudnienie.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1.	Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d	-	-	38 %	%	2013	-	-	55%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
2.	Liczba osób objętych działaniami typu outplacement znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d	-	-	36 %	%	2012			40%	Badanie ewaluacyjne	Co najmniej 4 razy w okresie programowania

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowany będzie szeroki katalog działań na rzecz podnoszenia adaptacyjności przedsiębiorstw sektora MMŚP i ich pracowników. Wsparcie na rzecz kompetencji/ kwalifikacji pracowników przedsiębiorstw ma charakter kompleksowy.

Interwencja EFS dotycząca działań z zakresu poprawy adaptacyjności przedsiębiorstw i pracowników odpowiada na Zalecenie Rady Nr 2 z 2014 r. odnoszące się do „zwalczania segmentacji rynku pracy (...)” oraz Zalecenie Rady Nr 3 z 2014 r. odnoszące się do „kontynuacji starań w celu podniesienia współczynnika aktywności zawodowej kobiet”, „poparcia ogólnej reformy emerytalnej nasileniem działań na rzecz zwiększenia szans starszych pracowników na zatrudnienie”.

Zaplanowane działania będą realizowane w oparciu o wytyczne horyzontalne opracowane przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego.

Realizowane przedsięwzięcia uwzględniać będą, w przypadku zdiagnozowanych potrzeb w regionie, zapisy *Komunikatu w sprawie zielonej inicjatywy na rzecz zatrudnienia z 2 lipca 2014 r.*

Zostanie zachowana linia demarkacyjna pomiędzy interwencją EFS w ramach PI 8v, a wsparciem EFRR w ramach CT3. W ramach PI 8v będą realizowane inwestycje w rozwój kapitału ludzkiego na rzecz adaptacyjności przedsiębiorstw. Wsparcie będzie elementem szerszej strategii rozwoju firmy w zakresie inwestycji w kapitał ludzki oraz podnoszenia kwalifikacji i kompetencji pracowników i kadry zarządzającej przedsiębiorstw sektora MMŚP. Natomiast w ramach CT 3 usługi dla przedsiębiorców będą ściśle powiązane z inwestycjami.

W ramach priorytetu inwestycyjnego zaplanowane działania skoncentrują się na wspieraniu rozwoju kompetencji/kwalifikacji pracowników zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami przedsiębiorstw. Interwencja zakłada realizację wsparcia w postaci usług rozwojowych (w tym analiz potrzeb szkoleniowych, szkoleń, doradztwa) adekwatnych do potrzeb oraz możliwości rozwojowych firm. Regionalny

system dystrybucji środków przeznaczonych na usługi rozwojowe w zakresie podnoszenia kompetencji/kwalifikacji pracowników przedsiębiorstw (tzw. *Podmiotowy System Finansowania*) oparty będzie na podejściu popytowym zintegrowanym z *Bazą Usług Rozwojowych* oraz docelowo spójnym z opracowaną *Polską Ramą Kwalifikacji*. Wsparcie w tym zakresie, o charakterze pilotażu, realizowane będzie w oparciu o priorytety polityki regionalnej, m.in. rozwój inteligentnych specjalizacji zdefiniowanych w *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.* Zostaną wskazane obszary preferencji usług rozwojowych w zakresie poziomu dofinansowania ze środków EFS m.in. w zakresie inteligentnych specjalizacji w kontekście realizacji celów strategicznych regionu. Ponadto dzięki zastosowanym mechanizmom adresowania wsparcia, interwencja EFS zostanie skoncentrowana przede wszystkim na sektorach o najwyższym potencjale do generowania nowych miejsc pracy (tzw. firmach szybkiego wzrostu), jak również pracownikach znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, w szczególności osobach po 50 roku życia, pracownikach o niskich kwalifikacjach.

W ramach interwencji realizowane będą również usługi rozwojowe adresowane do przedsiębiorstw przechodzących procesy adaptacyjne i modernizacyjne oraz ich pracowników, ukierunkowane na dostosowanie się do zmian gospodarczych. Przedsięwzięcia w tym zakresie będą koncentrować się na zapewnieniu wsparcia na rzecz zapobiegania sytuacjom kryzysowym przedsiębiorstw, które odczuwają negatywne skutki zmiany gospodarczej. Przedsięwzięcia będą koncentrowały się również na zapewnieniu wsparcia przedsiębiorcy, który znalazł się w sytuacji kryzysowej.

Ponadto z uwagi na fakt, że umiejętności zarządzania strategicznego i zarządzania zasobami ludzkimi stanowią czynnik decydujący o budowaniu przewagi konkurencyjności i o możliwości dostosowania przedsiębiorstw do zmieniających się warunków gospodarczych, wsparcie obejmować będzie usługi rozwojowe w zakresie zarządzania strategicznego i nowoczesnych metod zarządzania przedsiębiorstwem.

Realizowane będzie także wsparcie typu outplacement na rzecz pracodawców i ich pracowników, którzy przechodzą procesy restrukturyzacyjne. Programy typu outplacement obejmować będą w szczególności doradztwo zawodowe i poradnictwo psychologiczne, szkolenia, staże, praktyki zawodowe, bony na zasiedlenie oraz wsparcie finansowe na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Zaplanowany katalog działań na rzecz osób objętych programami typu outplacement zapewni realizację wsparcia o charakterze kompleksowym, który dostosowany będzie do indywidualnych potrzeb odbiorców wsparcia.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Adekwatnie do powyższego opisu planowanego wsparcia, w tym wskazanych przykładów przedsięwzięć oraz opisu ich wkładu w realizację celów szczegółowych, w ramach priorytetu realizowane będą następujące typy działań:

- 1) usługi rozwojowe adekwatne do potrzeb oraz możliwości rozwojowych firm sektora MŚP,
- 2) programy typu outplacement obejmujące:
 - a) doradztwo zawodowe,
 - b) poradnictwo psychologiczne,
 - c) szkolenia,
 - d) staże i praktyki zawodowe,
 - e) bony na zasiedlenie,
 - f) wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej obejmujące:
 - szkolenia oraz doradztwo (indywidualne i grupowe) umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do podjęcia i prowadzenia działalności gospodarczej,

- przyznanie środków finansowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej w postaci dotacji bezwrotnych lub instrumentów finansowych
- wsparcie pomostowe (niefinansowe oraz finansowe).

Grupę docelową wsparcia stanowią:

- przedsiębiorcy oraz ich pracownicy/kadra zarządzająca sektora MMŚP,
 - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą,
 - pracodawcy i ich pracownicy przechodzący procesy restrukturyzacyjne (pracownicy przewidziani do zwolnienia lub zagrożeni zwolnieniem z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz osoby, które utraciły pracę z przyczyn dotyczących zakładu pracy w okresie nie dłuższym niż 6 miesięcy przed dniem przystąpienia do projektu).
- Wsparciem w ramach programów typu outplacement mogą być objęci także pracownicy dużych przedsiębiorstw przechodzących procesy restrukturyzacyjne.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

1) w przypadku instrumentów finansowych:

- podmioty wdrażające instrument finansowy, które spełniają kryteria wymienione w rozporządzeniu delegowanym nr 480/2014.

2) w pozostałych formach wsparcia: dotacji bezwrotnych, szkoleń/ doradztwa/ mentoringu w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej, usług rozwojowych:

- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
 - osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej,
 - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą i oświatową na podstawie przepisów odrębnych,
- w szczególności:
- urzędy pracy,
 - organizacje pozarządowe,
 - partnerzy społeczno-gospodarczy.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego. Zastosowany mechanizm finansowania krzyżowego będzie bezpośrednio powiązany z celami i rezultatami podejmowanych interwencji. Powyższe przyczyni się do zwiększenia skuteczności, efektywności i trwałości oferowanego wsparcia, jak również do realizacji polityk horyzontalnych UE, w tym zasady równości szans i niedyskryminacji, w szczególności w odniesieniu do zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Potrzeba zastosowania mechanizmu wynika z doświadczeń okresu programowania 2007-2013, zwłaszcza w kontekście konieczności uzupełniania działań współfinansowanych z EFS w celu zapewnienia kompleksowości interwencji.

Komplementarność wewnętrzną

Działania w ramach PI 8v w zakresie realizacji programów typu outplacement będą komplementarne ze wsparciem aktywizacyjnym w PI 8i oraz wsparciem na rozwój przedsiębiorczości w PI 8iii. Wsparcie w ramach PI 8v w zakresie adaptacyjności przedsiębiorstw i pracowników sektora MMŚP będzie komplementarne z PI 10iii w obszarze działań wspierających osoby dorosłe chcące z własnej inicjatywy podwyższyć lub zmienić kwalifikacje i kompetencje zawodowe w ramach edukacji formalnej i pozaformalnej w celu dostosowania ich do potrzeb rynku pracy. Dodatkowo działania w PI 8v w przedmiotowym zakresie będą komplementarne w odniesieniu do PI 10iv w ramach wsparcia kształcenia zawodowego w dostosowaniu do potrzeb zmieniającego się rynku pracy, w tym współpracy szkół zawodowych z pracodawcami w procesie przygotowania programów nauczania, organizacji staży i praktyk zawodowych dla uczniów i nauczycieli.

Ponadto wsparcie EFS w ramach PI 8iii dotyczące adaptacyjności przedsiębiorstw i pracowników sektora MMŚP będzie komplementarne z działaniami EFRR w CT3, gdzie wsparcie ukierunkowane jest bezpośrednio na rozwój potencjału i innowacyjności funkcjonujących przedsiębiorstw poprzez zaplanowane działania w ramach:

- PI 3a z zakresu rozwijania usług doradczych do potrzeb przedsiębiorstw, jak również zwiększenie liczby obiektów infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego,
- PI 3c związane z stworzeniem/doposażeniem infrastruktury przedsiębiorstw.

Komplementarność zewnętrzna

Działania realizowane w ramach PI 8v dotyczące wsparcia adaptacyjności przedsiębiorstw i ich pracowników będą komplementarne z działaniami w ramach PO WER w zakresie systemu zapewniania jakości usług rozwojowych, który będzie stanowił dopełnienie regionalnych systemów dystrybucji środków przeznaczonych na rozwój przedsiębiorców i pracowników. W ramach PO WER utworzony zostanie m.in. ogólnopolska Baza Usług Rozwojowych, obejmujący podmioty świadczące usługi rozwojowe. Ponadto wsparcie rozwoju przedsiębiorczości w PI 8v będzie komplementarne z działaniami na rzecz tworzenia nowych przedsiębiorstw poprzez platformy startowe w CT 3 w PO Polska Wschodnia. Dodatkowo przedsięwzięcia w PI 8v w zakresie adaptacyjności przedsiębiorstw i pracowników sektora MMŚP będą komplementarne ze wsparciem w ramach Programu CO-SME w odniesieniu do poprawy warunków dla konkurencyjności i trwałości przedsiębiorstw. Dodatkowo wsparcie realizowane w programach typu outplacement w PI 8v będzie komplementarne ze wsparciem w ramach Programu Unii Europejskiej na rzecz przemian i innowacji społecznych w zakresie wsparcia osób zagrożonych utratą pracy. Ponadto działania w ww. zakresie w PI 8v będą komplementarne z przedsięwzięciami w ramach Europejskiego Funduszu Dostosowania do Globalizacji w odniesieniu do usług mających na celu reintegrację zwolnionych pracowników z rynkiem pracy.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentom równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. Zgodnie z wymogami rozporządzenia ramowego system wyboru projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu operacje przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego i oczekiwanych rezultatów priorytetu. Ponadto, procedury wyboru projektów do dofinansowania i kryteria będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym. Kryteria wyboru projektów zatwierdzane będą przez Komitet Monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu. System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów i rezultatów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego. W ramach systemu wyboru projektów adekwatnie do danej sytuacji społeczno - gospodarczej w regionie mogą zostać przewidziane mechanizmy preferencji dla określonego rodzaju przedsięwzięć, wybranych grup docelowych, typów beneficjentów, czy obszarów wymagających szczególnego wsparcia, w tym poprzez kryteria wyboru projektów lub wydzieloną alokację środków. Kryteria wyboru projektów zapewnią koncentrację działań na odbiorcach wsparcia znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, które narażone są na dyskryminację (w szczególności osoby starsze (w wieku 50 lat i więcej) i osoby o niskich kwalifikacjach). W przypadku projektów typu outplacement

do dofinansowania wybierane będą w szczególności projekty, które zapewnią osiągnięcie wyższej efektywności zatrudnieniowej niż określone progi minimalne.

W zakresie instrumentów finansowych projekty będą realizowane zgodnie z art. 37 ust. 1 oraz art. 38 ust. 4-5 rozporządzenia PE i Rady (UE) nr 1303/2013.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

W odniesieniu do obszarów wsparcia w ramach priorytetu inwestycyjnego, poza wsparciem bezzwrotnym zastosowanie będzie miało także wsparcie w formie instrumentów finansowych. Zgodnie z art. 37 rozporządzenia (UE) 1303/2013 na podstawie wyników przeprowadzonej przez ekspertów zewnętrznych oceny ex ante, potwierdzającej zasadność zastosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego, IZ RPO WL podjęła decyzję o udzielaniu wsparcia w formie pożyczek.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1.	Liczba osób pracujących objętych wsparciem w programie (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	5534	6498	12 032	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
2.	Liczba osób pracujących (łącznie z pracującymi na własny rachunek) w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	2 406	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
3.	Liczba osób pracujących o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	4 693	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
4.	Liczba mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw objętych usługami rozwojowymi w programie	Sztuka	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	5 121	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring

5.	Liczba pracowników zagrożonych zwolnieniem z pracy oraz osób zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	4893	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
----	--	-------	-----	--------------------	---	---	------	-----------------------------	--------------------

Priorytet inwestycyjny 8vi:
Aktywne i zdrowe starzenie się

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zwiększenie liczby realizowanych programów zdrowotnych w zakresie chorób negatywnie wpływających na rynek pracy

Jednym z kluczowych problemów rynku pracy w regionie jest postępujące ograniczanie zasobów pracy spowodowane m.in. starzeniem się społeczeństwa i zbyt wczesnym wychodzeniem z rynku pracy. Cechą procesu zmiany struktury demograficznej jest rosnący udział osób starszych w populacji ogółem, przy jednoczesnym niskim współczynniku aktywności zawodowej osób starszych.

Interwencja w obszarze ochrony zdrowia ukierunkowana będzie na oddziaływanie na rynek pracy poprzez przeciwdziałanie dezaktywacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych. Przedsięwzięcia koncentrować się będą na przeciwdziałaniu bierności zawodowej powodowanej stanem zdrowia poprzez profilaktykę, diagnostykę i rehabilitację. Wzmocnione zostaną działania profilaktyczne pozwalające na wykrycie chorób we wczesnym ich stadium i na rozpoczęcie leczenia. Prowadzona będzie kompleksowa i specjalistyczna diagnostyka, zwłaszcza w odniesieniu do chorób o największym wpływie na przerywanie aktywności zawodowej.

Interwencja EFS przyczyni się do zmniejszenia okresów dezaktywacji zawodowej osób w wieku aktywności zawodowej z przyczyn zdrowotnych. Konsekwencje problemów zdrowotnych znacząco oddziałują na rynek pracy, dlatego podejmowane działania dotyczą realizacji programów zdrowotnych w zakresie przeciwdziałania schorzeniom istotnie wpływającym na dezaktywację zawodową. Ponadto w ramach interwencji realizowane będą działania w zakresie edukacji zdrowotnej i promocji zdrowego stylu życia. Zaplanowane działania przyczynią się do wzmocnienia profilaktyki zdrowotnej, co bezpośrednio wpłynie także na wydłużenie aktywności zawodowej odbiorców wsparcia.

W celu zwiększenia skuteczności powyższych działań w ich realizację będą włączeni pracodawcy. Ponadto interwencja EFS wpłynie pozytywnie na eliminowanie najistotniejszych barier przyczyniających się do występowania zjawiska niezadawalającego poziomu zgłaszalności na badania profilaktyczne. Dodatkowo, w kontekście zwiększania zdolności adaptacyjnych przedsiębiorstw i ich pracowników istotne jest również stworzenie odpowiedniego zabezpieczenia zdrowotnego m.in. poprzez zapewnienie warunków sprzyjających poprawie i utrzymaniu dobrego stanu zdrowia osób pracujących.

Rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów podejmie pracę lub będzie kontynuowało zatrudnienie po opuszczeniu programu. Dodatkowo rezultat interwencji zostanie osiągnięty, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów dzięki EFS zgłosi się na badania profilaktyczne.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1.	Liczba osób, które dzięki interwencji EFS zgłosiły się na badanie profilaktyczne	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d	-	-	32,8 %	%	2013	-	-	38%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
2.	Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d	-	-	90 %	%	2014	-	-	95%	System informacyjny SL 2014	Rocznie

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowany będzie szeroki katalog działań na rzecz wsparcia zatrudnienia i wydłużenia aktywności osób należących do grupy docelowej. Działania będą dostosowane do indywidualnych potrzeb odbiorców wsparcia.

Interwencja EFS dotycząca działań z zakresu realizacji programów zdrowotnych odpowiada na Zalecenie Rady Nr 2 z 2014 r. odnoszące się do (...), *zwalczania segmentacji rynku pracy (...)* oraz Zalecenie Rady Nr 3 z 2014 r. odnoszące się do „*kontynuacji starań w celu podniesienia współczynnika aktywności zawodowej kobiet*”, „*poparcia ogólnej reformy emerytalnej nasileniem działań na rzecz zwiększenia szans starszych pracowników na zatrudnienie*”.

Podejmowane działania wynikać będą głównie z określonych przez ministra właściwego ds. zdrowia wytycznych w dokumencie *Policy Paper* dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020. Dodatkowo stosowane będą mechanizmy koordynacji wynikające z Umowy Partnerstwa (z uwzględnieniem Komitetu Sterującego ds. koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia). Każdorazowo decyzja o dofinansowaniu realizacji programu zdrowotnego będzie poprzedzana analizą epidemiologiczną terytorium i grup docelowych z uwzględnieniem odpowiednich dla danego programu elementów: skali zapadalności, czynników wykluczających z rynku pracy, wieku, płci oraz profilu zawodowego osób planowanych do objęcia programem zdrowotnym. W szczególności programy zdrowotne powinny być ukierunkowane na grupy docelowe najbardziej narażone na opuszczenie rynku pracy z powodu czynników zdrowotnych lub najbardziej bliskich powrotowi na rynek pracy w wyniku świadczeń rehabilitacyjnych.

W ramach priorytetu nastąpi koncentracja działań na problemach demograficznych i pięciu grupach chorób określonych w Umowie Partnerstwa, do których należą: choroby układu krążenia, choroby nowotworowe, choroby (zaburzenia) psychiczne, choroby układu kostno-stawowo-mięśniowego oraz choroby układu oddechowego. Natomiast regionalne programy zdrowotne będą dotyczyć chorób, które są istotnym problemem zdrowotnym regionu, tj. chorób układu nerwowego oraz chorób zakaźnych określonych na podstawie Programu Strategicznego Ochrony Zdrowia Województwa Lubelskiego

na lata 2014-2020 oraz grup jednostek chorobowych wymienionych w Umowie Partnerstwa. Zaplanowane działania będą realizowane w oparciu o wytyczne horyzontalne opracowane przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego.

W ramach interwencji EFS realizowane będą programy zdrowotne w zakresie profilaktyki, diagnostyki, jak i rehabilitacji medycznej.

Działania w ramach priorytetu obejmować będą programy profilaktyczne w zakresie nowotworów: rak szyjki macicy, rak piersi i rak jelita grubego oraz dotyczące grup jednostek chorobowych wymienionych w Umowie Partnerstwa, a także programy regionalne dla specyficznych jednostek chorobowych zdefiniowanych przez region, w tym działania zwiększające zgłaszalność na badania profilaktyczne.

Ponadto w ramach priorytetu będą opracowane i wdrożone programy zdrowotne ukierunkowane na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy (w tym działania szkoleniowe). Realizowane będą przekwalifikowania pracowników długotrwale pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie, przygotowujące ich do kontynuowania pracy na innych stanowiskach o mniejszym obciążeniu dla zdrowia. Działania w ramach priorytetu obejmują również realizację programów zdrowotnych z uwzględnieniem rehabilitacji medycznej.

Adekwatnie do powyższego opisu planowanego wsparcia, w tym wskazanych przykładów przedsięwzięć oraz opisu ich wkładu w realizację celu szczegółowego, w ramach priorytetu realizowane będą następujące typy działań:

1) realizacja programów zdrowotnych opracowanych na poziomie krajowym:
programy profilaktyczne w zakresie nowotworów: *rak szyjki macicy, rak piersi i rak jelita grubego*,

2) opracowanie i realizacja regionalnych programów zdrowotnych³³:

a) regionalne programy zdrowotne (w tym tworzone i realizowane we współpracy z pracodawcą) obejmujące także działania zwiększające zgłaszalność na badania profilaktyczne. Regionalne programy zdrowotne obejmują działania w zakresie profilaktyki, diagnostyki, jak i rehabilitacji medycznej. Regionalne programy zdrowotne będą dotyczyły chorób, które są istotnym problemem zdrowotnym regionu oraz grup jednostek chorobowych wymienionych w Umowie Partnerstwa,

b) programy zdrowotne ukierunkowane na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy (w tym działania szkoleniowe). Programy obejmują przekwalifikowania pracowników długotrwale pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie, przygotowujące ich do kontynuowania pracy na innych stanowiskach o mniejszym obciążeniu dla zdrowia.

Grupę docelową wsparcia stanowią:

- osoby w wieku aktywności zawodowej kwalifikujące się do programów zdrowotnych,
- przedsiębiorcy i pracodawcy,
- personel służb świadczących usługi zdrowotne.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej,

³³ Istnieje możliwość realizacji na poziomie regionalnym innych programów krajowych (np. opracowanych w ramach POWER zaopiniowanych przez AOTMiT) lub innych regionalnych programów zdrowotnych (opracowanych przez inne regiony, zaopiniowanych przez AOTMiT).

- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą i oświatową na podstawie przepisów odrębnych,
w szczególności:
 - podmioty lecznicze w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej,
 - organizacje pozarządowe, organizacje non-profit, podmioty ekonomii społecznej posiadające doświadczenie w zakresie działań profilaktycznych
 - pracodawcy, w szczególności pracodawcy aktywnie działające w zakresie włączenia społecznego.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego. Zastosowany mechanizm finansowania krzyżowego będzie bezpośrednio powiązany z celami i rezultatami podejmowanych interwencji. Powyższe przyczyni się do zwiększenia skuteczności, efektywności i trwałości oferowanego wsparcia, jak również do realizacji polityk horyzontalnych UE, w tym zasady równości szans i niedyskryminacji, w szczególności w odniesieniu do zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Potrzeba zastosowania mechanizmu wynika z doświadczeń okresu programowania 2007-2013, zwłaszcza w kontekście konieczności uzupełniania działań współfinansowanych z EFS w celu zapewnienia kompleksowości interwencji.

Komplementarność wewnętrzną

Działania w ramach PI 8vi w zakresie przekwalifikowania kwalifikacji będą komplementarne w odniesieniu do PI 8i w zakresie aktywizacji zawodowej odbiorców wsparcia. Natomiast w zakresie realizacji programów zdrowotnych działania PI 8vi będą komplementarne ze wsparciem w ramach PI 9iv polegającym na świadczeniu usług zdrowotnych, w tym z zakresu rehabilitacji leczniczej. Wsparcie EFS w ramach PI 8vi w zakresie realizacji programów zdrowotnych będzie komplementarne ze wsparciem EFRR w ramach PI 9a związanym z inwestycjami ukierunkowanymi na wsparcie infrastruktury podmiotów świadczących usługi zdrowotne w powiązaniu z potrzebami osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Komplementarność zewnętrzną

Działania w ramach PI 8vi w zakresie realizacji programów zdrowotnych będą komplementarne z działaniami w ramach PI 8vi PO WER dotyczącymi podnoszenia kwalifikacji kadr medycznych, jakości w ochronie zdrowia oraz działaniami pilotażowymi i testującymi z zakresu profilaktyki.

Ponadto działania PI 8vi w zakresie realizacji programów zdrowotnych będą komplementarne z działaniami w ramach Programu Horyzont 2020 w zakresie poprawy zdrowia i dobrostanu przez całe życie.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentom równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. Zgodnie z wymogami rozporządzenia ramowego system wyboru projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu operacje przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego i oczekiwanych rezultatów priorytetu. Ponadto, procedury wyboru projektów do dofinansowania i kryteria będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym. Kryteria wyboru projektów zatwierdzane będą przez Komitet Monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu. System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w

ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów i rezultatów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego. W ramach systemu wyboru projektów adekwatnie do danej sytuacji społeczno - gospodarczej w regionie mogą zostać przewidziane mechanizmy preferencji dla określonego rodzaju przedsięwzięć, wybranych grup docelowych, typów beneficjentów, czy obszarów wymagających szczególnego wsparcia, w tym poprzez kryteria wyboru projektów lub wydzieloną alokację środków. Kryteria wyboru projektów zapewnią koncentrację działań na odbiorcach wsparcia znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, które narażone są na dyskryminację (w szczególności kobiety, osoby starsze (w wieku 50+), osoby z niepełnosprawnościami). Do dofinansowania wybierane będą w szczególności projekty, które zapewnią osiągnięcie wyższej efektywności zatrudnieniowej niż określone progi minimalne.

Zasady przewodnie dla wyboru operacji w obszarze zdrowia:

- kwalifikowalne będą projekty zgodne z zakresem wsparcia, celami i narzędziami określonymi w Policy Paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020,
- warunkiem wyboru przedsięwzięć do dofinansowania jest ich zgodność z Planem działań dotyczącym ochrony zdrowia (Plan Działań) uzgodnionym przez Komitet Sterujący ds. koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia,
- projekty będą wybierane zgodnie z kryteriami wyboru opartymi na rekomendacjach określonych w Planie Działań, zapewniającymi skuteczne - dostosowane do zdefiniowanych potrzeb w skali kraju i poszczególnych regionów - i efektywne (w szczególności kosztowo) wykorzystanie funduszy strukturalnych dedykowanych ochronie zdrowia,
- wybierane do dofinansowania projekty będą spójne z Country Specific Recommendations (CSR) dla Polski oraz kierunkami wprowadzonych i planowanych do wprowadzenia reform.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1.	Liczba osób objętych programem zdrowotnym dzięki EFS	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	38 828	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
2.	Liczba wdrożonych programów zdrowotnych istotnych z punktu widzenia potrzeb zdrowotnych regionu, w tym pracodawców	Sztuka	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	3	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring

➤ **INNOWACJE SPOŁECZNE, WSPÓŁPRACA PONADNARODOWA I WKŁAD EFS W REALIZACJĘ CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7**

Nie dotyczy

➤ **RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ**

Typ wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
						M	K	O	M	K	O		
Wskaźnik produktu	1.	Liczba osób pracujących objętych wsparciem w programie (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Osoba	EFŚ	Słabiej rozwinięte	1 662	1 950	3 612	5 534	6 498	12 032	System informacyjny SL 2014	
Wskaźnik produktu	2.	Liczba osób objętych programem zdrowotnym dzięki EFS	Osoba	EFŚ	Słabiej rozwinięte	-	-	17256	-	-	38 828	System informacyjny SL 2014	
Wskaźnik postępu finansowego	3.	Kwota wydatków certyfikowanych do Komisji Europejskiej	EUR	EFŚ	Słabiej rozwinięte	7 146 227			56 580 030			System informacyjny SL 2014	Wartość pośrednia na koniec 2018 r. i końcowa na koniec 2023 r. odnosi się do planowanego poziomu całkowitej kwoty wydatków kwalifikowalnych

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz: EFS											
Kategoria regionu: słabiej rozwinięte											
Wymiar 1		Wymiar 2		Wymiar 3		Wymiar 4		Wymiar 6		Wymiar 5	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme		CT (EFRR/FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
106	37 295 604	01	47 561 025	01	19 718 141	01	2 000 000	03	2 885 582	nd	nd
107	10 797 421	04	532 000	02	12 504 186	07	46 093 025	05	721 395		
				03	15 870 698			06	721 395		
								08	480 930		

➤ **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**

Nie dotyczy

2.A.11 OŚ PRIORYTETOWA 11 WŁĄCZENIE SPOŁECZNE

Oś Priorytetowa 11 Włączenie społeczne

- Oś Priorytetowa 11 **Włączenie społeczne** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 9i:

Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Wzrost integracji społecznej oraz poprawa dostępu do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie poprzez realizację kompleksowych programów aktywizacji oraz usług reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej

Diagnoza sytuacji województwa ukazuje wiele negatywnych zjawisk, w tym między innymi: najwyższy w kraju wskaźnik zagrożenia ubóstwem, niekorzystna struktura bezrobocia, duża liczba osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej, znaczna skala zjawiska niepełnosprawności i niski wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami. Interwencja w ramach priorytetu skoncentrowana zostanie na działaniach na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej oraz integracji społecznej osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, poprzez realizację kompleksowych programów aktywizacji oraz usług reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej. Wdrożenie standardów oraz wykorzystanie nowych rozwiązań w zakresie aktywnej integracji przyczyni się do podniesienia jakości, skuteczności i efektywności działań instytucji pomocy i integracji społecznej na rzecz włączenia społecznego osób i społeczności marginalizowanych w regionie. Wprowadzone zostaną mechanizmy, mające na celu zintegrowanie działań publicznych i niepublicznych instytucji rynku pracy oraz instytucji pomocy i integracji społecznej. Zaplanowane zintegrowane działania w dłuższej perspektywie mają na celu zapobieganie pogłębianiu się zjawiska uzależnienia od pomocy społecznej, dziedziczenia biedy i niekorzystnych postaw społecznych, poprawę dostępu do rynku pracy, a w konsekwencji przyczynią się do zmniejszenia liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie. Tym samym będą miały istotny wpływ na osiągnięcie celów Strategii Europa 2020 w zakresie zatrudnienia i redukcji ubóstwa.

Koncentracja w ramach jednego celu na aktywnej integracji społecznej oraz zmianie sytuacji w kontekście poprawy dostępu do rynku pracy, pokazuje logikę zaplanowanej interwencji, opierającej się na efektywnych, kompleksowych, długofalowych i zindywidualizowanych działaniach w odniesieniu do każdego uczestnika projektu, który w pierwszej kolejności wymaga aktywizacji (integracji/reintegracji) społecznej.

Rezultatem interwencji będzie zwiększenie szans na integrację społeczną oraz przygotowanie do wejścia lub powrotu na rynek pracy osób wykluczonych, bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem. Zostanie on osiągnięty w przypadku zmiany sytuacji społecznej i zawodowej osób objętych wsparciem po opuszczeniu programu, wyrażającej się w szczególności rozwinięciem lub wzmocnieniem aktywności i samodzielności życiowej oraz społecznej, a także zdolnością

i gotowością uzyskania zatrudnienia, bądź innej formy aktywności zawodowej lub edukacyjnej. Pożądana zmiana zostanie potwierdzona w szczególności poprzez osiągnięcie zaproponowanych wskaźników rezultatu. Zaplanowana w ten sposób interwencja przyczyni się do osiągnięcia celu szczegółowego Umowy Partnerstwa zdefiniowanego jako *wzrost szans na zatrudnienie dla osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym*. Na osiągnięcie celu mogą mieć wpływ regulacje prawne na poziomie krajowym, w tym m.in. w zakresie zatrudnienia socjalnego, jak również reformy polityk publicznych w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa oraz zmian systemowych w polityce rynku pracy.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka pomiaru dla wartości bazowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1.	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d	-	-	32 %	%	2014	-	-	32%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
2.	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d	-	-	45 %	%	2014	-	-	30%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
3.	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d	-	-	25 %	%	2014	-	-	16%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
4.	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d	-	-	20 %	%	2012	-	-	12%	Badania ewaluacyjne	Co najmniej 4 razy w ciągu okresu programowania

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowane będą kompleksowe programy na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację

społeczno-zawodową. W tym zakresie wsparcie zostanie skoncentrowane na osobach, najbardziej oddalonych od rynku pracy doświadczających złożonych problemów powodujących ubóstwo i wykluczenie społeczne, które w pierwszej kolejności wymagają kompleksowego wsparcia z wykorzystaniem instrumentów aktywizacji społecznej, głównie na osobach pozostających bez zatrudnienia (w tym długotrwale), osobach młodych, osobach o niskich kwalifikacjach zawodowych oraz osobach bez doświadczenia zawodowego.

Przewiduje się wykorzystywanie zróżnicowanych form i metod aktywizacji społeczno-zawodowej, w tym stosowanie instrumentów aktywizacji edukacyjnej, społecznej i zawodowej, jak również realizację działań z zakresu aktywnych technik poszukiwania pracy oraz nabywania kompetencji kluczowych. W celu wzmocnienia działań w zakresie aktywnej integracji zakłada się również realizację programów aktywności lokalnej.

Przez jednostki pomocy społecznej (OPS/PCPR), we współpracy z powiatowymi urzędami pracy, realizowane będą kompleksowe działania aktywizacji i integracji społecznej i zawodowej klientów pomocy społecznej, w celu zwiększenia uczestnictwa tych osób w życiu społecznym i zawodowym.

Istotne w kontekście zidentyfikowanych problemów będzie wsparcie dedykowane osobom z niepełnosprawnościami, znajdującym się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, w celu włączenia ich do życia społecznego i zawodowego. W ramach planowanych kompleksowych programów integracji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami, przewiduje się również wdrażanie nowych instrumentów, w tym np. usługi asystenckie, czy zatrudnienie wspomagane.

Realizowane będą również programy aktywizacji społeczno-zawodowej na rzecz społeczności marginalizowanych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym na obszarach objętych działaniami rewitalizacyjnymi, prowadzonymi w oparciu lokalne programy rewitalizacji. Działania te mają na celu zwiększenie aktywności społecznej oraz gotowości do podejmowania pracy uczestników tych programów. W ramach priorytetu dla osób bezdomnych realizowane będą m.in. indywidualne programy wychodzenia z bezdomności.

Realizowane będą również programy aktywizacji społecznej i zawodowej młodzieży, w tym m.in. wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych i socjoterapeutycznych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. Powyższe działania zostaną skoncentrowane na osobach opuszczających instytucjonalne formy pieczy zastępczej. Wsparciem w ramach priorytetu zostaną objęte także osoby opuszczające rodzinne formy pieczy zastępczej. W odniesieniu do ww. grup młodzieży istotne będą również działania profilaktyczne przeciwdziałające wykluczeniu mieszkaniowemu i bezdomności (w powiązaniu z działaniami w ramach Pi 9iv). Kompleksowymi programami aktywizacji społecznej i zawodowej mogą zostać objęci także podopieczni jednostek o charakterze opiekuńczo-wychowawczym prowadzonych przez Ochotnicze Hufce Pracy, w zakresie nie objętym interwencją PO Wiedza Edukacja Rozwój.

Ważną rolę będą odgrywały działania na rzecz reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym realizowane przez podmioty o charakterze reintegracyjnym (Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej). Działania te przyczynią się do podniesienia kompetencji życiowych i zawodowych w stopniu umożliwiającym wejście lub powrót na rynek pracy.

Preferowane będą przedsięwzięcia partnerskie instytucji pomocy i integracji społecznej z instytucjami rynku pracy, jak również inne inicjatywy współpracy międzysektorowej oraz partnerstwa publiczno-społeczne. Nacisk położony zostanie również na realizację działań integrujących usługi różnych służb publicznych, w szczególności publicznych służb zatrudnienia, instytucji pomocy społecznej, kuratorskiej służby sądowej. Powyższe ma na celu zapewnienie kompleksowego i długofalowego wsparcia, co przyczyni się do zwiększenia efektywności zatrudnieniowej realizowanego wsparcia.

Wszystkie działania realizowane w ramach priorytetu zostaną dostosowane do zdiagnozowanych specyficznych potrzeb grup docelowych, w tym m.in. poprzez zastosowanie indywidualnych planów (ścieżek) działania (wsparcia), co zapewni zindywidualizowane i holistyczne podejście do osób objętych wsparciem.

Podejmowane w ramach priorytetu działania, w tym w szczególności działania jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, będą realizowane zgodnie ze standardami i modelami opracowanymi na poziomie krajowym.

Proponowane działania przyczynią się do rozwoju nowych narzędzi i instrumentów aktywnej integracji w regionie, rozwoju i upowszechniania poradnictwa specjalistycznego, upowszechnienia działań o charakterze środowiskowym, jak również do zwiększenia efektywności i jakości pracy socjalnej w regionie.

Kompleksowa interwencja zaplanowana w ramach Priorytetu wpłynie na wzrost integracji społecznej oraz poprawi dostęp do rynku pracy osób poszczególnych grup wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie, tym samym przyczyni się do obniżenia liczby osób zagrożonych ubóstwem. Wskazane działania realizują założenia i priorytety *Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji, w tym w szczególności w Priorytet III Aktywna integracja w społeczności lokalnej*, jak również wynikają ze *Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*.

Realizacja wsparcia będzie odbywała się zgodnie z zasadami określonymi w krajowych wytycznych horyzontalnych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, dotyczących realizacji CT 9. Wsparcie w ramach priorytetu zostanie skierowane do osób z terenu całego województwa lubelskiego. Zostanie ono zintensyfikowane zwłaszcza w gminach, znajdujących się w najbardziej niekorzystnym położeniu w kontekście realizacji celu tematycznego 9, w tym w gminach o dużym zagrożeniu ubóstwem. W ramach koncentracji terytorialnej szczególnymi działaniami zostaną objęte gminy, dla których wartości wybranych wskaźników przekraczają średnią krajową/regionalną. Z uwagi na zidentyfikowane problemy w gminach tych intensywność wsparcia będzie najwyższa, co zostanie zapewnione w szczególności poprzez premiowanie projektów, mających na celu rozwiązywanie problemów zidentyfikowanych w tych gminach. Zakłada się cykliczną weryfikację problemowych obszarów, w tym cykliczną weryfikację zestawu wskaźników, a w razie potrzeby aktualizację wykazu gmin objętych preferencjami.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Adekwatnie do powyższego opisu planowanego wsparcia, w tym wskazanych przykładów przedsięwzięć oraz opisu ich wkładu w realizację celu szczegółowego, w ramach priorytetu realizowane będą następujące **typy działań**:

- programy na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych bądź zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację oraz reintegrację społeczno-zawodową, w których elementem jest co najmniej jeden z wymienionych poniżej:
 - programy na rzecz społeczności marginalizowanych na obszarach objętych działaniami rewitalizacyjnymi, w tym realizacja programów aktywności lokalnej
 - programy integracji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami
 - kompleksowe działania aktywizacji i integracji społecznej i zawodowej klientów pomocy społecznej
 - programy wychodzenia z bezdomności
 - programy aktywizacji społecznej i zawodowej wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych i socjoterapeutycznych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich oraz podopiecznych jednostek o charakterze opiekuńczo-wychowawczym prowadzonych przez Ochotnicze Hufce Pracy

- programy usamodzielniania wychowanków opuszczających instytucjonalne oraz rodzinne formy pieczy zastępczej, w tym działania profilaktyczne przeciwdziałające wykluczeniu mieszkaniowemu i bezdomności
- programy reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej realizowane głównie przez ZAZ, WTZ, CIS, KIS.

Adekwatnie do planowanego rodzaju działań, głównymi **grupami docelowymi** będą osoby wykluczone (w tym dotknięte ubóstwem) lub osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (spełniające przesłanki do objęcia pomocą społeczną, wynikające z ustawy o pomocy społecznej)³⁴, w tym w szczególności:

- osoby biernie zawodowo,
- bezrobotne, zagrożone wykluczeniem ze względu na przesłanki inne niż tylko bezrobocie, wobec których zastosowanie wyłącznie instrumentów i usług rynku pracy jest niewystarczające i istnieje konieczność zastosowania w pierwszej kolejności usług aktywnej integracji o charakterze społecznym,
- osoby o niskich kwalifikacjach,
- osoby z niepełnosprawnościami (w tym z zaburzeniami psychicznymi),
- dzieci i młodzież wykluczona lub zagrożona wykluczeniem społecznym,
- osoby bezdomne,
- otoczenie osób wykluczonych społecznie (w tym rodziny osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym).

Wsparcie w ramach CT 9 będzie kierowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, którym do aktywizacji zawodowej niezbędne jest w pierwszej kolejności udzielenie wsparcia w zakresie integracji społecznej. Zastosowanie powyższego mechanizmu demarkacji pozwoli na uniknięcie nakładania się wsparcia w ramach CT 8 i CT 9. Celem zapewnienia koordynacji i komplementarności działań podejmowanych przez podmioty realizujące projekty w celach tematycznych 8 i 9, są one zobowiązane do wzajemnego informowania się o działaniach podejmowanych na danym obszarze (gmina/ powiat). Aby zapewnić pełen pakiet działań skierowanych do osób oddalonych od rynku pracy, uczestnicy projektów z zakresu aktywnej integracji będą mieli możliwość skorzystania z instrumentów aktywnej polityki rynku pracy w projektach realizowanych w CT8.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- instytucje pomocy i integracji społecznej,
- instytucje rynku pracy,
- instytucje wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- podmioty reintegracyjne,
- organizacje pozarządowe, działające w obszarze rynku pracy/ pomocy i integracji społecznej,
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- PFRON,
- Ochotnicze Hufce Pracy,
- centra aktywności lokalnej,
- podmioty ekonomii społecznej.

W ramach priorytetu w związku z zaplanowanymi projektami o zintegrowanym charakterze przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego. Zastosowany mechanizm finansowania krzyżowego będzie bezpośrednio powiązany z celami i rezultatami podejmowanych interwencji. Powyższe przyczyni się do zwiększenia skuteczności, efektywności i trwałości oferowanego wsparcia, jak również

³⁴ Katalog osób, które można zaliczyć do grupy osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym zawarty będzie w krajowych wytycznych horyzontalnych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego dotyczących realizacji CT 9.

do realizacji polityk horyzontalnych UE, w tym zasady równości szans i niedyskryminacji, w szczególności w odniesieniu do zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Potrzeba zastosowania mechanizmu wynika z doświadczeń okresu programowania 2007-2013, zwłaszcza w kontekście konieczności uzupełniania działań współfinansowanych z EFS w celu zapewnienia kompleksowości interwencji.

Komplementarność wewnętrzna

Kompleksowa interwencja na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym zaplanowana w ramach PI 9i jest komplementarna z działaniami realizowanymi w PI 8i w zakresie aktywizacji i mobilności zawodowej osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy (oś priorytetowa 9), jak również z działaniami na rzecz wydłużenia aktywności zawodowej i przeciwdziałania bierności zawodowej warunkowanej złym stanem zdrowia podejmowanymi w ramach PI 8vi (oś priorytetowa 10). Programy aktywizacji społecznej i zawodowej młodzieży zagrożonej marginalizacją w komplementarny sposób będą uzupełniały przedsięwzięcia w zakresie rozwoju środowiskowych form i placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży zaplanowane w PI 9iv. Działania podejmowane w PI 9i uzupełnione zostaną poprzez wsparcie infrastruktury podmiotów zaangażowanych w realizację procesów aktywizacji i integracji społeczno-zawodowej w ramach PI 9a współfinansowanego przez EFRR (oś priorytetowa 13). Natomiast przedsięwzięcia adresowane do społeczności marginalizowanych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym na obszarach objętych działaniami rewitalizacyjnymi będą komplementarne z inwestycjami infrastrukturalnymi realizowanymi w oparciu lokalne programy rewitalizacji w ramach PI 9b (oś priorytetowa 13).

Komplementarność zewnętrzna

Zaplanowane działania są komplementarne z działaniami podejmowanymi na poziomie krajowym w ramach PO Wiedza Edukacja Rozwój w zakresie zwiększenie szans osób młodych (w tym osób nie uczestniczących w kształceniu i szkoleniu) na znalezienie zatrudnienia (PI 8ii), jak również z rozwiązaniami systemowymi na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym (w tym podnoszeniem kwalifikacji pracowników pomocy i integracji społecznej w tym zakresie), przewidzianymi w PI 9i. Uzupełnieniem interwencji regionalnej w PI 9i będą działania podejmowane z poziomu krajowego w ramach PO Polska Cyfrowa w zakresie aktywizacji cyfrowej oraz e-integracji (PI 2c). Zachodzi również komplementarność interwencji z działaniami Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym - komplementarne działania realizowane w ramach PI 9i ukierunkowane będą na kontynuowanie aktywizacji społecznej osób najbardziej potrzebujących, wspieranych bezpośrednio w ramach PO Pomoc Żywnościowa. Interwencja w ramach PI 9i będzie wspierać również działania podejmowane w ramach Europejskiego Funduszu Migracji i Azylu (EFMA) w szczególności w zakresie integracji cudzoziemców (głównie obywateli państw trzecich).

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentom równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. Zgodnie z wymogami rozporządzenia ramowego system wyboru projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu operacje przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego i oczekiwanych rezultatów priorytetu. Ponadto, procedury wyboru projektów do dofinansowania i kryteria będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym. Kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów dotyczących realizacji zadań publicznych. W przypadku projektów realizowanych na rzecz grupy docelowej ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie w Priorytecie Inwestycyjnym 9i, nabór projektów może następować zarówno w trybie pozakonkursowym, jak i konkursowym zgodnie ze schematem określonym w wytycznych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego w zakresie włączenia społecznego. Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w przypadku jednostek pomocy społecznej (OPS/PCPR) realizujących kompleksowe działania aktywizacji i integracji społecznej i zawodowej klientów ośrodków pomocy społecznej. Będą to projekty o charakterze wdrożeniowym polegające na świadczeniu usług rynku pracy i integracji społecznej na rzecz ostatecznych odbiorców wsparcia. Beneficjenci będą posiadali potencjał do realizacji projektów (zarówno finansowy, jaki i kadrowy), będą też dysponowali odpowiednimi narzędziami ustawowymi, co dodatkowo przyczyni się do uzyskania efektu synergii planowanych interwencji.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu w zakresie poprawy szans na włączenie społeczne osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego. W ramach systemu wyboru projektów adekwatnie do sytuacji społecznej w regionie mogą zostać przewidziane mechanizmy preferencji dla określonego rodzaju przedsięwzięć, wybranych grup docelowych, typów beneficjentów, czy obszarów wymagających szczególnego wsparcia, w tym poprzez kryteria wyboru projektów lub wydzieloną alokację środków. Kryteria wyboru projektów umożliwią kierowanie interwencji do osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji społecznej, w tym zwłaszcza osób narażonych na dyskryminację na rynku pracy, np. osób z niepełnosprawnościami. Zgodnie z krajowymi wytycznymi horyzontalnymi ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, dotyczącymi realizacji CT 9, wprowadzone zostaną kryteria minimalnej efektywności społeczno – zatrudnieniowej, łączące efekty aktywizacji społecznej względem osób o najwyższym stopniu wykluczenia oraz efekty zatrudnieniowe w odniesieniu do osób o relatywnie większym stopniu zbliżenia do rynku pracy. Kryteria wyboru projektów pozwolą także na zintensyfikowanie wsparcia w gminach znajdujących się w najbardziej niekorzystnym położeniu w kontekście realizacji celu tematycznego 9. W wybranych działaniach promowane będzie korzystanie z usług oferowanych przez podmioty ekonomii społecznej.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		

1.	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	19 725	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
2.	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	710	1 065	1 775	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring

Priorytet inwestycyjny 9iv:

Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

1. Wzrost dostępności wysokiej jakości usług społecznych użyteczności publicznej, w szczególności w formach zdeinstytucjonalizowanych, dla osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie

Województwo cechują postępujące negatywne procesy demograficzne, w tym niekorzystne zmiany liczby i struktury ludności oraz nasilone zjawisko niepełnosprawności, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Przeprowadzona diagnoza wskazuje na potrzebę zwiększenia dostępności wysokiej jakości usług społecznych użyteczności publicznej. Obserwowane są dysproporcje terytorialne w dostępie do usług społecznych, w tym koncentracja tych usług w ośrodkach miejskich. Przewiduje się wsparcie procesu deinstytucjonalizacji oraz rozwoju usług dostosowanych do specyficznych potrzeb mieszkańców, w tym usług środowiskowych, zgodnie z założeniami europejskich zasad przejścia z opieki instytucjonalnej do opieki środowiskowej. Interwencja przyczyni się do zwiększenia skali działań profilaktycznych o charakterze społecznym w celu zapobiegania wykluczeniu społecznemu. Zakłada się realizację zintegrowanych działań na rzecz rozwoju systemu wsparcia rodziny oraz deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej. Realizacja priorytetu przyczyni się do podniesienia jakości usług społecznych, w tym również w zakresie organizacji opieki nad osobami zależnymi, m. in. poprzez rozwój oraz upowszechnienie alternatywnych form opieki. Zaplanowane działania mają na celu ograniczenie jednej z istotnych barier jaką jest wykluczenie z dostępu do podstawowych usług publicznych warunkujących możliwości rozwojowe jednostek i całych społeczności. Wniosą one istotny wkład w osiągnięcie celów Strategii Europa 2020 w zakresie redukcji ubóstwa. W perspektywie zaplanowana interwencja poprzez zapewnienie dostępu do usług społecznych przyczyni się również do osiągnięcia celów zatrudnieniowych, w szczególności poprzez umożliwienie podejmowania aktywności zawodowej osobom z otoczenia osób zależnych.

Rezultatem interwencji będzie umożliwienie dostępu do wysokiej jakości usług społecznych użyteczności publicznej dedykowanych osobom wykluczonym, bądź zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem społecznym, zwłaszcza osobom starszym, z niepełnosprawnościami i niesamodzielnym,

jak również rodzinom zagrożonym dysfunkcją lub przeżywającym trudności. Zostanie on osiągnięty poprzez organizację i świadczenie dodatkowych usług adekwatnych do potrzeb osób objętych wsparciem, które byłyby dla nich niedostępne bez wsparcia PI 9.iv. Pożądana zmiana zostanie potwierdzona w szczególności poprzez osiągnięcie zaproponowanego wskaźnika rezultatu mierzącego liczbę wspartych miejsc świadczenia usług istniejących po zakończeniu projektu. Efekty podejmowanych działań będą potwierdzeniem osiągnięcia celu nakierowanego na wzrost dostępności usług społecznych użyteczności publicznej w regionie. Tak zaplanowana interwencja przyczyni się do osiągnięcia celu szczegółowego Umowy Partnerstwa jakim jest *ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług publicznych*. Na osiągnięcie celu mogą mieć wpływ regulacje prawne na poziomie krajowym, w tym m. in. planowane rozwiązania dotyczące osób niesamodzielnych, jak również skuteczność polityk publicznych w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa w zakresie usług społecznych.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1.	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych, istniejących po zakończeniu projektu	Słabiej rozwinięte	Sztuka	n/d	-	-	752	sztuka	2015	-	-	558	System informacyjny SL 2014	Rocznie

2. Wzrost dostępności usług zdrowotnych dla osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie

Województwo cechują postępujące negatywne procesy demograficzne, w tym niekorzystne zmiany liczby i struktury ludności oraz nasilone zjawisko niepełnosprawności, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Ograniczona jest dostępność usług w obszarze ochrony zdrowia psychicznego oraz rehabilitacji leczniczej. Istnieje zatem potrzeba zwiększenia dostępności wysokiej jakości usług zdrowotnych, również o charakterze profilaktycznym dla osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Przewiduje się wsparcie procesu deinstytucjonalizacji oraz rozwoju usług dostosowanych do specyficznych potrzeb mieszkańców, w tym usług środowiskowych, zgodnie z założeniami europejskich zasad przejścia z opieki instytucjonalnej do opieki środowiskowej. Zaplanowane działania mają na celu ograniczenie jednej z istotnych barier jaką jest wykluczenie z dostępu do podstawowych usług publicznych - zdrowotnych warunkujących możliwości rozwojowe jednostek i całych społeczności. Wniosą one istotny wkład w osiągnięcie celów Strategii Europa 2020 w zakresie redukcji ubóstwa.

Rezultatem interwencji będzie umożliwienie dostępu do wysokiej jakości usług zdrowotnych dedykowanych osobom wykluczonym, bądź zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem społecznym, zwłaszcza osobom starszym, z niepełnosprawnościami i niesamodzielnymi. Zostanie on osiągnięty poprzez organizację i świadczenie dodatkowych usług adekwatnych do potrzeb osób objętych wsparciem. Pożądana zmiana zostanie potwierdzona w szczególności poprzez osiągnięcie zaproponowanego wskaźnika rezultatu mierzącego liczbę miejsc świadczenia usług zdrowotnych istniejących po zakończeniu projektu.

Będą one potwierdzeniem osiągnięcia celu nakierowanego na wzrost dostępności usług zdrowotnych w regionie. Tak zaplanowana interwencja przyczyni się do osiągnięcia celu szczegółowego Umowy Partnerstwa jakim jest *ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług publicznych*. Na osiągnięcie celu mogą mieć wpływ regulacje prawne na poziomie krajowym, w tym m. in. planowane rozwiązania dotyczące osób niesamodzielnych, jak również skuteczność polityk publicznych w sektorze zdrowia w zakresie usług zdrowotnych.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1.	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług zdrowotnych, istniejących po zakończeniu projektu	Słabiej rozwinięte	Sztuka	n/d	-	-	0	sztuka	-	-	-	67	System informacyjny SL 2014	Rocznie

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowane będą działania kierowane do osób wykluczonych, bądź zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym lub podmiotów, mające na celu zwiększenie dostępności oraz poprawę jakości usług społecznych użyteczności publicznej oraz usług zdrowotnych świadczonych w regionie. Zaplanowana interwencja w zakresie poprawy dostępu do usług uwzględnia analizę trendów demograficznych.

Wsparcie polegające na świadczeniu personalizowanych i zintegrowanych usług społecznych adresowane będzie do osób najbardziej zagrożonych marginalizacją, w tym głównie do osób starszych, osób z niepełnosprawnościami i niesamodzielnych. W ramach priorytetu nacisk zostanie położony na rozwój środowiskowych form pomocy i samopomocy, w tym np. na rozwój i upowszechnianie form wsparcia środowiskowego w miejscu zamieszkania. Zakłada się zwiększenie liczby placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej, liczby miejsc w tych placówkach, a w konsekwencji zwiększenie liczby osób objętych pomocą oraz liczby świadczonych usług opiekuńczych (np. dla osób niesamodzielnych), w tym również specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Realizowane będzie zatem wsparcie dla tworzenia/ funkcjonowania m.in. środowiskowych instytucji aktywizujących osoby z niepełnosprawnościami, dziennych i rodzinnych domów pomocy dla osób starszych oraz usługi z zakresu mieszkalnictwa chronionego, wspomaganego w tym treningowego i wspieranego. Zakłada się również działania na rzecz tworzenia warunków do opieki domowej, w tym m.in. funkcjonowanie wypożyczalni sprzętu pielęgnacyjnego, rehabilitacyjnego i wspomagającego.

Istotnym elementem działań wspomagających aktywną integrację będzie rozwój zintegrowanych usług uzupełniających i wspierających rolę rodziny, również o charakterze profilaktycznym. W celu wzmocnienia rodzin w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przewiduje się rozwój i upowszechnianie profesjonalnego i zintegrowanego poradnictwa rodzinnego oraz specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, w tym m.in. wsparcie tworzenia/funkcjonowania międzygminnych punktów konsultacyjno-doradczych oraz zapewnianie dostępności do bezpłatnego poradnictwa prawnego i obywatelskiego. Przeprowadzona diagnoza wskazuje, iż oferta pomocy środowiskowej dla rodziny zagrożonej lub będącej w kryzysie jest ograniczona, szczególnie na obszarach wiejskich. Zakłada się zatem zwiększenie

szanie dostępu do takich usług poprzez współfinansowanie rozwoju usług wspierających i interwencyjnych, w tym usług ośrodków wsparcia, a także usług pomocy całodobowej. Dodatkowo w ramach usług wsparcia rodziny przewiduje się m.in. upowszechnianie działań asystentów rodziny, działań rodzin wspierających, a także rozwój dziennych placówek wsparcia.

Podejmowane w ramach priorytetu inicjatywy na rzecz wsparcia dzieci i młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym będą komplementarne z działaniami szkół w zakresie interwencji i profilaktyki społecznej, w tym z programami inicjowanymi z poziomu krajowego. Preferowane będą zintegrowane działania instytucji publicznych i niepublicznych funkcjonujących w środowisku wokół szkół. Zakłada się wykorzystanie potencjału organizacyjno – technicznego szkół w ramach działań wspierających tworzenie i rozwój środowiskowych form i placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, w tym np. świetlic środowiskowych, ognisk wychowawczych, oferujących zajęcia/programy socjoterapeutyczne.

W odniesieniu do pieczy zastępczej przewiduje się działania na rzecz jej deinstytucjonalizacji, w tym m. in. poprzez wsparcie rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej i upowszechnianie działań koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Istotne będzie również podnoszenie jakości opieki nad dziećmi w instytucjonalnej pieczy zastępczej poprzez planowaną restrukturyzację tych placówek w celu zmniejszenia liczby dzieci oraz podwyższania wieku dzieci umieszczanych w tych placówkach.

Zakłada się także komplementarne działania wspierające podnoszenie jakości usług społecznych użyteczności publicznej świadczonych w ramach priorytetu, w tym poprzez wdrażanie standardów świadczenia usług wypracowanych na poziomie krajowym. W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się również szkolenia i przekwalifikowania osób świadczących usługi w ramach realizowanych projektów (np. opiekunów, wolontariuszy, kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej). Możliwe jest także wsparcie ukierunkowane na podniesienie kompetencji lub kwalifikacji opiekunów faktycznych (nieformalnych) mające na celu zwiększenie ich umiejętności w zakresie opieki nad osobami niesamodzielnymi.

W ramach priorytetu zakłada się również realizację zintegrowanych usług o charakterze opiekuńczym i zdrowotnym adresowanych do osób najbardziej zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym osób starszych, z niepełnosprawnościami i niesamodzielnymi. Wspierane będą projekty realizowane w ramach zintegrowanych form opieki środowiskowej (community-based centres).

Przewiduje się także opracowanie i wdrożenie programów wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji dzieci zagrożonych niepełnosprawnością i z niepełnosprawnościami. Zaplanowana interwencja w zakresie wczesnej diagnostyki pozwalająca na wykrycie i leczenie wad rozwojowych zmniejszy zagrożenie wystąpienia niepełnosprawności u dzieci, a tym samym przyczyni się do ograniczenia zjawiska niepełnosprawności w regionie. Zakłada się również działania na rzecz dzieci dotkniętych problemem nadwagi, otyłości, wad postawy oraz zaburzeniami rozwoju układu ruchu. Program przewiduje również kompleksowe działania na rzecz matki i dziecka. Wsparcie będzie miało na celu poprawę zdrowia i związaną z nim poprawę jakości życia oraz zmniejszenie nierówności w dostępie do wysokiej jakości usług zdrowotnych w okresie ciąży i okołoporodowym. Ponadto możliwa będzie realizacja działań obejmujących m.in. diagnostykę, leczenie i rehabilitację wad rozwojowych dzieci. Działania w ramach programu obejmować będą również m.in. finansowanie szczepień, które nie są finansowane ze środków publicznych w celu zniwelowania bariery w dostępie do tej usługi. Dla zapewnienia kompleksowości wsparcia oraz jego wysokiej efektywności przewiduje się również możliwość objęcia wsparciem personelu służb świadczących usługi zdrowotne w celu podniesienia lub aktualizacji ich kompetencji.

Dodatkowo przewidziano wsparcie w zakresie usług ochrony zdrowia psychicznego. Przewiduje się organizację i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym usług świadczonych w miejscu zamieszkania, a także tworzenie punktów doradczych/ konsultacyjnych zapewniających wsparcie dla osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin, w tym centra zdrowia

psychicznego, zespoły leczenia środowiskowego oraz usług interwencji kryzysowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi na obszarach deficytowych. IZ RPO zapewni trwałość podejmowanych przedsięwzięć w tym zakresie. W ramach rozwoju usług ochrony zdrowia psychicznego zakłada się współpracę z podmiotami leczniczymi lub ich podmiotami tworzącymi oraz wykorzystywanie doświadczeń funkcjonujących Centrów Zdrowia Psychicznego, w tym m.in. Centrów Zdrowia Psychicznego wchodzących w skład Szpitala Neuropsychiatrycznego im. Prof. M. Kaczyńskiego SPZOZ w Lublinie. Powyższe wpisuje się w założenia *Regionalnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla województwa lubelskiego na lata 2012 – 2016* oraz *Programu Strategicznego Ochrony Zdrowia Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020* i jest komplementarne z działaniami *Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2011-2015*.

Realizacja wsparcia będzie odbywała się zgodnie z zasadami określonymi w krajowych wytycznych horyzontalnych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego dotyczących realizacji CT oraz uwzględniającymi Komunikat Komisji Europejskiej Usługi świadczone w interesie ogólnym, w tym usługi socjalne świadczone w interesie ogólnym: nowe zobowiązanie europejskie KOM(2007)725. Zaplanowana interwencja będzie uwzględniała założenia europejskich zasad odejścia od form opieki instytucjonalnej na rzecz opieki środowiskowej, nie wykluczając w uzasadnionych przypadkach form stacjonarnych. (np. w sytuacji zdeterminowanej stanem zdrowia danej grupy osób, czy innymi ważnymi przesłankami). Dodatkowo w ramach przedsięwzięć z zakresu ochrony zdrowia stosowane będą mechanizmy koordynacji wynikające z Umowy Partnerstwa (z uwzględnieniem Komitetu Sterującego ds. koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia), a podejmowane działania będą zgodne z Policy paper dla ochrony zdrowia oraz Planem działań w sektorze zdrowia.

Interwencja zaplanowana w ramach priorytetu wpłynie na wzrost dostępności wysokiej jakości usług społecznych i usług zdrowotnych w regionie, w tym przyczyni się do rozwoju usług w formach zdeinstytucjonalizowanych. Wskazane działania wpisują się w kierunki rozwoju usług wskazane w *Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji*, jak również wynikają ze *Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*.

Wsparciem w ramach programu zostanie objęte całe województwo lubelskie, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów, w których występują ograniczenia w dostępie do usług społecznych użyteczności publicznej, w tym np. tereny wiejskie, obszary rewitalizowane. Z uwagi na zidentyfikowane problemy, na obszarach tych intensywność wsparcia będzie najwyższa, co zostanie zapewnione w szczególności poprzez premiowanie projektów mających na celu rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów. Zakłada się cykliczną weryfikację problemowych obszarów, a w razie potrzeby ich aktualizację.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Adekwatnie do powyższego opisu planowanego wsparcia, w tym wskazanych przykładów przedsięwzięć oraz opisu ich wkładu w realizację celów szczegółowych, w ramach priorytetu realizowane będą następujące **typy działań**:

w ramach pierwszego celu szczegółowego:

- realizacja zintegrowanych usług społecznych (socjalnych) o charakterze profilaktycznym, aktywizującym i interwencyjnym,
- rozwój środowiskowych form pomocy i samopomocy,
- wsparcie dla tworzenia/ funkcjonowania placówek wsparcia dziennego, tworzenie warunków do opieki domowej,
- rozwój zintegrowanych usług uzupełniających i wspierających rolę rodziny, również o charakterze profilaktycznym, w tym rozwój środowiskowych form i placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży,
- wsparcie procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej,

w ramach drugiego celu szczegółowego³⁵:

- realizacja zintegrowanych usług o charakterze opiekuńczym i zdrowotnym,
- wsparcie usług ochrony zdrowia psychicznego,
- realizacja programów wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji dzieci zagrożonych niepełnosprawnością i z niepełnosprawnościami,
- realizacja działań na rzecz dzieci dotkniętych problemem nadwagi, otyłości, wad postawy oraz zaburzeniami rozwoju układu ruchu,
- kompleksowa opieka nad matką i dzieckiem, w tym m.in. opieka w okresie ciąży i okołoporodowym, w zakresie szczepień oraz wykrywania, leczenia i rehabilitacji wad rozwojowych dzieci.

Dopuszcza się możliwość realizacji zintegrowanych usług zdrowotnych i społecznych.

Adekwatnie do planowanego rodzaju działań, głównymi **grupami docelowymi** będą w szczególności:

- osoby wykluczone lub zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym³⁶, w tym m.in. osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami (w tym z zaburzeniami psychicznymi), osoby niesamodzielne,
- otoczenie osób wykluczonych społecznie,
- rodziny, w tym rodziny dysfunkcyjne,
- dzieci i młodzież zagrożona wykluczeniem społecznym,
- noworodki / niemowlęta i dzieci w odniesieniu do działań w zakresie ochrony zdrowia,
- kobiety w ciąży i połogu,
- personel służb świadczących usługi zdrowotne,
- podmioty/osoby świadczące usługi społeczne użyteczności publicznej.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- podmioty świadczące usługi społeczne użyteczności publicznej, w tym . ośrodki wsparcia (w tym specjalistyczne ośrodki wsparcia), instytucje wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówki wsparcia dziennego, ośrodki diagnostyczno-terapeutyczne dla sprawców przemocy, jednostki specjalistycznego poradnictwa,
- centra aktywności lokalnej,
- organizacje pozarządowe,
- podmioty lecznicze wykonujące działalność leczniczą lub ich podmioty tworzące,
- podmioty ekonomii społecznej.

W ramach priorytetu w związku z zaplanowanymi projektami o zintegrowanym charakterze przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego. Zastosowany mechanizm finansowania krzyżowego będzie bezpośrednio powiązany z celami i rezultatami podejmowanych interwencji. Powyższe przyczyni się do zwiększenia skuteczności, efektywności i trwałości oferowanego wsparcia, jak również do realizacji polityk horyzontalnych UE, w tym zasady równości szans i niedyskryminacji, w szczególności w odniesieniu do zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Potrzeba zastosowania mechanizmu wynika z doświadczeń okresu programowania 2007-2013, zwłaszcza w kontekście konieczności uzupełniania działań współfinansowanych z EFS w celu zapewnienia kompleksowości interwencji.

Komplementarność wewnętrzna

³⁵ Istnieje możliwość realizacji na poziomie regionalnym programów zdrowotnych opracowanych przez inne regiony, zaopiniowanych przez AOTMiT.

³⁶ Katalog osób, które można zaliczyć do grupy osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym zawarty będzie w krajowych wytycznych horyzontalnych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego dotyczących realizacji CT 9.

Interwencja na rzecz zwiększenia dostępu do wysokiej jakości usług społecznych użyteczności publicznej zaplanowana w ramach PI 9iv jest komplementarna z działaniami realizowanymi w PI 8iv w zakresie zwiększenia dostępu do opieki nad dziećmi do lat 3 (oś priorytetowa 9) oraz dodatkowo w kontekście dostępu do usług zdrowotnych, z działaniami na rzecz wydłużenia aktywności zawodowej i przeciwdziałania bierności zawodowej warunkowanej złym stanem zdrowia w ramach PI 8vi (oś priorytetowa 10). Wsparcie dzieci i młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym w zakresie interwencji i profilaktyki socjalnej będą komplementarne z działaniami szkół inicjowanymi zarówno z poziomu krajowego, jak i podejmowanymi w ramach PI 10i (oś priorytetowa 12) w celu zmniejszenia barier w dostępie do dobrej jakości edukacji dla dzieci i młodzieży ze środowisk defaworyzowanych, w tym młodzieży zagrożonej przedwczesnym kończeniem nauki. Podejmowane działania w tym zakresie będą w komplementarny sposób uzupełniały interwencję na rzecz młodzieży zagrożonej marginalizacją przewidzianą w ramach PI 9i.

Działania na rzecz zwiększenia dostępności usług społecznych użyteczności publicznej oraz usług zdrowotnych zaplanowane w PI 9iv zostaną uzupełnione komplementarnymi inwestycjami EFRR w regionalną infrastrukturę ochrony zdrowia oraz usług społecznych w ramach PI 9a (oś priorytetowa 13). Współfinansowane ze środków EFRR inwestycje w ochronę zdrowia zapewnią poprawę dostępu do profilaktyki, diagnostyki i rehabilitacji leczniczej, w zakresie infrastruktury usług społecznych będą natomiast finansowanie inwestycje bezpośrednio powiązane z procesem aktywizacji społecznej oraz deinstytucjonalizacją usług (włączając formy stacjonarne). Przedsięwzięcia w zakresie rozwoju usług społecznych użyteczności publicznej oraz usług zdrowotnych na obszarach objętych działaniami rewitalizacyjnymi są komplementarne z inwestycjami infrastrukturalnymi EFRR realizowanymi w oparciu lokalne programy rewitalizacji w ramach PI 9b (oś priorytetowa 13).

Komplementarność zewnętrzna

Zaplanowane działania są komplementarne z działaniami podejmowanymi na poziomie krajowym w ramach PI 9iv PO Wiedza Edukacja Rozwój w zakresie rozwoju usług na rzecz wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, usług asystenckich i opiekuńczych oraz rozwoju mieszkalnictwa wspomagane. W kontekście usług zdrowotnych przewidzianych w PI 9iv RPO WL należy wskazać również na komplementarność z inwestycjami w infrastrukturę ochrony zdrowia w ramach PO Infrastruktura i Środowisko (PI 9a) oraz na działania PO Polska Cyfrowa w zakresie podniesienia dostępności i jakości e-usług publicznych w sektorze ochrony zdrowia (PI 2c). Uzupełnieniem regionalnej interwencji EFS na rzecz zwiększenia dostępności usług społecznych użyteczności publicznej na obszarach wiejskich będą również działania podejmowane z poziomu krajowego z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w zakresie podstawowych usług i odnowy miejscowości na obszarach wiejskich. Komplementarne będą również działania Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym w odniesieniu do grup docelowych PO Pomoc Żywnościowa, które zostaną objęte wsparciem w ramach PI 9iv.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentom równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. Zgodnie z wymogami rozporządzenia ramowego system wyboru projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu operacje przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego i oczekiwanych rezultatów priorytetu. Ponadto, procedury wyboru projektów do dofinansowania i kryteria będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym. Kryteria wyboru projektów zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu w zakresie poprawy

dostępu do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych. System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego. W ramach systemu wyboru projektów adekwatnie do sytuacji społecznej w regionie mogą zostać przewidziane mechanizmy preferencji dla określonego rodzaju przedsięwzięć, wybranych grup docelowych, typów beneficjentów, czy obszarów wymagających szczególnego wsparcia, w tym poprzez kryteria wyboru projektów lub wydzieloną alokację środków. Kryteria wyboru projektów umożliwią kierowanie interwencji na rzecz osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji społecznej, np. osób z niepełnosprawnościami, czy osób niesamodzielnych. Pozwolą również na preferowanie przedsięwzięć zakładających optymalny w kontekście zakresu usługi i specyfiki grupy docelowej zakres usług o charakterze środowiskowym. Kryteria wyboru projektów pozwolą także na zintensyfikowanie wsparcia na obszarach o ograniczonym w dostępie do usług społecznych i zdrowotnych, w szczególności tereny wiejskie, obszary rewitalizowane, jak również będą promować i wspierać trwałość przedsięwzięć w zakresie zapewnienia dostępu do usług. Preferencyjnie traktowane będą usługi społeczne i zdrowotne świadczone w ramach działalności podmiotów ekonomii społecznej.

Zasady przewodnie dla wyboru operacji w obszarze zdrowia:

- kwalifikowalne będą projekty zgodne z zakresem wsparcia, celami i narzędziami określonymi w Policy Paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020,
- warunkiem wyboru przedsięwzięć do dofinansowania jest ich zgodność z Planem działań dotyczącym ochrony zdrowia (Plan Działań) uzgodnionym przez Komitet Sterujący ds. koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia,
- projekty będą wybierane zgodnie z kryteriami wyboru opartymi na rekomendacjach określonych w Planie Działań, zapewniającymi skuteczne - dostosowane do zdefiniowanych potrzeb w skali kraju i poszczególnych regionów - i efektywne (w szczególności kosztowo) wykorzystanie funduszy strukturalnych dedykowanych ochronie zdrowia,
- wybierane do dofinansowania projekty będą spójne z Country Specific Recommendations (CSR) dla Polski oraz kierunkami wprowadzonych i planowanych do wprowadzenia reform.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1.	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie	Osoba	EFS	Stabiej rozwinięte	-	-	5 578	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring

2.	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami zdrowotnymi w programie	Osoba	EFS	Stabiej rozwinięte	-	-	662	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
3.	Liczba osób z niepełnościami objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Stabiej rozwinięte	618	755	1 373	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
4.	Liczba osób pochodzących z obszarów wiejskich	Osoba	EFS	Stabiej rozwinięte	1 098	2 334	3 432	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring

Priorytet inwestycyjny 9v:

Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**Rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej, w tym wzrost zatrudnialności w sektorze ekonomii społecznej w regionie**

Województwo cechuje relatywnie niski poziom rozwoju, niekorzystna sytuacja społeczno – gospodarcza, w tym niepokojąca skala zagrożenia ubóstwem, przy jednoczesnej słabości sektora przedsiębiorstw. Szansą i wyzwaniem jest rozwój ekonomii społecznej, która zgodnie z założeniami dokumentów strategicznych powinna odegrać istotną rolę w nowym wymiarze polityki integracji społecznej. Diagnoza sektora ekonomii społecznej w regionie wskazuje na małą na tle kraju liczbę aktywnych podmiotów ekonomii społecznej oraz słaby potencjał i niestabilność funkcjonowania znacznej części podmiotów, niewielką liczbę podmiotów reintegracyjnych, w tym klubów i centrów integracji społecznej oraz podmiotów świadczących usługi społeczne. Podjęte zostaną działania na rzecz budowania systemu wsparcia podmiotów ekonomii społecznej oraz rozwoju partnerstw i współpracy w celu upowszechniania i rozwoju przedsiębiorczości społecznej, w tym powstawania przedsiębiorstw społecznych oraz tworzenia nowych miejsc pracy w tym sektorze, zwłaszcza w przedsiębiorstwach społecznych. Istnieje potrzeba budowania pozytywnego wizerunku podmiotów ekonomii społecznej z wykorzystaniem doświadczeń i dobrych praktyk oraz wdrażania rozwoju i wypracowanych standardów. Tak zaplanowana interwencja przyczyni się do realizacji priorytetu Umowy Partnerstwa jakim jest *wspieranie ekonomii społecznej i miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych*. Podejmowane działania wniosą również istotny wkład w osiągnięcie celów Strategii Europa 2020 w zakresie zatrudnienia i redukcji ubóstwa.

Interwencja nakierowana na rozwój i upowszechnienie ekonomii społecznej w regionie będzie skoncentrowana na tworzeniu miejsc pracy w tym sektorze. Temu priorytetowi będzie służyć również wsparcie sektora ekonomii społecznej oraz zapewnienie jego skutecznego i efektywnego funkcjonowania. Bezpośrednim rezultatem interwencji w kontekście wzrostu zatrudnialności w sektorze ekonomii społecznej w regionie będą miejsca pracy utworzone w podmiotach ekonomii społecznej, w tym w szczególności w przedsiębiorstwach społecznych. Podejmowane działania przyczynią się do wzmocnienia roli ekonomii społecznej, która zgodnie z założeniami *Krajowego Programu*

Rozwoju Ekonomii Społecznej, powinna stanowić ważny czynnik wzrostu zatrudnienia, spójności społecznej oraz rozwoju kapitału społecznego w regionie. Na osiągnięcie celu mogą mieć wpływ regulacje prawne na poziomie krajowym, w tym m. in. planowane rozwiązania dotyczące przedsiębiorczości społecznej oraz ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej regionu.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka pomiaru dla wartości bazowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1.	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d	-	-	20%	%	2012	-	-	20%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
2.	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	Słabiej rozwinięte	Sztuka	n/d	-	-	100	Sztuka	2014	-	-	302	System informacyjny SL 2014	Rocznie
3.	Liczba miejsc pracy istniejących co najmniej 30 miesięcy, utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	Słabiej rozwinięte	Sztuka	n/d	-	-	7%	%	2014	-	-	15%	Badanie ewaluacyjne	Co najmniej 2 razy w ciągu okresu programowania

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Zakres interwencji zostanie skoncentrowany na kreowaniu miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej w regionie, w szczególności poprzez wsparcie dotacyjne na tworzenie nowych podmiotów ekonomii społecznej oraz miejsc pracy w tym sektorze.

Zakłada się kompleksowe wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych, w tym wsparcie na założenie, przystąpienie oraz zatrudnienie w spółdzielni socjalnej, obejmujące m. in. wsparcie doradczo-szkoleniowe, przyznanie środków finansowych (dotacje), wsparcie pomostowe, mentoring w zakresie prowadzenia działalności.

Przewidziano również bezzwrotne wsparcie finansowe na tworzenie nowych podmiotów ekonomii społecznej, w tym podmiotów prowadzących działalność w sferze pożytku publicznego, np. spółdzielnie socjalne. Powyższe pozwoli na wsparcie osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym za pośrednictwem podmiotów ekonomii społecznej, w tym podmiotów świadczących usługi społeczne oraz podmiotów o charakterze reintegracyjnym, zaplanowane w ramach priorytetów inwestycyjnych 9.i oraz 9.iv.

W ramach priorytetu zaplanowano także wsparcie tworzenia miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej, w szczególności w przedsiębiorstwach społecznych, w tym poprzez refundację wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy (wyłącznie w połączeniu z subsydiowanym zatrudnieniem), jak również w formie zatrudnienia przejściowego dla osób opuszczających podmioty reintegracyjne, czy placówki opiekuńczo-wychowawcze.

Interwencja obejmuje również działania w zakresie podnoszenia kwalifikacji i kompetencji zawodowych pracowników podmiotów ekonomii społecznej, zwłaszcza przedsiębiorstw społecznych.

W ramach priorytetu zakłada się również rozwój usług wsparcia ekonomii społecznej w regionie. Docelowo wsparcie to zostanie skoncentrowane na współfinansowaniu usług akredytowanych Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES). Powyższe, poprzez stworzenie sieci współpracy OWES, przyczyni się do zbudowania spójnego i trwałego systemu wsparcia ekonomii społecznej w regionie.

W tym zakresie, zgodnie z założeniami *Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej*, przewidziano finansowanie usług wsparcia na rzecz rozwoju ekonomii społecznej, w tym:

- usług animacji lokalnej - wsparcie animacji lokalnej w celu tworzenia podmiotów obywatelskich, wsparcie dla ich rozwoju, budowy partnerstw publiczno-społecznych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i partycypacji społecznej,
- usług rozwoju ekonomii społecznej - inicjowanie tworzenia nowych podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych, obejmujące m.in. wsparcie przygotowawcze (w tym usługi doradcze i szkoleniowe), narzędzia inkubacji i preinkubacji,
- usług wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych - wsparcie rozwoju i funkcjonowania istniejących przedsiębiorstw społecznych, w tym głównie poprzez zwiększanie kompetencji menadżerskich i zarządczych, zawodowych i społecznych, np. w formie doradztwa prawnego, finansowego i biznesowego, m.in. z zakresu zarządzania przedsiębiorstwem, planowania strategicznego, marketingu.

IZ RPO zapewni monitorowanie efektywności działalności OWES w zakresie powyższych usług animacyjnych, inkubacyjnych i biznesowych.

Działania planowane w ramach priorytetu w obszarze ekonomii społecznej będą komplementarne z innymi działaniami podejmowanymi w województwie, a ich koordynacja na poziomie regionalnym zostanie zapewniona przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w ramach realizacji zadań ustawowych. Zakres działań koordynacyjnych dotyczących ekonomii społecznej w regionie w będzie zgodny z zasadami określonymi w krajowych wytycznych horyzontalnych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego dotyczących realizacji CT 9. Koordynacja ekonomii społecznej w regionie przyczyni się do zwiększenia efektywności wsparcia w ramach całej osi priorytetowej 11. Wdrożone zostaną mechanizmy zabezpieczające przed nakładaniem się i podwójnym finansowaniem tych działań z działaniami prowadzonymi przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej.

Realizacja wsparcia w ramach Priorytetu będzie odbywała się zgodnie z zasadami określonymi w krajowych wytycznych horyzontalnych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego dotyczących realizacji CT 9. Interwencja zaplanowana w ramach Priorytetu wpłynie na rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej w regionie oraz wzrost zatrudnialności w tym sektorze. Wskazane działania wpisują się w kierunki *Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji* oraz *Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej*. Zakres

wsparcia wynika ze *Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*. Działania są również zgodne z *Wieloletnim regionalnym planem działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013-2020*.

Wsparciem w ramach priorytetu zostanie objęte całe województwo lubelskie, ze szczególnym uwzględnieniem tych gmin i powiatów, w których sektor podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorczość społeczna, są najmniej rozwinięte. Docelowo dofinansowanie dla realizacji usług Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES), zgodnie z *Wieloletnim regionalnym planem działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013-2020*, zostanie skoncentrowane na akredytowanych OWES (po jednym OWES w każdym z subregionów województwa).

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Adekwatnie do powyższego opisu planowanego wsparcia, w tym wskazanych przykładów przedsięwzięć oraz opisu ich wkładu w realizację celu szczegółowego, w ramach priorytetu realizowane będą następujące **typy działań**:

- kompleksowe wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej, w szczególności przedsiębiorstw społecznych,
- wsparcie tworzenia miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej, w szczególności w przedsiębiorstwach społecznych,
- usługi wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, w tym usługi animacyjne, inkubacyjne i biznesowe OWES,
- działania w zakresie podnoszenia kwalifikacji i doświadczenia zawodowego pracowników podmiotów ekonomii społecznej,
- koordynacja obszaru ekonomii społecznej w regionie.

Adekwatnie do planowanego rodzaju działań, głównymi **grupami docelowymi** będą w szczególności:

- podmioty ekonomii społecznej (zgodnie z definicją Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej), w tym w szczególności przedsiębiorstwa społeczne i podmioty o charakterze reintegracyjnym (Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej),
- podmioty prowadzące działalność gospodarczą, deklarujące chęć przekształcenia się w przedsiębiorstwo społeczne,
- osoby fizyczne/prawne zamierzające założyć przedsiębiorstwo społeczne,
- osoby wykluczone lub zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym³⁷.

Do głównych grup **beneficjentów** należą :

- Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES),
- organizacje pozarządowe,
- podmioty ekonomii społecznej (zgodnie z definicją *Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej*), w tym podmioty o charakterze reintegracyjnym (Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej),
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne.

³⁷ Katalog osób, które można zaliczyć do grupy osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym zawarty będzie w krajowych wytycznych horyzontalnych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego dotyczących realizacji CT 9.

W ramach priorytetu w związku z zaplanowanymi projektami o zintegrowanym charakterze przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego. Zastosowany mechanizm finansowania krzyżowego będzie bezpośrednio powiązany z celami i rezultatami podejmowanych interwencji. Powyższe przyczyni się do zwiększenia skuteczności, efektywności i trwałości oferowanego wsparcia, jak również do realizacji polityk horyzontalnych UE, w tym zasady równości szans i niedyskryminacji, w szczególności w odniesieniu do zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Potrzeba zastosowania mechanizmu wynika z doświadczeń okresu programowania 2007-2013, zwłaszcza w kontekście konieczności uzupełniania działań współfinansowanych z EFS w celu zapewnienia kompleksowości interwencji.

Komplementarność wewnętrzna

Wsparcie rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie, nakierowane na wzrost zatrudnialności w ekonomii społecznej w ramach PI 9v jest komplementarne z działaniami przewidzianymi w osi priorytetowej 9. W osi tej w ramach PI 8iii zaplanowano kompleksowe przedsięwzięcia w zakresie rozwoju przedsiębiorczości, z uwzględnieniem samozatrudnienia i tworzenia nowych miejsc pracy w regionie. Dodatkowym wzmocnieniem interwencji w ramach PI 9v będą działania przewidziane w PI 9b (oś priorytetowa 13), gdzie w ramach kompleksowych działań rewitalizacyjnych ze środków EFRR zaplanowano wsparcie przedsiębiorstw społecznych.

Działania podejmowane w PI 9v na rzecz tworzenia i wzmocnienia potencjału podmiotów ekonomii społecznej będą wspierały realizację pozostałych PI osi priorytetowej 11. W szczególności utworzone podmioty ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym (np. w CIS, KIS) będą realizatorami usług na rzecz reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej w PI 9i, a inne usługi społeczne użyteczności publicznej i usługi zdrowotne świadczone w ramach działalności podmiotów ekonomii społecznej na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, będą mogły uzyskać wsparcie w PI 9iv.

Komplementarność zewnętrzna

Zaplanowane działania są komplementarne z działaniami podejmowanymi na poziomie krajowym w ramach PO Wiedza Edukacja Rozwój w zakresie koordynacji i systemu wsparcia rozwoju ekonomii społecznej na poziomie krajowym (PI 9v). Istotnym uzupełnieniem interwencji regionalnej w PI 9v będą działania PO Wiedza Edukacja Rozwój na rzecz wzmocnienia kondycji ekonomicznej podmiotów ekonomii społecznej, w tym planowane wsparcie w postaci instrumentów finansowych. Komplementarne dla przedsięwzięć PI 9v RPO WL będą również działania podejmowane w ramach Programu na rzecz przemian i innowacji społecznych 2014-2020 (PSCI) w zakresie ułatwiania dostępu do finansowania przedsiębiorstwom społecznym (oś mikrofinansów i przedsiębiorczości społecznej).

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentom równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. Zgodnie z wymogami rozporządzenia ramowego system wyboru projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu operacje przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego i oczekiwanych rezultatów priorytetu. Ponadto, procedury wyboru projektów do dofinansowania i kryteria będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym. Kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** w przypadku realizacji zadania koordynacji rozwoju sektora ekonomii społecznej przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej na zasadach określonych w horyzontalnych wytycznych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu w zakresie wsparcia rozwoju ekonomii społecznej, w tym wzrostu zatrudnialności w tym sektorze. System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego. W ramach systemu wyboru projektów adekwatnie do sytuacji społecznej w regionie mogą zostać przewidziane mechanizmy preferencji dla określonego rodzaju przedsięwzięć, typów beneficjentów, czy obszarów wymagających szczególnego wsparcia, w tym poprzez kryteria wyboru projektów lub wydzieloną alokację środków. Kryteria wyboru projektów pozwolą na zintensyfikowanie wsparcia w gminach i powiatach, w których sektor podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorczość społeczna, są najmniej rozwinięte. W zakresie usług sieci Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej zastosowane zostaną kryteria efektywności działalności OWES w odniesieniu do wybranych kryteriów akredytacji OWES (wdrożonych w ramach PO KL 2007 – 2013) dla poszczególnych typów świadczonych usług (aniamacyjnych, inkubacyjnych, biznesowych). Stosowane będą również klauzule społeczne, których zakres i tryb stosowania będzie zgodny z wytyczni horyzontalnymi ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego dla zamówień dokonywanych w ramach EFS.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1.	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	1 535	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
2.	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	Sztuka	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	653	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring

➤ INNOWACJE SPOŁECZNE, WSPÓŁPRACA PONADNARODOWA I WKŁAD EFS W REALIZACJĘ CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7

Nie dotyczy

➤ RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ

Typ wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
						M	K	O	M	K	O		
Wskaźnik produktu	1.	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	5 485	-	-	21 260	System informacyjny SL 2014	
Wskaźnik produktu	2.	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	Sztuka	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	292	-	-	653	System informacyjny SL 2014	
Wskaźnik postępu finansowego	3.	Kwota wydatków certyfikowanych do Komisji Europejskiej	EUR	EFS	Słabiej rozwinięte	24 435 858			177 071 438			System informacyjny SL 2014	Wartość pośrednia na koniec 2018 r. i końcowa na koniec 2023 r. odnosi się do planowanego poziomu całkowitej kwoty wydatków kwalifikowalnych

➤ KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ

Fundusz: EFS					
Kategoria regionu: słabiej rozwinięte					
Wymiar 1	Wymiar 2	Wymiar 3	Wymiar 4	Wymiar 6	Wymiar 5
Zakres interwencji	Forma finansowania	Typ terytorium	Terytorialne mechanizmy wdrażania	EFS secondary theme	CT (EFRR/ FS)

Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
109	82 135 449	01	150 510 722	01	34 617 466	01	1 317 668	03	2 257 661	nd	nd
112	49 727 472			02	31 607 252	07	149 193 054	05	3 010 214		
113	18 647 801			03	84 286 004			06	8 278 090		
								08	1 505 107		

- **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
 Nie dotyczy

2.A.12 OŚ PRIORYTETOWA 12 EDUKACJA, KWALIFIKACJE I KOMPETENCJE

Oś Priorytetowa 12 **Edukacja, kwalifikacje i kompetencje**

- Oś Priorytetowa 12 **Edukacja, kwalifikacje i kompetencje** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 10i:

Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

1. Zwiększenie udziału dzieci w wieku przedszkolnym w wysokiej jakości edukacji przedszkolnej

Słabą stroną województwa lubelskiego w obszarze edukacji przedszkolnej są przede wszystkim nierówności w dostępie do niej. Priorytetem powinno być zatem zwiększenie upowszechnienia edukacji przedszkolnej oraz podniesienie jej jakości.

Na terenie województwa występuje niewystarczająca w stosunku do potrzeb liczba miejsc w placówkach prowadzących edukację przedszkolną, zarówno na obszarach miejskich, jak i wiejskich. Spowodowane jest to faktem, że dzieci w wieku 6 lat są obowiązane odbyć roczne przygotowanie przedszkolne. Powoduje to, że dzieci w wieku 3 - 5 lat przyjmowane są w dalszej kolejności, w miarę dostępności miejsc.

Wsparcie w tym zakresie jest istotne, bowiem edukacja przedszkolna, bez względu na formułę organizacyjną, czy miejsce realizacji zajęć ma przyczyniać się do wspomaganie i ukierunkowywania rozwoju intelektualnego dziecka zgodnie z jego wrodzonym potencjałem i możliwościami rozwojowymi w relacjach ze środowiskiem społeczno-kulturowym i przyrodniczym oraz kształtować gotowość dziecka do nauki czytania i pisanie, w szczególności poprzez różnego rodzaju zabawy i gry dydaktyczne. Wsparcie edukacji przedszkolnej istotnie przyczynia się do poprawy sytuacji kobiet na rynku pracy, umożliwiając im godzenie życia zawodowego z rodzinnym.

Istotne jest to, że wszystkie realizowane przedsięwzięcia będą komplementarne ze wsparciem przewidywanym w ramach funduszy i programów sektorowych dotyczących polityki edukacyjnej i będą miały charakter zindywidualizowany, kompleksowy i długofalowy. Dofinansowanie z EFS nie będzie jednak zastępować obowiązkowego finansowania krajowego przewidzianego w krajowych przepisach prawnych. Mając na względzie powyższe, na wsparcie obszaru dotyczącego edukacji przedszkolnej zostanie przeznaczony 30% alokacji na PI 10i.

Rezultatem interwencji w ramach priorytetu, będzie powstanie nowych miejsc wychowania przedszkolnego, co przełoży się na zwiększenie szans edukacyjnych dzieci. Osiągnięcie rezultatu w dużej mierze uzależnione jest od trendów demograficznych.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

174 / 294

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1.	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS	Słabiej rozwinięte	Sztuka	n/d			88 %	%	2013			95%	Badanie ewaluacyjne	Co najmniej 2 razy w okresie programowania

2. Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych, właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy, oraz rozwój indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Konstytucja RP wskazuje, że władze publiczne zapewniają obywatelom powszechny i równy dostęp do wykształcenia, a zgodnie ze słowami preambuły do ustawy o systemie oświaty szkoła winna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności. W warunkach gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności kluczowym zagadnieniem jest dostęp ale do wysokiej jakości usług edukacyjnych. Dla podniesienia jakości działań edukacyjnych istotne jest zatem oddziaływanie na obszar edukacji obowiązkowej. Słabą stroną województwa lubelskiego w obszarze kształcenia ogólnego jest przede wszystkim zróżnicowana jakość usług edukacyjnych.

Zauważalne są dysproporcje w jakości procesu nauczania. Dotyczy to zarówno sposobu i rodzaju zajęć, w tym w szczególności zajęć dotyczących kompetencji i umiejętności stosowania nowoczesnych technologii informacyjno – komunikacyjnych zarówno wśród uczniów, jak i nauczycieli oraz wyposażenia szkół w nowoczesne narzędzia, sprzęt specjalistyczny i pomoce dydaktyczne. Ma to przełożenie na wyniki sprawdzianów i egzaminów gimnazjalnych, które były wyższe w grupie miast na prawach powiatu od pozostałych gmin. Wzbudzając zainteresowanie uczniów przedmiotami matematyczno-przyrodniczymi i wspierając przez to wybór ścieżki edukacyjnej związanej z naukami ścisłymi, w dłuższej perspektywie spowoduje to zwiększenie liczby studentów na tych kierunkach, a w konsekwencji zwiększy ich szanse do wejścia na rynek pracy.

Istotne jest to, że wszystkie przedsięwzięcia będą komplementarne ze wsparciem przewidywanym w ramach funduszy i programów sektorowych dotyczących polityki edukacyjnej i będą miały charakter zindywidualizowany, kompleksowy i długofalowy. Dofinansowanie z EFS nie będzie jednak zastępować obowiązkowego finansowania krajowego przewidzianego w krajowych przepisach prawnych. Rezultatem interwencji w ramach priorytetu, poprzez poprawę jakości kształcenia i lepszy dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych, będzie zwiększenie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, co konsekwentnie przełoży się na zwiększenie ich szans na rynku pracy. Osiągnięcie rezultatu w dużej mierze uzależnione jest od trendów demograficznych.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

175 / 294

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka pomiaru dla wartości bazowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1.	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe lub umiejętności uniwersalne niezbędne na rynku pracy po opuszczeniu programu	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d			80 %	%	2013			85%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
2.	Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d			86 %	%	2014			90%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
3.	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	Słabiej rozwinięte	Sztuka	n/d	-	-	91 %	%	2013	-	-	97%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
4.	Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują wyposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych	Słabiej rozwinięte	Sztuka	n/d	-	-	91 %	%	2013	-	-	97%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
5.	Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d	-	-	86 %	%	2014	-	-	90%	Badanie ewaluacyjne	Co najmniej 4 razy w okresie programowania

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

CS1: Zwiększenie udziału dzieci w wieku przedszkolnym w wysokiej jakości edukacji przedszkolnej

W ramach priorytetu realizowane będą działania wyrównujące szanse edukacyjne dzieci w wieku przedszkolnym oraz uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Powyższe

176 / 294

działania będą koncentrować się na zmniejszeniu dysproporcji w upowszechnianiu oraz w jakości usług edukacyjnych.

W ramach planowanego wsparcia dot. wzmocnienia roli edukacji przedszkolnej planuje się realizację działań w zakresie zwiększania liczby miejsc wychowania przedszkolnego oraz zmniejszenie barier w dostępie do dobrej jakości edukacji przedszkolnej.

W celu zwiększenia udziału dzieci w wieku przedszkolnym w edukacji przedszkolnej, tworzone będą dla nich nowe miejsca wychowania przedszkolnego. Priorytetem jest zmniejszenie dysproporcji w upowszechnianiu edukacji przedszkolnej, w szczególności na obszarach słabiej rozwiniętych, w tym na terenach wiejskich ale także wspieranie dostępności do edukacji przedszkolnej na obszarach miejskich. Liczba utworzonych w ramach udzielonego wsparcia projektowego nowych miejsc edukacji przedszkolnej będzie odpowiadała faktycznemu i prognozowanemu zapotrzebowaniu na usługi edukacji przedszkolnej w regionie z uwzględnieniem prognoz demograficznych. Po zakończeniu finansowania projektowego beneficjenci będą zobowiązani do zachowania trwałości utworzonych w ramach RPO miejsc edukacji przedszkolnej.

W ramach polepszenia jakości edukacji przedszkolnej planuje się realizację działań polegających na rozszerzeniu oferty o zajęcia realizowane w celu wyrównywania stwierdzonych deficytów, a także realizację dodatkowych zajęć, które pozwolą na zwiększenie kompetencji społecznych i ułatwią lepszy start w systemie edukacji.

Doskonalenie jakości edukacji przedszkolnej powiązane jest z uzyskiwaniem kwalifikacji bądź nabywaniem kompetencji przez nauczycieli wychowania przedszkolnego oraz wymaga inwestowania w bazę materialną. Możliwy zatem będzie także zakup specjalistycznego sprzętu i pomocy dydaktycznych koniecznych do rozpoznawania potrzeb, wspomaganie rozwoju, a także prowadzenia terapii dzieci odbywających edukację przedszkolną. Działania w zakresie wyposażenia/doposażenia podmiotów prowadzących edukację przedszkolną będą uzależnione od diagnozy zapotrzebowania odbiorców wsparcia na tego typu działania. Będą one miały jednak charakter pomocniczy, bowiem samo wyposażenie placówek realizujących edukację przedszkolną nie stanowi priorytetu w ramach działań ukierunkowanych na ten poziom edukacji. W szczególnie uzasadnionych przypadkach dopuszcza się także możliwość realizacji szkoleń dla nauczycieli wychowania przedszkolnego. Będą one miały jednak charakter uzupełniający do realizowanych działań, bowiem nauczyciele przedszkoli nie stanowią grupy o znaczeniu priorytetowym w ramach działań ukierunkowanych na ten poziom edukacji.

Typy działań:

- tworzenie miejsc wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku przedszkolnym,
- rozszerzenie oferty o zajęcia realizowane w celu wyrównania stwierdzonych deficytów oraz dodatkowe zajęcia, które pozwolą na zwiększenie kompetencji społecznych

CS2: Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych, właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy, oraz rozwój indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

W ramach działań mających na celu zwiększenie szans edukacyjnych uczniów, a także zwiększenia dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych przewiduje się wspieranie tworzenia warunków uczenia się, adekwatnych do potrzeb rynku pracy i zmian zachodzących w gospodarce. Interwencja realizowana w ramach niniejszego priorytetu ma na celu promowanie dostępu do dobrej jakości kształcenia ogólnego, w szczególności poprzez organizację zajęć przyczyniających się do rozwoju kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych tzw. *transversal skills* niezbędnych na rynku pracy. Ich zakres będzie obejmował: umiejętności matematyczno-przyrodnicze, umiejętności posługiwania się językami obcymi

(w tym język polski dla cudzoziemców i osób powracających do Polski oraz ich rodzin), ICT, umiejętność rozumienia (ang. *literacy*), kreatywność, innowacyjność, przedsiębiorczość, krytyczne myślenie, rozwiązywanie problemów, umiejętność uczenia się, umiejętność pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy, tworzenie w szkołach warunków do nauczania eksperymentalnego i indywidualizację pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Podniesienie jakości usług edukacyjnych związane jest z zapewnieniem dzieciom i młodzieży, w tym w szczególności dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnościami, warunków kształcenia odpowiednio do rozpoznanych indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz ich możliwości psychofizycznych, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.

Wciąż istnieje potrzeba inwestowania w kompetencje i umiejętności stosowania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, w szczególności wśród dzieci i młodzieży. W okresie 2014-2020 kontynuowane będą działania realizowane w ramach rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów w zakresie stosowania technologii informacyjno – komunikacyjnych „Cyfrowa szkoła”. Na terenie województwa lubelskiego, komplementarnie do działań związanych z podnoszeniem kompetencji bądź kwalifikacji nauczycieli wszystkich przedmiotów w zakresie korzystania z nowoczesnych metod, technologii i sprzętu zakupionego do szkół, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb i umiejętności w zakresie technologii informacyjno – komunikacyjnych, a także działań dotyczących kształtowania i rozwijania podstawowych i zaawansowanych kompetencji cyfrowych uczniów poprzez naukę programowania/ kodowania, realizowane będą działania dotyczące wyposażenia lub doposażenia w nowoczesny sprzęt oraz materiały metodyczne i dydaktyczne do wykorzystania na zajęciach lekcyjnych pracowni, zwłaszcza pracowni ICT, matematycznych i przyrodniczych.

Działania w zakresie wyposażenia/doposażenia szkół w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne będą uzależnione od diagnozy zapotrzebowania odbiorców wsparcia na tego typu działania oraz będą zgodne ze standardem wyposażenia określonym w horyzontalnych krajowych wytycznych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego dotyczących realizacji CT 10.

Celem kompleksowego wspierania uczniów m.in. w planowaniu dalszej edukacji i kariery zawodowej przewiduje się organizowanie i udzielanie doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz pomocy psychologiczno – pedagogicznej.

W ramach planowanych działań realizowane będą programy pomocy stypendialnej dla uczniów zdolnych. Programy te umożliwiają godzenie obowiązku nauki z rozwijaniem zainteresowań, w związku z tym stanowią jeden z czynników zachęcających do osiągnięcia jak najlepszych wyników.

Poprawie jakości warunków kształcenia będą także służyły, podejmowane w uzupełnieniu do interwencji EFS, działania finansowane z EFRR w ramach Osi Priorytetowej 13, polegające na zaspokojeniu istotnych potrzeb w zakresie infrastruktury edukacyjnej, bowiem samodzielne inwestycje w zakresie infrastruktury i sprzętu nie wchodzą w zakres wsparcia EFS (za wyjątkiem limitu w zakresie środków trwałych i cross-financingu). Łączny limit wydatków związanych z zakupem środków trwałych nie przekroczy 30% alokacji na cały PI 10i (włączając cross-financing). W przypadku nowych projektów obejmujących gimnazja przewidziane do likwidacji lub wygaszania w związku z reformą edukacji, wsparcie będzie skierowane jedynie do uczniów tych szkół, bez możliwości zakupu sprzętu / wyposażenia lub wsparcia nauczycieli (warunek ten nie ma zastosowania do gimnazjów przekształcanych w szkołę podstawową lub oddziałów gimnazjalnych w ramach szkół podstawowych).

Wsparcie w ramach priorytetu zostanie skierowane do osób z terenu całego województwa lubelskiego. Silniejsza koncentracja terytorialna obejmować będzie grupę gmin i powiatów cechujących się największymi potrzebami w zakresie edukacji, a koncentracja środków pozwoli na osiągnięcie większej spójności społeczno – gospodarczej. Intensyfikacja wsparcia zostanie zapewniona poprzez premiowanie projektów mających na celu rozwiązywanie problemów zidentyfikowanych w ww. obszarze. Zakłada

się cykliczną weryfikację problemowych obszarów, a w razie potrzeby aktualizację wykazu gmin i powiatów.

Typy działań:

1. :

- organizacja zajęć przyczyniających się do rozwoju kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych tzw. *transversal skills* niezbędnych na rynku pracy (w tym nauczanie eksperymentalne i indywidualizacja pracy z uczniem), tj. zajęć w zakresie umiejętności matematyczno - przyrodniczych, umiejętności posługiwania się językami obcymi (w tym język polski dla cudzoziemców i osób powracających do Polski oraz ich rodzin), ICT, umiejętności rozumienia (ang. *literacy*), kreatywności, innowacyjności, przedsiębiorczości, krytycznego myślenia, rozwiązywania problemów, umiejętności uczenia się, umiejętności pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy;
- podnoszenie kompetencji bądź kwalifikacji nauczycieli wszystkich przedmiotów w zakresie korzystania z nowoczesnych metod, technologii i sprzętu;
- organizowanie i udzielanie doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz pomocy psychologiczno – pedagogicznej;
- tworzenie warunków uczenia się, adekwatnych do potrzeb rynku pracy i zmian zachodzących w gospodarce: wyposażenie pracowni dla przedmiotów matematyczno – przyrodniczych oraz pracowni ICT.

Typy działań wymienione w niniejszym tirecie mogą być realizowane wyłącznie, jako działania komplementarne z działaniami wymienionymi w tiretach 1, 2 i 3.

- programy pomocy stypendialnej dla uczniów zdolnych;

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- podmioty uprawnione do prowadzenia edukacji przedszkolnej, tj. publiczne i niepubliczne przedszkola lub inne funkcjonujące formy wychowania przedszkolnego, ich organy prowadzące lub inne podmioty (z wyłączeniem osób fizycznych <nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych>) we współpracy z ww.
- w zakresie działań mających na celu poprawę jakości kształcenia ogólnego - szkoły i placówki oświatowe realizujące kształcenie ogólne, specjalistyczne, w tym szkoły artystyczne I i II stopnia realizujące kształcenie w oparciu o dwie podstawy programowe, ich organy prowadzące lub inne podmioty (z wyłączeniem osób fizycznych <nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych>) we współpracy z ww.

Główne grupy docelowe, do których kierowane jest wsparcie w ramach priorytetu to:

- dzieci w wieku przedszkolnym określonym w ustawie *o systemie oświaty*,
- rodzice dzieci w wieku przedszkolnym określonym w ustawie *o systemie oświaty*,
- nauczyciele i pracownicy pedagogiczni przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych funkcjonujących formach wychowania przedszkolnego,

- nauczyciele i pracownicy pedagogiczni szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie ogólne (z wyłączeniem szkół dla dorosłych),
- w zakresie działań mających na celu poprawę jakości kształcenia ogólnego - nauczyciele i pracownicy pedagogiczni szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie specjalistyczne, w tym szkoły artystyczne I i II stopnia realizujące kształcenie w oparciu o dwie podstawy programowe,
- przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych i inne funkcjonujące formy wychowania przedszkolnego,
- uczniowie, wychowankowie i słuchacze szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne (z wyłączeniem szkół dla dorosłych),
- w zakresie działań mających na celu poprawę jakości kształcenia ogólnego - uczniowie, wychowankowie i słuchacze szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie specjalistyczne, w tym szkoły artystyczne I i II stopnia, realizujące kształcenie w oparciu o dwie podstawy programowe,
- rodzice uczniów, wychowanków i słuchaczy szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne (z wyłączeniem szkół dla dorosłych).

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego, które umożliwia finansowanie kosztów wpisujących się w zakres Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Wydatki w tym zakresie są konieczne dla skutecznej realizacji projektów, są bezpośrednio powiązane z jego celami i rezultatami oraz stanowią uzupełnienie działań współfinansowanych z EFS. Dzięki temu projekty współfinansowane z EFS mogą mieć bardziej kompleksowy charakter, co z kolei prowadzi do wzmocnienia efektów ich działań. Finansowanie krzyżowe odgrywa istotną rolę w działaniach związanych z poprawą warunków kształcenia, które będą uwzględniać konieczność dostosowania infrastruktury i wyposażenia do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Finansowanie krzyżowe przyczynia się do realizacji polityk horyzontalnych UE, co potwierdza okres programowania 2007-2013. W największym stopniu finansowanie krzyżowe wpływa na rozwój społeczeństwa informacyjnego. Finansowanie krzyżowe w sposób pośredni wpływa również na wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn, tzn. o tyle, o ile przyczyniają się do tego realizowane projekty, w ramach których jest ponoszony cross-financing.

Komplementarność wewnętrzna

Wsparcie na rzecz zwiększenia udziału dzieci w edukacji przedszkolnej oraz zmniejszenia dysproporcji w jakości usług edukacyjnych pozostaje komplementarne z przedsięwzięciami wpieranymi w ramach następujących priorytetów inwestycyjnych RPO: PI 8iv, 9iv i 10a.

Działania realizowane w ramach PI 10i są komplementarne z działaniami realizowanymi w ramach PI 8iv (Oś 10), bowiem także służą poprawie sytuacji kobiet na rynku pracy i umożliwiają godzenie życia zawodowego i prywatnego. Są komplementarne z PI 9iv (Oś 11), bowiem zaproponowany zakres wsparcia uzupełnia wsparcie oferowane w ramach CT 9, gdzie zakres wsparcia dotyczy również dzieci i młodzieży ze środowisk defaworyzowanych bądź zagrożonych marginalizacją.

Prawidłowa realizacja celu priorytetu 10i jest związana z powstałą lub zmodernizowaną infrastrukturą wspartą w ramach PI 10a (Oś 13).

Działania zaplanowane w ramach PI 10i są także komplementarne z PI 2c (Oś 2), gdzie przewidziane zostały m.in. działania w rozwój elektronicznych usług publicznych w szczególności w zakresie tworzenia i cyfryzacji nowych usług, poprawy funkcjonalności i e-dojrzałości istniejących usług oraz zwiększenie stopnia dostępności dla obywateli, integracji usług w obszarze m.in. edukacji.

Komplementarność zewnętrzna

Działania planowane do realizacji w ramach PI 10i są również komplementarne z działaniami realizowanymi w PO WER, w ramach PI 10i, który zakłada realizację przedsięwzięć służących poprawie treści nauczania oraz podwyższanie kwalifikacji i umiejętności, w tym także kompetencji cyfrowych, wykorzystywanie zasobów cyfrowych i nowoczesnych technologii kadr systemu oświaty niebędących nauczycielami oraz w PI 8ii w zakresie wsparcia poprawy ram funkcjonowania polityki w obszarze wyrównywania szans płci na rynku pracy i godzenie życia zawodowego i prywatnego. Dzięki zastosowaniu *Linii demarkacyjnej* działania te będą wzajemnie się uzupełniać.

Działania planowane w RPO WL w PI 10i są komplementarne z PO PC, który zakłada m.in. wspieranie kompetencji cyfrowych Polaków.

RPO WL 2014 - 2020 zakłada komplementarność z Programem „Erasmus dla wszystkich”, który wspiera trzy rodzaje działań: możliwości uczenia się dla osób indywidualnych, zarówno w UE, jak i poza nią; współpracę instytucjonalną między placówkami edukacyjnymi, organizacjami działającymi na rzecz młodzieży, przedsiębiorstwami, władzami lokalnymi i regionalnymi oraz organizacjami pozarządowymi oraz wspieranie reform w państwach członkowskich w zakresie modernizacji systemów kształcenia i szkolenia, a także wspieranie innowacyjności, przedsiębiorczości i zwiększanie szans na zatrudnienie.

Widoczna jest także komplementarność z Programem na rzecz kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu na lata 2014 –2020 – Erasmus +.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentom równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. Zgodnie z wymogami rozporządzenia ramowego, system wyboru projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu operacje przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego i oczekiwanych rezultatów priorytetu. Ponadto, opracowane procedury wyboru projektów do dofinansowania i kryteria będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz uwzględnią ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym. Kryteria wyboru projektów zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów stypendialnych dla uczniów zdolnych. Beneficjentem pozakonkursowym dla projektów stypendialnych będzie Instytucja Zarządzająca.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu w zakresie poprawy jakości kształcenia oraz lepszego dostępu do wysokiej jakości i stabilnych usług edukacyjnych. Kryteria będą uwzględniać preferowanie wsparcia szkół i uczniów z największymi lub specjalnymi potrzebami w zakresie edukacji i premiować szkoły położone na terenach wiejskich. Projekty związane z zakupem

sprzętu lub infrastruktury (w ramach cross-financingu) w szkołach i placówkach edukacyjnych będą finansowane wyłącznie, jeżeli zostanie zagwarantowana trwałość inwestycji z EFS.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów i rezultatów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego. W ramach systemu wyboru projektów adekwatnie do sytuacji społecznej w regionie mogą zostać przewidziane mechanizmy preferencji dla określonego rodzaju przedsięwzięć, wybranych grup docelowych, typów beneficjentów, czy obszarów wymagających szczególnego wsparcia, w tym poprzez kryteria wyboru projektów lub wydzieloną alokację. Kryteria wyboru projektów pozwolą również na zintensyfikowanie wsparcia w gminach znajdujących się w najbardziej niekorzystnym położeniu w kontekście realizacji Celu Tematycznego 10.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1.	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte			1 758	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
2.	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	Sztuka	EFS	Słabiej rozwinięte			4 284	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
3.	Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych lub umiejętności uniwersalnych niezbędnych	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte			30 111	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring

	na rynku pracy w programie								
4.	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Stabiej rozwinięte			642	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
5.	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	Sztuka	EFS	Stabiej rozwinięte	-	-	214	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
6.	Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w programie	Sztuka	EFS	Stabiej rozwinięte	-	-	214	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
7.	Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie	Osoba	EFS	Stabiej rozwinięte	-	-	214	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring

Priorytet inwestycyjny 10iii:

Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**Zwiększenie liczby osób dorosłych, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje adekwatnie do wymagań regionalnego i krajowego rynku pracy**

Osoby dorosłe nie dostrzegają zasadności dostosowywania swoich kwalifikacji bądź kompetencji, m.in. ze względu na mało efektywną i niedostosowaną do potrzeb oraz specyfiki grupy docelowej ofertę kształcenia ustawicznego. Niezwykle istotne jest zatem wsparcie osób dorosłych przede wszystkim z grup defaworyzowanych, tj. osób starszych i o niskich kwalifikacjach, które z własnej inicjatywy zainteresowane są zdobyciem, uzupełnieniem lub podwyższeniem wykształcenia ogólnego lub kompetencji kluczowych i kwalifikacji zawodowych (w odróżnieniu od PI 8v., w którym wsparciem zostaną objęte

183 / 294

osoby wskazane przez pracodawcę, a samo wsparcie będzie zgodne ze zdiagnozowanymi potrzebami danego przedsiębiorstwa) w celu dostosowania kompetencji i kwalifikacji do potrzeb rynku pracy. Istotne jest to, że wszystkie przedsięwzięcia będą komplementarne ze wsparciem przewidywanym w ramach funduszy i programów sektorowych dotyczących polityki edukacyjnej i będą miały charakter zindywidualizowany, kompleksowy i długofalowy.

Rezultatami interwencji w ramach priorytetu będzie wzmocnienie rozwoju zawodowego i podnoszenia kwalifikacji osób dorosłych. Osiągnięcie rezultatu w dużej mierze uzależnione jest od trendów demograficznych oraz sytuacji społeczno-gospodarczej w regionie.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1.	Liczba osób o niskich kwalifikacjach, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d	-	-	89%	%	2012			90%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
2.	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d			89%	%	2012			90%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
3.	Liczba osób w wieku 25 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d			89%	%	2012			90%	System informacyjny SL 2014	Rocznie

- wszystkie podmioty, które mają możliwość prowadzenia oferty edukacyjnej dla osób dorosłych, w zakresie ICT bądź języków obcych,
- podmioty uprawnione do potwierdzania umiejętności z zakresu ICT bądź języków obcych.

W przypadku realizowania działań w oparciu o mechanizm popytowy, na podstawie kryteriów określonych w *szczegółowym opisie osi priorytetowych RPO WL 2014 -2020* wskazany/wybrany zostanie beneficjent Podmiotowego Systemu Finansowania.

Główne grupy docelowe, do których kierowane jest wsparcie w ramach priorytetu:

- osoby w wieku 25 lat i więcej oraz osoby nieuczące się - od 18 roku życia, ze szczególną preferencją osób w wieku 50 lat i więcej oraz osób o niskich kwalifikacjach, zgłaszające z własnej inicjatywy chęć podnoszenia, uzupełniania potwierdzenia umiejętności z zakresu ICT bądź języków obcych.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego. Zastosowany mechanizm finansowania krzyżowego będzie bezpośrednio powiązany z celami i rezultatami podejmowanych interwencji. Powyższe przyczyni się do zwiększenia skuteczności, efektywności i trwałości oferowanego wsparcia, jak również do realizacji polityk horyzontalnych UE, w tym zasady równości szans i niedyskryminacji, w szczególności w odniesieniu do zapewnienia dostępności dla osób starszych, w tym z niepełnosprawnościami. Potrzeba zastosowania mechanizmu wynika z doświadczeń okresu programowania 2007-2013, zwłaszcza w kontekście konieczności uzupełniania działań współfinansowanych z EFS w celu zapewnienia kompleksowości interwencji.

Komplementarność wewnętrzna

Działania realizowane RPO WL w PI 10iii mające na celu dostosowanie lub nabycie kwalifikacji osób dorosłych adekwatnych do wymagań rynku pracy są komplementarne z przedsięwzięciami wpieranymi w ramach następujących priorytetów inwestycyjnych RPO: PI 8v oraz 3a i 3c.

Działania realizowane w ramach PI 10iii są komplementarne z działaniami realizowanymi w ramach PI 8v (Oś 10) skierowanymi na poprawę adaptacyjności pracowników.

Ponadto wsparcie EFS w ramach PI 10iii jest komplementarne z działaniami EFRR w CT3, gdzie wsparcie ukierunkowane jest bezpośrednio na rozwój potencjału i innowacyjności funkcjonujących przedsiębiorstw poprzez zaplanowane działania w ramach m.in.:

- PI 3a z zakresu promowania przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm,
- PI 3c związane ze wsparciem rozwoju firm.

Komplementarność zewnętrzna

Działania planowane do realizacji w ramach PI 10iii są również komplementarne z działaniami realizowanymi w ramach PO WER, który zakłada realizację zadań związanych z poprawą ram funkcjonowania uczenia się przez całe życie. Dzięki zastosowaniu *Linii demarkacyjnej* działania te będą wzajemnie się uzupełniać.

Działania podejmowane w ramach PI 10iii będą komplementarne z interwencją w ramach EFRROW, gdzie środki zostaną przeznaczone m.in. na promowanie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnym i leśnym. Wsparcie udzielane ze środków EFRROW będzie miało na

celu zapewnienie osobom związanym z rolnictwem czy leśnictwem możliwości poprawy poziomu wiedzy oraz wszechstronnego doskonalenia zawodowego, obejmującego zarówno kwestie organizacji produkcji rolniczej i leśnej, wykorzystywania innowacyjnych rozwiązań w zakresie rolnictwa i leśnictwa oraz w zakresie szeroko pojętego środowiska. Wsparciem ze środków EFRROW zostaną objęte również placówki, zlokalizowane na obszarach wiejskich, gdzie oprócz roli centrów aktywności społecznej pełnią one funkcje edukacyjne.

RPO WL 2014-2020 zakłada komplementarność z Programem „Erasmus dla wszystkich”, który wspiera trzy rodzaje działań: możliwości uczenia się dla osób indywidualnych, zarówno w UE, jak i poza nią; współpracę instytucjonalną między placówkami edukacyjnymi, organizacjami działającymi na rzecz młodzieży, przedsiębiorstwami, władzami lokalnymi i regionalnymi oraz organizacjami pozarządowymi oraz wspieranie reform w państwach członkowskich w zakresie modernizacji systemów kształcenia i szkolenia, a także wspieranie innowacyjności, przedsiębiorczości i zwiększanie szans na zatrudnienie.

Widoczna jest także komplementarność z Programem na rzecz kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu na lata 2014 –2020 – Erasmus +.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentom równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. Zgodnie z wymogami rozporządzenia ramowego, system wyboru projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu operacje przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego i oczekiwanych rezultatów priorytetu. Ponadto, opracowane procedury wyboru projektów do dofinansowania i kryteria będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz uwzględnią ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym. Kryteria wyboru projektów zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu w zakresie zwiększenie powiązania umiejętności osób z potrzebami rynku pracy.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów i rezultatów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego. W ramach systemu wyboru projektów adekwatnie do sytuacji społecznej i gospodarczej w regionie mogą zostać przewidziane mechanizmy preferencji dla określonego rodzaju przedsięwzięć, wybranych grup docelowych, typów beneficjentów, czy obszarów wymagających szczególnego wsparcia, w tym poprzez kryteria wyboru projektów lub wydzieloną alokację.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1.	Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte			3 270	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
2.	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte			2 180	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
3.	Liczba osób w wieku 25 lat i więcej objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte			7 785	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring

Priorytet inwestycyjny 10iv:

Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwienie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**1. Zwiększenie szans na zatrudnienie uczniów poprzez poprawę efektywności kształcenia zawodowego w regionie**

Słabą stroną województwa lubelskiego w obszarze edukacji zawodowej jest jej niska ranga i negatywne postrzeżenie w społeczeństwie. Zarówno pracodawcy, jak i absolwenci zwracają uwagę na niedostateczne praktyczne przygotowanie do wykonywania zawodu. Potwierdza to fakt, że kształcenie zawodowe nie jest odpowiedzią na wyzwania m.in. lokalnego rynku pracy. Istotnym problemem jest także baza dydaktyczna, która w większości przypadków nie odzwierciedla rzeczywistego środowiska pracy. Skutkuje to utratą możliwości właściwego kształcenia praktycznego. W związku z

powyższym konieczne jest inicjowanie i wspieranie współpracy szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym, zwłaszcza z pracodawcami w celu podniesienia jakości i atrakcyjności kształcenia.

Istotne jest to, że wszystkie realizowane przedsięwzięcia będą komplementarne ze wsparciem przewidywanym w ramach funduszy i programów sektorowych dotyczących polityki edukacyjnej i będą miały charakter zindywidualizowany, kompleksowy i długofalowy. Dofinansowanie z EFS nie będzie jednak zastępować obowiązkowego finansowania krajowego przewidzianego w krajowych przepisach prawnych.

Rezultatami interwencji w ramach priorytetu będzie podniesienie jakości i atrakcyjności kształcenia zawodowego oraz zwiększenie liczby uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy. Osiągnięcie rezultatu w dużej mierze uzależnione jest od trendów demograficznych oraz sytuacji społeczno-gospodarczej w regionie.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1.	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	Stabilizacja	Osoba	n/d	-	-	86%	%	2012	-	-	90%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
2.	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących doposażenie zakupione dzięki EFS	Stabilizacja	Sztuka	n/d	-	-	98%	%	2014	-	-	95%	System informacyjny SL 2014	Rocznie
3.	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe lub umiejętności uni-	Stabilizacja	Osoba	n/d			80%	%	2013			85%	System informacyjny	Rocznie

	wersalne niezbędne na rynku pracy po opuszczeniu programu												SL 2014	
4.	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki	Stabiej rozwinięte	Osoba	n/d	-	-	100 %	%	2014	-	-	95 %	Bada- nie ewalu- acyjne	C o na j m ni ej 2 ra zy w ok re si e pr og ra m o w an ia

2. Podniesienie kompetencji i kwalifikacji zawodowych osób dorosłych, adekwatnie do wymagań regionalnego i krajowego rynku pracy

Zmieniająca się sytuacja gospodarcza wymaga nabycia nowych lub dostosowania posiadanych umiejętności, wiedzy i kompetencji osób dorosłych do potrzeb rynku pracy. W związku z tym osoby dorosłe uzyskują możliwość uzyskiwania lub uzupełniania kwalifikacji zawodowych w formach pozaszkolnych, w elastycznym systemie kształcenia ustawicznego wpisanego w system oświaty i ściśle powiązanego ze szkolnictwem zawodowym. Istotne jest to, że wszystkie przedsięwzięcia będą komplementarne ze wsparciem przewidywanym w ramach funduszy i programów sektorowych dotyczących polityki edukacyjnej i będą miały charakter zindywidualizowany, kompleksowy i długofalowy. Dofinansowanie z EFS nie będzie jednak zastępować obowiązkowego finansowania krajowego przewidzianego w krajowych przepisach prawnych.

Rezultatami interwencji w ramach priorytetu będzie zwiększenie liczby osób dorosłych, które uzyskały kwalifikacje w ramach pozaszkolnych form kształcenia. Osiągnięcie rezultatu w dużej mierze uzależnione jest od trendów demograficznych oraz sytuacji społeczno-gospodarczej w regionie.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1.	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w ramach pozaszkolnych form kształcenia	Słabiej rozwinięte	Osoba	n/d			36 %	%	2012			75%	System informacyjny SL 2014	Rocznie

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

CS1. Zwiększenie szans na zatrudnienie uczniów poprzez poprawę efektywności kształcenia zawodowego w regionie

W ramach priorytetu realizowane będą działania inicjujące i wspierające współpracę szkół i placówek kształcenia zawodowego z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym, w szczególności z pracodawcami i szkołami wyższymi, w celu podniesienia jakości i atrakcyjności kształcenia oraz dostosowania kierunków kształcenia zawodowego m.in. do zmieniających się regionalnych i lokalnych uwarunkowań rynku pracy i gospodarki.

Nacisk zostanie położony na upowszechnianie wszelkich form współpracy szkół zawodowych z pracodawcami w procesie kształcenia zawodowego, bowiem to pracodawcy, jako kluczowi partnerzy szkoły zawodowej, mają wpływ na kształtowanie jej pozytywnego wizerunku oraz na podnoszenie jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego. W ramach zwiększenia współpracy z pracodawcami planuje się m. in. realizację działań ukierunkowanych na wspólne przygotowywanie programów nauczania, organizację wysokiej jakości zajęć praktycznych, praktyk zawodowych i staży zarówno dla uczniów, jak i dla nauczycieli zawodu. Szczególny nacisk zostanie położony na kształcenie praktyczne w miejscu pracy.

Planuje się także realizację projektów obejmujących współpracę szkół i placówek kształcenia zawodowego ze szkołami wyższymi, mających na celu zwiększenie dostępu uczniów i nauczycieli do nowoczesnych technik i technologii oraz możliwość aktualizowania przez nauczycieli, w tym nauczycieli zawodu oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, swojej wiedzy. Będzie także możliwość uczestniczenia w zajęciach prowadzonych w szkole wyższej, w tym w zajęciach laboratoryjnych, kołach i obozach naukowych.

Planuje się także stworzenie programów pomocy stypendialnej dla uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów zawodowych oraz wsparcie uczniów w zakresie zdobywania dodatkowych uprawnień zwiększających ich szanse na rynku pracy.

Zwiększenie potencjału szkół zawodowych poprzez inwestycje w sprzęt, wyposażenie i materiały dydaktyczne jest działaniem niezbędnym, gdyż jak wskazano w diagnozie, na terenie województwa lubelskiego szkoły realizujące kształcenie zawodowe posiadają niskiej jakości bazę techno-dydaktyczną, w tym przestarzałe zaplecze i wyposażenie pracowni do praktycznej nauki zawodu. Braki w nowoczesnym wyposażeniu przekładają się na ofertę edukacyjną, proces dydaktyczny oraz jakość kształcenia w tych placówkach. Sposób realizacji działań w obszarze edukacji zawodowej będzie zgodny z horyzontalnymi

krajowymi wytycznymi ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego dotyczącymi realizacji CT 10. Wsparcie w zakresie zakupu wyposażenia w 10iv realizowane jest w oparciu o analizę Instytucji Zarządzającej dotyczącą potrzeb szkół zawodowych pod kątem wyzwań regionalnego rynku pracy. W związku z tym priorytetowo będzie traktowane wsparcie powiązane z inteligentnymi specjalizacjami regionu wskazanymi w Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego czy z sektorami szybkiego wzrostu. Ponadto preferowane będą kierunki kształcenia związane z nowoczesnymi technologiami (w tym w szczególności wpisujących się do zakresu tzw. kluczowych technologii wspomagających (z ang. Key Enabling Technologies, KET)) oraz procesami cyfryzacji przemysłu, wnoszące wartość dodaną na rzecz modernizacji procesów produkcyjnych.

Poprawie jakości warunków kształcenia zawodowego będą także służyły, podejmowane w uzupełnieniu do interwencji EFS, działania finansowane z EFRR w ramach osi Priorytetowej 13, bowiem samodzielne inwestycje w zakresie infrastruktury i sprzętu nie wchodzą w zakres wsparcia EFS. Limit wydatków związanych z doposażeniem szkół i placówek kształcenia zawodowego w środki trwałe niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego nie przekroczy 30% całkowitej alokacji PI 10iv (włączając cross-financing). Wysokość limitu zostanie zweryfikowana w trakcie przeglądu śródk okresowego Programu. W przypadku projektów obejmujących zasadnicze szkoły zawodowe, przewidziane do likwidacji lub wygaszenia, wsparcie w ramach projektu może zostać skierowane jedynie do uczniów, bez możliwości zakupu sprzętu / wyposażenia lub wsparcia nauczycieli (warunek ten nie ma zastosowania do zasadniczych szkół zawodowych przekształcanych w szkoły branżowe bez zmiany profilu kształcenia).

Typy działań:

- zwiększenie współpracy szkół i placówek kształcenia zawodowego z pracodawcami m. in. poprzez realizację działań ukierunkowanych na wspólne przygotowywanie programów nauczania, organizację wysokiej jakości zajęć praktycznych, kształcenie praktyczne w miejscu pracy, praktyk zawodowych i staży zarówno dla uczniów, jak i dla nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu;
- współpraca szkół i placówek kształcenia zawodowego ze szkołami wyższymi w celu zwiększenia dostępu uczniów i nauczycieli do nowoczesnych technik i technologii, nabycia możliwości uczestniczenia w zajęciach prowadzonych w szkole wyższej, w tym w zajęciach laboratoryjnych, kołach i obozach naukowych;
- możliwość aktualizowania przez nauczycieli, w tym nauczycieli zawodu oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu swojej wiedzy, kwalifikacji i kompetencji;
- wdrażanie nowych, innowacyjnych form nauczania zawodowego;
- dodatkowe zajęcia specjalistyczne umożliwiające uczniom uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy i umiejętności zawodowych;
- wsparcie uczniów w zakresie zdobywania dodatkowych uprawnień zwiększających ich szanse na rynku pracy;
- wyposażenie pracowni przedmiotów zawodowych.

Typ działań wymieniony w niniejszym tirecie może być realizowany wyłącznie, jako działanie komplementarne z działaniami wymienionymi w tiretach 1 -5.

- programy pomocy stypendialnej dla uczniów szczególnie uzdolnionych;
- organizacja zajęć przyczyniających się do rozwoju kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych tzw. *transversal skills* niezbędnych na rynku pracy (w tym nauczanie eksperymentalne i indywidualizacja pracy z uczniem), tj. zajęć w zakresie umiejętności matematyczno -

przyrodniczych, umiejętności posługiwania się językami obcymi (w tym język polski dla cudzoziemców i osób powracających do Polski oraz ich rodzin), ICT, umiejętności rozumienia (ang. *literacy*), kreatywności, innowacyjności, przedsiębiorczości, krytycznego myślenia, rozwiązywania problemów, umiejętności uczenia się, umiejętności pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy;

- organizowanie i udzielanie doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz pomocy psychologiczno – pedagogicznej.

CS2. Podniesienie kompetencji i kwalifikacji zawodowych osób dorosłych, adekwatnie do wymagań regionalnego i krajowego rynku pracy

Rozwiązaniem istotnym z punktu widzenia funkcjonowania rynku pracy jest możliwość uzyskania lub uzupełniania przez osoby dorosłe kwalifikacji zawodowych w formach pozaszkolnych, w elastycznym systemie kształcenia ustawicznego i ściśle powiązanych ze szkolnictwem zawodowym. W ramach niniejszego PI osoby dorosłe będą miały możliwość odbywania kwalifikacyjnych kursów zawodowych, kursów umiejętności zawodowych oraz innych kursów umożliwiających uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych oraz poprzez odpowiednie egzaminy - możliwość potwierdzenia kwalifikacji w zawodzie.

Typy działań:

- organizacja i prowadzenie dla osób dorosłych:
 - kwalifikacyjnych kursów zawodowych,
 - kursów umiejętności zawodowych,
 - inne kursy umożliwiające uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych,
- możliwość potwierdzania kwalifikacji w zawodzie poprzez odpowiednie egzaminy.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- Podmioty, które mogą realizować kształcenie zawodowe:
 - szkoły i placówki oświatowe realizujące kształcenie zawodowe, w tym szkoły specjalne przysposabiające do pracy,
 - publiczne i niepubliczne placówki kształcenia ustawicznego, kształcenia praktycznego oraz ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego,
 - Ochotnicze Hufce Pracy w zakresie wspomaganie systemu oświaty poprzez aktywizację zawodową młodzieży i podejmowania działań zmierzających do podwyższania kwalifikacji zawodowych lub przekwalifikowania w zakresie nieobjętym interwencją PO WER.

oraz ich organy prowadzące lub inne podmioty (z wyłączeniem osób fizycznych <nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych>) we współpracy z ww.,

- Podmioty, które mogą organizować i prowadzić kwalifikacyjne kursy zawodowe, zgodnie z ustawą o *systemie oświaty*:

- publiczne szkoły prowadzące kształcenie zawodowe w zakresie zawodów, w których kształcą;
- niepubliczne szkoły posiadające uprawnienia szkół publicznych, prowadzące kształcenie zawodowe w zakresie zawodów, w których kształcą;
- publicznych i niepublicznych placówkach kształcenia ustawicznego, placówkach kształcenia praktycznego, ośrodkach dokształcania i doskonalenia zawodowego
- instytucje rynku pracy, o których mowa w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, prowadzące działalność edukacyjno-szkoleniową;
- podmioty prowadzące działalność oświatową, tj. osoby prawne i fizyczne prowadzące działalność oświatową, nieobjętą prowadzeniem szkół, placówek lub zespołu, podejmowaną na zasadach określonych w przepisach ustawy o swobodzie działalności gospodarczej,

oraz ich organy prowadzące lub inne podmioty (z wyłączeniem osób fizycznych <nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych>) we współpracy z ww.

- Podmioty uprawnione do organizowania i prowadzenia innych kursów umożliwiających uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych.

Główne grupy docelowe, do których kierowane jest wsparcie w ramach priorytetu:

- uczniowie, wychowankowie i słuchacze szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe (z wyłączeniem szkół dla dorosłych), w tym szkół specjalnych przysposabiających do pracy,
- młodociani pracownicy,
- nauczyciele, w tym nauczyciele kształcenia zawodowego,
- instruktorzy praktycznej nauki zawodu,
- osoby dorosłe, z własnej inicjatywy zainteresowane nabyciem, podniesieniem bądź uzupełnieniem kwalifikacji,
- osoby uprawnione do przystąpienia do egzaminu zawodowego,
- pracodawcy.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT). W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego, które umożliwi finansowanie kosztów wpisujących się w zakres Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Wydatki w tym zakresie są konieczne dla skutecznej realizacji projektów, są bezpośrednio powiązane z jego celami i rezultatami oraz stanowią uzupełnienie działań współfinansowanych z EFS. Dzięki temu projekty współfinansowane z EFS mogą mieć bardziej kompleksowy charakter, co z kolei prowadzi do wzmocnienia efektów ich działań. Finansowanie krzyżowe odgrywa istotną rolę w działaniach związanych z poprawą warunków kształcenia zawodowego, które związane jest ze stworzeniem w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe, warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej i będzie uwzględniać konieczność dostosowania infrastruktury i wyposażenia do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Komplementarność wewnętrzną

Wsparcie na rzecz dostosowania lub nabycia kwalifikacji uczniów i nauczycieli szkół i placówek kształcenia zawodowego adekwatnych do wymagań rynku pracy realizowane w RPO WL w ramach PI 10iv

pozostaje komplementarne z przedsięwzięciami wspieranymi w ramach PI 10a (Oś 13) dotyczącymi wsparcia infrastrukturalnego.

Ponadto wsparcie EFS w ramach PI 10iv jest komplementarne z działaniami EFRR w CT3, gdzie wsparcie ukierunkowane jest bezpośrednio na rozwój potencjału i innowacyjności funkcjonujących przedsiębiorstw poprzez zaplanowane działania w ramach m.in.: PI 3c związane ze wsparciem rozwoju firm.

Komplementarność zewnętrzna

Działania planowane do realizacji w ramach PI 10iv są również komplementarne z działaniami realizowanymi w ramach PO WER, który zakłada realizację zadań związanych z poprawą ram funkcjonowania edukacji. Dzięki zastosowaniu *Linii demarkacyjnej* działania te będą wzajemnie się uzupełniać.

Działania podejmowane w ramach PI 10iv będą komplementarne z interwencją w ramach EFRROW, gdzie środki zostaną przeznaczone m.in. na szkolenia zawodowego w sektorach rolnym i leśnym.

Wsparcie udzielane ze środków EFRROW będzie miało na celu zapewnienie osobom związanymi z rolnictwem czy leśnictwem możliwości poprawy poziomu wiedzy oraz wszechstronnego doskonalenia zawodowego, obejmującego zarówno kwestie organizacji produkcji rolniczej i leśnej, wykorzystywania innowacyjnych rozwiązań w zakresie rolnictwa i leśnictwa oraz w zakresie szeroko pojętego środowiska. Wsparciem ze środków EFRROW zostaną objęte również placówki, zlokalizowane na obszarach wiejskich, gdzie oprócz roli centrów aktywności społecznej pełnią one funkcje edukacyjne.

RPO WL 2014-2020 zakłada komplementarność z Programem „Erasmus dla wszystkich, który wspiera trzy rodzaje działań: możliwości uczenia się dla osób indywidualnych, zarówno w UE, jak i poza nią; współpracę instytucjonalną między placówkami edukacyjnymi, organizacjami działającymi na rzecz młodzieży, przedsiębiorstwami, władzami lokalnymi i regionalnymi oraz organizacjami pozarządowymi oraz wspieranie reform w państwach członkowskich w zakresie modernizacji systemów kształcenia i szkolenia, a także wspieranie innowacyjności, przedsiębiorczości i zwiększanie szans na zatrudnienie.

Widoczna jest także komplementarność z Programem na rzecz kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu na lata 2014 –2020 – Erasmus +.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentom równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. Zgodnie z wymogami rozporządzenia ramowego, system wyboru projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu operacje przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego i oczekiwanych rezultatów priorytetu. Ponadto, opracowane procedury wyboru projektów do dofinansowania i kryteria będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz uwzględnią ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym. Kryteria wyboru projektów zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów dotyczących kształcenia zawodowego w formach szkolnych (w ramach celu szczegółowego nr 1). Realizowane działania będą zgodne z branżami strategicznymi wyszczególnionymi w Umowie Partnerstwa (RIS, nowe technologie, cyfryzacja przemysłu) oraz z branżami strategicznymi regionu, które wynikają z dokumentów strategicznych. Beneficjentami pozakonkursowymi będą organy prowadzące szkół i placówek realizujących kształcenie zawodowe.

Przewiduje się również zastosowanie **trybu pozakonkursowego** w przypadku programów pomocy stypendialnej dla uczniów szczególnie uzdolnionych, w których beneficjentem będzie Instytucja Zarządzająca.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu w zakresie poprawy jakości kształcenia oraz lepszego dostępu do wysokiej jakości i stabilnych usług edukacyjnych.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów i rezultatów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego. W ramach systemu wyboru projektów adekwatnie do sytuacji społecznej w regionie mogą zostać przewidziane mechanizmy preferencji dla określonego rodzaju przedsięwzięć, wybranych grup docelowych, typów beneficjentów, czy obszarów wymagających szczególnego wsparcia, w tym poprzez kryteria wyboru projektów lub wydzieloną alokację.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1.	Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte			5 330	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring

2.	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	4 705	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
3.	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego	Sztuka	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	109	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
4.	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	15 360	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring
5.	Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych lub umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	-	-	7 042	System informacyjny SL 2014	Bieżący monitoring

INNOWACJE SPOŁECZNE, WSPÓŁPRACA PONADNARODOWA I WKŁAD EFS W REALIZACJĘ CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7

Nie dotyczy

➤ **RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ**

Typ wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
						M	K	O	M	K	O		

Wskaźnik produktu	1.	Liczba dzieci objętych w ramach programów dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	osoba	EFS	Słabiej rozwinięte		780		1 758	System informatyczny SL 2014	
	2.	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	osoba	EFS	Słabiej rozwinięte		6 828		15 360	System informatyczny SL 2014	
	3.	Kwota wydatków certyfikowanych do Komisji Europejskiej	EUR	EFS	Słabiej rozwinięte	20 088 756	145 570 699			System informatyczny SL 2014	Wartość pośrednia na koniec 2018 r. i końcowa na koniec 2023 r. odnosi się do planowanego poziomu całkowitej kwoty wydatków kwalifikowalnych

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz: EFS											
Kategoria regionu: słabiej rozwinięte											
Wymiar 1		Wymiar 2		Wymiar 3		Wymiar 4		Wymiar 6		Wymiar 5	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme		CT (EFRR/ FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
115	42 827 785	01	123 735 094	01	34 643 614	01	4 113 034	03	4 949 404	nd	nd
117	6 278 093			02	33 047 534	07	119 622 060	05	4 330 728		
118	74 629 216			03	56 043 946			06	1 856 026		
								08	1 237 351		

➤ **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**

Nie dotyczy

2.A.13 OŚ PRIORYTETOWA 13 INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Oś Priorytetowa 13 Infrastruktura społeczna

Zakres koncentracji tematycznej **13 Osi priorytetowej** obejmuje zaplanowane działania w obszarze CT 9 oraz CT 10 i tworzy wspólną logikę w sferze społeczno-gospodarczej, dzięki której możliwa będzie realizacja celów założonych dla poszczególnych priorytetów. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu oznacza wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i przedsiębiorczości oraz zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną. Konstrukcja Osi wynika z diagnozy sytuacji w zakresie stanu infrastruktury ochrony zdrowia, usług społecznych oraz edukacji na obszarze województwa lubelskiego. Wśród głównych problemów społecznych regionu należy wymienić ubóstwo będące dominującą przyczyną korzystania ze świadczeń pomocy społecznej (56% ogółu korzystających w województwie przy 53% w kraju)³⁸ oraz najwyższą w skali kraju wartość wskaźnika zagrożenia ubóstwem (w 2011r. wskaźnik ten osiągnął wartość 31,3% dla regionu i 17,7 % dla kraju)³⁹. Innym istotnym problemem jest zjawisko wykluczenia społecznego potwierdzone najwyższym w skali kraju poziomem wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczenia społecznego (w 2011r. osiągnął on wartość 40,6% dla regionu i 27,2% dla kraju). Ważnym elementem oceny sytuacji społecznej w regionie jest także stan zdrowia jego mieszkańców. Utrata zdrowia stanowi bowiem jeden z najważniejszych czynników przerywania aktywności zawodowej i w rezultacie zagrożenia ubóstwem. Problemem pozostaje również nierównomierność w dostępie do usług publicznych oraz ich jakości. Efektem jest relatywnie niski poziom kapitału ludzkiego i społecznego. Rozwarstwienie społeczne, przebiegające w wielu wymiarach: dochodowym, generacyjnym, zdrowotnym, edukacyjnym, warunków mieszkaniowych czy terytorialnym jak i utrzymujące się zróżnicowania społeczne mogą stać się barierą dla dynamicznego rozwoju województwa. Odpowiedzią na powyższe jest przewidziane w ramach Osi wsparcie na rzecz wyrównywania różnic w poziomie jakości i dostępności infrastruktury społecznej a tym samym minimalizowanie różnic w dostępie do usług zdrowotnych i społecznych. Uzupełnieniem ww. działań będą inwestycje w zakresie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności oraz obszarów miejskich i wiejskich jak również podejmowane na rzecz godzenia życia prywatnego i zawodowego. Istotnym elementem działań służących ograniczeniu ubóstwu będzie poprawa warunków kształcenia jako istotnego czynnika wpływającego na rozwój województwa. Zaproponowane wsparcie ma umożliwić jak największej liczbie mieszkańców regionu dostęp do wysokosprawnych usług społecznych. Skuteczność wszystkich działań podejmowanych na rzecz włączenia społecznego oraz przeciwdziałania ubóstwu jest silnie uzależniona od ich komplementarnej realizacji. Tym samym na trwałość zamierzonych efektów wpłynie podjęcie kompleksowej interwencji we wszystkich deficytowych obszarach. Niezbędnym do tego warunkiem jest silne powiązanie wsparcia przewidzianego w ramach Osi ze wsparciem realizowanym w ramach EFS lub zgodnym z celami EFS, przy czym zaproponowana koncentracja przyczyni się do osiągnięcia zaplanowanych założeń Programu w obszarach, w których realizacja inwestycji jedynie przy wsparciu środków EFS (przy uwzględnieniu cross-finansingu) byłaby niewystarczająca.

³⁸Informacja dotycząca pomocy społecznej w województwie lubelskim na dzień 31.12.2010r., Zespół Obserwatorium Integracji Społecznej, ROPS w Lublinie, 2011r.

³⁹KPPUiWS.

- Oś Priorytetowa 13 **Infrastruktura społeczna** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 9a:

Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

1. Zwiększona dostępność usług zdrowotnych

Stany chorobowe, niepełnosprawność czy podeszły wiek to czynniki, które w znacznym stopniu zwiększają ryzyko ubóstwa i wykluczenia społecznego przy czym kluczowe znaczenie odgrywa tu utrata zdrowia. Szacuje się, iż choroby i niepełnosprawność stanowią trzecią w kolejności przyczynę pozostawania biernym zawodowo (po emeryturze oraz okresie nauki)⁴⁰. Brak lub ograniczenie dostępu do usług ochrony zdrowia mogą przyczyniać się do trwałego, często nieodwracalnego pogorszenia zdolności do uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym, w tym do podjęcia i utrzymania zatrudnienia. Główną barierą w dostępie do usług medycznych pozostaje fakt, iż tylko w nielicznych ośrodkach zabezpieczenie w aparaturę medyczną pozwala na ich świadczenie na dostatecznym poziomie. W większości przypadków baza lokalowa i sprzętowa odbiegają w zasadniczy sposób od przyjętych standardów i stanowią poważną barierę w świadczeniu efektywnej opieki. Istotną kwestią w zakresie stale rosnącego zapotrzebowania na specjalistyczne badania jest zwiększenie dostępności do wysokospecjalistycznego sprzętu medycznego poprzez odpowiednie zaspokojenie potrzeb inwestycyjnych w tym zakresie. Uzasadnione jest zatem podjęcie interwencji wspierającej jakość dostarczanych usług zdrowotnych i zwiększania ich dostępności dla społeczeństwa. Wsparcie infrastruktury zdrowotnej pozwoli na poprawę jakości, zwiększenie dostępności i zmniejszenie dysproporcji terytorialnych w dostępie do specjalistycznych świadczeń opieki zdrowotnej. Działania te będą również służyć poprawie systemu diagnostyki, pozwolą na wcześniejsze wykrywanie stanów chorobowych, skracając okres absencji związanej z procesem leczenia i rekonwalescencji (w 2012 r. średnia długość pobytu pacjenta w szpitalu wynosiła średnio 6,1 dnia, co plasuje region na przedostatnim miejscu w kraju). Tym samym możliwe będzie przeciwdziałanie bierności zawodowej związanej ze stanem zdrowia.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
----	----------	-------------------	-------------------	----------------	------------	-------------------------	---------------	-----------------------

⁴⁰ Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014 – 2020. Krajowe ramy strategiczne. Warszawa, marzec 2014 r.

1.	Średnia długość pobytu w szpitalu	dni	Słabiej rozwinięte	6,1	2012	4	GUS	Raz na rok
2.	Przeciętne wykorzystanie łóżka	dni	Słabiej rozwinięte	266	2012	291	GUS	Raz na rok

2. Zwiększona dostępność usług społecznych

Na terenie województwa szczególnie odczuwalne są dysproporcje terytorialne w dostępie do usług społecznych, jak również dominująca pozycja pasywnych form pomocy (o niskiej skuteczności i efektywności) w zakresie działań podmiotów pomocy społecznej działających na rzecz włączenia społecznego. Ograniczony dostęp do usług społecznych dotyka w największej mierze osoby ze szczególnie wrażliwych kategorii m.in. dzieci, osób starszych czy z niepełnosprawnościami. Z drugiej strony niekorzystne trendy demograficzne związane ze starzeniem się społeczeństwa zwiększają ryzyko rezygnacji z aktywności zawodowej ze względu na konieczność zapewnienia opieki osobie zależnej. Niezbędne jest więc podjęcie działań związanych z modernizacją, doposażeniem oraz adaptacją infrastruktury usług społecznych w tym ich deinstytucjonalizacją. Wsparcie kierowane będzie również na działania towarzyszące usamodzielnianiu się i przeciwdziałające bezdomności oraz usługi zabezpieczające potrzeby osób zależnych i w podeszłym wieku w zakresie ww. usług. Celem interwencji jest upowszechnienie dostępu do usług społecznych poprzez wsparcie infrastruktury niezbędnej do jej sprawnego świadczenia. Interwencja wpłynie również na zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców regionu, m.in. poprzez wzrost dostępności usług opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	szt.	słabiej rozwinięty	71565	2013	58432	GUS	raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Zakres interwencji w **obszarze usług zdrowotnych** odzwierciedla kierunki i priorytety strategiczne określone w *Krajowych ramach strategicznych polityki w obszarze ochrony zdrowia*⁴¹ (tzw. *Policy Paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020*). Dokument ten stanowi krajowe ramy strategiczne dla wszystkich przedsięwzięć realizowanych w obszarze zdrowia w perspektywie 2014-2020. W związku z powyższym podstawowym warunkiem realizacji powyższych inwestycji jest ich ukierunkowanie na 5 grup chorób, stanowiących główne przyczyny niezdolności do pracy i umieralności wśród mieszkańców Polski (choroby układu krążenia, nowotworowe, układu kostno–stawowo–mięśniowego,

⁴¹ Policy Paper dla ochrony zdrowia na lata 2014 – 2020. Dokument stanowi krajowe ramy strategiczne dla wszystkich przedsięwzięć realizowanych w obszarze zdrowia w perspektywie 2014-2020.

układu oddechowego, psychiczne) oraz na schorzenia specyficzne dla obszaru województwa⁴² (zdiagnozowane na poziomie regionu, jako zjawiska szczególnie niekorzystne, a także choroby uznawane jako cywilizacyjne), jak również (w celu przeciwdziałania niekorzystnym trendom demograficznym) ukierunkowane na opiekę nad matką i dzieckiem. Kolejnym obszarem wsparcia będą inwestycje ukierunkowane na osoby starsze, zwłaszcza w kontekście trendów demograficznych i społecznych oraz niedoborów infrastruktury ambulatoryjnej i szpitalnej, świadczeń zdrowotnych w zakresie geriatry, niewystarczającej liczby zakładów opiekuńczo – leczniczych i opiekuńczo – pielęgnacyjnych, a także ograniczonej sieci opieki paliatywnej i terminalnej. Skuteczna realizacja interwencji w ww. obszarach wymaga podjęcia działań zmierzających do poprawy stanu infrastruktury ochrony zdrowia, w tym zapewnienia dostępu do nowoczesnej aparatury medycznej.

Jednym z podstawowych elementów realizacji interwencji w obszarze ochrony zdrowia, wskazanym w Policy Paper, jest właściwa koordynacja realizowanych działań. Głównym narzędziem koordynacji interwencji podejmowanych w sektorze zdrowia ze środków UE jest **Komitet Sterujący ds. koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia** działający pod przewodnictwem ministra właściwego ds. zdrowia.

W celu zapewnienia właściwego mechanizmu koordynacji, Komitet na bieżąco analizuje kwestie związane z ochroną zdrowia, w szczególności pod kątem zapewnienia skuteczności i efektywności podejmowanych interwencji ze środków UE, osiągania oczekiwanych rezultatów oraz wpływu realizacji Planu działań na cele Policy Paper w zakresie ochrony zdrowia oraz cele Umowy Partnerstwa i Programów Operacyjnych.

Warunkiem koniecznym dla podejmowania interwencji w sektorze zdrowia ze środków EFSI jest ich zgodność z uzgodnionym przez Komitet Sterujący **Planem działań w sektorze zdrowia** (Plan działań). **Plan działań** – bezpośrednio powiązany z Umową Partnerstwa oraz uwzględniający inwestycje podejmowane ze środków krajowych (w tym w ramach konkursów na zadania finansowane ze środków publicznych oraz kontraktów na świadczone usługi) – zawiera m.in. listę potencjalnych projektów realizowanych na poziomie krajowym i regionalnym utworzoną po analizie pod kątem komplementarności i efektywności kosztowej propozycji przedstawionych przez IZ, zasady dotyczące trybów i kryteriów wyboru projektów w ramach naborów ogłaszanych w ramach programów centralnych i regionalnych. Inwestycje będą realizowane wyłącznie przez podmioty wykonujące działalność leczniczą (publiczne i prywatne) udzielające świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. W przypadku poszerzenia działalności podmiotu wykonującego działalność leczniczą, wymagane będzie zobowiązanie do posiadania umowy na udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych najpóźniej w kolejnym okresie kontraktowania świadczeń po zakończeniu realizacji projektu.

Podejmowane będą wyłącznie inwestycje zweryfikowane zidentyfikowanymi deficytami i potrzebami uwzględniającymi sytuację demograficzną i epidemiologiczną (odpowiednio identyfikowaną na poziomie województwa – w zależności od specyfiki podmiotu leczniczego i oferowanych przez niego usług) oraz faktycznym zapotrzebowaniem i dostępnością infrastruktury ochrony zdrowia na danym obszarze z wykorzystaniem map zdrowotnych w opracowaniu przez Ministerstwo Zdrowia⁴³ z zastrzeżeniem zasad opisanych w **Kierunkowych zasadach wyboru projektów (guiding principles)**.

Na zasadach i w zakresie zgodnym z Policy Paper wspierane będą między innymi projekty polegające na przeprowadzeniu niezbędnych, z punktu widzenia udzielania świadczeń zdrowotnych, prac remontowo-budowlanych, w tym w zakresie dostosowania infrastruktury do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami, a także wyposażeniu w sprzęt medyczny oraz – jako element projektu – rozwiązaniach w zakresie IT (oprogramowanie, sprzęt). Z uwagi na charakter świadczeń realizowanych w POZ, inwestycje prowadzone w ramach tego typu projektu mogą być ukierunkowane na wszystkie

⁴² Zgodnie z Programem Strategicznym Ochrony Zdrowia Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020, czerwiec 2014 r.

⁴³ Mapy potrzeb będą opracowane zgodnie z Planem Działań dotyczącym wypełnienia warunku ex-ante 9.3 (zdrowie).

problemy zdrowotne dorosłych i dzieci rozwiązywane w ramach świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, przy czym powinny one przyczyniać się do rozwoju opieki koordynowanej, z uwzględnieniem zintegrowanych form opieki środowiskowej. Komplementarnie w PO WER realizowane będą działania związane z doskonaleniem kompetencji lekarzy, w tym POZ. Zakres interwencji powinien wynikać z diagnozy lub danych ujętych w dostępnych rejestrach, wskazujących na potrzeby.

Inwestycje EFRR nie powinny być ukierunkowane na duże instytucje o charakterze opiekuńczo-pobytowym, zdefiniowane zgodnie z polskim prawodawstwem, świadczące usługi długoterminowej pomocy dla osób z niepełnosprawnościami, dzieci, osób starszych oraz psychicznie chorych.

Rozwój usług zdrowotnych na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, wspierany ze środków EFRR, jest zgodny z założeniami europejskich zasad przejścia z opieki instytucjonalnej do opieki środowiskowej oraz z kierunkami wskazanymi w Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020.

Katalog beneficjentów dla działań z zakresu usług zdrowotnych obejmuje podmioty wykonujące działalność leczniczą⁴⁴, udzielające świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, w szczególności podmioty lecznicze:

- samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej,
- jednostki budżetowe, samorządowe zakłady budżetowe albo instytucje gospodarki budżetowej,
- fundacje, stowarzyszenia, których celem statutowym jest wykonywanie zadań z zakresu ochrony zdrowia,
- kościoły i związki wyznaniowe,
- przedsiębiorcy we wszelkich formach przewidzianych dla wykonywania działalności gospodarczej.

Wyłączeniu z dofinansowania podlegają podmioty, które kwalifikują się do otrzymania wsparcia w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, z wyłączeniem Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego w Lublinie.

Istotnym obszarem wsparcia w ramach PI 9a jest zwiększenie dostępności do dobrej jakości **usług społecznych**, których brak może być przyczyną pogłębiającego się wykluczenia ze wszystkimi jego konsekwencjami. Zakłada się wsparcie infrastruktury sektora usług społecznych w zakresie, w jakim będzie ona wykorzystywana przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i powiązana z procesem aktywizacji społecznej oraz społeczno-zawodowej jak również deinstytucjonalizacją usług (nie wykluczając stacjonarnych form opieki gdy objęcie wsparciem danej grupy osób nie jest możliwe w innej formie ze względu na stan zdrowia lub inne istotne przesłanki). Możliwe będzie również wsparcie dla form instytucjonalnych w celu przekształcenia ich w formy zdeinstytucjonalizowane. Tworzenie efektywnej opieki środowiskowej będzie elementem równoległym do dostosowania usług społecznych do potrzeb społeczeństwa. Ze względu na zróżnicowanie potrzeb poszczególnych grup docelowych dla zapewnienia efektywności wsparcia, podejmowane interwencje muszą mieć charakter zindywidualizowany, kompleksowy i długofalowy. Oznacza to, iż projekty finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego będą realizowane w ścisłym połączeniu z działaniami podejmowanymi w ramach wsparcia Europejskiego Funduszu Społecznego, który pełni funkcję wiodącą w tym obszarze. W związku z powyższym wsparcie sektora usług społecznych w ramach priorytetu koncentrować się będzie m.in. wokół:

⁴⁴ W rozumieniu Ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz.U. 2011 nr 112 poz. 654 z późn. zm.)

- wsparcia infrastrukturalnego (m.in. prace remontowo-budowlane, adaptacja pomieszczeń, zakup wyposażenia) na rzecz rozwoju nowych form realizacji usług społecznych dla osób wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym w tym dzieci, osób z niepełnosprawnościami, osób mających problemy ze zdrowiem psychicznym, osób starszych (m.in. na rzecz rozwoju instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych form wsparcia, wsparcia dziennego dla osób starszych, szczególnie na terenach wiejskich), placówek wsparcia dziennego, placówek dziennego pobytu i rehabilitacji dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, rozwoju różnorodnych form wsparcia środowiskowego, w tym środowiskowych form wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, środowiskowych domów samopomocy, ośrodków interwencji kryzysowej, warsztatów terapii zajęciowej, w tym także zwiększeniu dostępności do usług osób z niepełnosprawnościami,
- inwestycji z zakresu adaptacji mieszkań do potrzeb osób potrzebujących i/lub zakup wyposażenia niezbędnego do świadczenia środowiskowych form wsparcia w miejscu zamieszkania.

Inwestycje EFRR nie powinny być ukierunkowane na duże instytucje o charakterze opiekuńczo-pobytowym, zdefiniowane zgodnie z polskim prawodawstwem, świadczące usługi długoterminowej pomocy dla osób z niepełnosprawnościami, dzieci, osób starszych oraz psychicznie chorych.

W związku z zdiagnozowaniem niedoborów w zakresie infrastruktury społecznej związanej ze świadczeniem usług socjalnych, w ramach priorytetu inwestycyjnego finansowane będą inwestycje dotyczące mieszkalnictwa socjalnego, wspomaganego i chronionego, w oparciu o istniejącą infrastrukturę, w powiązaniu z procesem aktywizacji zawodowej, mające na celu usamodzielnienie ekonomiczne osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Uzasadnieniem podjętego działania są olbrzymie potrzeby w zakresie mieszkań wspomaganym, chronionym i socjalnym. Wsparcie uzyskają inwestycje polegające na przebudowie lub remoncie zdegradowanych budynków w celu ich adaptacji na mieszkania socjalne, wspomagane i chronione. Możliwa będzie interwencja wykraczająca poza części wspólne budynków mieszkalnych. Kluczowym efektem wsparcia będzie usamodzielnienie się ekonomiczne i społeczne osób objętych komplementarnym wsparciem z EFS lub wsparciem zgodnym z celami EFS.

Rozwój usług społecznych na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, wspierany ze środków EFRR, jest zgodny z założeniami europejskich zasad przejścia z opieki instytucjonalnej do opieki środowiskowej oraz z kierunkami wskazanymi w Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020.

W każdym przypadku decyzja o realizacji danej inwestycji w sektorze usług społecznych powinna zostać poprzedzona wnikliwą analizą uwarunkowań demograficznych, terytorialnych jak również potrzeb osób stanowiących grupę docelową inwestycji (ocena prawidłowości danej formy opieki i wsparcia). Przykładowo projekty zakładające rozwój mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego powinny ograniczać się do inwestycji o niewielkiej skali umożliwiających samodzielne życie w ramach społeczności. Tworzenie kompleksów (m.in. domów grupowych) ww. infrastruktury np. dla osób starszych powinno zostać poprzedzone wnikliwą analizą ich potrzeb przy jednoczesnej możliwości wyboru innych form wsparcia (np. adaptacja mieszkań, opieka środowiskowa).

Uzupełnieniem ww. działań realizowanych na rzecz włączenia społecznego i przeciwdziałania ubóstwu będą inwestycje koncentrujące się na zwiększeniu dostępu do usług opieki nad dziećmi do lat 3, w tym żłobków, klubów dziecięcych i oddziałów żłobkowych m.in. w celu zwiększenia liczby miejsc w istniejących instytucjach. Przewiduje się zatem realizację przedsięwzięć dotyczących:

- wyposażenia, dostosowania, adaptacji lub modernizacji infrastruktury niezbędnej do świadczenia ww. usług, a w uzasadnionych przypadkach również na budowie nowych obiektów (w przypadku braku możliwości adaptacji istniejących budynków).

Do głównych grup **beneficjentów** działań z zakresu usług społecznych należą:

- jednostki samorządu terytorialnego,

- związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,
- samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- szkoły wyższe (w zakresie usług opieki nad dziećmi do lat 3),
- organizacje pozarządowe.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, w tym społeczności lokalne, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym lub ubóstwem, otoczenie osób wykluczonych społecznie, pacjenci podmiotów leczniczych, a także podmioty gospodarcze i instytucje korzystające z rezultatów projektu.

Komplementarność wewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 9a wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 2c – poprzez wsparcie e-zdrowia i procesów cyfryzacji usług medycznych,
- 4c – poprzez wsparcie działań z zakresu poprawy efektywności energetycznej budynków,
- 9b – poprzez wsparcie działań przyczyniających się do realizacji celów w zakresie włączenia społecznego i walki z ubóstwem,
- 8iv – w zakresie wspierania usług opieki nad dziećmi do 3 roku życia,
- 8vi – w zakresie przeciwdziałania bierności zawodowej związanej ze stanem zdrowia poprzez poprawę dostępu do profilaktyki, diagnostyki i rehabilitacji leczniczej ułatwiającej pozostanie w zatrudnieniu i powrót do pracy oraz ograniczenie występowania zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy,
- 9iv – poprzez działania ukierunkowane na osoby wykluczone, bądź zagrożone wykluczeniem społecznym,
- 9i – w zakresie działań ukierunkowanych na aktywizację społeczną i zawodową oraz integrację społeczną osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez wsparcie infrastruktury podmiotów zaangażowanych w realizację ww. procesów.

Komplementarność zewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 9a wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PO IiŚ – poprzez wsparcie podmiotów leczniczych (a także przedsiębiorstw powstałych z ich przekształcenia) utworzonych przez ministra lub centralny organ administracji rządowej, publiczną uczelnię medyczną lub publiczną uczelnię prowadzącą działalność dydaktyczną i badawczą w dziedzinie nauk medycznych, instytuty badawcze prowadzące badania naukowe i prace rozwojowe w dziedzinie nauk medycznych, uczestniczące w systemie ochrony zdrowia,
- PO PC - poprzez wsparcie e-zdrowia i procesów cyfryzacji usług medycznych,
- PROW – w zakresie zwiększania włączenia społecznego i ograniczania ubóstwa poprzez rozwój infrastruktury usług publicznych,
- POWER – poprzez wsparcie działań związanych z zapewnieniem wykwalifikowanych kadr medycznych oraz działań zakładających poprawę świadomości zdrowotnej społeczeństwa oraz wykrywalności chorób negatywnie wpływających na zasoby pracy, jak również poprzez działania wspierające instytucje w szczególności jednostki organizacyjne JST, oraz ich pracowników w procesie deinstytucjonalizacji lub umożliwiające im przygotowanie się do tego procesu.

PI 9a będzie również komplementarny z EFPOP w zakresie wspierania spójności społecznej w drodze ograniczenia najcięższych form ubóstwa.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** dla projektów z zakresu ochrony zdrowia o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, lub projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, zgodnych z regionalnymi dokumentami strategicznymi (w tym ze SRWL). Inwestycje te zostały zidentyfikowane w sposób zapewniający transparentność ich identyfikacji i ujęte w dokumencie implementacyjnym do strategii rozwoju województwa. Zastosowanie trybu pozakonkursowego wzmocni skuteczność realizacji celów priorytetu. Pozwoli również na koordynację działań podejmowanych w sektorze ochrony zdrowia na terenie województwa, ukierunkowanie interwencji na najbardziej deficytowych obszarach a także przyczyni się do ograniczenia nieuzasadnionego nakładania się (dublowania) inwestycji.

Tryb pozakonkursowy znajdzie zastosowanie m.in. dla projektu Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego w Lublinie.

W odniesieniu do inwestycji z zakresu usług zdrowotnych:

- a. Projekty są kwalifikowalne jeśli są zgodne z Planem działań w sektorze zdrowia (Plan działań), uzgodnionym przez Komitet Sterujący, i jeśli zasadność ich realizacji wynika z map potrzeb. Projekty będą wybierane zgodnie z kryteriami wyboru opartymi na rekomendacjach określonych w Planie Działania.
- b. Wydatki ponoszone w ramach projektów dotyczących infrastruktury w zakresie opieki szpitalnej (w tym przygotowanie i ponoszenie w ich ramach wydatków) mogą być certyfikowane po wprowadzeniu map potrzeb w dziedzinie medycyny oraz rodzaju świadczeń zbieżnym tematycznie z zakresem danego projektu.
- c. W drodze wyjątku od warunku określonego w punkcie b, inwestycje dotyczące infrastruktury w kontekście opieki koordynowanej mające na celu wzmocnienie podstawowej opieki zdrowotnej, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej oraz środowiskowych form opieki (zarówno w kontekście deinstytucjonalizacji oraz tworzenia środowiskowych form opieki) mogą być współfinansowane od razu po przyjęciu przez Komitet Sterujący Planu działań, pod warunkiem, że diagnoza lub dane w dostępnych rejestrach umożliwiają weryfikację zasadności ich realizacji. Preferencyjnie traktowane będą projekty wspierające przeniesienie akcentów z usług wymagających hospitalizacji na rzecz POZ i AOS, jak również wspierające rozwój opieki koordynowanej, z uwzględnieniem środowiskowych form opieki.
- d. Inwestycje polegające na dostosowaniu istniejącej infrastruktury do obowiązujących przepisów są niekwalifikowalne chyba że ich realizacja jest uzasadniona z punktu widzenia poprawy efektywności (w tym kosztowej) i dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej.
- e. Promowane będą projekty:
 - efektywne kosztowo i realizowane przez podmioty, które wykazują największą efektywność finansową,
 - przewidujące działania konsolidacyjne i inne formy współpracy podmiotów leczniczych,
 - a także działania w zakresie reorganizacji i restrukturyzacji wewnątrz podmiotów leczniczych, w celu maksymalizacji wykorzystania infrastruktury, w tym sąsiadującej, oraz stopnia jej dostosowania do istniejących deficytów.

W odniesieniu do inwestycji z zakresu usług społecznych:

- a. Rozwój usług społecznych na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, wspierany ze środków EFRR, jest zgodny z założeniami europejskich zasad przejścia z opieki instytucjonalnej do opieki środowiskowej oraz z kierunkami wskazanymi w KPPUiWS.
- b. Preferencyjnie traktowane będą projekty z zakresu środowiskowych form wsparcia.

Wsparcie infrastrukturalne ze środków EFRR w ramach PI 9a do zasady może zostać skierowane na finansowanie projektów realizowanych w oparciu o istniejącą bazę lokalową. W wyjątkowych sytuacjach, w przypadku braku możliwości adaptacji istniejących budynków możliwa będzie budowa nowych obiektów lub rozbudowa istniejących przy zachowaniu wszystkich ww. zasad.

Wszystkie wspierane przedsięwzięcia w ramach PI muszą uwzględniać konieczność dostosowania infrastruktury i wyposażenia do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba wspartych podmiotów leczniczych	szt.	EFRR	Stabiej rozwinięte	60	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
2.	Oczekiwana liczba osób korzystających z ulepszonych usług opieki zdrowotnej (CI36)	osoby	EFRR	Stabiej rozwinięte	2 034 080	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
3.	Nakłady inwestycyjne na zakup aparatury medycznej	zł	EFRR	Stabiej rozwinięte	27 453 168	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
4.	Liczba wspartych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno - zawodowej	szt.	EFRR	Stabiej rozwinięte	44	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok
5.	Potencjalna liczba użytkowników infrastruktury opieki nad dziećmi lub edukacyjnej wspartej w programie (CI35)	osoby	EFRR	Stabiej rozwinięte	505	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 9b:

Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego ukierunkowane na ograniczenie ubóstwa w regionie

W województwie lubelskim występują zdegradowane obszary wymagające rekultywacji i rewitalizacji. Dewastacja i degradacja dotyka zarówno obszary miejskie, jak i wiejskie. Przyczyn degradacji obszarów upatrywać można m.in. w utracie ich dotychczasowych funkcji wynikającej z kumulacji negatywnych zjawisk gospodarczych i społecznych. Tereny dotknięte degradacją, zamieszkiwane są niejednokrotnie przez społeczności zmuszone korzystać z pomocy społecznej. Wśród głównych problemów społecznych w województwie należy wymienić ubóstwo – dominującą w województwie przyczynę korzystania ze świadczeń pomocy społecznej. Innym istotnym problemem jest zjawisko wykluczenia społecznego - województwo charakteryzuje się najwyższym, w skali kraju, poziomem wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym⁴⁵.

Jak wskazano w UP, występowanie zjawiska wykluczenia społecznego i ubóstwa uwarunkowane jest terytorialnie-zamieszkiwanie na obszarach zdegradowanych, na których brakuje miejsc pracy, pogarszają się warunki życia i kumulują się inne problemy społeczne uznawane jest za jedną z głównych przyczyn ww. zjawisk.

Niezbędnym jest zatem podjęcie kompleksowych działań prowadzących do wyprowadzenia obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego poprzez ich ożywienie społeczno-gospodarcze, co przełoży się na poprawę jakości życia ich mieszkańców. Przyczyni się to do złagodzenia negatywnych zjawisk społecznych na danym obszarze, w tym do ograniczenia ubóstwa i wykluczenia społecznego.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

⁴⁵ W 2011r. wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym dla województwa osiągnął wartość 40,6% (kraj: 27,2%).

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym	%	Słabiej rozwinięte	21,5	2013	19,5	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu wsparcie uzyskują inwestycje w zakresie kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich, realizowane w oparciu o programy rewitalizacji, zgodne z krajowymi ramami, przygotowanymi przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego⁴⁶, obejmujące działania mające na celu przywracanie bądź nadawanie nowych funkcji zdegradowanym społecznie, gospodarczo, środowiskowo obszarom (identyfikacja obszarów odbywać się będzie na podstawie dokumentów strategicznych miast i obszarów wiejskich, określających problemy i negatywne zjawiska występujące na danym terenie. Obszary rewitalizowane będą wyznaczane z uwzględnieniem kryteriów przestrzennych, ekonomicznych oraz społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem stopnia nasilenia problemów społecznych na danym obszarze, głównie związanych z deprawacją materialną i społeczną mieszkańców danego obszaru, wynikającą m. in. ze znacznego oddalenia od rynku pracy czy niewystarczającego dostępu do dobrej jakości niedrogich usług publicznych), ukierunkowane w głównej mierze na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych. Działania infrastrukturalne obejmowały będą w szczególności:

- przebudowę i adaptację istniejących budynków do celów społecznych, gospodarczych, kulturalnych, itp. wraz z możliwością zagospodarowania terenu funkcjonalnie związanego z obiektem,
- uporządkowanie i zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni na cele publiczne, gospodarcze, kulturalne, itp.,
- tworzenie warunków lokalowych do prowadzenia działalności gospodarczej i rozwoju usług,
- dostosowanie przestrzeni publicznych do nowych funkcji,
- wsparcie inwestycyjne przedsiębiorstw społecznych,

Jako element projektu mogą być finansowane inwestycje dotyczące infrastruktury technicznej oraz dróg lokalnych.

W wyniku realizacji projektów w zdegradowanych budynkach stworzone mogą zostać warunki infrastrukturalne dla prowadzenia działalności: gospodarczej (działania te umożliwią wsparcie infrastrukturalne przedsiębiorczości i samozatrudnienia, wpływając na ograniczenie bezrobocia - drugiej, po ubóstwie, głównej przyczyny korzystania w województwie z pomocy społecznej), kulturalnej (działania te wpłynąć mogą na redukcję wykluczenia społecznego oraz na rozwój społeczno-gospodarczy poprzez m.in. tworzenie nowych miejsc pracy, umożliwienie lepszego dostępu do usług społecznych i kulturalnych), czy społecznej (działania te umożliwią stworzenie warunków infrastrukturalnych do prowadzenia działań ściśle ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów społecznych). Dodatkowo, działania w zakresie przebudowy lub adaptacji zdegradowanych przestrzeni na nowe funkcje, wokół których skupiać się będzie mogła m.in. działalność gospodarcza, wpłyną na ożywienie gospodarcze niniejszych obszarów.

Oczekuje się, iż interwencja w ramach priorytetu przyczyni się do realizacji jego celu szczegółowego poprzez wyprowadzenie obszarów zdegradowanych z sytuacji kryzysowej w wyniku dokonania ich przemian fizycznych, gospodarczych i społecznych, prowadzących do ożywienia społeczno-gospodarczego w wyniku ograniczenia wysokiej koncentracji problemów je dotykających. Prowadzone działania

⁴⁶ Funkcją taką może pełnić np. narodowy plan rewitalizacji.

przyczynią się do złagodzenia m.in. negatywnych zjawisk społecznych na danym obszarze, w tym do ograniczenia ubóstwa i wykluczenia społecznego. W efekcie podejmowanej interwencji nastąpi poprawa jakości życia mieszkańców obszarów zdegradowanych.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, w tym społeczności lokalne, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym lub ubóstwem, otoczenie osób wykluczonych społecznie, zamieszkujące obszar zdegradowany, a także podmioty gospodarcze i instytucje korzystające z rezultatów projektu.

Do głównych grup **beneficjentów** należą :

- jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- służby ratownicze i bezpieczeństwa publicznego,
- przedsiębiorstwa społeczne, zgodnie definicją Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej,
- podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne,
- spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- organizacje pozarządowe,
- jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną nie wymienione wyżej,
- MŚP,
- podmioty wdrażające instrument finansowy, które spełniają kryteria wymienione w rozporządzeniu delegowanym nr 480/2014.

Ze względu na fakt, iż rewitalizacja ograniczona do interwencji infrastrukturalnych rzadko rozwiązuje kwestie społeczne, wymagane jest podjęcie działań łączących oba wymiary. W związku z powyższym, w ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego. Działania społeczne finansowane w ramach priorytetu będą obejmować m.in. inwestycje na rzecz aktywizacji środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym i ubogich. Realizacja projektów społecznych i infrastrukturalnych pozwoli na prowadzenie zintegrowanych działań, które skuteczniej przyczynią się będą do rozwiązywania problemów obszarów zdegradowanych. Zawężenie interwencji wyłącznie do działań infrastrukturalnych, skutkować może niepełną interwencją ograniczając efektywność podejmowanych na obszarze zdegradowanym działań.

W ramach priorytetu przewiduje się terytorializację poprzez dedykowane wsparcie dla powyższych inwestycji z podziałem środków finansowych na tereny wiejskie i miejskie. Obszarom wiejskim będzie dedykowane ok. 30% alokacji w ramach priorytetu.

Ponadto, alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Komplementarność wewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 9b wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 3a – poprzez działania w zakresie żywienia gospodarczego zdegradowanych obszarów,
- 4c – poprzez działania termomodernizacyjne obiektów na obszarach zdegradowanych,
- 6c - poprzez realizację inwestycji kulturalnych na obszarach zdegradowanych,
- 7b - poprzez inwestycje drogowe wpływające na poprawę dostępności obszarów zdegradowanych,
- 9a – poprzez wsparcie infrastruktury sektora usług społecznych w zakresie, w jakim będzie ona wykorzystywana przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i powiązana z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej oraz deinstytucjonalizacją usług,
- 8iii – poprzez inwestycje w zakresie rozwoju przedsiębiorczości i aktywizacji zawodowej mieszkańców, w tym osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy,

- 9i - poprzez inwestycje w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej oraz integracji społecznej osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym z obszarów rewitalizowanych,
- 9iv - poprzez inwestycje w zakresie zwiększenia dostępności oraz poprawy jakości usług społecznych, zwłaszcza dla osób zmarginalizowanych,
- 9v – poprzez wsparcie podmiotów z sektora ekonomii społecznej.

Komplementarność zewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 9b wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PO IiŚ – w zakresie działań dot. poprawy efektywności energetycznej budynków publicznych i w sektorze mieszkaniowym, rozwoju miejskich terenów zielonych, rekultywacji zanieczyszczonych/ zdegradowanych terenów, zachowania dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju zasobów kultury,
- PO PC – w zakresie działań dot. cyfrowej integracji grup zagrożonych cyfrowym wykluczeniem,
 - PROW - w zakresie inwestycji zapewniających dostęp do podstawowych usług, w tym infrastruktury technicznej i kulturalnej, dla ludności zamieszkującej obszary wiejskie (mechanizmy zapobiegające dublowaniu wsparcia z EFRR i EFRROW zostaną wprowadzone na etapie wdrożeniowym, m.in. w formie kontroli krzyżowych, a także jako zapisy dokumentów uszczegółwiających Program) oraz działań LGD skierowanych do grup defaworyzowanych i mających na celu m.in. wzmocnienie kapitału społecznego, rozwój przedsiębiorczości.

PI 9b będzie również komplementarny z EFPONP w zakresie wspierania spójności społecznej w drodze ograniczenia najcięższych form ubóstwa.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, lub projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, zgodnych z regionalnymi dokumentami strategicznymi (w tym ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego). Tryb pozakonkursowy znajdzie zastosowanie m.in. dla projektów realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Warunkiem uzyskania wsparcia w ramach priorytetu będzie ujęcie projektu w programie rewitalizacji i jego realizacja na obszarze rewitalizacji, zidentyfikowanym na podstawie wybranego zestawu wskaźników odnoszących się do sytuacji społeczno-gospodarczej danej jednostki terytorialnej (w szczególności uwzględnione powinny być wskaźniki dotyczące ubóstwa, wykluczenia społecznego, stanu zdrowia i poziomu edukacji, np. lokalny wskaźnik rozwoju społecznego (Local Human Development Index). Interwencja w ramach priorytetu powiązana będzie z uwarunkowaniami terytorialnymi i specyficznymi problemami obszarów rewitalizacji, znajdującymi potwierdzenie w odpowiednich wskaźnikach.

Niezbędnym warunkiem realizacji działań inwestycyjnych w ramach priorytetu będzie ich podporządkowanie i ukierunkowanie na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych – działania te powinny służyć głównie spełnieniu założeń CT 9 i koncentrować się na zagadnieniach tj. np. przeciwdziałanie koncentracji ubóstwa, eliminacja czynników prowadzących do wykluczenia społecznego.

Wszystkie wspierane przedsięwzięcia muszą uwzględniać konieczność dostosowania infrastruktury i wyposażenia do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Działania mające na celu poprawę dostępności do usług społecznych muszą wykazywać zgodność z założeniami europejskich zasad odejścia od form opieki instytucjonalnej na rzecz opieki środowiskowej (nie wykluczając stacjonarnych form opieki) oraz z kierunkami wskazanymi w Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020.

Projekty z zakresu kultury muszą wynikać z programów rewitalizacji i powinny koncentrować się na marginalizowanych społecznościach. Muszą to być projekty o mniejszej skali, których koszty kwalifikowalne nie będą przekraczać 2 mln euro. Inwestycje dotyczące infrastruktury technicznej oraz w zakresie dróg lokalnych dopuszczalne będą jedynie w sytuacjach uzasadnionych spójnością realizowanej operacji, w tym brakiem możliwości osiągnięcia założonych rezultatów bez realizacji danego elementu. Ponadto, inwestycje w drogi lokalne możliwe będą wyłącznie w sytuacji, gdy przyczynią się do fizycznej, gospodarczej i społecznej rewitalizacji i regeneracji obszarów miejskich lub miejskich obszarów funkcjonalnych. Inwestycje w zakresie dróg lokalnych muszą stanowić element programu rewitalizacji. Wydatki na drogi lokalne będą stanowiły mniejszość wydatków w ramach PI.

Priorytetowo traktowane będą projekty:

- generujące nowe miejsca pracy,
- przyczyniające się do poprawy efektywności energetycznej,
- zapewniające kompleksowe rozwiązanie problemu obszaru zdegradowanego,
- wykazujące jak największą komplementarność z inwestycjami współfinansowanymi z EFS, w szczególności z realizowanymi w ramach PI 8iii, 9i, 9iv, oraz zgodnymi z celami EFS.

Kryteria wyboru projektów, w myśl rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System wyboru będzie koncentrował się na zapewnieniu efektywności procesu selekcji, przejrzystości, bezstronności, równego dostępu oraz sprawności proceduralnej. Ponadto system będzie gwarantował wybór projektów wysokiej jakości zgodnych z celami priorytetu inwestycyjnego oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty. Tryb oceny i wyboru projektów do dofinansowania uwzględniać będzie ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Zgodnie z art. 37 rozporządzenia (UE) 1303/2013 na podstawie wyników przeprowadzonej przez ekspertów zewnętrznych oceny ex ante, która nie potwierdza zasadności zastosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego, IZ RPO WL podjęła decyzję o niestosowaniu instrumentów finansowych w ramach przedmiotowego PI. Nie wyklucza się jednakże możliwości zastosowania instrumentów finansowych lub pomocy zwrotnej w przyszłości, jeśli w wyniku aktualizacji kolejne oceny wskażą zapotrzebowanie w tym obszarze.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba obiektów infrastruktury zlokalizowanych na zrewitalizowanych obszarach	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	75	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
2.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1)	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	6	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok
3.	Publiczne lub komercyjne budynki wybudowane bądź zmodernizowane na terenach miejskich (CI39)	m ²	EFRR	Słabiej rozwinięte	10 480	System informatyczny SL/LSI	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 10a:

Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**1. Zwiększona dostępność edukacji przedszkolnej**

Poziom wykształcenia społeczeństwa jest ściśle związany z warunkami, jakie zostaną stworzone w kontekście powszechnego dostępu do edukacji i warunków, w jakich ta edukacja przebiega, zwłaszcza w początkowym okresie wychowania dzieci. To właśnie w tym okresie następuje kształtowanie możliwości intelektualnych i predyspozycji, jak również postaw społecznych. Zgodnie z założeniami Education and Training 2020⁴⁷ z maja 2009 r. 95% dzieci w przedziale wiekowym od 4 lat do podjęcia edukacji szkolnej powinno być objęte wychowaniem przedszkolnym. W województwie lubelskim w 2012 r. odsetek dzieci w przedziale wiekowym 3-5 lat objętych ww. wychowaniem stanowił 65,7%, w tym w miastach 86,6%, zaś na obszarach wiejskich 48,9% (w kraju odpowiednio 69,7%, 83,7% i 50,8%). Celem interwencji jest zwiększenie dostępności do edukacji przedszkolnej oraz wyrównywanie terytorialnych dysproporcji w tym zakresie (wsparcie kierowane w głównej mierze na obszary deficytowe). Zapewnienie lepszego dostępu do ww. usług pozwoli na wzrost liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, co w konsekwencji powinno doprowadzić do wyrównywania szans edukacyjnych dzieci z obszarów wiejskich. Pośrednio interwencja przyczyni się do poprawy aktywności zawodowej osób wychowujących dzieci, poprzez stworzenie możliwości godzenia życia prywatnego i zawodowego.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość celowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	%	słabiej rozwinięty	71,9	2013	88,7	GUS	raz na rok

2. Lepsze warunki kształcenia zawodowego i ustawicznego

Wyzwania, przed którymi stoi region, koncentrują się wokół działań wspomagających proces kształcenia, w celu zmniejszenia odsetka osób przedwcześnie kończących naukę szkolną. Działania te wymagają stworzenia odpowiednich warunków w najbliższym otoczeniu osób uczących się, a ich realizacja odbywać się będzie w otoczeniu cechującym się relatywnie niskim poziomem rozwoju oraz niekorzystną sytuacją społeczno-gospodarczą, tj. najwyższym w kraju odsetkiem osób zagrożonych ubóstwem, wysokim wskaźnikiem bezrobocia oraz emigracji zarobkowej. Jednym z podstawowych elementów przeciwdziałania ww. zjawiskom jest rozwój systemu szkolnictwa, zwłaszcza zawodowego i

⁴⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:EN:PDF>

poprawa warunków kształcenia oraz dostępu do wiedzy, przy czym kluczowe znaczenie odgrywa tu powiązanie procesu kształcenia z potrzebami rynku pracy oraz dostosowywanie oferty dydaktycznej do zmieniających się potrzeb. Pomimo niskiej rangi szkolnictwa zawodowego, kształcenie to daje możliwość zdobycia zarówno konkretnego zawodu, jak również dalszego podejmowania edukacji⁴⁸. W związku z tym niezbędne jest zwiększenie potencjału szkół zawodowych poprzez inwestycje w ich infrastrukturę. *Badanie funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Raport z badania jakościowego wśród ekspertów* wykonane w 2011 roku wykazuje na niską jakość bazy technodydaktycznej ww. szkolnictwa w Polsce, w tym przestarzałe zaplecze i wyposażenie pracowni do praktycznej nauki zawodu. Braki w nowoczesnym wyposażeniu przekładają się na ofertę edukacyjną, proces dydaktyczny oraz jakość kształcenia. Wskazuje się jednak, iż potencjał szkolnictwa zawodowego tkwi w wykorzystaniu obecnej infrastruktury (kompleksy budynków, hale warsztatowe), którą należy dostosować do warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej. Istotnym elementem kształcenia zawodowego jest proces uczenia się przez całe życie, zwłaszcza w kontekście zmian dokonujących się gospodarce i wynikającej z tego potrzeby ciągłego kształcenia się czy uzupełniania wiedzy.

Celem interwencji jest poprawa warunków kształcenia zawodowego poprzez prace modernizacyjne i zakup wyposażenie ukierunkowany na realizację ww. założeń. Działania te powinny zaowocować zwiększeniem zainteresowania podejmowaniem edukacji w szkolnictwie zawodowym.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość celowa (2023)	Źródła danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Odsetek uczniów szkół średnich zawodowych razem wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych ogółem	%	słabiej rozwinięty	36,5	2013	37,6	GUS	raz na rok
2.	Osoby dorosłe uczestniczące w kształceniu i szkoleniu	%	słabiej rozwinięty	4,9	2013	5,8	GUS	raz na rok

3. Lepsze warunki edukacji ogólnej

W dobie gospodarki opartej na wiedzy, kreatywność i innowacyjność obywateli uznawana jest za kluczowy mechanizm zmiany i rozwoju. Dlatego też system edukacji obok zdolności adaptacji do zmieniających się warunków na rynku pracy lub uzyskania i zachowania zatrudnienia powinien kształtować zdolność zmieniania tych warunków. W tym kontekście istotne jest kształtowanie u uczniów w toku edukacji szkolnej postaw sprzyjających kreatywności, innowacyjności, przedsiębiorczości oraz umiejętności współpracy. Działania podejmowane w ramach priorytetu będą skierowane na poprawę warunków edukacji ogólnokształcącej, jako istotnego elementu kreowania ww. postaw.

⁴⁸ Raport; Absolwenci szkolnictwa zawodowego w Lublinie i Chełmie wobec sytuacji na rynku pracy, Raport z badania desk research oraz pracodawców Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur, Warszawa 2010, s. 97-99.

Poprzez wzmocnienie stanu bazy dydaktycznej interwencja przyczyni się do wzrostu efektywności procesu kształcenia. Rezultatem podejmowanych działań będzie poprawa jakości edukacji ogólnokształcącej oraz podniesienie kompetencji zawodowych mieszkańców. Tym samym inwestycje w ww. infrastrukturę poprzez omawiany wzrost kompetencji przeciwdziałają będą procesowi wykluczenia społecznego i ubóstwu.

SPECYFICZNE DLA PROGRAMU WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Zdawalność egzaminów maturalnych w relacji do średniej krajowej	%	słabiej rozwinięty	101,23	2013	102,8	GUS	raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Jednym z najważniejszych wyzwań dla całego kraju w tym i województwa lubelskiego jest podnoszenie poziomu umiejętności i kwalifikacji, poprawa dostępności form uczenia się przez całe życie oraz dopasowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy. Priorytetowe znaczenie dla realizacji PI 10a posiadają inwestycje z zakresu edukacji zawodowej jako najmocniej odpowiadającej na zdiagnozowane problemy. Istotne znaczenie odgrywają również działania na rzecz spójności społecznej i wyrównywania szans, w których zawierają się inwestycje w ramach wczesnej edukacji realizowane zwłaszcza na obszarach wiejskich. Jako uzupełniające należy potraktować działania w zakresie szkolnej edukacji ogólnej na każdym jej poziomie przy ograniczeniu ich rozwoju do kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych tzw. *transversal skills* niezbędnych na rynku pracy (umiejętności matematyczno-przyrodnicze, umiejętności posługiwania się językami obcymi (w tym język polski dla cudzoziemców i osób powracających do Polski oraz ich rodzin), ICT, umiejętność rozumienia (ang. *literacy*), kreatywność, innowacyjność, przedsiębiorczość, krytyczne myślenie, rozwiązywanie problemów, umiejętność uczenia się, umiejętność pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy, indywidualizacji pracy z uczniem o specjalnych potrzebach), które są fundamentem do dalszego podnoszenia kwalifikacji i umiejętności w ramach kształcenia się przez całe życie oraz do sprawnego funkcjonowania na rynku pracy. Tak więc kształcenie ogólne wspierane będzie tylko w zakresie kwestii istotnych z punktu widzenia przyszłej zatrudnialności.

W ramach priorytetu wsparcie obejmować będzie działania ukierunkowane na:

- 1) inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego, szkoleń zawodowych oraz uczenia się przez całe życie skoncentrowane na dostosowaniu szkolnictwa do wymogów, jakie stawia regionalny rynek pracy oraz tworzeniu warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej. Wsparcie inwestycyjne szkół i placówek kształcenia będzie obejmowało m.in.:
 - prace modernizacyjne i dostosowawcze istniejącej infrastruktury, w szczególności rozbudowę lub przebudowę pracowni/warsztatów kształcenia praktycznego jak również pracowni wykorzystywanych w procesie kształcenia i rozwoju kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych zorientowanych na potrzeby regionalnego rynku pracy,
 - zakup wyposażenia ww. pracowni.
- 2) wsparcie działań na rzecz poprawy dostępności do edukacji przedszkolnej na obszarach deficytowych w tym m.in. poprzez:

- adaptację, rozbudowę i modernizację obiektów na potrzeby prowadzenia działalności edukacyjnej wraz z zapleczem socjalnym,
 - zakup niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia;
- 3) wsparcie inwestycyjne szkół i placówek oświatowych w tym m.in. poprzez:
- a. modernizację obiektów dydaktycznych, w których realizowany jest proces rozwoju kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy, oraz proces indywidualizacji pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych).
 - b. zakup niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia.

Koniecznym warunkiem realizacji inwestycji w ramach priorytetu jest posiadanie przez wnioskodawcę jasnej wizji i kompleksowych planów wykorzystania powstałej infrastruktury i jej powiązania z działaniami EFS w ramach priorytetu inwestycyjnego 10iii, 10iv lub z działaniami zgodnymi z celami EFS.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, uczniowie i wychowankowie placówek oświatowych i doskonalenia zawodowego, a także podmioty gospodarcze i instytucje korzystające z rezultatów projektu.

Do głównych grup **beneficjentów** należą:

- organy prowadzące szkół i placówek oświatowych w tym ich związki i porozumienia,
- organy prowadzące przedszkola lub inne formy wychowania przedszkolnego,
- Ochotnicze Hufce Pracy,
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- organizacje pozarządowe,
- placówki kształcenia zawodowego, praktycznego,
- ośrodki kształcenia i doskonalenia zawodowego,
- szkoły dla dorosłych.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Komplementarność wewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 10a wykazuje komplementarność z następującymi PI RPO WL 2014-2020:

- 2c – poprzez zastosowanie technologii informacyjno – komunikacyjnych w edukacji,
- 4c – poprzez wsparcie działań z zakresu poprawy efektywności energetycznej budynków
- 9a – poprzez zapewnienie lepszego dostępu infrastruktury podmiotów opieki nad dziećmi do lat 3, w tym żłobków i klubów dziecięcych,
- 3c – wzrost konkurencyjności i innowacyjności MŚP jest ściśle skorelowany ze wzrostem kompetencji zasobów pracy,
- 8iv – w zakresie wsparcia na rzecz godzenia życia zawodowego i prywatnego poprzez opiekę nad dziećmi do lat 3,
- 10i i 10iv – poprzez działania na rzecz wsparcia sektora edukacji w tym m.in. inwestycji infrastrukturalnych koniecznych dla skutecznej realizacji danego projektu, bezpośrednio powiązanych z jego celami i rezultatami oraz stanowiącymi uzupełnienie działań współfinansowanych z EFS⁴⁹.

Komplementarność zewnętrzna

Wsparcie w ramach PI 10a wykazuje komplementarność z następującymi interwencjami innych programów operacyjnych EFSI i instrumentów finansowania:

- PROW - poprzez promowanie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnym i leśnym,

⁴⁹ Zgodnie z warunkami określonymi w opisie Osi Priorytetowej 12.

- PO WER w zakresie upowszechniania rozwiązań na rzecz godzenia życia zawodowego z opieką nad dziećmi do lat 3, w tym poprzez podnoszenie kwalifikacji kadry samorządów gmin odpowiedzialnych za rozwój form opieki na dziećmi do lat 3, rozwoju narzędzi polityki edukacyjnej, poprawy jakości pracy szkół i placówek oświatowych i tworzenia warunków do rozwoju nowoczesnych metod wspierania uczenia się przez całe życie oraz dostosowanego do wyzwań gospodarki opartej na wiedzy oraz włączenia pracodawców w system identyfikacji i prognozowania potrzeb kwalifikacyjno-zawodowych na rynku pracy i ich udziału przy modernizacji treści i metod kształcenia i szkolenia zawodowego.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społ.-gospod. rozwoju regionu, lub projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, zgodnych z regionalnymi dokumentami strategicznymi (w tym ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego). Inwestycje te zostały zidentyfikowane w sposób zapewniający transparentność ich identyfikacji i ujęte w dokumencie implementacyjnym do strategii rozwoju województwa. Tryb pozakonkursowy może znaleźć zastosowanie do systemowych inwestycji w obszarze szkolnictwa zawodowego i stanie się impulsem do współpracy szkół i placówek oświat. na rzecz racjonalizacji systemu szkolnictwa zawodowego w regionie. Ponadto, tryb pozakonkursowy znajdzie zastosowanie m.in. dla projektów realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Wsparcie infrastrukturalne ze środków EFRR w ramach PI 10a co do zasady może zostać skierowane na finansowanie projektów realizowanych w oparciu o istniejącą bazę lokalową. W wyjątkowych sytuacjach, w przypadku braku możliwości adaptacji istniejących budynków możliwa będzie budowa nowych obiektów lub rozbudowa istniejących związanych bezpośrednio z prowadzeniem działalności eduk. w deficytowych obszarach. W takich przypadkach wnioskodawca będzie musiał przedstawić szerokie uzasadnienie wskazujące, że zaproponowane rozwiązania stanowią element strategicznego podejścia do obszaru edukacji przedszkolnej i szkolnej na terenie danej JST. Poza pracami budowlanymi środki EFRR mogą zostać przeznaczone na wyposażanie/doposażenie przedmiotowej infrastruktury w zakresie w jakim nie jest możliwe ich wsparcie w ramach kompleksowych projektów EFS⁵⁰. Ze względu na fakt, iż w ramach EFS finansowane, obok działań „miękkich” będą wydatki w zakresie wyposażenia i doposażenia stanowiące element kompleksowego projektu, działania finansowane ze środków EFRR w ramach PI 10a powinny dotyczyć wydatków o większej skali (niemożliwe do finansowania w ramach EFS), komplementarnych do działań EFS.

Należy pamiętać, iż ww. wsparcie infrastrukturalne ze środków EFRR powinno być realizowane jako uzupełnienie działań realizowanych z EFS lub zgodnych z celami EFS, gdy jest to niezbędne do osiągnięcia celów odnoszących się do całego CT10. Działania te muszą uwzględniać specyfikę regionalną i odnosić się do zdiagnozowanych deficytów i potrzeb, z zachowaniem odniesienia do zasad ustalonych w ramach właściwych polityk krajowych, dla uzyskania efektu synergii i spójności interwencji oraz uwzględnienia długofalowych uwarunkowań, w tym demograf. i ekonom. Tak więc powyższe działania w infrastrukturę będą ściśle powiązane i podporządkowane zdiagnozowanym potrzebom lokalnym jako element komplementarny i uzupełniający interwencję EFS lub inne działania zgodne z celami EFS. Należy podkreślić, iż działania finansowane z EFRR w obszarze edukacji przedszk. będą miały charakter pomocniczy. Wsparcie infrastrukturalne będzie ukierunkowane na tworzenie nowych miejsc w przedszkolach lub innych formach edukacji przedszkolnej, w szczególności na obszarach charakteryzujących się słabym dostępem do edukacji przedszk. Podobnie jak w przypadku infrastruktury szkół i placówek szkolnych działania tego typu (zwłaszcza dotyczące budowy nowej infrastruktury) muszą uwzględniać

⁵⁰ Zgodnie z warunkami określonymi w opisie Osi Priorytetowej 12.

trendy demograf. zachodzące na danym obszarze, a kryteria wyboru projektów będą uwzględniały terytorialne deficyty w dostępie do placówek przedszkolnych.

Wszystkie działania realizowane w ramach PI 10a muszą uwzględniać konieczność dostosowania wspartej infrastruktury i wyposażenia do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Preferencyjnie traktowane będą projekty wspierające rozwój kształcenia zawodowego przy aktywnym udziale pracodawców, gwarantującym rzeczywisty kontakt ze środowiskiem pracy w danym zawodzie oraz projekty w zakresie branż mających strategiczne znaczenie dla rozwoju gospodarki na poziomie regionalnym, identyfikowanych w dokumentach strategicznych lub definiujących inteligentne specjalizacje. Ponadto preferowane będą kierunki kształcenia związane z nowoczesnymi technologiami (w tym w szczególności wpisujących się do zakresu tzw. kluczowych technologii wspomagających oraz procesami cyfryzacji przemysłu, wnoszące wartość dodaną na rzecz modernizacji procesów produkcyjnych).

Kryteria wyboru projektów, w myśl rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System wyboru będzie koncentrował się na zapewnieniu efektywności procesu selekcji, przejrzystości, bezstronności, równego dostępu oraz sprawności proceduralnej. Ponadto system będzie gwarantował wybór projektów wysokiej jakości zgodnych z celami PI oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty. Tryb oceny i wyboru projektów do dofinansowania uwzględniać będzie ogólne zasady ustanowione w rozporządzeniu ramowym.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Liczba wspartych obiektów infrastruktury przedszkolnej	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	40	System informacyjny SL/LSI	raz na rok
2.	Liczba wspartych obiektów infrastruktury edukacji ogólnej	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	72	System informacyjny SL/LSI	raz na rok

3.	Liczba wspartych obiektów infrastruktury kształcenia zawodowego	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte	88	System informacyjny SL/LSI	raz na rok
4.	Potencjalna liczba użytkowników infrastruktury opieki nad dziećmi lub edukacyjnej wspartej w programie (CI35)	osoby	EFRR	Słabiej rozwinięte	15 896	System informacyjny SL/LSI	Raz na rok

➤ **INNOWACJE SPOŁECZNE, WSPÓŁPRACA PONADNARODOWA I WKŁAD EFS W REALIZACJĘ CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7**

Nie dotyczy

➤ **RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ**

Typ wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
---------------	-----	------------------	-------------------	---------	-------------------	---------------------	-------------	---------------	------------------------------------

KEW	1.	Wartość wskaźnika <i>Liczba wspartych podmiotów leczniczych w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie</i>	szt.	EFR R	Słabiej rozwinięte	19		IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nim KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 9a, których alokacja stanowi łącznie 26% alokacji na OP13.
	2.	Wartość wskaźnika <i>Liczba obiektów infrastruktury zlokalizowanych na zrewitalizowanych obszarach w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie</i>	szt.	EFR R	Słabiej rozwinięte	25		IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nim KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 9b, których alokacja stanowi łącznie 50% alokacji na OP13.
Wskaźnik finansowy	3.	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych	EUR	EFR R	Słabiej rozwinięte	36 349 696	274 033 519	IZ	Wartość pośrednia na koniec 2018 r. i kończąca na koniec 2023 r. odnosi się do planowanego poziomu całkowitej kwoty certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych
Wskaźnik produktu	4.	Liczba wspartych podmiotów leczniczych	Szt.	EFR R	Słabiej rozwinięte	0	60	IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nim KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 9a, których alokacja stanowi łącznie 26% alokacji na OP13. Wskaźnik obligatoryjny dla głównego typu interwencji w ramach PI 9a.
Wskaźnik pro-	5.	Liczba obiektów infrastruktury zlokalizowanych na zrewitalizowanych obszarach	szt.	EFR R	Słabiej rozwinięte	0	75	IZ	Wskaźnik produktu i powiązany z nim KEW obrazują projekty realizowane w ramach PI 9b, których alokacja stanowi łącznie 50% alokacji na OP13.

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz: EFRR					
Kategoria regionu: słabiej rozwinięte					
Wymiar 1	Wymiar 2	Wymiar 3	Wymiar 4	Wymiar 6	Wymiar 5

Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary Theme		CT (EFRR/ FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
034	13 083 545	01	232 928 490	01	87 040 092	01	25 927 436	nd	nd	09	206 472 482
050	15 873 604			02	92 352 139	07	207 001 054			10	26 456 008
051	5 291 202			03	53 536 259						
052	5 291 202										
053	61 257 020										
055	111 501 905										
073	5 000 000										
089	4 087 784										
101	11 542 228										

➤ **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

ROZDZIAŁ 2.B. OŚ PRIORYTETOWA DOTYCZĄCA POMOCY TECHNICZNEJ

2.B.1 OŚ PRIORYTETOWA 14 POMOC TECHNICZNA

Oś Priorytetowa 14 Pomoc techniczna

Oś Priorytetowa 14 **Pomoc Techniczna** jest osią jednofunduszową, tzn. finansowaną z jednego funduszu (EFS), natomiast realizowane w jej ramach działania wspierają wydatkowanie środków z dwóch funduszy (EFRR i EFS) w ramach poszczególnych Osi tematycznych Programu.

➤ **OKREŚLONE CELE OSI**

Realizacja osi ma na celu zapewnienie efektywnego procesu zarządzania i wdrażania RPO WL 2014-2020 oraz właściwego wykorzystania dostępnych w Programie środków.

Doświadczenia z wdrażania RPO WL 2007-2013 oraz komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 wskazują, że osiągnięcie zamierzonych rezultatów powiązane jest z potencjałem instytucjonalnym podmiotów zaangażowanych w proces zarządzania i wdrażania RPO WL 2014-2020, zapewnieniem potencjalnym beneficjentom, beneficjentom i mieszkańcom województwa dostępu do informacji o celach, zasadach i korzyściach RPO WL 2014-2020 poprzez realizację działań informacyjno-promocyjnych w regionie. Niezbędne jest więc finansowanie kosztów zatrudnienia odpowiednio wykwalifikowanego personelu, szkolenie pracowników, wyposażenie instytucji w niezbędny sprzęt, organizacja i obsługa posiedzeń KM RPO WL oraz działania informacyjno-promocyjne. Bez uzyskania pomocy finansowanej w tym zakresie procesy wdrożenia RPO WL 2007-2013 oraz komponentu regionalnego PO KL nie zostałyby zrealizowane tak sprawnie. Pozytywne doświadczenia z perspektywy 2007-2013 będą kontynuowane w ramach realizacji RPO WL 2014-2020 m.in. dzięki wsparciu środków PT.

Jednym z oczekiwanych efektów realizacji działań w ramach Osi jest płynne przejście z okresu programowania 2007-2013 w kolejny okres, przygotowanie perspektywy finansowej po 2020 roku oraz wzmocnienie potencjału instytucjonalnego poprzez zmniejszenie obciążeń administracyjnych i poprawę jakości świadczonych usług w ramach Programu w latach 2014-2020. Informacje dotyczące zmniejszenia obciążeń administracyjnych, służących realizacji Programu, przedstawiono w Rozdziale 10.

Realizacja osi priorytetowej przyczyni się do osiągnięcia następujących celów:

Cel 1: Zapewnienie niezbędnych zasobów ludzkich oraz warunków zapewniających sprawne działanie instytucji wdrażających RPO WL 2014 - 2020.

Rezultat: Utrzymanie i rozwój kadr oraz zabezpieczenie odpowiednich warunków lokalowych i wyposażenia technicznego w instytucjach wdrażających Program, wspierające skuteczną jego realizację.

Cel 2: Sprawny system wdrażania RPO WL 2014-2020.

Rezultat: Efektywne zarządzanie i wdrażanie Programu umożliwiające maksymalne wykorzystanie środków finansowych objętych Programem w celu pełnego osiągnięcia jego założeń.

Cel 3: Rozwój potencjału beneficjentów.

Rezultat: Wzmocnienie kompetencji beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu, ze szczególnym uwzględnieniem jst oraz innych beneficjentów pełniących kluczową rolę w RPO WL 2014-2020, sprzyjające efektywniejszej absorpcji środków objętych Programem.

Cel 4: Skuteczna i efektywna informacja i promocja FE w ramach Programu**Rezultat:**

- zachęcenie mieszkańców województwa lubelskiego do pozyskiwania i korzystania ze środków dostępnych w ramach Programu,
- zwiększenie poziomu świadomości mieszkańców województwa lubelskiego w zakresie roli i efektów wdrażania Programu.

WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Poziom fluktuacji pracowników w instytucjach zaangażowanych w politykę spójności	%	stąbiej rozwinięte	2	2014	2	IZ	Raz na rok
2.	Średni czas zatwierdzenia projektu (od złożenia wniosku o dofinansowanie do podpisania umowy)	dzień	stąbiej rozwinięte	387	2014	262	IZ	Raz na rok
3.	Ocena przydatności form szkoleniowych dla beneficjentów	skala 0-5	stąbiej rozwinięte	4	2014	4	Badania ankietowe IZ/IP	Raz na rok
4.	Odsetek wdrożonych rekomendacji operacyjnych	%	stąbiej rozwinięte	40	2014	50	KJE	Raz na rok

➤ OPIS RODZAJÓW DZIAŁAŃ PRZEWDZIANYCH DO FINANSOWANIA W RAMACH OSI

- 1) W ramach realizacji celu 1 - *Zapewnienie niezbędnych zasobów ludzkich oraz warunków zapewniających sprawne działanie instytucji wdrażających RPO WL 2014 – 2020* będą podejmowane m. in. następujące działania:
 - finansowanie wynagrodzeń pracowników instytucji zaangażowanych we wdrażanie Programu,
 - finansowanie kosztów organizacyjnych, technicznych i administracyjnych,
 - szkolenia specjalistyczne odpowiadające na potrzeby identyfikowane na poziomie wdrażania Programu (np. rozliczanie projektów, zarządzanie projektami),
 - szkolenia indywidualne na podstawie planów szkoleń instytucji.

Pracownikom zaangażowanym w zarządzanie i wdrażanie zostanie zapewniony dostęp do działań edukacyjnych o tematyce istotnej z punktu widzenia realizacji Programu, w tym między innymi

związanych z wykrywaniem i zwalczaniem nadużyć finansowych, obarczonych potencjalnym ryzykiem nieprawidłowości.

Zasoby ludzkie zaangażowane w zarządzanie i wdrażanie RPO WL 2014 - 2020 będą oparte przede wszystkim na pracownikach zatrudnionych i przeszkolonych podczas realizacji RPO WL 2007 – 2013.

Ze środków Pomocy Technicznej RPO WL 2014 – 2020 nie będzie finansowana budowa, ani też renowacja budynków administracji publicznej.

- 2) W ramach realizacji celu 2 - *Sprawny system wdrażania RPO WL 2014-2020*, będą podejmowane m. in. następujące działania:
 - finansowanie ewaluacji przydatnych przy wdrażaniu Programu,
 - wsparcie procesu wyboru projektów uzyskujących dofinansowanie w ramach Programu,
 - wsparcie procesu zarządzania finansowego, kontroli i certyfikacji,
 - wsparcie procesu monitorowania i sprawozdawczości,
 - finansowanie lokalnych systemów informatycznych służących wdrażaniu Programu,
 - finansowanie narzędzi informatycznych na potrzeby wdrażania Programu,
 - wsparcie funkcjonowania komitetów (np. KM), grup roboczych oraz innych ciał dialogu społecznego uczestniczących we wdrażaniu Programu,
 - wsparcie eksperckie i prawne na potrzeby wdrażania Programu.
- 3) W ramach realizacji celu 3 – *Rozwój potencjału beneficjentów* będą realizowane następujące działania:
 - szkolenia specjalistyczne odpowiadające potrzebom beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu,
 - wsparcie przygotowania i weryfikacja dokumentacji projektowej w wybranych projektach strategicznych (project pipeline).
- 4) W ramach realizacji celu 4 - *Skuteczna i efektywna informacja i promocja FE w ramach Programu* - będą realizowane następujące działania:
 - portale internetowe poświęcone wdrażaniu projektów w ramach RPO WL 2014-2020 (informacje o naborach wniosków, ocenie projektów, procesie realizacji, dobrych praktykach itp.),
 - działania informacyjne, promujące możliwości finansowania i realizowane strategie oraz przedstawiające osiągnięcia RPO WL 2014-2020, w tym promujące uruchomienie Programu (zgodnie z zał. XII Rozporządzenia PE i Rady nr 1303/2013),
 - działania informacyjne podejmowane na podstawie strategii komunikacji RPO WL 2014-2020, zgodnie z art. 116 Rozporządzenia PE i Rady nr 1303/2013 (np. informowanie o naborach, wybranych obszarach wsparcia właściwych dla RPO WL 2014-2020).

Działania te pozwolą osiągnąć założone rezultaty w zakresie skutecznej komunikacji RPO WL.

Podstawą prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych w ramach RPO WL jest strategia komunikacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego 2014-2020 opracowana przez IZ, zgodnie z art. 116 rozporządzenia ramowego, która zgodna jest ze wspólną strategią komunikacji polityki spójności, stworzoną na poziomie horyzontalnym.

IZ przygotowuje również roczne plany działań o charakterze wykonawczym.

W latach 2014-2020 nastąpi koncentracja działań polegających na dostarczaniu beneficjentom i potencjalnym beneficjentom kompleksowych i dostosowanych do ich specyficznych potrzeb informacji, dotyczących możliwości i zasad pozyskania wsparcia oraz realizacji projektów. Komunikat skierowany do beneficjentów i potencjalnych beneficjentów będzie dostosowany do konkretnych działań,

które uznane zostały za priorytetowe w ramach RPO WL (m.in. inteligentne specjalizacje takie jak: biogospodarka, energetyka niskoemisyjna czy informatyka i automatyka). Jednocześnie, dla utrzymania wysokiego poziomu świadomości na temat roli i znaczenia środków europejskich dla realizacji celów rozwojowych regionu prowadzone będą działania informacyjno-promocyjne skierowane do mieszkańców województwa.

Wszystkie działania informacyjno-promocyjne będą podejmowane po przeprowadzeniu analizy pod względem ich zasadności i efektywności kosztowej.

Kluczowe jest, aby realizując działania informacyjno-promocyjne w perspektywie programowej 2014-2020 dążyć do wzmocnienia koordynacji działań, celem utrzymania wysokiej spójności przekazu i komplementarności komunikatów oraz narzędzi. Wyzwaniem leżącym u podstaw skutecznej komunikacji, będzie opracowanie dokumentów skierowanych do potencjalnych beneficjentów i beneficjentów, a także materiałów przeznaczonych do komunikacji w mediach, z zastosowaniem czytelnego i zrozumiałego powszechnie języka.

W okresie 2014-2020 położony zostanie większy nacisk na wykorzystanie potencjału komunikacyjnego samych beneficjentów.

Kluczowe jest również wdrażanie polityk horyzontalnych, jak równy dostęp do informacji dla osób z niepełnosprawnościami, dbałość o środowisko naturalne oraz współpraca z partnerami społeczno-gospodarczymi.

Ze środków Pomocy Technicznej RPO WL na lata 2014 – 2020 wspierane będzie zapewnienie monitoringu, ewaluacji i aktualizacji regionalnej strategii inteligentnych specjalizacji⁵¹, obejmujące:

- proces przedsiębiorczego odkrywania, angażujący regionalne instytucje zarządzającą i pośredniczące, oraz zainteresowane podmioty takie, jak uniwersytety, inne instytucje szkolnictwa wyższego, przedsiębiorców, oraz partnerów społecznych;
- stopę zwrotu na inwestycji w zakresie strategii inteligentnych specjalizacji, obliczaną dla EFRR i EFS⁵².

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

LP.	Nazwa wskaźnika	Jednostka pomiaru	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych
			Nie dotyczy PT			
			M	K	O	
1.	Liczba etatomiesięcy finansowanych ze środków pomocy technicznej	szt.				IZ
2.	Liczba uczestników form szkoleniowych dla instytucji	os.				IZ
3.	Liczba przeprowadzonych ewaluacji	szt.				IZ
4.	Liczba posiedzeń sieci tematycznych, grup roboczych, komitetów oraz innych ciał angażujących partnerów	szt.				IZ
5.	Liczba projektów objętych wsparciem	szt.				IZ
6.	Liczba uczestników form szkoleniowych dla beneficjentów	os.				IZ

⁵¹ W zakresie wsparcia EFRR i EFS dla regionalnej strategii inteligentnych specjalizacji.

⁵² Stopa zwrotu powinna być obliczana począwszy od 2016 r. z zastosowaniem jednolitej metodologii.

7.	Liczba działań informacyjno - promocyjnych o szerokim zasięgu	szt.				IZ
8.	Liczba odwiedzin portalu informacyjnego/serwisu internetowego	szt.				IZ

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz: EFS					
Kategoria regionu: słabiej rozwinięte					
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania		Wymiar 3 Typ terytorium	
Kod	€	Kod	€	Kod	€
121	70 356 084	01	79 424 084	07	79 424 084
122	2 125 000				
123	6 943 000				

ROZDZIAŁ 3. PLAN FINANSOWY PROGRAMU OPERACYJNEGO

3.1 Środki finansowe z poszczególnych funduszy oraz kwoty na rezerwę wykonania

Tabela 3. Tabela przedstawiająca całkowitą kwotę środków finansowych przewidzianych jako wkład każdego z funduszy do programu, w podziale na lata i kategorie regionów ze wskazaniem wysokości rezerwy wykonania (EUR)

	Fundusz	Kategoria regionu	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		Ogółem	
			Główna alokacja	Rezerwa wykonania	Główna alokacja	Rezerwa wykonania	Główna alokacja	Rezerwa wykonania	Główna alokacja	Rezerwa wykonania	Główna alokacja	Rezerwa wykonania	Główna alokacja	Rezerwa wykonania	Główna alokacja	Rezerwa wykonania	Główna alokacja	Rezerwa wykonania
(1)	EFRR	regiony słabiej rozwinięte	183 450 255	11 709 591	194 213 727	12 396 620	205 436 733	13 112 983	215 676 230	13 766 567	225 932 934	14 421 251	236 163 626	15 074 274	246 322 877	15 722 738	1 507 196 382	96 204 024
(2)		regiony przejściowe	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(3)		regiony bardziej rozwinięte	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(4)		łącznie	183 450 255	11 709 591	194 213 727	12 396 620	205 436 733	13 112 983	215 676 230	13 766 567	225 932 934	14 421 251	236 163 626	15 074 274	246 322 877	15 722 738	1 507 196 382	96 204 024
(5)	EFS	regiony słabiej rozwinięte	71 800 925	4 583 038	76 013 659	4 851 936	80 406 253	5 132 314	84 413 907	5 388 122	88 428 298	5 644 359	92 432 506	5 899 947	96 408 754	6 153 750	589 904 302	37 653 466
(6)		regiony przejściowe	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(7)		regiony bardziej rozwinięte	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(8)		łącznie	71 800 925	4 583 038	76 013 659	4 851 936	80 406 253	5 132 314	84 413 907	5 388 122	88 428 298	5 644 359	92 432 506	5 899 947	96 408 754	6 153 750	589 904 302	37 653 466
(9)	YEI - dodatkowa alokacja	nie dotyczy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(10)	FS	nie dotyczy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(11)	EFRR	specjalna alokacja dla obszarów peryferyjnych lub słabo zaludnionych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(12)	łącznie		255 251 180	16 292 629	270 227 386	17 248 556	285 842 986	18 245 297	300 090 137	19 154 689	314 361 232	20 065 610	328 596 132	20 974 221	342 731 631	21 876 488	2 097 100 684	133 857 490

3.2 Łączne środki finansowe w podziale na fundusz oraz współfinansowanie krajowe (EUR)

Tabela 4. Plan finansowy programu operacyjnego (EUR)

Oś priorytetowa	Fundusz	Kategoria regionu	Podstawa kalkulacji wsparcia UE (całkowite koszty kwalifikowalne lub koszty kwalifikowalne publiczne)	Wsparcie Unii	Wkład krajowy	Szacunkowy podział wkładu krajowego		Finansowanie ogółem	Stopa współfinansowania	Dla celów informacyjnych Wkład EBI	Główna alokacja (całkowite finansowanie pomniejszone o rezerwę wykonania)		Rezerwa wykonania		Kwota rezerwy wykonania w stosunku do całkowitej kwoty wsparcia Unii
						Krajowe środki publiczne	Krajowe środki prywatne				Wkład UE	Wkład krajowy	Wsparcie Unii	Wkład krajowy	
				(A)	(B)=(C)+(D)	(C)	(D)	(E)=(A)+(B)	(F)=(A)/(E)	(g)	(H)=(A)-(I)	(I)=(B)-(K)	(J)	(K)=(B)*((J)/(A))	(L) = (J)/(A)*100
Oś priorytetowa 1	EFRR	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	100 416 755	17 720 604	3 544 121	14 176 483	118 137 359	85,00%	0	94 391 750	16 657 368	6 025 005	1 063 236	6,00%
Oś priorytetowa 2	EFRR	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	81 970 176	14 465 326	7 232 663	7 232 663	96 435 502	85,00%	0	77 051 965	13 59 7 406	4 918 211	867 920	6,00%
Oś priorytetowa 3	EFRR	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	277 29 8 996	48 935 117	9 787 023	39 148 094	326 234 113	85,00%	0	258 018 615	45 53 2 697	19 280 381	3 402 420	6,95
Oś priorytetowa 4	EFRR	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	180 69 8 971	31 888 055	15 944 028	15 944 027	212 587 026	85,00%	0	169 857 033	29 97 4 772	10 841 938	1 913 283	6,00%
Oś priorytetowa 5	EFRR	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	275 89 6 270	48 687 578	24 343 789	24 343 789	324 583 848	85,00%	0	262 101 456	46 25 3 199	13 794 814	2 434 379	5,00%
Oś priorytetowa 6	EFRR	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	110 13 9 605	19 436 401	9 718 201	9 718 200	129 576 006	85,00%	0	103 531 229	18 27 0 217	6 608 376	1 166 184	6,00%
Oś priorytetowa 7	EFRR	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	73 020 103	12 885 901	9 020 131	3 865 770	85 906 004	85,00%	0	68 638 897	12 11 2 747	4 381 206	773 154	6,00%
Oś priorytetowa 8	EFRR	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	271 03 1 040	47 829 008	38 263 207	9 565 801	318 860 048	85,00%	0	252 323 371	44 52 7 655	18 707 669	3 301 353	6,90%
Oś priorytetowa 9	EFS	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	225 794 843	39 846 149	33 062 808	6 783 341	265 640 992	85,00%	0	210 011 783	37 060 903	15 783 060	2 785 246	6,99%
Oś priorytetowa 10	EFS	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	48 093 025	8 487 005	2 871 867	5 615 138	56 580 030	85,00%	0	44 731 322	7 893 763	3 361 703	593 242	6,99%
Oś priorytetowa 11	EFS	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	150 510 722	26 560 716	26 242 168	318 548	177 071 438	85,00%	0	140 651 102	24 82 0 783	9 859 620	1 739 933	6,55%

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020

Oś priorytetowa 12	EFS	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	123 735 094	21 835 605	21 180 537	655 068	145 570 699	85,00%	0	115 086 011	20 309 296	8 649 083	1 526 309	6,99%
Oś priorytetowa 13	EFRR	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	232 928 490	41 105 029	20 552 515	20 552 514	274 033 519	85,00%	0	221 282 066	39 049 778	11 646 424	2 055 251	5,00%
Oś priorytetowa 14	EFS	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	79 424 084	14 016 015	14 016 015	0	93 440 099	85,00%	0	79 424 084	14 016 015	0	0	0,00%
Ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	1 603 400 406	282 953 019	138 405 678	144 547 341	1 886 353 425	85,00%	0	1 507 196 382	265 975 839	96 204 024	16 977 180	6,00%
Ogółem	EFRR	Przejściowe	Całkowite koszty kwalifikowalne	0	0	0	0	0	0,00%	0	0	0	0	0	0,00%
Ogółem	EFRR	Lepiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	0	0	0	0	0	0,00%	0	0	0	0	0	0,00%
Ogółem	EFS	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	627 557 768	110 745 490	97 373 395	13 372 095	738 303 258	85,00%	0	589 904 302	104 100 760	37 653 466	6 644 730	6,00%
Ogółem	EFS	Przejściowe	Całkowite koszty kwalifikowalne	0	0	0	0	0	0,00%	0	0	0	0	0	0,00%
Ogółem	EFS	Lepiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	0	0	0	0	0	0,00%	0	0	0	0	0	0,00%
Ogółem	YEI	Nie dotyczy	Całkowite koszty kwalifikowalne	0	0	0	0	0	0,00%	0	0	0	0	0	0,00%
Ogółem	FS	Nie dotyczy	Całkowite koszty kwalifikowalne	0	0	0	0	0	0,00%	0	0	0	0	0	0,00%
Suma całkowita				2 230 958 174	393 698 509	235 779 073	157 919 436	2 624 656 683	85,00%	0	2 097 100 684	370 076 599	133 857 490	23 621 910	6,00%

Tabela 5. Inicjatywa na rzecz zatrudnienia ludzi młodych – szczególna alokacja na EFS i Inicjatywę na rzecz zatrudnienia ludzi młodych

Nie dotyczy

Tabela 6. Plan finansowy w podziale na osie priorytetowe, fundusze, kategorie regionu i cele tematyczne (EUR)

Oś Priorytetowa	Fundusz	Kategoria regionu	Cel tematyczny	Wsparcie UE	Wkład krajowy	Finansowanie ogółem
1. Badania i innowacje	EFRR	Słabiej rozwinięte	1	100 416 755	17 720 604	118 137 359
2. Cyfrowe Lubelskie	EFRR	Słabiej rozwinięte	2	81 970 176	14 465 326	96 435 502
3. Konkurencyjność przedsiębiorstw	EFRR	Słabiej rozwinięte	3	277 298 996	48 935 117	326 234 113
4. Energia przyjazna środowisku	EFRR	Słabiej rozwinięte	4	180 698 971	31 888 055	212 587 026
5. Efektywność energetyczna i gospodarka niskowęglowa	EFRR	Słabiej rozwinięte	4	275 896 270	48 687 578	324 583 848
6. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów	EFRR	Słabiej rozwinięte	5	4 427 784	781 374	5 209 158
			6	105 711 821	18 655 027	124 366 848
7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego	EFRR	Słabiej rozwinięte	6	73 020 103	12 885 901	85 906 004
8. Mobilność regionalna i ekologiczny transport	EFRR	Słabiej rozwinięte	7	271 031 040	47 829 008	318 860 048
9. Rynek pracy	EFS	Słabiej rozwinięte	8	225 794 843	39 846 149	265 640 992
10. Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian	EFS	Słabiej rozwinięte	8	48 093 025	8 487 005	56 580 030
11. Włączenie społeczne	EFS	Słabiej rozwinięte	9	150 510 722	26 560 716	177 071 438
12. Edukacja, kwalifikacje i kompetencje	EFS	Słabiej rozwinięte	10	123 735 094	21 835 605	145 570 699
13. Infrastruktura społeczna	EFRR	Słabiej rozwinięte	9	206 472 482	36 436 321	242 908 803
			10	26 456 008	4 668 708	31 124 716
14. Pomoc techniczna	EFS	Słabiej rozwinięte		79 424 084	14 016 015	93 440 099
OGÓŁEM				2 230 958 174	393 698 509	2 624 656 683

Tabela 7. Szacunkowa kwota wsparcia, która ma być wykorzystana na cele związane ze zmianami klimatu

Oś priorytetowa	Szacunkowa wysokość środków na cele związane ze zmianami klimatu (EUR)	Udział w całości alokacji na program (%)
4.	180 536 342,20	8,09%
5.	216 186 866,80	9,69%
6.	10 282 388,40	0,46%
7.	14 454 147,80	0,65%
8.	18 166 702,00	0,81%
9.	2 257 948	0,10 %
Razem	441 884 395,20	19,81%

ROZDZIAŁ 4. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE DO ROZWOJU TERYTORIALNEGO

Zintegrowane podejście terytorialne stanowi jeden z elementów zapewniających intensyfikację działań na strategicznych z punktu widzenia rozwoju regionu obszarach, wskazanych w SRWL. Kluczowymi zagadnieniami są:

- wykorzystanie zróżnicowanych potencjałów, którymi charakteryzują się poszczególne obszary, do podnoszenia ich konkurencyjności;
- budowanie wielowymiarowego partnerstwa wokół wspólnego celu tak, by realizacja zadań zapewniała efekty synergii.

Ten sposób procedowania pozwoli na racjonalizację planowania działań. Planowane w ramach tego podejścia przedsięwzięcia będą wynikały ze strategicznego planu dla danego terytorium.

Biegunami rozwoju są ośrodki miejskie. Województwo ma co prawda korzystną, policentryczną sieć osadniczą, niestety siła oddziaływania miast jest niewystarczająca. Szczególnego wsparcia wymagają: Lublin, ośrodki subregionalne oraz miasta powiatowe. Jednocześnie miasta borykają się z problemami: nadmierne obciążenie ruchem samochodowym, suburbanizacja, występowanie obszarów koncentracji problemów społecznych (często z degradacją fizyczną tkanki miejskiej), niewykorzystane potencjały inwestycyjne.

Na obszarze funkcjonalnym **miasta wojewódzkiego** wdrażany będzie ZIT dla miasta Lublin.

Zakłada się komplementarny wkład EFRR i EFS w realizację projektów w ramach ZIT z wydzieloną alokacją ok. 5% programu. ZIT dla miasta Lublina będzie uzupełniony projektami komplementarnymi w zakresie transportu, realizowanymi z PO IiŚ oraz PO PW.

RPO WL 2014-2020 przewiduje realizację na terenie **4 miast subregionalnych** projektów zintegrowanych w formule ZIT. Interwencja będzie koncentrować się m.in. na pobudzeniu aktywności gospodarczej, wsparciu rozwoju MŚP, poprawie stanu środowiska przyrodniczego i adaptacji do zmian klimatycznych, a także na działaniach z zakresu podnoszenia jakości zasobów ludzkich i włączenia społecznego. Zakłada się komplementarny wkład EFRR i EFS w realizację projektów składających się na SIT (ok. 2,2% ogólnej alokacji programu).

Dodatkowo, wykorzystany zostanie mechanizm **przedsięwzięć zintegrowanych** mający na celu wyłonienie i uporządkowanie oddolnych inicjatyw, dla innych obszarów wymagających strategicznej interwencji (m.in. miasta powiatowe). Dla tego typu przedsięwzięć stosowane będą preferencje na etapie oceny projektów konkursowych.

Obszary wiejskie, pomimo nagromadzenia negatywnych zjawisk dysponują wewnętrznymi potencjałami. Interwencja RPO WL koncentrować się będzie na obszarach, na których kumulacja barier o charakterze infrastrukturalnym, społecznym i ekonomicznym prowadzi do trwałej marginalizacji, a w efekcie do wykluczenia znacznej grupy mieszkańców. Nastąpi koncentracja wsparcia w niektórych osiach priorytetowych wynikająca z kryteriów innych niż terytorialne. Ok. 50% alokacji programu zostanie skierowana na wsparcie obszarów wiejskich (dedykowane wsparcie dla obszarów wiejskich w ramach PI 4a, 6c, 9b stanowi ok. 8% alokacji Programu). Wydatki na obszary wiejskie będą monitorowane i sprawozdawane w raportach rocznych z uwzględnieniem – zgodnie z zakresem i logiką interwencji programu – takich obszarów, jak: 1) rozwój przedsiębiorczości i lepsze wykorzystanie kapitału ludzkiego, w tym reorientacji zawodowej rolników, 2) rewitalizacja społeczna i infrastrukturalna, 3) infrastruktura wodno-kanalizacyjna i przeciwpowodziowa.

4.1 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność

W ramach RPO nie będzie zastosowany instrument RLKS w formule bezpośredniej. W ramach programu planuje się wsparcie Lokalnych Grup Działania (LGD) jako potencjalnych beneficjentów. Interwencja RPO będzie stanowiła uzupełnienie wsparcia EFRROW i EFMR na terytorium danej LGD

i będzie realizowana w oparciu o Lokalną Strategię Rozwoju. Koszty przygotowawcze, bieżące oraz koszty animacji LGD nie będą wspierane środkami EFS w ramach RPO.

4.2 Zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich

ZIT w województwie lubelskim realizowany będzie na obszarze miasta Lublin i jego obszarze funkcjonalnym. Przy opracowywaniu Strategii ZIT miasto Lublin wraz z partnerami koncentrować się będzie na osiągnięciu celu, który będzie miał wpływ na zdelimitowany obszar funkcjonalny (wyjście poza granice administracyjne miasta). W skład Partnerstwa ZIT wchodzić będą następujące gminy: Lublin, Świdnik, Nałęczów, Konopnica, Wólka, Jastków, Niemce, Strzyżewice, Niedzwica Duża, Lubartów, Miasto Lubartów, Głusk, Mełgiew, Piaski, Jabłonna, Spiczyn.

Celem nadrzędnym realizacji ZIT będzie poprawa spójności społecznej i gospodarczej, wzmocnienie istniejących powiązań i wykorzystanie ich dla stworzenia wspólnej zintegrowanej przestrzeni LOFu, zachowując odrębność poszczególnych gmin, wchodzących w jego skład i wykorzystując lokalne mocne strony i szanse.

Zakres powierzenia władzom miejskim zadań związanych z realizacją programu w ramach ZIT określa pisemne porozumienie pomiędzy władzami miejskimi i IZ RPO. Zgodnie z art. 123 ust. 6 rozporządzenia 1303/2013 władze miejskie realizują zadania związane przynajmniej z wyborem projektów do dofinansowania. Minimalny zakres powierzenia zadań oznacza, że władze miejskie przedkładają IZ RPO listy projektów wyłonionych w konkursie bądź -w przypadku trybu pozakonkursowego – zidentyfikowanych w ramach Strategii ZIT, spriorytetyzowanych w oparciu o kryteria zatwierdzone przez KM RPO dotyczące stopnia zgodności z celami strategii ZIT. IZ RPO dokonuje ostatecznego sprawdzenia kwalifikowalności projektów do dofinansowania, zgodnie z art. 7 ust 5 rozporządzenia 1301/2013, chyba że porozumienie przewiduje inaczej. Techniczna organizacja naboru i pełna ocena projektów pod względem formalnym i merytorycznym może być dokonywana przez władze miejskie lub IZ RPO, z udziałem w stosownych przypadkach ekspertów zewnętrznych, zgodnie z postanowieniami porozumienia.

Ponadto zostaną zapewnione przejrzyste procedury wyboru projektów (m.in. w wytycznych w sprawie zasad wyboru projektów). Kryteria dotyczące niedyskryminacji będą każdorazowo brane pod uwagę.

Planowane jest także utworzenie stowarzyszenia zrzeszającego miasta subregionalne, które stałoby się podmiotem odpowiedzialnym za wdrażanie zintegrowanych inwestycji terytorialnych na obszarach funkcjonalnych miast subregionalnych. Stowarzyszenie powyższe odpowiadałoby za część zadań związanych z wyborem projektów i współdzieliłoby tę rolę z innymi instytucjami działającymi już w systemie wdrażania RPO WL. Ponadto pełniłoby ono rolę ośrodka doradczego dla wdrażania polityki miejskiej, co jest zgodne z założeniami regionalnej polityki miejskiej.

Tabela 8. Zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich - szacunkowa alokacja wsparcia z EFRR i szacunkowa alokacja EFS

Fundusz	Wsparcie z EFRR i EFS (wartość szacunkowa) (w EUR)	Udział całkowitej alokacji z funduszu w programie
łącznie EFRR	114 913 248	7,17%
łącznie EFS	12 075 539	1,92%
Razem EFRR + EFS	126 988 787	5,69%

4.3 Ramy realizacji ZIT poza zintegrowanymi przedsięwzięciami z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich oraz szacunkowa alokacja z poszczególnych osi priorytetowych

W 4 ośrodkach subregionalnych (Biała Podlaska, Chełm, Puławy, Zamość) realizowane będą strategiczne inwestycje terytorialne, które wpisywać się będą w obszary strategicznej interwencji określone w „Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020”. Realizacja SIT na wyodrębnionych obszarach będzie możliwa jedynie w oparciu o opracowane dokumenty strategiczne, o których mowa w art. 36 rozporządzenia ramowego. IZ nie przewiduje przekazywania funkcji zarządczych związanych z wdrażaniem funduszy UE miastom subregionalnym, które realizować będą instrument SIT.

Miasta subregionalne pełnią ważną rolę jako ośrodki koncentrujące funkcje gospodarcze i społeczne, będące ważnym miejscem dostarczania usług oraz uzupełnienia oferty i funkcji miasta Lublina w świadczeniu usług publicznych istotnych z perspektywy ich mieszkańców, jak również mieszkańców otaczających obszarów wiejskich. Planowana interwencja służyć będzie wzmocnieniu zróżnicowanych funkcji ponadlokalnych i wykorzystaniu wewnętrznego potencjału, rozbudowie wewnętrznych i zewnętrznych powiązań funkcjonalnych, kompleksowej rewitalizacji oraz zwiększeniu i poprawie dostępności do podstawowych usług publicznych. W związku z powyższym interwencja będzie koncentrować się m.in. na pobudzeniu aktywności gospodarczej, wsparciu rozwoju MŚP, poprawie stanu środowiska przyrodniczego oraz adaptacji do zmian klimatycznych.

Tabela 9. Szacunkowa alokacja finansowa na ZIT inne niż wymienione w pkt. 4.2

Oś priorytetowa	Fundusz	Szacunkowa alokacja (EUR)
2	EFRR	143 561,00
3	EFRR	12 038 302,00
5	EFRR	10 934 508,00
7	EFRR	16 109 056,00
9	EFS	601 844,00
11	EFS	317 668,00
12	EFS	113 034,00
13	EFRR	9 207 436,00
Ogółem		49 465 409,00

4.4 Rozwiązania dotyczące przedsięwzięć międzyregionalnych i transnarodowych w ramach programu operacyjnego, z udziałem beneficjentów znajdujących się w co najmniej jednym innym państwie członkowskim

Nie dotyczy

4.5 Wkład planowanych przedsięwzięć w ramach programu w odniesieniu do strategii makroregionalnych i strategii morskich, z zastrzeżeniem potrzeb obszaru objętego programem zidentyfikowanych przez państwo członkowskie

Strategia Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUE RMB) jest pierwszą strategią makroregionalną, obejmującą 8 państw członkowskich Unii Europejskiej: Danię, Estonię, Litwę, Łotwę, Finlandię, Niemcy, Polskę i Szwecję. Strategia stanowi zintegrowane ramy, które umożliwią Unii Europejskiej i państwom członkowskim określenie potrzeb i dostosowanie ich do dostępnych zasobów poprzez koordynację odpowiednich działań politycznych, zapewniając w ten sposób makroregionowi możliwość korzystania ze zrównoważonego środowiska oraz optymalny rozwój gospodarczy i społeczny. Zintegrowane ramy SUE RMB oparto na elastycznym Planie Działania zawierającym 3 ogólne cele, 17 obszarów priorytetowych oraz 5 działań horyzontalnych.

Konstrukcja RPO WL 2014-2020 zakłada znaczną spójność z celami, obszarami priorytetowymi oraz działaniami horyzontalnymi Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego, które zostały określone w Planie Działania.

W ramach RPO WL będą realizowane 3 cele SUE RMB. Cel *Ocalenie morza* będzie realizowany w Osi 6 w obszarach priorytetowych *Secure i Bio*. Cel *Poprawa połączeń w regionie* będzie realizowany poprzez projekty w Osi 4 w obszarze priorytetowym *Energy*, w Osi 5 w obszarach priorytetowych *Energy i Transport* oraz Osi 8 w obszarze priorytetowym *Transport*. Cel *Zwiększenie dobrobytu* w Osi 1 w obszarach priorytetowych *SME i Internal Market*, w Osi 2 w obszarach priorytetowych *Health, Education, Culture*, w Osi 3 w obszarach priorytetowych *SME i Innovation*, w Osi 7 w obszarze priorytetowym *Culture*, w Osiach 9 i 10 w obszarze priorytetowym *SME*, w Osi 11 w obszarze priorytetowym *Health*, w Osi 12 w obszarze priorytetowym *Education* oraz w Osi 13 w obszarach priorytetowych *Health i Education*.

W celu efektywnego wdrażania założeń SUE RMB, w przypadku priorytetów, które bezpośrednio będą realizowały cele strategii, IZ na etapie wyboru projektów wprowadzi odpowiednie mechanizmy premiujące projekty realizujące ww. cele. Monitoring realizacji SUE RMB w ramach RPO WL będzie w dużej mierze opierał się na systemie Informatycznym LSI2014, który będzie wykorzystywany do sporządzania sprawozdań przekazywanych do KE, które oprócz danych ilościowych będą prezentowały ocenę jakościową, ukazującą konkretne projekty/działania/osie priorytetowe, które w sposób bezpośredni przyczyniają się do osiągnięcia celów SU RMB. Przedsięwzięcia bezpośrednio realizujące Strategię to projekty o zasięgu ponadnarodowym, dlatego RPO WL z uwagi na regionalny charakter nie zakłada realizacji przez Beneficjentów projektów w partnerstwie z innymi państwami Regionu Morza Bałtyckiego.

ROZDZIAŁ 5. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW GEOGRAFICZNYCH NAJBARDZIEJ DOTKNIĘTYCH UBÓSTWEM LUB GRUP DOCELOWYCH NAJBARDZIEJ ZAGROŻONYCH DYSKRYMINACJĄ LUB WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM

5.1 Obszary geograficzne najbardziej dotknięte ubóstwem / grupy docelowe najbardziej zagrożone dyskryminacją lub wykluczeniem społecznym

W 2011 roku województwo lubelskie miało najwyższy w Polsce wskaźnik zagrożenia ubóstwem (31,3%, kraj 17,7%). Do analizy geograficznego rozkładu tego zjawiska w województwie przyjęto dwa wskaźniki odniesione do poziomu gminnego: udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w stosunku do ludności ogółem oraz udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku.

Biorąc pod uwagę współczynnik 20 % powyżej średniej krajowej, na 213 gmin w województwie lubelskim zidentyfikowano 132 gminy o dużym natężeniu udziału osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w stosunku do ludności ogółem oraz 178 gmin o wysokim natężeniu udziału dzieci w wieku do 17 lat na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku. Jednocześnie zdiagnozowano 129 gmin w których oba wskaźniki przybierają wartość o 20% wyższą niż średnia krajowa. Kryzysową sytuację stwierdzono w gminach Stary Brus, Aleksandrów oraz Dębowa Kłoda gdzie wymienione wyżej wskaźniki należą do najwyższych. Największe nasilenie udziału dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku zidentyfikowano w gminie Potok Górny (76%), niewiele niższy wskaźnik odnotowano w gminie Tarnawatka (70,4%), Serokomla (73,5%), Józefów nad Wisłą (73,3%). Również eksperymentalna „Mapa ubóstwa na poziomie podregionów w Polsce z wykorzystaniem estymacji pośredniej”, opracowana w 2013 r. przez Główny Urząd Statystyczny w Poznaniu potwierdza, iż podregiony województwa lubelskiego zaliczane są do obszarów o najwyższym wskaźniku zagrożenia ubóstwem.

Najważniejszym czynnikiem wpływającym na rozmiar ubóstwa jest sytuacja przedsiębiorstw oraz rynek pracy, jaki kreują. Jako punkt odniesienia dla identyfikacji obszarów koncentracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w tym zakresie uwzględnione zostały następujące wskaźniki przedstawione w układzie powiatowym: jednostki nowo zarejestrowane według REGON na 10 tys. ludności, stopa bezrobocia rejestrowanego w 2012 r., udział rolników w ogólnej liczbie ludności, udział długotrwale bezrobotnych w stosunku do ogółu bezrobotnych, udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych.

Biorąc pod uwagę powyższe, na 24 powiaty w województwie lubelskim zidentyfikowano 21 powiatów, w których liczba jednostek nowo zarejestrowanych według REGON na 10 tys. ludności nie przekracza współczynnika 20 % poniżej średniej krajowej. W 23 powiatach wskaźnik udziału osób długotrwale bezrobotnych w stosunku do bezrobotnych ogółem przekracza wspomniany współczynnik 20%, natomiast wskaźnik stopy bezrobocia rejestrowanego przekracza wskazaną średnią krajową w 9 powiatach. Co więcej, aż w 20 powiatach zdiagnozowano, że udział pracujących w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w stosunku do ogólnej liczby ludności jest zdecydowanie wyższy od współczynnika 20 % powyżej średniej krajowej, przy czym żaden z powiatów – poza grodzkimi – nie osiąga wskaźnika niższego niż średnia krajowa. Reasumując, zdiagnozowanych zostało 6 powiatów w których kumulują się problemy opisane przez cztery wyżej wymienione wskaźniki (chełmski, hrubieszowski, włodawski, zamojski, lubartowski i krasnostawski). Warto również podkreślić, że w powiecie janowskim zdiagnozowano najwyższy w województwie udział pracujących w rolnictwie (28%), natomiast w powiecie łączyńskim - najwyższy wskaźnik udziału kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych (56%), choć nie przekracza współczynnika 20 % powyżej średniej krajowej. Grupą szczególnego ryzyka w kontekście problemów rynku pracy są osoby długotrwale bezrobotne.

Lubelskie jest obszarem o niskim potencjale rozwojowym, charakteryzuje się m. in. niskim poziomem rozwoju infrastruktury i dostępności do wysokiej jakości usług, w tym edukacyjnych. W celu wskazania obszarów wymagających objęcia koncentracją terytorialną w obszarze edukacji zastosowano wskaźniki takie jak: odsetek dzieci w wieku 3-4 lat oraz 3-5 lat objętych edukacją przedszkolną, średnie wyniki sprawdzianów szóstoklasistów oraz gimnazjalistów, odsetek uczniów powtarzających klasę w ogólnej liczbie uczniów w podziale na szkoły podstawowe i gimnazja.

Biorąc pod uwagę współczynnik 20% poniżej średniej krajowej, na 213 gmin w województwie lubelskim zidentyfikowano 142 gminy z niskim odsetkiem dzieci w wieku 3-4 lat objętych edukacją przedszkolną, przy czym wynik analizowanego wskaźnika wyniósł zero w następujących 19 gminach: Borzechów, Dołhobyczów, Dubienka, Kraśniczyn, Leśniowice, Łaziska, Mircze, Nielisz, Ostrówek, Radecznicza, Rokitno, Ruda-Huta, Rudnik, Trzeszczany, Tuczna, Wojsławice, Wiryki, Zalesie, Żmudź.

Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w województwie lubelskim wyniósł w 2015 r. 81,8%, co w dalszym ciągu jest wskaźnikiem niższym niż średnia dla kraju (84,2%) (źródło: System Monitorowania Rozwoju, strateg.stat.gov.pl).

W zakresie edukacji na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum, na podstawie średnich wyników sprawdzianów szóstoklasistów oraz gimnazjalistów zdiagnozowano, że najniższa średnia ocen charakteryzuje powiat parczewski. Tymczasem miasta: Lublin, Zamość, Biała Podlaska i Chełm, znajdują się w czołówce najlepszych w województwie, ze wskazaniem dominującej pozycji pierwszych dwóch. Ponadto, w ramach wskaźnika odsetek uczniów powtarzających klasę w ogólnej liczbie uczniów w podziale na szkoły podstawowe i gimnazja zdiagnozowano, że najwyższy procent uczniów powtarzających klasę występuje w gimnazjum w Czemiernikach (17%) i Cycowie (10%) oraz w szkole podstawowej w Adamowie (13%).

Wykaz obszarów najbardziej dotkniętych ubóstwem/grup docelowych zagrożonych dyskryminacją lub wyłączeniem społecznym został przygotowany na podstawie najnowszych dostępnych danych oraz wskaźników, co nie wyklucza ich cyklicznej weryfikacji celem aktualizacji.

5.2 Strategia służąca zaspokojeniu szczególnych potrzeb obszarów geograficznych najbardziej dotkniętych ubóstwem/grup docelowych najbardziej zagrożonych dyskryminacją lub wyłączeniem społecznym oraz, w stosownych przypadkach, wkład zintegrowanego podejścia ustanowionego w umowie partnerstwa

Problemy struktury gospodarczej oraz grupy zagrożone zmarginalizowaniem mają w województwie lubelskim tak szeroki zakres, że trudno jest określić wyodrębnioną pulę alokacji dedykowaną zdiagnozowanym obszarom. Z tego względu na etapie wyboru projektów zastosowane będą kryteria uwzględniające preferencje dla projektów skierowanych do poszczególnych obszarów czy też grup zagrożonych marginalizacją. Jedną z podstawowych przyczyn ubóstwa (a w konsekwencji zagrożenia wyłączeniem społecznym) jest ograniczony dostęp do wysokiej jakości miejsc pracy wynikający ze słabości sektora przedsiębiorstw. Z tego względu oprócz działań skierowanych bezpośrednio do obszaru rynku pracy niezbędna jest interwencja w obszar edukacji. Poprawa jakości kształcenia poprzez zapewnienie możliwości poszerzania wiedzy i umiejętności na wczesnym jego etapie spowoduje, że na rynek pracy trafią dobrze wykształceni absolwenci. Lepsze dostosowanie edukacji do potrzeb rynku pracy, w tym w szczególności zwrócenie uwagi na kompetencje kluczowe oraz promowanie kreatywności i przedsiębiorczości, może stać się katalizatorem dla rozwijania przedsiębiorczości wykorzystującej wewnętrzne zasoby województwa, a w dłuższym okresie czasu szansą na ograniczanie zjawiska ubóstwa.

W zakresie celu tematycznego *Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją* preferencje uzyskają projekty realizowane w gminach określonych jako obszary o dużym zagrożeniu ubóstwem (w sumie 181 gmin).

W ramach działań realizowanych w obszarze *rynku pracy* interwencja będzie się koncentrować na wsparciu promowania zatrudnienia i mobilności pracowników w powiatach zaliczanych do grupy obszarów deficytowych o odchyleniu większym niż 20 % wskaźnika średniego dla kraju i będących tym

samym w najbardziej niekorzystnym położeniu w kontekście realizacji przedmiotowego celu tematycznego 8. W ramach działań w zakresie zwiększania dostępu do *edukacji* preferencje uzyskują projekty realizowane na obszarze gmin zaliczanych do grupy obszarów deficytowych o odchyleniu większym niż 20 % wskaźnika średniego dla kraju i będących tym samym w najbardziej niekorzystnym położeniu w kontekście realizacji celu tematycznego 10.

W pkt. 5.1. obszary geograficzne najbardziej dotknięte ubóstwem/grupy docelowe o najwyższym ryzyku zagrożenia dyskryminacją lub wyłączeniem społecznym zostały zidentyfikowane na podstawie najnowszych dostępnych danych. Ze względu na dynamikę sytuacji zakłada się cykliczną weryfikację wskaźników, celem aktualizacji wykazu powiatów oraz gmin objętych preferencjami.

W wybranych działaniach CT 8, 9 i 10 promowane będzie korzystanie z usług oferowanych przez podmioty ekonomii społecznej. Stosowane będą również klauzule społeczne, których zakres i tryb stosowania będzie zgodny z wytyczni horyzontalnymi ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego dla zamówień dokonywanych w ramach EFS.

Tabela 10. Przedsięwzięcia mające na celu zaspokojenie szczególnych potrzeb obszarów geograficznych najbardziej dotkniętych ubóstwem/grup docelowych najbardziej zagrożonych dyskryminacją lub wykluczeniem społecznym

Grupa docelowa/ obszar geograficzny	Główne typy działań, które są częścią podejścia zintegrowanego	Oś priorytetowa	Fundusz	Kategoria regionu	Priorytety inwestycyjny
Osoby długotrwale bezrobotne	Programy aktywizacji zawodowej.	9	EFS	Słabiej rozwinięte	8i
Gminy najbardziej dotknięte ubóstwem (zaliczane do grupy obszarów gdzie przynajmniej jeden z dwóch wybranych wskaźników przewyższa 20 % średniej krajowej)	Programy aktywizacji i reintegracji społecznej i zawodowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.	11	EFS	Słabiej rozwinięte	9i
	Świadczenie usług społecznych i zdrowotnych, w tym wsparcie procesu deinstytucjonalizacji usług.	11	EFS	Słabiej rozwinięte	9iv
Grupy zagrożone marginalizacją, zamieszkujące lokalnie zdegradowane obszary	Kompleksowe działania rewitalizacyjne.	9, 11, 12, 13	EFRR, EFS	Słabiej rozwinięte	9b, 9i, 9iv 8i, 8iii, 10i

ROZDZIAŁ 6. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW GEOGRAFICZNYCH, KTÓRE CIERPIĄ NA SKUTEK POWAŻNYCH I TRWAŁYCH NIEKORZYSTNYCH WARUNKÓW PRZYRODNICZYCH LUB DEMOGRAFICZNYCH

Rozwój i konkurencyjność regionu są ściśle powiązane z potencjałem kapitału ludzkiego, na który mają wpływ czynniki demograficzne. Województwo lubelskie od wielu lat boryka się z problemem depopulacji wynikającej z niskiego przyrostu naturalnego pogłębianego odpływem migracyjnym.

Niski wskaźnik dzietności, skutkujący szybko zmniejszającą się liczbą dzieci w powiązaniu z wydłużaniem się przeciętnego trwania życia, powoduje znaczące deformacje struktury wiekowej ludności. Rosnąca szybko mediana wieku oznacza postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Efekty powyższych zmian odczuwalne są zarówno dla rynku pracy (szanse starszych pracowników na rynku pracy są wyraźnie mniejsze niż pracowników młodszych) jak i dla sfery usług społecznych (szybko przyrasta liczba osób w wieku poprodukcyjnym, korzystających z tego typu usług). Migracje, szczególnie osób młodych, dodatkowo pogłębiają te niekorzystne procesy. Główną motywacją wyjazdów jest chęć znalezienia pracy odpowiadającej aspiracjom poszczególnych osób. Słabo rozwinięty w regionie sektor przedsiębiorstw nie jest jeszcze w stanie wygenerować dużej liczby atrakcyjnych miejsc pracy, a bliskość Warszawy oraz szersza oferta innych państw UE stanowią znaczącą konkurencję.

Problemy demograficzne w województwie lubelskim dotyczą zarówno miast, jak i obszarów wiejskich, przy czym zjawiska te są najmocniej odczuwalne na obszarach wiejskich położonych w znacznej odległości od większych miast. Stwarza to wysokie ryzyko dalszej depopulacji oraz zwiększania się skali ubóstwa na obszarach peryferyjnych. Co więcej, wśród ogółu bezrobotnych w województwie lubelskim przeważają mieszkańcy wsi, a wysoka stopa bezrobocia II świadczy m.in. o wysokim ukrytym bezrobociu na obszarach wiejskich.

Niekorzystne zmiany demograficzne są jednym z głównych wyzwań rozwojowych województwa lubelskiego. Oddziałują one bardzo silnie na rynek pracy, edukację oraz usługi publiczne. Interwencja RPO WL 2014-2020 będzie skupiała się przede wszystkim na działaniach sprzyjających tworzeniu miejsc pracy, zarówno poprzez wsparcie samych przedsiębiorstw, jak i poprzez tworzenie otoczenia sprzyjającego przedsiębiorczości i innowacjom. Większa liczba wysokiej jakości miejsc pracy wpłynie na zwiększenie atrakcyjności regionu (zahamowanie odpływu migracyjnego) oraz na zmniejszenie liczby pracujących w rolnictwie. Ze względu na fakt, iż tendencje związane ze starzeniem się społeczeństwa należy uznać za zjawisko trwałe, podjęte zostaną działania mające na celu zwiększenie aktywności zawodowej i społecznej (w szczególności osób starszych) oraz poprawę dostępu do usług publicznych.

ROZDZIAŁ 7. INSTYTUCJE I PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA ZARZĄDZANIE, KONTROLĘ I AUDYT ORAZ ROLA PARTNERÓW

7.1 Odpowiednie instytucje i podmioty

Tabela 11. Odpowiednie instytucje i podmioty

Instytucja/ podmiot	Nazwa instytucji/podmiotu oraz departamentu lub jed- nostki	Kierownictwo instytucji / pod- miotu (funkcja lub sta- nowisko)	Adres	E-mail
Instytucja Zarządzająca	Zarząd Województwa obsługiwany przez Urząd Marszałkowski	Marszałek Województwa	ul. Artura Grottgera 4 20-029 Lublin	marszalek@lubelskie.pl
Instytucja Certyfikująca	Zarząd Województwa obsługiwany przez Urząd Marszałkowski	Marszałek Województwa	ul. Artura Grottgera 4 20-029 Lublin	marszalek@lubelskie.pl
Instytucja Audytorska	Ministerstwo Finansów, Szef Krajowej Administracji Skarbowej Departament Audytu Środków Publicznych	Minister właściwy do spraw finansów publicznych	ul. Świętokrzyska 12 00-916 Warszawa	Sekretariat.DO@mf.gov.pl
Podmiot, do którego Komisja Europejska będzie kierowała płatnościami	Ministerstwo Finansów, Departament Instytucji Płatniczej	Minister właściwy do spraw finansów publicznych	ul. Świętokrzyska 12 00-916 Warszawa	sekretariat.IP@mf.gov.pl

7.2 Zaangażowanie właściwych partnerów

7.2.1 Przedsięwzięcia podjęte w celu zaangażowania właściwych partnerów w przygotowanie programu operacyjnego oraz rola tych partnerów we wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji programu operacyjnego

Zasada partnerstwa jest jednym z najważniejszych elementów programowania funduszy UE objętych zakresem EFSI. Dlatego też Samorząd Województwa Lubelskiego dokłada wszelkich starań, aby czynnie włączać do współpracy partnerów (wymienionych w art. 5 Rozporządzenia ramowego) oraz działać zgodnie z Kodeksem postępowania w zakresie partnerstwa na każdym etapie opracowywania Programu, a następnie jego realizacji.

Na początkowym etapie przygotowania RPO WL 2014 – 2020 istotne znaczenie miało partnerstwo wewnątrzinstytucjonalne w ramach UMWL, którego przejawem była i jest ścisła współpraca pomiędzy jego jednostkami. Zgodnie z zapisami Regulaminu Organizacyjnego UMWL jednostką odpowiedzialną za koordynację prac związanych z przygotowaniem RPO WL jest DRPO. W związku z powyższym w ramach prac nad przygotowaniem RPO WL 2014 – 2020, DRPO zainicjował partnerstwo i ścisłą współpracę z DEFS - jako podmiotem odpowiedzialnym za wdrażanie komponentu regionalnego PO KL dla województwa lubelskiego w perspektywie 2007-2013 oraz DPR - jako podmiotem odpowiedzialnym za opracowanie, monitorowanie, ewaluację i aktualizację SRWL, ale także z innymi podmiotami, których zaangażowanie merytoryczne niezbędne było do właściwego przygotowania Programu. Zasady tego

partnerstwa opisane zostały w dokumencie pn. Plan działań dotyczących organizacji prac nad przygotowaniem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 (Action Plan 2014 – 2020), przyjętym przez ZWL w maju 2012 r. Dokument ten określa działania, mające na celu zapewnienie efektywnego procesu przygotowania RPO WL 2014 – 2020, a także podmioty, których zaangażowanie w powyższe prace jest konieczne ze względu na posiadaną wiedzę i kompetencje wraz z zakresem ich odpowiedzialności, zakres przedmiotowy prac oraz ich harmonogram.

Ścisłe partnerstwo wewnątrzinstytucjonalne w ramach UMWL oraz bliska współpraca pomiędzy DRPO i DEFS jest dowodem wysokiej świadomości w województwie o konieczności łączenia wsparcia miękkiego i twardego, zwłaszcza, iż RPO WL jest programem dwufunduszowym. Ponadto zaangażowanie w przygotowanie RPO WL podmiotów specjalizujących się w różnych dziedzinach, wynika z faktu, iż w przyszłej perspektywie finansowej główną ideą przewodnią udzielanego wsparcia ma być podejście zintegrowane, polegające na wielosektorowym oddziaływaniu na rozwój. Dlatego też, DRPO inicjując współpracę w ramach powyższego procesu, widział konieczność zharmonizowania i skoordynowania wsparcia udzielanego z różnych dziedzin rozwoju regionu, a także uwzględnienia zagadnienia komplementarności wsparcia.

Oprócz podmiotów, funkcjonujących w strukturze instytucjonalnej UMWL, w prace nad przygotowaniem Programu zostali włączeni przedstawiciele strony rządowej, samorządowej, gospodarczej (przedsiębiorstwa i ich zrzeszenia), a także społecznej (organizacje pozarządowe oraz związki zawodowe). Szczegółowa lista partnerów zamieszczona została w punkcie 12.3. Wybór partnerów bazował na doświadczeniach perspektywy 2007-2013, ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania KM RPO WL 2007-2013 oraz Podkomitetu Monitorującego PO KL 2007-2013. Ponadto podstawowymi kryteriami wyboru partnerów były:

- trafność – partnerzy musieli być powiązani tematycznie z obszarami wsparcia,
- proporcjonalność – zapewnienie wszystkim zainteresowanym partnerom reprezentacji,
- wiedza i doświadczenie – dające gwarancję wysokiej jakości dialogu merytorycznego.

Na mocy w/w dokumentu, w celu merytorycznego wsparcia prac nad przygotowaniem RPO WL 2014 – 2020, powołano 8 TGR, które zajmują się określonymi dziedzinami tematycznymi jako potencjalnymi obszarami wsparcia w przyszłym Programie. W skład TGR weszli przedstawiciele poszczególnych, zaangażowanych merytorycznie, jednostek UMWL, a także eksperci zewnętrzni, których doświadczenie wykorzystywane było do konsultacji proponowanych rozwiązań, m.in. specjaliści z danej dziedziny, przedstawiciele jst, przedstawiciele środowiska naukowego, przedstawiciele instytucji, beneficjenci, których projekty zidentyfikowane zostały jako dobre praktyki. Skład TGR i przyjęty model współpracy sprzyjały zapewnieniu ciągłych konsultacji wewnątrzrządowych kształtu RPO WL 2014 – 2020.

W ramach procesu przygotowania RPO WL 2014 – 2020 partnerzy zaangażowani zostali również poprzez przeprowadzenie Ankiety dotyczącej perspektywy finansowej 2014 – 2020 w województwie lubelskim (dalej: Ankieta). Ankieta została rozesłana do respondentów (w liczbie ok. 1400) należących do różnych grup podmiotów, tj.: jst, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, organizacje przedsiębiorców, pracodawców, szkoły wyższe, jednostki naukowe, badawcze, parki naukowe, organizacje pozarządowe, szkoły, zakłady opieki zdrowotnej. Celem Ankiety była identyfikacja potrzeb, oczekiwań, a przede wszystkim planów i zamierzeń podmiotów funkcjonujących w województwie lubelskim, które zainteresowane są pozyskaniem środków z RPO WL 2014 – 2020. Analizie poddano 340 pełnych odpowiedzi. Wnioski płynące z wypełnionych ankiet zostały wzięte pod uwagę w pracach nad Programem. Istotnym elementem procesu włączania partnerów w przygotowanie Programu było poddanie „Wstępnego projektu Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020”, zatwierdzonego przez ZWL w dn. 28 maja 2013 r., wstępnym konsultacjom społecznym, które przeprowadzone zostały w dn. 2 lipca – 16 sierpnia 2013 r. za pośrednictwem strony internetowej www.rpo.lubelskie.pl. Na potrzeby dialogu z partnerami uruchomiona została skrzynka poczty elektronicznej i przygotowany wzór formularza do konsultacji. W wyznaczonym terminie wpłynęło 65 wypełnionych kwestionariuszy z uwagami. Po ich analizie, szereg uwag zostało uwzględnionych i wprowadzonych do kolejnej wersji Programu.

Ponadto, w ramach przygotowań do opracowania projektu RPO WL 2014 – 2020, zgodnie z rekomendacjami Międzyresortowego Zespołu ds. Programowania i Wdrażania Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności, ZWL powołał Grupę roboczą ds. wsparcia przygotowania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014- 2020 (dalej: Grupa). Sposób wyboru partnerów do ww. Grupy został oparty o zasadę reprezentatywności, przedstawicielstwa, powszechności, przejrzystości i bezstronności. Do pracy w grupie zostały wybrane podmioty, których zaangażowanie w powyższe prace było konieczne ze względu na posiadaną wiedzę i kompetencje. Skład został zaprojektowany tak, aby odzwierciedlić szeroki zakres wsparcia i różne dziedziny rozwoju, a zasiadające w nim osoby posiadały wiedzę, kompetencje i doświadczenie w reprezentowanych dziedzinach. Grupa składa się z 49 członków reprezentujących stronę rządową, samorządową oraz partnerów społecznych i gospodarczych. Pierwsze posiedzenie Grupy odbyło się 21 sierpnia 2013 r., zaś kolejne 28 lutego 2014 r. Głównym zadaniem Grupy jest wypracowanie wniosków i rekomendacji, które będą uzupełniały projekt RPO WL lub wskazywały na konieczność wprowadzania zmian w już istniejących zapisach, poprzez wykorzystanie praktycznej wiedzy i doświadczenia, uzupełnianych w usystematyzowany sposób wiedzą naukową. Partnerzy pełnią również funkcje opiniotwórczo-konsultacyjne jako rzecznicy grup reprezentowanych środowisk. Uczestnicy Grupy skupiają się na analizie planowanych obszarów wsparcia w kontekście potrzeb społeczno-ekonomicznych, a także rozważają, czy ich realizacja przyczyni się do osiągnięcia pożądanych celów rozwojowych oraz zaspokojenia potrzeb i rozwiązania zdiagnozowanych problemów.

Najważniejszym działaniem realizującym zasadę partnerstwa były konsultacje społeczne, przeprowadzone w trybie art. 19a, w związku z art. 6 ust. 2-4 Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, projektu RPO WL 2014 – 2020, zatwierdzonego przez ZWL 1 października 2013 r. Konsultacje trwały od 3 października do 22 listopada 2013 r. W ich ramach wpłynęło ogółem 369 uwag do projektu RPO WL, od 66 podmiotów. W konsultacjach wzięło udział 10 różnych kategorii podmiotów, najbardziej reprezentatywną grupę stanowiły organizacje pozarządowe. Pod względem tematycznym, aż 260 uwag dotyczyło opisu i zakresu wsparcia Osi priorytetowych Programu (typy przedsięwzięć, grupy docelowe, rodzaje beneficjentów, alokacja środków). Najwięcej uwag dotyczyło Osi 12 oraz diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego (Rozdział 1). W ramach konsultacji społecznych projektu RPO WL zorganizowano również 11 spotkań konsultacyjnych, w tym 10 spotkań w regionie, z których każde przeznaczone było dla podmiotów z terenu dwóch powiatów województwa oraz jedną ogólną konferencję zorganizowaną w Lublinie. Spotkania w regionie w ramach konsultacji społecznych zorganizowane były z dala od dużych miast i stolic poszczególnych powiatów, w celu konsultowania dokumentu w środowiskach lokalnych. Wynikające z konsultacji społecznych rekomendacje i wypracowane wnioski zostały poddane pogłębionej analizie, a następnie wykorzystane do weryfikacji i uzupełnienia projektu RPO WL.

Najwięcej uwag z konsultacji dotyczyło m.in.:

- zwiększenia kwoty alokacji na priorytet 4.1
- przeformułowania i doprecyzowania zapisów, związanych z opisem obszarów wsparcia w zakresie infrastruktury kolejowej
- możliwości finansowania projektów związanych z głęboką termomodernizacją budynków
- uwzględnienia działań umożliwiających tworzenie centrów ochrony georóżnorodności – geoparków

Sprawozdanie z konsultacji zostało zatwierdzone przez ZWL i umieszczone na stronie internetowej www.npf.rpo.lubelskie.pl.

Realizację zasady partnerstwa na etapie wdrażania zapewni KM RPO, w którego składzie będą uczestniczyli przedstawiciele reprezentujący organy regionalne, lokalne, miejskie, partnerów społecznych i gospodarczych oraz podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie na zasadach pełnoprawnych członków. W KM RPO zachowana zostanie równowaga podziału miejsc w odniesieniu do przedstawi-

cieli poszczególnych grup wchodzących w jego skład, zapewniając jak najwyższą efektywność w wykonywaniu powierzonych zadań. Szczegółowe zadania KM RPO będą wynikały z przepisów rozporządzenia ramowego.

Na etapie monitorowania i ewaluacji zasada partnerstwa będzie uwzględniona poprzez przekazywanie partnerom informacji o postępie realizacji Programu w systemie sprawozdawczości. Ponadto zastosowane zostaną doraźne środki w postaci wywiadów i ankiet z partnerami społecznymi, mające na celu poznanie ich opinii, uwag, które będą wykorzystane w procesie ewaluacji RPO WL 2014 – 2020.

Strategiczna Ocena Oddziaływania na Środowisko

Zgodnie z przepisami art. 53 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko, stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko został uzgodniony z RDOŚ i Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym.

RDOŚ przedstawił zakres prognozy, wskazując potrzebę opracowania dokumentu zgodnie z art. 51 ust. 2. ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko, z uwzględnieniem wymagań określonych w art. 52 tej ustawy.

Ponadto Lubelski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Lublinie wniósł o sporządzenie prognozy w zakresie określonym w art. 51 ust. 2 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko, z rozwinięciem oceny czynników oddziaływania na zdrowie ludzi (narażenie na hałas, zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego, wód podziemnych i powierzchniowych, gleby) w odniesieniu do przewidywanych przedsięwzięć, mogących znacząco oddziaływać na środowisko.

Podczas opracowywania projektu prognozy oddziaływania na środowisko zostały uwzględnione ww. wskazania.

Po opracowaniu Prognozy Oddziaływania na środowisko projektu RPO WL 2014-2020, przedmiotowy dokument wraz z projektem Programu, został przedłożony RDOŚ i Lubelskiemu Państwowemu Wojewódzkiemu Inspektorowi Sanitarnemu w Lublinie w celu uzyskania opinii, zapewniając jednocześnie wypełnienie zobowiązań art. 54 ust. 1. ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Lubelski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Lublinie oraz RDOŚ wydali pozytywne opinie do przedstawionej Prognozy Oddziaływania na środowisko.

W dniach od 20 listopada do 10 grudnia 2013 r. w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko odbyły się konsultacje społeczne Prognozy oddziaływania na środowisko projektu RPO WL 2014-2020 wraz z projektem Programu. Informację o rozpoczęciu konsultacji społecznych podano do publicznej wiadomości poprzez ogłoszenie na stronie internetowej www.rpo.lubelskie.pl, na tablicy ogłoszeń w UMWL oraz w dzienniku o zasięgu regionalnym na obszarze województwa lubelskiego. Do udziału w konsultacjach społecznych zaproszeni byli wszyscy zainteresowani, w tym samorządy, partnerzy społeczni i gospodarczy oraz osoby prywatne. Dokumenty konsultacyjne dostępne były w DRPO oraz na stronie internetowej <http://www.npf.rpo.lubelskie.pl>.

Uwagi i wnioski można było zgłaszać w terminie od 20 listopada do 10 grudnia 2013 r. Ponadto w ramach konsultacji społecznych odbyły się 2 spotkania konsultacyjne. Na konferencji 14 listopada 2013 r. w auli konferencyjnej Lubelskiego Parku Naukowo - Technologicznego S.A. zaprezentowano wstępne założenia Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Programu. Kolejne spotkanie konsultacyjne odbyło się dnia 9 grudnia 2013 r. w siedzibie DRPO.

W ramach przeprowadzonych konsultacji społecznych na etapie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, do UMWL wpłynęły uwagi od 3 podmiotów. Szczegółowe wyjaśnienia i odpowiedzi do otrzymanych uwag zawarte zostały w uzasadnieniu. Podsumowanie i uzasadnienie zostały zatwierdzone przez ZWL i umieszczone na stronie internetowej www.npf.rpo.lubelskie.pl.

7.2.2. Granty globalne (EFS)

Nie dotyczy.

7.2.3. Środki przeznaczone na budowanie potencjału

Nie dotyczy.

ROZDZIAŁ 8. KOORDYNACJA MIĘDZY FUNDUSZAMI POLITYKI SPÓJNOŚCI, EFRROW, EFMR ORAZ INNYMI UNIJNYMI I KRAJOWYMI INSTRUMENTAMI FINANSOWANIA ORAZ EBI

RPO WL 2014–2020 jest jednym z instrumentów realizacji UP tj. dokumentu, który określa strategię działań rozwojowych Polski, jej priorytety i warunki efektywnego i skutecznego korzystania z funduszy EFSI w celu realizacji unijnej Strategii Europa 2020. UP formułuje krajowe ramy interwencji w ramach EFRR, EFS, FS, EFRROW i EFMR w latach 2014-2020.

Ze względu na fakt, iż cele rozwojowe będą osiągnięte w wyniku interwencji realizowanych przez ww. fundusze UE, a także instrumenty krajowe na różnych poziomach zarządzania, w Programie przewidziano szereg mechanizmów koordynacji wsparcia tak, aby planowane działania były komplementarne, a ich realizacja przyniosła największą wartość dodaną oraz aby uzyskać efekt synergii, niezbędny dla osiągnięcia celów UP i celów RPO WL 2014-2020. Stosowanie i promowanie zasady komplementarności przyczynić ma się do racjonalizacji wydatkowania funduszy oraz większej efektywności podejmowanych działań.

Możliwe mechanizmy koordynacji na etapie programowania:

- ukierunkowanie interwencji na realizację celów Strategii Europa 2020
- identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji w danym obszarze tematycznym, lub na danym terytorium, identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach,
- podział zakresów interwencji pomiędzy poziom krajowy i regionalny

W celu wyeliminowania ewentualnego nakładania się interwencji RPO WL z innymi programami operacyjnymi współfinansowanymi z funduszy EFSI, ale także w celu zapewnienia komplementarności wsparcia stosowane będą ustalenia w zakresie zaprogramowanego podziału interwencji pomiędzy poziom krajowy i regionalny.

- instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (ZIT)

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne są narzędziem służącym realizacji strategii terytorialnych, w tym m.in. zintegrowanych strategii rozwoju miejskiego, poprzez powiązanie celów tematycznych określonych w umowach o współpracy i programach operacyjnych z wymiarem terytorialnym. Celem realizacji ZIT, jako narzędzi wspierających rozwój terytorialny, jest m.in. wzmocnienie zintegrowanego podejścia terytorialnego, lepsze dostosowanie interwencji wspieranej środkami EFSI do potrzeb i potencjałów określonych typów terytoriów oraz wsparcie rozwoju lokalnego. Realizacja ZIT wymaga więc wykorzystania wsparcia z polityki spójności pochodzącego z więcej niż jednej osi priorytetowej, jednego lub więcej programów operacyjnych. ZIT powinien służyć także integrowaniu środków EFSI ze środkami krajowymi. ZIT są instrumentem promującym zintegrowane i skoordynowane wykorzystanie Funduszy i jako takie mają potencjał osiągnięcia lepszych połączonych wyników przy takich samych kwotach inwestycji publicznych. Realizacja tego instrumentu zapewnia realną komplementarność podejmowanych interwencji zapewniając realizację zintegrowanych wiązek projektów opartych na strategii ZIT, zwiększając skuteczność podejmowanej interwencji.

- Dwufunduszowość programu

Programowanie i wdrażanie dwufunduszowych programów regionalnych daje możliwość programowania celów rozwojowych, a nie poszczególnych funduszy UE, co przyczynia się do zwiększenia komplementarności i efektywności interwencji oraz ściślejszego strategicznego powiązania ze sobą projektów infrastrukturalnych i projektów miękkich. Dwufunduszowy charakter RPO WL 2014-2020 sprzyjać będzie również silniejszym powiązaniom i koordynacji działań podejmowanych w regionie przez podmioty zaangażowane w realizację programów.

– Kontrakt terytorialny

Koordinacji działań pomiędzy poszczególnymi funduszami EFSI i środkami krajowymi oraz w układzie programy i działania krajowe a działania realizowane na poziomie wojewódzkim i lokalnym służy wdrożenie koncepcji kontraktu terytorialnego. Kontrakt określa m.in. – zgodnie z uregulowaniami na poziomie ustawy - wysokość, sposób i warunki finansowania programów regionalnych, w tym sposób wykonywania przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego kontroli i monitoringu nad ich realizacją.

Możliwe mechanizmy koordynacji na etapie wdrażania:

– Funkcjonowanie wspólnych struktur, ciał, grup, zespołów zadaniowych

✓ Komitet ds. Umowy Partnerstwa

Wiodąca rola w zakresie wypełnienia koordynacji realizacji i uzyskania celów wsparcia, określonych w UP, należy do ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego oraz tzw. Komitetu Koordynacyjnego ds. Umowy Partnerstwa (KK UP). KK UP podejmuje zasadnicze decyzje odnoszące się do realizacji UP w kwestiach dotyczących koordynacji celów UP oraz CT; interwencji polityki spójności, WPR, WPRyb; koordynacji z innymi instrumentami UE, instrumentami krajowymi oraz EBI. W zależności od potrzeb, prace KK UP mogą być wspierane pracami podkomitetów/grup o charakterze zadaniowym, zajmujących się funkcjonowaniem wyodrębnionego procesu służącego realizacji UP, wybranymi CT/grupami CT, wybranymi funduszami lub kwestiami przekrojowymi.

✓ Komitet Monitorujący RPO WL 2014-2020

Na poziomie Programu, koordynacja kwestii związanych z zapewnieniem komplementarności w ramach podejmowanych interwencji, odbywać się będzie przede wszystkim poprzez Komitet Monitorujący RPO WL 2014 – 2020, w którym zasiadać będą m.in. przedstawiciele innych programów operacyjnych finansowanych z funduszy EFSI. Dodatkowy mechanizm wzmacniający koordynację stanowić może wzajemny udział przedstawicieli IZ poszczególnych programów operacyjnych w posiedzeniach Komitetów Monitorujących programy.

Planuje się, iż prace KM RPO WL 2014 – 2020 wspierane będą pracami grup o charakterze zadaniowym, zajmujących się funkcjonowaniem wyodrębnionych procesów, służących realizacji Programu.

✓ Regionalne Obserwatorium Terytorialne

Celem Krajowego Obserwatorium Terytorialnego oraz sieci regionalnych obserwatoriów terytorialnych jest podwyższanie jakości zarządzania politykami publicznymi poprzez system monitorowania i ewaluacji procesów rozwoju regionalnego i efektów polityki regionalnej. Podstawową misją Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego (ROT) w województwie lubelskim jest wspomaganie procesów decyzyjnych w zarządzaniu rozwojem województwa, przy wykorzystaniu systemu monitorowania procesów społeczno-gospodarczych oraz wybranych interwencji publicznych w regionie. Funkcjonalnie ROT WL stanowi sieć współdziałających instytucji w regionie i ma na celu, wykorzystując różnorodność zasobów i możliwości analitycznych poszczególnych partnerów, integrację wiedzy na temat regionu, monitorowanie zmian zachodzących w sferze społecznej, gospodarczej oraz przestrzennej z uwzględnieniem różnicowań wewnątrzregionalnych, identyfikację zjawisk i procesów wpływających na rozwój województwa oraz formułowanie rekomendacji co do celów strategicznych i kierunków rozwoju.

✓ Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej

Podmioty z terenu województwa lubelskiego będą mogły realizować projekty finansowane z dwóch programów współpracy transnarodowej (PWT Region Morza Bałtyckiego, PWT Europa Środkowa) oraz Programu Współpracy Międzyregionalnej INTERREG Europa.

Głównym narzędziem koordynacji interwencji RPO WL z programami EWT będzie grupa ds. monitorowania programów EWT.

Za organizację i przewodnictwo pracom Grupy odpowiada przedstawiciel Departamentu UMWL odpowiedzialnego za zarządzanie RPO WL. W skład grupy wchodzi przedstawiciele Departamentu UMWL odpowiedzialnego za zarządzanie RPO WL oraz przedstawiciele Departamentu UMWL, który w swych kompetencjach ma zadania związane z popularyzacją programów EWT. Ponadto, do udziału w posiedzeniach Grupy będą zapraszani przedstawiciele instytucji, które zrealizowały, realizują bądź zamierzają realizować projekt w ramach programów EWT.

Podstawowym zadaniem Grupy jest prowadzenie dialogu z potencjalnymi lub faktycznymi beneficjentami programów EWT:

- na etapie tworzenia koncepcji projektu i budowania partnerstwa: w kontekście możliwości finansowania efektów powstałych w wyniku realizacji projektu międzynarodowego ze środków RPO WL,
- na etapie wdrażania projektu: w kontekście ew. wykorzystania rezultatów projektu i dobrych praktyk do modyfikacji rozwiązań wdrożeniowych RPO WL.

Spotkania Grupy będą stanowić forum wymiany opinii, informacji oraz doświadczeń partnerów z terenu województwa, zaangażowanych w realizację projektów międzynarodowych. Ponadto, do zadań Grupy będzie należało monitorowanie działań związanych z wdrażaniem programów EWT (ogłaszane konkursy, rozstrzygnięcia konkursów, zaangażowanie podmiotów z regionu).

Informacja o stanie realizacji programów EWT, zidentyfikowanych projektach komplementarnych (RPO/EWT) oraz rekomendacje wypracowane w trakcie prac Grupy będą przedstawiane członkom Komitetu Monitorującego RPO WL.

✓ Grupa Sterująca ds. koordynacji interwencji w Polsce Wschodniej

Interwencje w ramach RPO podlegają szczególnej koordynacji z działaniami podejmowanymi ze środków POPW, a także - ze względu na wskazanie Polski Wschodniej jako OSI państwa - innych właściwych programów krajowych.

Głównym narzędziem koordynacji interwencji podejmowanych na obszarze Polski Wschodniej ze środków UE jest Grupa Sterująca ds. koordynacji interwencji w Polsce Wschodniej funkcjonująca w ramach Zespołu Międzyresortowego ds. programowania i wdrażania funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE. Zadaniem Grupy jest zapewnienie koordynacji i komplementarności wsparcia działań realizowanych w ramach programów operacyjnych na obszarze makroregionu. Zakres prac Grupy obejmuje planowanie, wdrażanie i monitorowanie efektów interwencji.

Za organizację i przewodnictwo pracom Grupy odpowiada przedstawiciel ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego.

W pracach Grupy uczestniczą przedstawiciele IZ POPW, IZ RPO województw Polski Wschodniej, oraz właściwych krajowych programów operacyjnych.

Rekomendacje i instrumenty uzgodnione przez Grupę są wykorzystywane odpowiednio w zakresie właściwym dla poszczególnych programów.

Kwestie związane z rozwojem makroregionu Polski Wschodniej, z uwzględnieniem efektów prac Grupy są przedstawiane Komitetowi Koordynacyjnemu UP.

W zależności od identyfikowanych potrzeb Grupa w szczególności koncentrować się będzie na wypracowaniu rekomendacji odnośnie do najważniejszych propozycji kryteriów wyboru projektów, zasad finansowania w podobnych typach interwencji poszczególnych programów, koordynacji zagadnień dotyczących monitoringu i ewaluacji efektów realizacji programów, etc.

Ponadto, spotkania Grupy będą stanowić forum wymiany opinii, informacji oraz doświadczeń partnerów zaangażowanych w realizację poszczególnych PO na obszarze Polski Wschodniej.

Dla wzmocnienia koordynacji oraz zapewnienia odpowiedniego przepływu informacji zapewniony zostanie wzajemny udział w Komitetach Monitorujących przedstawicieli IZ RPO PW oraz IZ POPW.

✓ Komitet Sterujący ds. koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia

Komitet ten, będący głównym narzędziem koordynacji interwencji podejmowanych w sektorze zdrowia ze środków UE, działa pod przewodnictwem ministra właściwego ds. zdrowia. W skład Komitetu wchodzi m.in. samorządy regionów. W odniesieniu do sektora ochrony zdrowia warunkiem koniecznym dla podejmowania interwencji będzie ich zgodność z uzgodnionym przez Komitet Sterujący *Planem działań w sektorze zdrowia* podejmowanych ze środków unijnych na poziomie krajowym i regionalnym, co stanowić będzie istotne narzędzie koordynacyjne działań we wskazanym sektorze.

- współpraca między instytucjami właściwymi dla poszczególnych instrumentów w kontekście komplementarności działań,
- Kryteria wyboru projektów

Konstruując system oceny i wyboru projektów do dofinansowania w ramach RPO WL 2014-2020, IZ RPO WL dążyć będzie do tego, by stosowane kryteria preferowały podczas oceny projekty komplementarne, umożliwiając ich wybór do dofinansowania przed projektami, dla których nie zdiagnozowano ich wzajemnego dopełniania się prowadzącego do realizacji określonego celu.

- Mapa projektów

Jednym z mechanizmów koordynacji wsparcia na poziomie regionalnym jest istniejąca już interaktywna Mapa Dotacji (www.mapadotacji.gov.pl), zawierająca m.in. informacje o realizowanych w ramach RPO WL przedsięwzięciach. Stanowi ona źródło pozyskiwania danych o działaniach, w stosunku do których dany projekt może być komplementarny (zarówno w aspekcie komplementarności wewnętrznej, jak i zewnętrznej); tym samym ułatwiony został proces kojarzenia projektów i beneficjentów oraz identyfikacji projektów komplementarnych.

- Finansowanie krzyżowe

W Programie uwzględniono możliwość wykorzystania mechanizmu finansowania krzyżowego między EFRR i EFS dla wybranych PI. Powyższe daje możliwość finansowania w komplementarny sposób części operacji finansowanej z EFRR bądź z EFS, w przypadku której koszty kwalifikują się do wsparcia z drugiego funduszu pod warunkiem, że są one konieczne do odpowiedniej realizacji operacji i są bezpośrednio z nią związane. Powyższe przyczyni się do zwiększenia skuteczności, efektywności i trwałości oferowanego wsparcia.

- Wspólna Lista Wskaźników Kluczowych

Na poziomie monitoringu rzeczowego, w tym ram wykonania, obowiązuje wspólna dla wszystkich programów krajowych i regionalnych lista produktów i rezultatu bezpośredniego, która umożliwi agregację i porównanie wyników poszczególnych PO w zakresie dostarczanych produktów w ramach podejmowanych interwencji przekładających się następnie na rezultaty.

- koordynacja terminów organizacji konkursów
- wspólne działania informacyjno – promocyjne
- wspólne rozwiązania informatyczne dla beneficjentów
- narzędzia informatyczne umożliwiające potencjalnemu wnioskodawcy znalezienie odpowiedniej ścieżki aplikowania o środki, optymalnie dostosowanej do planowanego przedsięwzięcia.

W opisie interwencji poszczególnych PI wskazany został szczegółowo zakres komplementarności wewnętrznej i zewnętrznej planowanych do realizacji działań. Zastosowanie znajdują horyzontalnie ww. mechanizmy koordynacji.

ROZDZIAŁ 9. WARUNKI WSTĘPNE

Warunki ogólne (poza warunkiem ogólnym 7) oraz warunki tematyczne (poza warunkami tematycznymi: 1.1 (dotyczący inteligentnych specjalizacji), 6.2 (dotyczący gospodarki odpadami) oraz 7.1 (Transport – w zakresie secondary connectivity) i 7.2 (Kolej) są spełniane na poziomie krajowym. Samoocena dotycząca warunków spełnianych na poziomie krajowym, mających zastosowanie dla programu jest jednakowa dla wszystkich programów operacyjnych. Zmiany w statusie poszczególnych warunków na poziomie krajowym są automatycznie obowiązujące dla wszystkich programów, których dotyczą.

W przypadku warunków spełnianych na poziomie regionalnym, ich niespełnienie rodzi konsekwencje wskazane w art. 19 rozporządzenia ramowego wyłącznie dla regionu.

Do programu została załączona szczegółowa samoocena spełnienia warunków ex-ante.

			(3) uregulowania mające na celu zapewnienie monitorowania wdrażania art. 9 UNCRPD w odniesieniu do funduszy strukturalnych i inwestycyjnych w procesie przygotowania i realizacji programów	Tak		
4. Zamówienia publiczne. Istnienie uregulowań dotyczących skutecznego stosowania unijnych przepisów w zakresie zamówień publicznych w obszarze europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych.	Horyzontalnie – wszystkie osie	Tak	(1) rozwiązania dotyczące skutecznego stosowania unijnych przepisów w zakresie zamówień publicznych poprzez stosowne mechanizmy (2) rozwiązania gwarantujące przejrzystość postępowań o udzielanie zamówienia (3) rozwiązania w zakresie szkoleń i rozpowszechniania informacji wśród pracowników zaangażowanych we wdrażanie funduszy (4) rozwiązania zapewniające zdolności administracyjne, niezbędne do wdrożenia i stosowania unijnych przepisów w zakresie zamówień publicznych	Tak Tak Tak Tak	Ustawa o zmianie ustawy Prawo zamówień publicznych obejmująca dostosowanie do wyroku Trybunału Sprawiedliwości UE w sprawie C-465/11, tj. modyfikacji art. 24 ust. 1 pkt 1 i art. 24 ust. pkt 1a ustawy PZP http://www.uzp.gov.pl/cmsws/page/?F;248;ustawa_pzp.html	
5. Pomoc państwa. Istnienie uregulowań dotyczących skutecznego stosowania unijnych przepisów w zakresie pomocy państwa w obszarze europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych.	Horyzontalnie – wszystkie osie	Tak	(1) rozwiązania dotyczące skutecznego stosowania unijnych przepisów w zakresie pomocy państwa (2) rozwiązania dotyczące szkoleń i rozpowszechniania informacji wśród pracowników zaangażowanych we wdrażanie EFSI (3) rozwiązania zapewniające zdolności administracyjne niezbędne do wdrożenia i stosowania unijnych przepisów w zakresie pomocy państwa	Tak Tak Tak	Baza danych tzw. SHRIMP (System Harmonogramowania, Raportowania i Monitorowania Pomocy), http://www.uo-kik.gov.pl/kompetencje_prezesa_uo-kik_w_zakresie_pomocy_publicznej.php Ustawa z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (t. j. Dz. U. z 2007 r. Nr 59, poz. 404, z późn. zm.) http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevrilet?id=WDU20070590404	

<p>6. Prawodawstwo w dziedzinie ochrony środowiska w zakresie ocen oddziaływania na środowisko (EIA) oraz strategicznych ocen oddziaływania na środowisko (SEA). Istnienie uregulowań dotyczących efektywnego stosowania unijnych przepisów w dziedzinie ochrony środowiska w zakresie ocen oddziaływania na środowisko (EIA) oraz strategicznych ocen oddziaływania na środowisko (SEA)</p>	<p>Horyzontalnie – wszystkie osie</p>	<p>Tak</p>	<p>(1) rozwiązania dotyczące skutecznego stosowania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE (OOŚ) i dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/42/WE (SEA) (2) rozwiązania w zakresie szkoleń i rozpowszechniania informacji wśród pracowników zaangażowanych we wdrażanie dyrektyw dotyczących OOŚ i SEA (3) rozwiązania mające na celu zapewnienie odpowiednich zdolności administracyjnych</p>	<p>Tak Tak Tak</p>	<p>1. Ustawa o zmianie ustawy Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw 2. Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko 3. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko 4. Ustawa Prawo geologiczne i górnicze oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1238).</p>	<p>1. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSe-?id=WDU20140000850 2. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSe-?id=WDU20081991227 3. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSe-?id=WDU20130000817 4. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSe-?id=WDU20130001238</p>
--	---------------------------------------	------------	--	--------------------------------------	---	--

		<p>(3) skuteczny system wskaźników rezultatu, obejmujący: - wybór wskaźników rezultatu dla każdego programu, dostarczających informacji na temat przyczyn uzasadniających wybór działań z zakresu polityki finansowanych przez dany program,</p> <p>(4) skuteczny system wskaźników rezultatu, obejmujący: - ustanowienie wartości docelowych dla tych wskaźników,</p> <p>(5) skuteczny system wskaźników rezultatu, obejmujący: - spójność każdego wskaźnika z następującymi wymogami: odporność oraz walidacja statystyczna, jasność interpretacji normatywnej, reagowanie na politykę, terminowe gromadzenie danych.</p>	<p>TAK</p> <p>NIE</p> <p>TAK</p>	<p>Warunek spełniony dla wszystkich użytych wskaźników rezultatu.</p> <p>W PI 2c wprowadzono wskaźnik rezultatu strategicznego: „Odsetek obywateli korzystających z e-administracji (EAC)” - wartość bazowa wskaźnika będzie dostępna w GUS z badania pn. „Rozszerzenie badania i pozyskanie danych na poziomie NTS 2 z zakresu wykorzystania ICT w gospodarstwach domowych”. Po uzyskaniu tych danych IZ RPO oszacuje wartość docelową wskaźnika.</p> <p>Warunek spełniony dla wszystkich użytych wskaźników rezultatu.</p>	<p>Instytucje odpowiedzialne za spełnienie kryterium Główny Urząd Statystyczny/ Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju / IZ RPO WL</p>
		<p>(6) gotowe są procedury zapewniające, że wszystkie operacje finansowane z programu stosują skuteczny system wskaźników.</p>	<p>TAK</p>	<p>ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSerwlet?id=WDU20140001146)</p>	<p>Instytucje odpowiedzialne za spełnienie kryterium Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, IZ RPO WL</p>

WARUNKI TEMATYCZNE						
1.1. Badania naukowe i innowacje: Istnienie krajowych lub regionalnych strategii na rzecz inteligentnej specjalizacji, zgodnie z krajowym programem reform, w celu zwiększenia wydatków na badania i innowacje ze środków prywatnych, co jest cechą dobrze funkcjonujących krajowych lub regionalnych systemów badań i innowacji.	1	Częściowo	(1) Gotowa jest krajowa lub regionalna strategia na rzecz inteligentnej specjalizacji, która: (2) opiera się na analizie SWOT lub podobnej analizie, aby skoncentrować zasoby na ograniczonym zestawie priorytetów badań i innowacji, (3) przedstawia działania na rzecz pobudzenia prywatnych inwestycji w badania i rozwój, (4) obejmuje mechanizm monitorowania. (5) Przyjęto ramy określające dostępne środki budżetowe na badania i innowacje.	TAK TAK TAK NIE TAK	Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r., przyjęta 31 października 2014 r. przez Sejmik Województwa Lubelskiego http://umwl.bip.lubelskie.pl/index.php?id=56&p1=szczegoly&p2=913660 Plan Wykonawczy do RSI 2020	
1.2 Istnienie wieloletniego planu dotyczącego budżetu i priorytetów inwestycji.	1	Tak	(1) Przyjęto orientacyjny wieloletni plan dotyczący budżetu i priorytetów inwestycji związanych z priorytetami UE oraz – w odpowiednich przypadkach – z Europejskim Forum Strategii ds. Infrastruktur Badawczych (ESFRI).	Tak	Polska Mapa Drogowa Infrastruktury Badawczej, dokument który został przyjęty w 2011 r. Realizuje on rekomendacje Europejskiego Forum Strategicznego Infrastruktur Badawczych (ESFRI) w tym zakresie. W 2012 r. opracowany został system finansowania projektów dużej infrastruktury badawczej objętych Mapą, który zakłada 10-letni (2013-2023) horyzont czasowy. Mapa została zaktualizowana w sierpniu 2014 r. http://www.na-	Opracowany i kierunkowo zaakceptowany przez KE został także szacunkowy plan finansowania infrastruktury B+R, obejmujący źródła krajowe, fundusze strukturalne oraz programy międzynarodowe. Podstawą prawną do ustalenia wydatków pochodzących

					uka.gov.pl/g2/oryginal/2014_08/caf36c2da9fef183c32ce8772ec5b426.pdf .	<p>ze środków europejskich (wraz z wymaganym wkładem krajowym) są programy operacyjne przyjmowane uchwałą Rady Ministrów (zgodnie z art. 14j ustawy z 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, Dz. U. 2006 nr 227 poz. 1658 z późn. zmianami). Natomiast dla wydatków pochodzących z budżetu państwa podstawą prawną są Wieloletnie Plany Finansowe Państwa, sporządzane na podstawie art. 103-108 ustawy z 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. 2009 nr 157 poz. 1240 z późn. zmianami) i uchwalane przez Radę Ministrów.</p>
2.1. Strategiczne ramy polityki w dziedzinie rozwoju cyfrowego w celu pobudzenia popytu na przystępne, dobrej jakości i interoperacyjne usługi, prywatne i publiczne,	2	Tak	(1) Gotowe są strategiczne ramy polityki rozwoju cyfrowego, na przykład w ramach krajowej lub regionalnej strategii na rzecz inteligentnej specjalizacji, które zawierają: (2) budżet i priorytety działań określone na podstawie analizy SWOT lub podobnej analizy spójnej z tabelą wyników europejskiej agendy cyfrowej;	Tak Tak Tak	<p>Strategia Sprawne Państwo (SSP) https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2011/12/SSP-20-12-2012.pdf</p> <p>Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa https://mac.gov.pl/files/pzip_ostateczny.pdf</p>	

<p>kosztowo ulepszenie efektywnego końcowego wykorzystania energii oraz racjonalne kosztowo inwestycje w efektywność energetyczną przy budowaniu lub renowacji budynków.</p>			<p>zgodnie z art. 3, 4 i 5 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/31/UE1; (2) Działania konieczne do utworzenia systemu certyfikacji w odniesieniu do charakterystyki energetycznej budynków spójnego z art. 11 dyrektywy 2010/31/UE; (3) Działania służące zapewnieniu planowania strategicznego w dziedzinie efektywności energetycznej, spójne z art. 3 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE2; (4) Działania spójne z art. 13 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/32/WE1 w sprawie końcowego wykorzystania energii i usług energetycznych, aby zapewnić dostarczenie klientom końcowym indywidualnych liczników w zakresie, w jakim jest to możliwe technicznie, racjonalne finansowo i proporcjonalne w odniesieniu do potencjalnych oszczędności energii.</p>	<p>Nie Tak Tak</p>	<p>2. Rozp. Ministra Infrastruktury z 12.04.2002 r. w spr. warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie 3. Art. 5 ust. 2a ustawy z 7.07.1994 r. – Prawo budowlane 4. Art. 10. ust. 1 i 2 ustawy z 15.04.2011 r. o efektywności energetycznej 5. Ustawa z 21.11.2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów</p>	<p>pdf/DZU/2014/122/88.pdf#zoom=90 2. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSe-rvlet?id=WDU20020750690 3. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSe-rvlet?id=WDU20130001409 4. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSe-rvlet?id=WDU20110940551 5. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSe-rvlet?id=WDU20082231459 6. Rozp. MG z 15.01.2007 r. w sprawie szczegółowych warunków funkcjonowania systemów ciepłowniczych http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSe-rvlet?id=WDU20070160092 7. Ustawa Prawo energetyczne z 10.04.1997 r. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSe-rvlet?id=WDU19970540348</p>
--	--	--	--	--------------------------------------	--	--

						8. Rozp. MG z 17.09.2010 r. w spr. szczegółowych zasad kształtowania i kalkulacji taryf oraz rozliczeń z tytułu zaopatrzenia w ciepło http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSe-rvlet?id=WDU20101941291
4.2. Przeprowadzono działania promujące wysoko wydajną kogenerację energii cieplnej i elektrycznej.	4, 5	Tak	(1) Wsparcie dla kogeneracji opiera się na popycie na użytkową energię cieplną i oszczędności energii pierwotnej zgodnie z art. 7 ust. 1 i art. 9 ust. 1 lit. a) i b) dyrektywy 2004/8/WE; (2) państwa członkowskie lub ich właściwe organy oceniły istniejące prawodawstwo i ramy regulacyjne pod kątem procedur udzielania zezwoleń lub innych procedur, aby: <ul style="list-style-type: none"> • zachęcać do projektowania jednostek kogeneracji dla pokrycia ekonomicznie uzasadnionego zapotrzebowania na ciepło użytkowe i unikania produkcji ciepła w ilościach przekraczających zapotrzebowanie na ciepło użytkowe oraz • ograniczyć regulacyjne i pozaregulacyjne bariery utrudniające rozwój kogeneracji. 	Tak	1. Ustawa o zmianie ustawy – prawo energetyczne z dnia 14 marca 2014 r. 2. Ustawa z dnia 21 marca 2014 r. o zmianie ustawy o biokomponentach i biopaliwach ciekłych (...) 3. Polityka Energetyczna Polski do 2030 roku 4. Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o biokomponentach i biopaliwach ciekłych 5. Ustawa dotycząca odnawialnych źródeł energii 6. Krajowy Plan Działań w zakresie energii ze źródeł odnawialnych	1. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSe-rvlet?id=WDU2 2. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSe-rvlet?id=WDU20140004570140000490 3. http://www.mg.gov.pl/fi-les/upload/8134/Polityka%20energetyczna%20ost.pdf 4. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSe-rvlet?id=WDU20061691199 5. http://legisla-cja.rcl.gov.pl/docs//2/19349/228300/dokument118770.pdf

						6. http://www.mg.gov.pl/fi-les/upload/12326/KPD_RM.pdf
4.3. Przeprowadzono działania promujące wytwarzanie i dystrybucję odnawialnych źródeł energii.	4	Tak	(1) Gotowe są przejrzyste systemy wsparcia, priorytetowy lub gwarantowany dostęp do sieci oraz pierwszeństwo w dystrybucji, jak również standardowe zasady odnoszące się do ponoszenia i podziału kosztów dostosowań technicznych, które to zasady zostały podane do publicznej wiadomości, zgodnie z art. 14 ust. 1, art. 16 ust. 2 oraz art. 16 ust. 3 dyrektywy 2009/28/WE. (2) Państwo członkowskie przyjęło krajowy plan działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych zgodnie z art. 4 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE.	Tak	1. Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne wraz z aktami wykonawczymi 2. Ustawa z dnia 21 marca 2014 r. o zmianie ustawy o biokomponentach i biopaliwach ciekłych oraz niektórych innych ustaw 3. Krajowy Plan Działań w zakresie energii ze źródeł odnawialnych, przyjęty uchwałą Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 2010 r. 4. Polityka Energetyczna do 2030 roku	1. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSe-rvlet?id=WDU20140000490 2. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSe-rvlet?id=WDU20061691199 3. http://www.mg.gov.pl/fi-les/upload/12326/KPD_RM.pdf 4. http://www.mg.gov.pl/fi-les/upload/8134/Polityka%20energetyczna%20ost.pdf
5.1. Zapobieganie ryzyku i zarządzanie ryzykiem: Istnienie krajowych lub regionalnych ocen ryzyka na potrzeby zarządzania klęskami i katastrofami, uwzględniających dostosowanie do zmian klimatu.	6	Tak	(1) Gotowa jest krajowa lub regionalna ocena ryzyka zawierająca następujące elementy: (2) opis procesu, metodologii, metod i niewrażliwych danych wykorzystywanych w ocenach ryzyka, jak również opartych na ryzyku kryteriów określania inwestycji priorytetowych; (3) opis scenariuszy zakładających jeden rodzaj ryzyka i scenariuszy zakładających wiele rodzajów ryzyka;	Tak	„Ocena ryzyka na potrzeby zarządzania kryzysowego. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego” z: „Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego” http://rcb.gov.pl/wp-content/uploads/ocenaryzyka.pdf Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020, z perspektywą do roku 2030 http://klimada.mos.gov.pl/dokument-spa-2020	

			(4) uwzględnienie, w stosownych przypadkach, krajowych strategii dostosowania do zmiany klimatu.	Tak		
6.1. Gospodarka wodna: Istnienie – w odniesieniu do inwestycji wspieranych przez programy – a) polityki taryfowej w zakresie cen wody, przewidującej odpowiednie zachęty dla użytkowników, aby efektywnie korzystali z zasobów wodnych oraz b) odpowiedniego wkładu różnych użytkowników wody w zwrot kosztów za usługi wodne w stopniu określonym w zatwierdzonych planach gospodarowania wodami w dorzeczu.	6	Nie	(1) W sektorach wspieranych z EFRR i Funduszu Spójności państwo członkowskie zapewniło wkład różnych użytkowników wody w zwrot kosztów za usługi wodne w podziale na sektory, zgodnie z art. 9 ust. 1 tiret pierwsze dyrektywy 2000/60/WE, przy uwzględnieniu w stosownych przypadkach skutków społecznych, środowiskowych i gospodarczych zwrotu, jak również warunków geograficznych i klimatycznych dotkniętego regionu lub dotkniętych regionów; (2) Przyjęcie planu gospodarowania wodami w dorzeczu dla obszaru dorzecza spójnego z art. 13 dyrektywy 2000/60/WE.	Nie Nie	Nowelizacja ustawy prawo wodne http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20140000659 Masterplany dla dorzeczy Odry i Wisły http://www.mos.gov.pl/arttykul/7_archiwum/23261_rzad_przyjal_masterplany_dla_dorzeczy_wisly_i_odry.html Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2001 nr 62 poz. 627) http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20010620627	
6.2. Gospodarka odpadami: Promowanie zrównoważonych gospodarczo i środowiskowo inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, w	6	Częściowo	(1) Zgodnie z wymogami art. 11 ust. 5 dyrektywy 2008/98/WE Komisji przekazano sprawozdanie z realizacji dotyczące postępów w osiąganiu celów określonych w art. 11 dyrektywy 2008/98/WE;	Tak Nie	Krajowy plan gospodarki odpadami 2014 (M. P. Nr 101, poz. 1183) http://dokumenty.rcl.gov.pl/M2010101118301.pdf Wojewódzkie plany gospodarki odpadami Regionalne plany inwestycyjne	

szczegółności poprzez opracowanie planów gospodarki odpadami zgodnych z dyrektywą 2008/98/WE oraz z hierarchią odpadów			(2) Istnienie jednego lub kilku planów gospodarki odpadami zgodnie z wymogami art. 28 dyrektywy 2008/98/WE; (3) Istnienie programów zapobiegania powstawaniu odpadów, zgodnie z wymogami art. 29 dyrektywy 2008/98/WE; (4) przyjęto środki niezbędne do osiągnięcia celów na 2020 r. dotyczących przygotowania do ponownego wykorzystania i recyklingu, zgodnie z art. 11 ust. 2 dyrektywy 2008/98/WE.	Tak Nie	Krajowy program zapobiegania powstawaniu odpadów http://www.mos.gov.pl/g2/big/2014_02/9eb50a325ed3098179730907a88a53d5.pdf Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi (Dz. U. poz. 888) http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU20130000888	
7.1. Transport: Istnienie kompleksowego planu/ planów lub kompleksowych ram w zakresie inwestycji transportowych zgodnie z instytucyjną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), które wspierają rozwój infrastruktury i poprawiają łączność z kompleksową i bazową siecią TEN- T.	8	NIE	(1) Istnienie kompleksowego planu/ planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowych spełniających wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (2) wkład w jednolity europejski obszar transportu zgodnie z art. 10 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1315/2013, w tym priorytetów w zakresie inwestycji w: (3) bazową i kompleksową sieć TEN-T, w których przewiduje się inwestycje w ramach EFRR i Funduszu Spójności, oraz (4) wtórną łączność. Istnienie kompleksowego planu/ planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowych określających (5) identyfikację odpowiedniej ilości realistycznych i zaawansowanych w przygotowaniu projektów, które mają być wspierane w ramach EFRR i Funduszu Spójności (6) działania mające na celu zapewnienie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów	NIE	Regionalny Plan Transportowy	

7.2. Kolej: Istnienie w kompleksowym planie/ kompleksowych planach lub ramach dotyczących transportu wyrażonej części dotyczącej rozwoju kolei zgodnie z instytucyjną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), która wspiera rozwój infrastruktury i poprawia łączność z kompleksową i bazową siecią TEN-T. Inwestycje obejmują tabor, interoperacyjność oraz rozwijanie potencjału.	8	NIE	(1) Istnienie w kompleksowym planie/planach lub ramach dotyczących transportu części odnoszącej się do rozwoju kolei spełniającej wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko i identyfikującej odpowiednią ilość realistycznych i zaawansowanych w przygotowaniu projektów (wraz z harmonogramem i budżetem) (2) Działania mające na celu zapewnienie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów	NIE	Regionalny Plan Transportowy	
8.1 Została opracowana i jest realizowana aktywna polityka rynku pracy w świetle wytycznych dotyczących zatrudnienia	9	Tak	(1) Służby zatrudnienia mają możliwość zapewnienia i faktycznie zapewniają zindywidualizowane usługi, doradztwo oraz aktywne i zapobiegawcze środki rynku pracy na wczesnym etapie, otwarte dla wszystkich osób poszukujących pracy, przy jednoczesnym koncentrowaniu się na osobach najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osobach ze społeczności marginalizowanych.	Tak Tak	Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. 2004 nr 99 poz. 1001, z późn.zm.) http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20040991001 Rozporządzenia wykonawcze do ww. ustawy http://www.psz.praca.gov.pl/main.php?do=ShowPage&nPID=867685&pT=details&sP=CONTENT,objectID,873075	

			<p>(2) Służby zatrudnienia mają możliwość zapewnienia i faktycznie zapewniają pełne i przejrzyste informacje o nowych wakatach i możliwościach zatrudnienia z uwzględnieniem zmieniających się potrzeb na rynku pracy.</p> <p>(3) Służby zatrudnienia stworzyły formalne lub nieformalne rozwiązania dotyczące współpracy z odpowiednimi zainteresowanymi podmiotami.</p>	Tak		
8.2. Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw: Istnienie strategicznych ram polityki na rzecz nowych przedsiębiorstw sprzyjających włączeniu społecznemu	9	Tak	<p>(1) Gotowe są strategiczne ramy polityki na rzecz wspierania nowych przedsiębiorstw sprzyjających włączeniu społecznemu obejmujące następujące elementy:</p> <p>(2) wprowadzono działania mające na celu skrócenie czasu potrzebnego na rozpoczęcie działalności gospodarczej i zmniejszenie kosztów zakładania przedsiębiorstw, z uwzględnieniem celów programu Small Business Act;</p> <p>(3) wprowadzono działania mające na celu skrócenie czasu potrzebnego na uzyskanie licencji i pozwoleń na podjęcie i prowadzenie szczególnego rodzaju działalności w ramach przedsiębiorstwa, z uwzględnieniem celów programu Small Business Act;</p> <p>(4) działania łączące odpowiednie usługi rozwoju przedsiębiorstw i usługi finansowe (dostęp do kapitału), w tym – w razie konieczności – kontakty w celu zaangażowania grup lub obszarów w niekorzystnej sytuacji</p>	<p>Tak</p> <p>Tak</p> <p>Tak</p> <p>Tak</p>	<p>Program Rozwoju Przedsiębiorstw (http://www.mg.gov.pl/Wspieranie+przedsiębiorczosci/Polityki+przedsiębiorczosci+i+innowacyjnosci/Program+Rozwoju+Przedsiębiorstw)</p> <p>Program Lepsze regulacje 2015 (http://www.mg.gov.pl/Prawo+dla+przedsiębiorcy/Program+Lepsze+regulacje+2015)</p> <p>Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (http://dokumenty.rcl.gov.pl/MP/rok/2014/pozycja/81 1)</p>	<p>Odniesienia do dokumentów c.d.:</p> <p>Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. 2004 Nr 173 poz. 1807) http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU20041731807</p>
8.4 Aktywne i zdrowe starzenie się:	10	CZĘŚCIOWO	(1) Właściwe zainteresowane strony są zaangażowane w opracowywanie polityki	Tak	Solidarność Pokoleń 50+ (przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 24 grudnia 2013 r.,	Odniesienia do dokumentów c.d.:

<p>Została opracowana polityka dotycząca aktywnego starzenia się w świetle wytycznych dotyczących zatrudnienia.</p>			<p>aktywnego starzenia się i związane z nią działania następcze z myślą o utrzymaniu starszych pracowników na rynku pracy i promowanie ich zatrudnienia; (2) Państwo członkowskie przygotowało działania mające na celu promowanie aktywnego starzenia się.</p>	<p>NIE</p>	<p>http://www.mpips.gov.pl/seniorzyaktywne-starzenie/program-solidarnosc-pokolen/ Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego http://isip.sejm.gov.pl/Dow-nload?id=WMP20130000640&type=2 Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej (ZDPS, przyjęte przez Radę Ministrów 24 grudnia 2013 r., http://www.mpips.gov.pl/seniorzyaktywne-starzenie/zalozenia-dlugofalowej-polityki-senioralnej-w-polsce-na-lata-20142020/</p>	<p>Polity paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020 - Krajowe Ramy Strategiczne</p> <p>Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 http://www.mpips.gov.pl/seniorzyaktywne-starzenie/rzadowy-program-asos/ Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 http://isip.sejm.gov.pl/Dow-nload?id=WMP2013000640&type=2</p>
<p>8.5 Przystosowywanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian: Istnienie polityk sprzyjających przewidywaniu i dobremu zarządzaniu zmianami i restrukturyzacją.</p>	<p>10</p>	<p>Tak</p>	<p>(1) Gotowe są instrumenty mające na celu wspieranie partnerów społecznych i instytucji publicznych w opracowywaniu proaktywnych podejść do zmian i restrukturyzacji, które obejmują działania służące promowaniu przewidywania zmian.</p> <p>(2) Gotowe są instrumenty mające na celu wspieranie partnerów społecznych i instytucji publicznych w opracowywaniu proaktywnych podejść do zmian i restrukturyzacji, które obejmują działania służące promowaniu przygotowania procesu restrukturyzacji i zarządzania nim.</p>	<p>Tak</p> <p>Tak</p> <p>Tak</p>	<p>Program „Polityka Nowej Szansy” http://bip.mg.gov.pl/node/20367</p>	

168 TFUE, zapewniających stabilność gospodarczą			(3) działania mające na celu stymulowanie efektywności w sektorze opieki zdrowotnej poprzez wprowadzanie modeli świadczenia usług i infrastruktury; (4) system monitorowania i przeglądu. (5) Państwo członkowskie lub region przyjęły ramy określające szacunkowo dostępne środki budżetowe na opiekę zdrowotną oraz efektywną pod względem kosztów koncentrację środków przeznaczonych na priorytetowe potrzeby opieki zdrowotnej.	Nie Nie		
10.1. Przedwczesne zakończenie nauki: Istnienie strategicznych ram polityki na rzecz ograniczenia przedwczesnego zakończenia nauki w zakresie nie wykraczającym poza zakres określony w art. 165 TFUE.	12, 13	Tak	(1) Gotowy jest system gromadzenia i analizowania danych i informacji dotyczących przedwczesnego zakończenia nauki na odpowiednich szczeblach, który: (2) zapewnia wystarczające podstawy do opracowywania ukierunkowanych polityk i umożliwia monitorowanie rozwoju sytuacji. (3) Gotowe są strategiczne ramy polityki dotyczące przedwczesnego zakończenia nauki, które: (4) opierają się na dowodach; (5) obejmują właściwe sektory edukacji, w tym wczesny rozwój dziecka, są skierowane w szczególności do grup w trudnej sytuacji, w których występuje największe ryzyko przedwczesnego zakończenia nauki, w tym do osób ze społeczności marginalizowanych, i poruszają kwestię środków zapobiegawczych, interwencyjnych i wyrównawczych;	Tak Tak Tak	Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego http://isip.sejm.gov.pl/Dow-nload?id=WMP20130000640&type=2 Perspektywa uczenia się przez całe życie http://www.men.gov.pl/index.php/uczenie-sie-przez-cale-zycie/770-perspektywa-uczenia-sie-przez-cale-zycie Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 http://isip.sejm.gov.pl/Dow-nload?id=WMP20130000378&type=2	

			(6) obejmują wszystkie sektory polityki oraz zainteresowane podmioty, które są istotne dla rozwiązania kwestii przedwczesnego zakończenia nauki.			
10.3. Uczenie się przez całe życie: Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki w zakresie uczenia się przez całe życie, w zakresie określonym w art. 165 TFUE.	12, 13	Tak	<p>(1) Gotowe są krajowe lub regionalne strategiczne ramy polityki w zakresie uczenia się przez całe życie, które obejmują działania:</p> <p>(2) mające na celu wspieranie rozwoju i łączenia usług na potrzeby programu uczenia się przez całe życie, w tym ich wdrażania, i podnoszenia kwalifikacji (tj. potwierdzanie kwalifikacji, doradztwo, kształcenie i szkolenie) oraz zapewnienie zaangażowania i partnerstwa właściwych zainteresowanych stron;</p> <p>(3) mające na celu świadczenie usług rozwoju umiejętności poszczególnych grup docelowych, w przypadku, gdy nadano im priorytetowy charakter w krajowych lub regionalnych strategicznych ramach polityki (na przykład dla młodych ludzi odbywających szkolenie zawodowe, dorosłych, rodziców powracających na rynek pracy, osób o niskich kwalifikacjach i osób starszych, migrantów, a także innych grup w niekorzystnej sytuacji, w szczególności osób z niepełnosprawnościami);</p> <p>(4) mające na celu zwiększenie dostępu do programu uczenia się przez całe życie, z uwzględnieniem starań na rzecz skutecznego wdrożenia narzędzi przejrzystości (na przykład europejskich ram kwalifikacji, krajowych ram kwalifikacji, europejskiego systemu transferu osiągnięć w kształceniu</p>	<p>Tak</p> <p>Tak</p> <p>Tak</p>	<p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego http://isip.sejm.gov.pl/Dow-nload?id=WMP20130000640&type=2 Dokument implementacyjny SRKL http://www.mpips.gov.pl/praca/strategie-i-dokumenty-programowe/strategia-rozwoju-kapitalu-ludzkiego-srkl--projekt-z-31072012-r/ Perspektywa uczenia się przez całe życie http://www.men.gov.pl/index.php/uczenie-sie-przez-cale-zycie/770-perspektywa-uczenia-sie-przez-cale-zycie</p>	

			<p>i szkoleniu zawodowym, europejskich ram odniesienia na rzecz zapewnienia jakości w kształceniu i szkoleniu zawodowym);</p> <p>(5) mające na celu poprawę adekwatności kształcenia i szkolenia względem rynku pracy oraz dostosowanie ich do potrzeb określonych grup docelowych (na przykład młodych ludzi odbywających szkolenia zawodowe, dorosłych, rodziców powracających na rynek pracy, osób o niskich kwalifikacjach i osób starszych, migrantów, a także innych grup w niekorzystnej sytuacji, w szczególności osób z niepełnosprawnościami).</p>			
<p>10.4 Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki na rzecz zwiększania jakości i efektywności systemów kształcenia i szkolenia zawodowego w zakresie określonym w art. 165 TFUE.</p>	12, 13	Tak	<p>(1) Gotowe są krajowe lub regionalne strategiczne ramy polityki zwiększania jakości i efektywności systemów kształcenia i szkolenia zawodowego w zakresie określonym w art. 165 TFUE, które obejmują następujące środki:</p> <p>(2) na rzecz lepszego dostosowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy w ścisłej współpracy z właściwymi zainteresowanymi stronami, w tym za pomocą mechanizmów prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz umocnienia rozwoju systemu nauczania poprzez pracę w różnych formach;</p> <p>(3) mające na celu zwiększenie jakości i atrakcyjności kształcenia i szkolenia zawodowego, w tym poprzez stworzenie krajowego podejścia do zapewnienia jakości kształcenia i szkolenia zawodowego (na</p>	<p>Tak</p> <p>Tak</p> <p>Tak</p>	<p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego http://isip.sejm.gov.pl/Dow-load?id=WMP20130000640&type=2 Perspektywa uczenia się przez całe życie http://www.men.gov.pl/index.php/uczenie-sie-przez-cale-zycie/770-perspektywa-uczenia-sie-przez-cale-zycie Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WMP20130000121 Strategia Rozwoju Kraju 2020 http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WMP20120000882</p>	

			przykład zgodnie z europejskimi ramami odniesienia na rzecz zapewnienia jakości w kształceniu i szkoleniu zawodowym) oraz wdrożenie narzędzi służących przejrzystości i uznawaniu, na przykład europejskiego systemu transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET).			
--	--	--	---	--	--	--

Tabela 13. Przedsięwzięcia, jakie należy podjąć, aby spełnić mające zastosowanie ogólne warunki wstępne

Ogólny warunek ex-ante obowiązujący program, który jest całkowicie lub częściowo niespełniony	Niespełnione kryteria	Działania do podjęcia	Termin wykonania	Instytucje odpowiedzialne za spełnienie warunku
1. Zapobieganie dyskryminacji	(2) uregulowania w zakresie szkoleń pracowników organów zaangażowanych w zarządzanie funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi w zakresie prawa i polityki UE w dziedzinie zapobiegania dyskryminacji i w kontrolowanie tych funduszy	Przyjęcie <i>Agendy działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji w ramach funduszy unijnych 2014-2020</i> przez Komitet Koordynacyjny UP	31 marca 2015	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
2. Równouprawnienie płci	(2) rozwiązania w zakresie szkoleń pracowników organów zaangażowanych w zarządzanie funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi w zakresie prawa i polityki UE w dziedzinie równouprawnienia płci, i w kontrolowanie tych funduszy			
3. Niepełnosprawność	(2) rozwiązania w zakresie szkoleń pracowników organów zaangażowanych w zarządzanie funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi w zakresie prawa i polityki na szczeblu UE i na szczeblu krajowym w dziedzinie niepełnosprawności, w tym, w			

	odpowiednich przypadkach, dostępności i praktycznego stosowania UNCRPD odzwierciedlonej w prawie UE i prawie krajowym, i w kontrolowanie tych funduszy			
7. Wskaźniki statystyczne i wskaźniki rezultatu	(4) skuteczny system wskaźników rezultatu, obejmujący: <ul style="list-style-type: none"> • ustanowienie celów dla tych wskaźników, 	W PI 2c wprowadzono wskaźnik rezultatu strategicznego: „Odsetek obywateli korzystających z e-administracji (EAC)” - wartość bazowa wskaźnika będzie dostępna w GUS z badania pn. „Rozszerzenie badania i pozyskanie danych na poziomie NTS 2 z zakresu wykorzystania ICT w gospodarstwach domowych”. Po uzyskaniu tych danych IZ RPO oszacuje wartość docelową wskaźnika. Po oszacowaniu wartości docelowej, IZ przedłoży wniosek o modyfikację Programu w celu wprowadzenia brakujących danych i ostatecznego wypełnienia warunku ex-ante 7.	31 grudnia 2015 r.	GUS/IZ RPO WL

Tabela 14. Przedsięwzięcia, jakie należy podjąć, aby spełnić mające zastosowanie tematyczne warunki wstępne

Tematyczny warunek ex-ante obowiązujący program, który jest całkowicie lub częściowo niespełniony	Niespełnione kryteria	Działania do podjęcia	Termin wykonania	Instytucje odpowiedzialne za spełnienie warunku
---	-----------------------	-----------------------	------------------	---

<p>1.1. Badania naukowe i innowacje: Istnienie krajowych lub regionalnych strategii na rzecz inteligentnej specjalizacji, zgodnie z krajowym programem reform, w celu zwiększenia wydatków na badania i innowacje ze środków prywatnych, co jest cechą dobrze funkcjonujących krajowych lub regionalnych systemów badań i innowacji.</p>	<p>(4) obejmuje mechanizm monitorowania.</p>	<p>Przygotowanie Planu Wykonawczego do RSI 2020</p> <p>Szczegółowy harmonogram przygotowania dokumentu zawarty został w Samoocenie spełniania warunkowości ex ante.</p>	<p>31.03.2016</p>	<p>Departament Gospodarki i Innowacji w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubelskiego</p>
<p>3.1.Przeprowadzono konkretne działania wspierające promowanie przedsiębiorczości z uwzględnieniem programu „Small Business Act”</p>	<p>(2) wprowadzono środki mające na celu skrócenie czasu potrzebnego na uzyskanie licencji i pozwoleń na podjęcie i prowadzenie szczególnego rodzaju działalności w ramach przedsiębiorstwa, z uwzględnieniem celów programu „Small Business Act”;</p>	<p>Wejście w życie ustawy o zmianie ustaw regulujących warunki dostępu do wykonywania niektórych zawodów - III transza deregulacji</p>	<p>01.05.2015 r.</p>	<p>Ministerstwo Sprawiedliwości</p>
<p>4.1. Przeprowadzono działania promujące racjonalne kosztowo ulepszenie efektywnego końcowego wykorzystania energii oraz racjonalne kosztowo inwestycje</p>	<p>(2) Działania konieczne do utworzenia systemu certyfikacji w odniesieniu do charakterystyki energetycznej budynków spójnego z art. 11 dyrektywy 2010/31/UE</p>	<p>Wdrożenie elektronicznej platformy konsultacyjnej Wytyczne do przeprowadzania Oceny Wpływu Zakończenie pilotażu w zakresie testu MŚP</p>	<p>1.07.2015 1.07.2015 31.12.2015</p>	<p>MG MliR</p>

w efektywność energetyczną przy budowaniu lub renowacji budynków.		zbieranie uwag do projektu rozporządzenia w ramach konsultacji publicznych)		
6.1. Gospodarka wodna: Istnienie – w odniesieniu do inwestycji wspieranych przez programy – a) polityki taryfowej w zakresie cen wody, przewidującej odpowiednie zachęty dla użytkowników, aby efektywnie korzystali z zasobów wodnych oraz b) odpowiedniego wkładu różnych użytkowników wody w zwrot kosztów za usługi wodne w stopniu określonym w zatwierdzonych planach gospodarowania wodami w dorzeczu.	(1) w sektorach wspieranych z EFRR i Funduszu Spójności państwo członkowskie zapewniło wkład różnych użytkowników wody w zwrot kosztów za usługi wodne w podziale na sektory, zgodnie z art. 9 ust. 1 tiret pierwsze dyrektywy 2000/60/WE, przy uwzględnieniu w stosownych przypadkach skutków społecznych, środowiskowych i gospodarczych zwrotu, jak również warunków geograficznych i klimatycznych dotkniętego regionu lub dotkniętych regionów; (2) przyjęcie planu gospodarowania wodami w dorzeczu dla obszaru dorzecza spójnego z art. 13 dyrektywy 2000/60/WE.	Główne działania: 1. Przyjęcie nowej ustawy – Prawo wodne, 2. Aktualizacja planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy w Polsce Opis spełniania kryterium wraz ze szczegółowym planem działań oraz harmonogramem i instytucjami odpowiedzialnymi zostały przedstawione w Samoocenie spełniania warunkowości ex ante.	31.03.2016 r. 31.12.2015 r.	Instytucja wiodąca: MŚ
		Główne działania: 1. Aktualizacja planów gospodarki wodami na obszarach dorzeczy w Polsce 2. Przekazanie do KE raportu wraz z kopiami aktualizacji PGW planowane jest w I kwartale 2016 r. Opis spełniania kryterium wraz ze szczegółowym planem działań oraz harmonogramem i instytucjami odpowiedzialnymi zostały przedstawione w Samoocenie spełniania warunkowości ex ante.	31.12.2015 r.	Instytucja wiodąca: KZGW Instytucja współpracująca: MŚ
6.2. Gospodarka odpadami: Promowanie zrównoważonych gospodarczo i środowiskowo	Kryterium 2	Główne działania: 1. Wprowadzenie obowiązku sporządzania przez ZW planów inwest.,	31.12.2014 r.	Parlament

<p>wiskowo inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, w szczególności poprzez opracowanie planów gospodarki odpadami zgodnych z dyrektywą 2008/98/WE oraz z hierarchią odpadów.</p>	<p>istnienie jednego lub kilku planów gospodarki odpadami zgodnie z wymogami art. 28 dyrektywy 2008/98/WE;</p>	<p>2. Wydanie rozp. określającego sposób i formę sporządzania WPGO</p> <p>3. Aktualizacja KPGO</p> <p>4. Aktualizacja WPGO wraz z opracowaniem planów inwestycyjnych Opis spełniania kryterium wraz ze szczegółowym planem działań oraz harmonogramem i instytucjami odpowiedzialnymi zostały przedstawione w Samoocenie spełniania warunkowości ex ante.</p>	<p>31 marca 2015 r.</p> <p>31.12.2015 r.</p> <p>31.12.2016 r.</p>	<p>MŚ</p> <p>MŚ/RM</p> <p>Marszałkowie Województw/ Sejmiki Województw</p>
	<p>(4) przyjęto środki niezbędne do osiągnięcia celów na 2020 r. dotyczących przygotowania do ponownego wykorzystania i recyklingu, zgodnie z art. 11 ust. 2 dyrektywy 2008/98/WE.</p>	<p>Główne działania:</p> <p>1. Nowelizacja ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach</p> <p>2. Rozp. ws. obowiązku selektywnego zbierania niektórych odpadów komunalnych oraz szczegółowego sposobu selektywnego zbierania wybranych frakcji odpadów</p> <p>3. Wydanie rozp. RM ws. opłat za korzystanie ze środowiska(...)</p> <p>4. Uchwalenie nowej ustawy o zużytych sprzęcie elektrycznym i elektronicznym</p> <p>5. Wydanie rozp. ws. wzorów sprawozdań o odebranych odpadach komunalnych [...]</p> <p>6. Wydanie rozp. dotyczącego audytu na podst. art. 51 ustawy z dn. 13</p>	<p>31.12.2014 r.</p> <p>30.06. 2015 r.</p> <p>31.12.2015 r.</p> <p>31.03.2015</p> <p>31.12.2015</p> <p>31.12.2015</p>	<p>Parlament RP</p> <p>Ministerstwo Środowiska</p> <p>Ministerstwo Środowiska</p> <p>Parlament RP</p> <p>Ministerstwo Środowiska</p> <p>Ministerstwo Środowiska</p>

		<p>czerwca 2013. o gospodarce opakowaniami [...]</p> <p>Opis spełniania kryterium wraz ze szczegółowym planem działań oraz harmonogramem i instytucjami odpowiedzialnymi zostały przedstawione w Samoocenie spełniania warunkowości ex ante.</p>		
<p>7.1 Transport: Istnienie kompleksowego planu/ planów lub kompleksowych ram w zakresie inwestycji transportowych zgodnie z instytucyjną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), które wspierają rozwój infrastruktury i poprawiają łączność z kompleksową i bazową siecią TEN- T.</p>	<p>Kryterium 1</p> <p>Istnienie kompleksowego planu/ planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowych spełniających wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko</p> <p>Kryterium 2</p> <p>Istnienie kompleksowego planu/ planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowych określających wkład w jednolity europejski obszar transportu zgodnie z art. 10 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1315/2013, w tym priorytetów w zakresie inwestycji w:</p> <ul style="list-style-type: none"> – bazową i kompleksową sieć TEN-T, w których przewiduje się inwestycje w ramach EFRR i Funduszu Spójności, oraz wtórną łączność. <p>Kryterium3</p> <p>Istnienie kompleksowego planu/ planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowych określających identyfikację odpowiedniej</p>	<p>IZ przedstawi Regionalny Plan Transportowy wypełniający warunkowość ex-ante 7.1 na poziomie regionalnym.</p> <p>Szczegółowy harmonogram przygotowania dokumentu zawarty został w Samoocenie spełniania warunkowości ex ante.</p>	<p>31 lipca 2016 r.</p>	<p>Departament Polityki Transportowej i Drogownictwa w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubelskiego</p>

	<p>ilość realistycznych i zaawansowanych w przygotowaniu projektów, które mają być wspierane w ramach EFRR i Funduszu Spójności</p> <p>Kryterium 4</p> <p>Istnienie kompleksowego planu/ planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowych określających działania mające na celu zapewnienie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów</p>			
<p>7.2. Kolej: Istnienie w kompleksowym planie/ kompleksowych planach lub ramach dotyczących transportu wyraźnej części dotyczącej rozwoju kolei zgodnie z instytucyjną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), która wspiera rozwój infrastruktury i poprawia łączność z kompleksową i bazową siecią TEN-T. Inwestycje obejmują tabor, interoperacyjność oraz rozwijanie potencjału.</p>	<p>(1) Istnienie w kompleksowym planie/planach lub ramach dotyczących transportu części odnoszącej się do rozwoju kolei spełniającej wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko i identyfikującej odpowiednią ilość realistycznych i zaawansowanych w przygotowaniu projektów (wraz z harmonogramem i budżetem)</p> <p>(2) Działania mające na celu zapewnienie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów</p>	<p>IZ przedstawi Regionalny Plan Transportowy wypełniający warunkowość ex-ante 7.2 na poziomie regionalnym.</p> <p>Szczegółowy harmonogram przygotowania dokumentu zawarty został w Samoocenie spełnienia warunkowości ex ante.</p>	<p>31 lipca 2016 r.</p>	<p>Departament Polityki Transportowej i Drogownictwa w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubelskiego</p>
<p>8.4 Aktywne i zdrowe starzenie się: Została opracowana polityka dotycząca aktywnego starzenia się w świetle wytycznych dotyczących zatrudnienia.</p>	<p>(2) Państwo członkowskie przygotowało działania mające na celu promowanie aktywnego starzenia się.</p>	<p>Uzupełnienie Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020. Krajowe ramy strategiczne. Dokument zostanie zweryfikowany w kontekście uwag zgłoszonych przez KE na spotkaniu w dniu 16 października 2014 r.</p>	<p>31 stycznia 2015</p>	<p>Ministerstwo Zdrowia</p>

		Przekazanie w trybie roboczym poprawionej wersji Policy paper do Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju	28 lutego 2015	Ministerstwo Zdrowia
		Podjęcie działań proceduralnych mających na celu przyjęcie Policy paper przez Kierownictwo Ministerstwa Zdrowia	28 lutego 2015	Ministerstwo Zdrowia
		Przyjęcie Policy paper przez Kierownictwo Ministerstwa Zdrowia	31 marca 2015	Ministerstwo Zdrowia
		Podjęcie działań proceduralnych mających na celu przyjęcie Policy paper przez właściwe władze na poziomie krajowym	31 marca 2015	Ministerstwo Zdrowia
		Konsultacje międzyresortowe	30 kwietnia 2015	Ministerstwo Zdrowia
		Przyjęcie Policy paper przez właściwe władze na poziomie krajowym	30 czerwca 2015	Ministerstwo Zdrowia
9.3. Zdrowie: Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki zdrowotnej w zakresie określonym w art. 168 TFUE, zapewniających stabilność gospodarczą	1) Gotowe są krajowe lub regionalne strategiczne ramy polityki zdrowotnej, które zawierają:	Warunek zostanie uznany za wypełniony po spełnieniu poniższych kryteriów:	31.12.2016	Ministerstwo Zdrowia
	2) skoordynowane działania poprawiające dostęp do świadczeń zdrowotnych;	Plan działań dotyczący przygotowania dokumentu: Policy Paper dla obszaru ochrony zdrowia w Polsce na lata 2014-2020. Krajowe Ramy Strategiczne. - Uzupelnienie Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020. Krajowe Ramy Strategiczne. Dokument zostanie zweryfikowany w kontekście uwag zgłoszonych przez KE na	30.06.2015	Ministerstwo Zdrowia

		<p>spotkaniu w dniu 16 października 2014 r., Termin: 31/01/2015 r.</p> <p>- Przyjęcie Policy paper przez właściwe władze na poziomie krajowym, Termin: 30/06/2015 r.</p> <p>Opis spełnienia kryterium wraz ze szczegółowym planem działań oraz harmonogramem i instytucjami odpowiedzialnymi zostały przedstawione w Samoocenie spełnienia warunkowości ex ante, stanowiącej załącznik do programu.</p>		
	<p>3) działania mające na celu stymulowanie efektywności w sektorze opieki zdrowotnej poprzez wprowadzanie modeli świadczenia usług i infrastruktury;</p>	<p>Plan działań dotyczący map potrzeb zdrowotnych</p> <p>- Sporządzenie „map potrzeb” w zakresie onkologii i kardiologii opisujących elementy systemu na poziomie POZ, AOS, szpitali. Termin: 31/12/2015</p> <p>- Stworzenie „map potrzeb” dla innych chorób na poziomie POZ, AOS, szpitali. Termin: 31/12/2016</p> <p>Opis spełnienia kryterium wraz ze szczegółowym planem działań oraz harmonogramem i instytucjami odpowiedzialnymi zostały przedstawione w Samoocenie spełnienia warunkowości ex ante, stanowiącej załącznik do programu.</p>	31.12.2016	Ministerstwo Zdrowia
	<p>4) system monitorowania i przeglądu.</p>	<p>Plan działań dotyczący przygotowania dokumentu: Policy Paper dla obszaru</p>	30.06.2015	Ministerstwo Zdrowia

		<p>ochrony zdrowia w Polsce na lata 2014-2020. Krajowe Ramy Strategiczne.</p> <p>- Uzupelnienie Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020. Krajowe Ramy Strategiczne. Dokument zostanie zweryfikowany w kontekście uwag zgłoszonych przez KE na spotkaniu w dniu 16 października 2014 r., Termin: 31/01/2015 r.</p> <p>- Przyjęcie Policy paper przez właściwe władze na poziomie krajowym, Termin: 30/06/2015 r.</p> <p>Opis spełnienia kryterium wraz ze szczegółowym planem działań oraz harmonogramem i instytucjami odpowiedzialnymi zostały przedstawione w Samoocenie spełnienia warunkowości ex ante, stanowiącej załącznik do programu.</p>		
	<p>5) Państwo członkowskie lub region przyjęły rami określające szacunkowo dostępne środki budżetowe na opiekę zdrowotną oraz efektywną pod względem kosztów koncentrację środków przeznaczonych na priorytetowe potrzeby opieki zdrowotnej.</p>	<p>Plan działań dotyczący przygotowania dokumentu: Policy Paper dla obszaru ochrony zdrowia w Polsce na lata 2014-2020. Krajowe Ramy Strategiczne.</p> <p>- Uzupelnienie Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020. Krajowe Ramy Strategiczne. Dokument zostanie zweryfikowany w kontekście uwag zgłoszonych przez KE na</p>	<p>30.06.2015</p>	<p>Ministerstwo Zdrowia</p>

		<p>spotkaniu w dniu 16 października 2014 r., Termin: 31/01/2015 r.</p> <p>- Przyjęcie Policy paper przez właściwe władze na poziomie krajowym, Termin: 30/06/2015 r.</p> <p>Opis spełnienia kryterium wraz ze szczegółowym planem działań oraz harmonogramem i instytucjami odpowiedzialnymi zostały przedstawione w Samoocenie spełniania warunkowości ex ante, stanowiącej załącznik do programu.</p>		
--	--	---	--	--

ROZDZIAŁ 10. ZMNIEJSZENIE OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH DLA BENEFICJENTÓW

W perspektywie 2007-2013 IZ RPO WL wdrożyła szereg uproszczeń w systemie oceny, wyboru i realizacji projektów zmniejszających obciążenia administracyjne dla beneficjentów. Wśród zastosowanych ułatwień programowych w tym okresie należy wymienić:

- w zakresie systemu wyboru - wprowadzenie dwuetapowego systemu naboru wniosków (preselekcja) dla trybu konkursowego. Aplikowanie o środki odbywa się w systemie, który nie powoduje konieczności posiadania przez beneficjenta pełnej dokumentacji projektowej, dzięki czemu ograniczono zaangażowanie znacznych środków w przygotowanie dokumentacji dla projektów, których realizacja uzależniona jest od pozyskania środków zewnętrznych. Ponadto jednostki, które składają wnioski o dofinansowanie nie muszą dokumentować posiadania środków własnych na etapie aplikowania. Do przedstawienia niezbędnych dokumentów zobowiązane zostają tylko te jednostki, które zostały wybrane do dofinansowania, co mogło nastąpić maksymalnie w terminie 3 miesięcy od dnia wyboru projektu do dofinansowania. Rozwiązanie takie nie powoduje konieczności ponoszenia przez beneficjenta kosztów opracowania pełnej dokumentacji bez gwarancji uzyskania środków oraz możliwe jest rozłożenie w czasie procesu jej składania.
- w zakresie dokumentacji projektowej - wprowadzono ułatwienia dla beneficjentów w zakresie składanej dokumentacji do wniosku tj. część dokumentacji (urzędowych zaświadczeń) zastąpiono oświadczeniami woli beneficjenta (np. oświadczenie o dysponowaniu nieruchomością w zamian za wypis z ksiąg wieczystych lub aktów notarialnych).
- w zakresie płatności - wprowadzono elastyczne formy finansowania z rozbudowanym systemem zaliczkowym
- w zakresie informacji i promocji – prowadzono szeroką działalność informacyjno- szkoleniową celem ułatwienia beneficjentom możliwości aplikowania o środki (np. organizacja punktów informacyjnych, uruchomienie bezpłatnej infolinii oraz telefonicznych linii dedykowanych).
- w zakresie zastosowania TIK – stworzono system informatyczny na potrzeby wdrażania RPO WL 2007-2013 umożliwiający wypełnienie wniosku aplikacyjnego on-line.

IZ RPO WL w okresie 2014-2020 skorzysta z wypracowanych mechanizmów i doświadczeń z perspektywy 2007-2013, mających na celu redukcję obciążeń administracyjnych dla beneficjentów. System wdrażania środków zostanie zaplanowany w taki sposób, aby kontynuować i rozszerzać pozytywne działania redukujące obciążenia proceduralne i poprawiające zdolność instytucjonalną beneficjentów programu. Jednocześnie należy wskazać, że przyjęty ostateczny system wdrażania programów operacyjnych jest syntezą regulacji na poziomie unijnym i krajowym. Dlatego też część kwestii w zakresie zmniejszenia obciążeń administracyjnych dla beneficjentów ma charakter ponadprogramowy i ostateczne rozwiązania upraszczające procedury będą uwzględniały również mechanizmy wypracowane przez KE i MIR. Zmniejszenie obciążeń administracyjnych jest możliwe tylko w tych obszarach, które wynikają z uregulowań krajowych IZ lub IP.

Do uproszczeń we wdrażaniu funduszy polityki spójności w okresie 2014-2020, które nie wynikają bezpośrednio z planowanych regulacji unijnych, należą w szczególności:

- przybliżenie funduszy potencjalnym beneficjentom poprzez większą decentralizację systemu wdrażania; w porównaniu do okresu 2007-2013 samorządom województw powierzone zostało także zarządzanie EFS - w ramach dwufunduszowych PO,
- wprowadzenie do programów mechanizmów wsparcia zintegrowanego, których wdrażanie powierzone zostało ośrodkom miejskim (ZIT),
- elastyczne formy finansowania projektów z rozbudowanym systemem zaliczkowym,
- zapewnienie szerszego tematycznie dostępu do wsparcia zwrotnego,
- wprowadzenie w ramach PO projektów pozakonkursowych (strategicznych). Rozwiązanie to pozwala beneficjentom, realizującym kluczowe z punktu widzenia rozwoju projekty, skoncentrować się na przygotowaniu przedsięwzięcia od strony inwestycyjnej, zamiast angażować się w kosztowny i długotrwały proces związany z uczestnictwem w konkursie,
- zapewnienie łatwego dostępu dla potencjalnych beneficjentów do kompleksowej informacji za pośrednictwem jednej sieci punktów informacyjnych,
- standardowy format wniosku o płatność – w miarę możliwości w ramach wszystkich PO,

- zmniejszenie obciążeń raportowych beneficjentów poprzez umieszczenie we wniosku o płatność części zawierającej wskaźniki postępu rzeczowego projektu,
- w celu umożliwienia właściwego przygotowania się i zaplanowania działań przez wnioskodawców właściwe instytucje będą zobowiązane do odpowiednio wczesnego publikowania harmonogramów konkursów planowanych na kolejny rok oraz wprowadzania na bieżąco ewentualnych zmian w harmonogramach,
- właściwa instytucja, do czasu zawarcia z wnioskodawcami wszystkich umów o dofinansowanie projektu, będzie związana treścią opublikowanej dokumentacji konkursowej - jej ewentualne zmiany nie będą mogły pogarszać sytuacji wnioskodawców, nakładać na nich nowych obowiązków ani zmieniać warunków realizacji projektu,
- precyzyjne określenie w przepisach krajowych zasad procedury odwoławczej od wyników oceny wniosków o dofinansowanie.

Z uproszczeń, które wynikają z możliwości wprowadzonych przez rozporządzenie ramowe, w warunkach polskich wykorzystane zostały m.in.:

- w zakresie projektów generujących dochód - możliwie szerokie stosowanie stawek ryczałtowych,
- możliwie szerokie stosowanie form ryczałtowego finansowania w ramach PO.

Na poziomie regulacji będących w gestii IZ do zmniejszenia obciążeń administracyjnych dla beneficjentów w okresie 2014-2020 przyczynić się mogą:

- wykorzystanie mechanizmów i doświadczeń wypracowanych w perspektywie 2007-2013, bazowanie na istniejących strukturach związanych z wdrażaniem funduszy europejskich,
- wykorzystanie TIK w relacjach pomiędzy administracją a beneficjentami (rozwój narzędzi informatycznych wspomagających wdrażanie programu, zwiększenie ilości dokumentów przekazywanych drogą elektroniczną, wymiana korespondencji on-line, stworzenie systemów elektronicznego zarządzania danymi i elektronicznej wymiany danych) oraz w relacjach pomiędzy instytucjami zaangażowanymi we wdrażanie oraz wewnątrz instytucji,
- zapewnienie przyjaznego beneficjentom systemu ubiegania się o środki,
- wsparcie, tj. np. opracowanie szeregu wytycznych, instrukcji, wprowadzenie zakazu zmiany zasad konkursu w trakcie jego trwania,
- kontynuacja zastępowania części dokumentacji projektowej oświadczeniami beneficjenta,
- organizacja punktów informacyjnych – wsparcie merytoryczne beneficjentów programu.

ROZDZIAŁ 11. ZASADY HORYZONTALNE

11.1 Zrównoważony rozwój

Zrównoważony rozwój jest kwestią zasadniczą dla IZ RPO. Aksjomat zrównoważonego rozwoju zakłada takie podejście do planowania i procesu decyzyjnego, które ukierunkowane jest na osiągnięcie realnego i trwałego zmniejszenia różnic społecznych i ekonomicznych, jak również ochronę środowiska naturalnego. Działania IZ dążą do zapewnienia społeczeństwu regionu długofalowej wizji rozwoju zmierzającego do podniesienia jakości życia przy zachowaniu zdolności środowiska naturalnego regionu do utrzymywania życia we wszelkich jego różnorodnych formach, poszanowaniu podstawowych praw, w tym wolności, równości szans i zróżnicowania kulturowego, wspierania wysokiego poziomu zatrudnienia w gospodarce, opartej na wykształceniu, innowacyjności, spójności społecznej i terytorialnej oraz ochronie zdrowia ludzkiego i środowiska naturalnego. IZ zamierza skupić się na trzech aspektach zrównoważonego rozwoju – środowisku jako niezbędnej podstawie, gospodarce – niezbędnym narzędziu i dobrej jakości życia dla mieszkańców regionu jako najważniejszy cel zrównoważonego rozwoju. Zaspokajanie bieżących potrzeb przy zmniejszeniu wpływu działalności człowieka stanowi wyzwanie wymagające wypracowania nowego podejścia ukierunkowanego na ochronę środowiska życia i środowiska fizycznego, w tym zasobów naturalnych, procesów i równowagi w środowisku. Działania IZ będą skupiały się na ograniczeniu zjawiska globalnego ocieplenia, zatrzymaniu procesu zanikania zróżnicowania biologicznego, kontrolowaniu i ograniczeniu emisji trwałych zanieczyszczeń. Potrzeba ograniczenia zjawiska globalnego ocieplenia jest potwierdzeniem tezy, iż środowisko naturalne stanowi podstawę zrównoważonego rozwoju. Jedynym sposobem zmniejszenia globalnego ocieplenia jest obniżenie poziomu emisji zanieczyszczeń ze spalania paliw kopalnych i zastąpieniu ich odnawialnymi źródłami. Jeżeli nastąpi zasadnicza zmiana klimatu to stworzenie dobrych warunków do realizacji celów społecznych przy pomocy narzędzi ekonomicznych może być utrudnione lub wręcz niemożliwe. Ekonomiczny dobrobyt jest niezwykle istotnym elementem zrównoważonego rozwoju, który umożliwi zwalczanie ubóstwa, finansowanie likwidacji obciążeń oraz dokonywanie zmian w rozwoju regionu. Realizacja zasady zrównoważonego rozwoju może nastąpić tylko wtedy, gdy wzrost gospodarczy będzie miał ograniczone oddziaływanie na środowisko naturalne. Uczynienie z gospodarki tak skutecznego narzędzia oznacza, że podczas podejmowania decyzji muszą zostać uwzględnione wszystkie koszty danej działalności, w szczególności długoterminowe koszty związane z ochroną środowiska, a także koszty społeczne, w związku z tym wnioskodawcy muszą brać pod uwagę zasadę „zanieczyszczający płaci”, gdy ma ona zastosowanie. Aspekt społeczny zakłada wsparcie ze strony społeczeństwa, jego zaangażowanie m.in. w procesie decyzyjnym. Ponadto zakłada również zwalczanie ubóstwa poprzez zwiększanie zatrudnienia, poprawę bezpieczeństwa oraz działania przeciwko dyskryminacji. Ponadto, w celu realizacji zasady zrównoważonego rozwoju, rozumianej jako dążenie do wzrostu gospodarczego i równomiernego podziału korzyści, w przypadku pomocy udzielonej z EFSI dużemu przedsiębiorcy Instytucja Zarządzająca uzyska zapewnienie od tego przedsiębiorcy, że wkład finansowy z funduszy związany z udzieloną regionalną pomocą inwestycyjną nie spowoduje znacznej utraty miejsc pracy w zakresie takiej samej lub podobnej działalności w istniejących lokalizacjach tego przedsiębiorcy na terytorium Unii Europejskiej w związku z realizacją dofinansowywanego projektu. IZ RPO zobowiązuje się, iż każda pomoc udzielona w ramach RPO WL będzie zgodna z zasadami przyznawania pomocy publicznej obowiązującymi w momencie jej udzielania. Kwestie zrównoważonego rozwoju zostaną uwzględnione na różnych poziomach wdrażania programu. Podejście horyzontalne będzie skupiało się na elementach związanych z zarządzaniem programem w kontekście SOOŚ, równości szans ale także poprzez danie możliwości realizacji projektów prośrodowiskowych. Zagadnienia zrównoważonego rozwoju będą uwzględniane i monitorowane na każdym etapie cyklu życia projektu. W tym kontekście istotne znaczenie będą miały zasady związane z poszanowaniem ładu przestrzennego uwzględniającego ochronę środowiska życia i środowiska fizycznego, w tym zasobów naturalnych, procesów i równowagi w środowisku, a także uwzględnienie w polityce przestrzennej kwestii adaptacji do zmian klimatu (z uwzględnieniem terenów narażonych na wystąpienie potencjalnych zjawisk katastrofalnych) oraz zapewnienie partycypacji społecznej w procesach planowania przestrzennego i przygotowania inwestycji. Kwestie szczegółowe zostaną szczegółowo opisane na późniejszym etapie przygotowywania dokumentów wdrożeniowych (SOOP, kryteriów wyboru i wytycznych) Przykładowe kategorie kryteriów, które mogą zostać wykorzystane to racjonalne gospodarowanie zasobami, ograniczenie presji na środowisko, uwzględnianie efektów środowiskowych w zarządzaniu i podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz dodatkowo będą wykorzystane elementy powstałe w trakcie prowadzenia SOOŚ.

11.2 Równość szans i niedyskryminacja

IZ RPO WL zapewni przestrzeganie horyzontalnej zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, adekwatnie do wspólnotowych wymogów polityki spójności.

Zgodnie z rozporządzeniem ramowym podjęte zostaną działania w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji w procesie przygotowywania i realizacji RPO WL 2014-2020. W ramach przygotowania i realizacji Programu w szczególności uwzględnione zostaną postanowienia *Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych* oraz *Europejskiej strategii w sprawie niepełnosprawności*.

Diagnoza społeczno – gospodarcza stanowiąca podstawę opracowania strategii wdrażania RPO WL, w szczególności uwzględnia trendy demograficzne oraz analizę sytuacji osób z niepełnosprawnościami. Główną grupą zagrożoną dyskryminacją, w szczególności w kontekście dostępu do rynku pracy, są osoby z niepełnosprawnościami, stanowiące 14,3% ludności województwa (kraj 12,2%) oraz z uwagi na procesy demograficzne osoby starsze. Według danych BAEL w I kwartale 2012 roku współczynnik aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami wynosił 15,6% (w kraju 17,3%), natomiast wskaźnik zatrudnienia 13,7% (kraj 14,7%). W kontekście trendów demograficznych, w tym w aspekcie sytuacji na rynku pracy należy uwzględnić również sytuacje osób starszych. W województwie lubelskim zgodnie z BAEL współczynnik aktywności zawodowej osób starszych w wieku powyżej 55 lat w II kwartale 2013 roku wyniósł 26%.

W skład powołanej na etapie przygotowania Programu *Grupy roboczej ds. wsparcia przygotowania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020* weszli przedstawiciele m.in. środowisk działających na rzecz równości szans osób z niepełnosprawnościami.

IZ RPO WL podejmie starania, aby Komitecie Monitorującym RPO WL reprezentowane były środowiska reprezentujące osoby z niepełnosprawnościami oraz organizacje działające na rzecz wyrównywania szans i niedyskryminacji. Zgodnie z rozporządzeniem ramowym Komitet Monitorujący RPO WL będzie rozpatrywał i zatwierdzał działania mające na celu promowanie równouprawnienia płci, równych szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

W zakresie interwencji współfinansowanych z RPO WL zasada równości szans i zapobiegania dyskryminacji będzie przestrzegana w sposób horyzontalny. Potrzeby grup w niekorzystnej sytuacji zostały uwzględnione na etapie tworzenia RPO WL 2014-2020 oraz będą brane pod uwagę na etapie realizacji Programu w celu umożliwienia zidentyfikowanym grupom lepszą integrację na rynku pracy i pełny udział w społeczeństwie. Zostanie zapewniony zarówno dostęp do udziału w Programie, jak i dostęp do jego efektów dla grup w niekorzystnej sytuacji, w szczególności dla osób z niepełnosprawnościami (np. poprzez jednolite wymogi dostępności, w tym rozwiązania ułatwiające dostępność osób z niepełnosprawnościami, do wspartej infrastruktury budynków użyteczności publicznej). IZ RPO WL podejmie działania, aby strategia komunikacji Programu uwzględniała aspekt dostępności, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

W ramach RPO WL 2014-2020 na etapie definiowania kryteriów, procedury wyboru, jak i na etapie realizacji projektów Instytucja Zarządzająca zapewni zapobieganie dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. W zakresie wybranych interwencji EFS w celu zapobiegania dyskryminacji przewiduje się zastosowanie kryteriów wyboru projektów, które będą preferować grupy szczególnie narażone na dyskryminację, m.in. osoby z niepełnosprawnościami oraz osoby powyżej 50 roku życia. Dopuszcza się również możliwość wyodrębnienia określonej alokacji dedykowanej grupom defaworyzowanym. Powyższe mechanizmy mogą zostać zastosowane w szczególności w PI: 8i, 8iii oraz 10i.

W ramach wszystkich PI w zakresie interwencji EFS w zapewniona będzie możliwość monitorowania w ramach wskaźników dotyczących liczby osób, udziału osób z niepełnosprawnościami na poziomie projektów i

Programu. Ponadto zgodnie z wymogami rozporządzenia ramowego, w rocznych sprawozdaniach z realizacji Programu, które zostaną złożone w 2017 i 2019 roku, zostaną opisane dodatkowo konkretne działania mające na celu promowanie równouprawnienia oraz zapobieganie dyskryminacji, w tym również dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i wdrożonych uzgodnień w tym zakresie. IZ RPO WL podejmie starania w celu wykorzystania wniosków z monitoringu Programu w zakresie przestrzegania zasady równości szans i niedyskryminacji.

Szczegółowy opis realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji wobec osób z niepełnosprawnościami zostanie zawarty w *Agendzie działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji w ramach funduszy unijnych 2014-2020 oraz w wytycznych horyzontalnych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020*.

Powyzsze działania, przyczynią się do promowania zasady szans oraz zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną w regionie.

11.3 Równość płci

IZ RPO WL zapewni przestrzeganie horyzontalnej zasady równości szans płci, adekwatnie do wspólnotowych wymogów polityki spójności, tym samym przyczyni się do wyrównywania szans kobiet i mężczyzn oraz zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć.

Zgodnie z rozporządzeniem ramowym zapewnione zostanie promowanie równouprawnienia mężczyzn i kobiet oraz uwzględnianie problematyki płci w procesie przygotowywania i realizacji RPO WL 2014-2020 (*gender mainstreaming*).

Diagnoza społeczno – gospodarcza stanowiąca podstawę opracowania strategii wdrażania RPO WL w wybranych obszarach uwzględni analizę sytuacji kobiet i mężczyzn. Do zdefiniowanych wyzwań regionalnych w kontekście RPO WL 2014-2020 w zakresie równości szans płci należy w szczególności niższy niż dla mężczyzn współczynnik aktywności zawodowej kobiet. Według danych BAEL w II kwartale 2013 roku współczynnik ten dla kobiet wynosił 48,5% dla mężczyzn natomiast 65,8%. Zbliżone dysproporcje występują we wskaźniku zatrudnienia kobiet i mężczyzn, który zgodnie z BAEL w analogicznym okresie dla kobiet był równy 43,2%, natomiast dla mężczyzn wynosił 59,4%. W regionie, podobnie jak i na poziomie krajowym, zidentyfikowano również niewystarczające rozwiązania w zakresie godzenia życia zawodowego i prywatnego kobiet i mężczyzn.

W ramach powołanej na etapie przygotowania Programu *Grupy roboczej ds. wsparcia przygotowania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020* reprezentowane są m.in. środowiska działające na rzecz równości szans płci.

IZ RPO WL podejmie starania, aby skład Komitetu Monitorującego RPO WL oraz powoływanych grup roboczych zapewniał zachowanie różnorodności ze względu na płeć oraz będzie dążyć do zrównoważonego pod kątem płci udziału w procesach decyzyjnych. Dodatkowo do uczestnictwa w pracach zostaną zaproszone organizacje działające na rzecz wyrównywania szans płci i niedyskryminacji. Zgodnie z rozporządzeniem ramowym Komitet Monitorujący RPO WL będzie rozpatrywał i zatwierdzał działania mające na celu promowanie równouprawnienia płci.

Biorąc pod uwagę wskazane uwarunkowania regionalne, w zakresie części Programu współfinansowanej ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, zgodnie z wymogami rozporządzenia w sprawie EFS, przewidziano zintegrowane podejście (*dual approach*) do równości szans kobiet i mężczyzn. W ramach wszystkich interwencji EFS, zasada równości szans płci wspierana będzie w sposób horyzontalny, a dodatkowo specyficznym działaniem (*specification*) zaplanowanym w ramach RPO WL jest realizacja PI 8iv. Interwencja zaplanowana w ramach PI 8iv ma na celu zwiększenie aktywności zawodowej poprzez działania na rzecz równouprawnienia płci oraz godzenia życia zawodowego i prywatnego kobiet i mężczyzn. Zaplanowane działania

przyczynią się do upowszechniania usług w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 oraz osobami zależnymi w regionie, co pozwoli zwiększyć szanse na wyrównanie dostępu do zatrudnienia w regionie.

W zakresie interwencji EFS na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn (tzw. standard minimum realizacji zasady równości szans płci). Stosownie do zapisów Umowy Partnerstwa, zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji. Dodatkowo adekwatnie do specyfiki projektu, przestrzeganie zasady równości szans płci w praktyce będzie również elementem uwzględnianym na etapie monitorowania oraz kontroli projektów. W odniesieniu do działań współfinansowanych z EFS, kwestia równouprawnienia kobiet i mężczyzn będzie uwzględniana także w ramach procesu ewaluacji. IZ RPO WL podejmie starania w celu wdrożenia rekomendacji wynikających z przeprowadzonych badań ewaluacyjnych oraz wniosków z monitoringu Programu w zakresie przestrzegania zasady równości szans płci.

IZ RPO WL zapewni możliwość monitorowania na poziomie projektów i Programu wszystkich wskaźników dotyczących liczby osób z podziałem na płeć, zarówno w zakresie interwencji EFS, jak i EFRR.

Ponadto, zgodnie z wymogami rozporządzenia ramowego, w rocznych sprawozdaniach z realizacji Programu, które zostaną złożone w 2017 i 2019 roku, zostaną opisane dodatkowo konkretne działania mające na celu promowanie równouprawnienia płci oraz zapobieganie dyskryminacji.

Szczegółowy opis realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn zostanie zawarty w *Agendzie działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji w ramach funduszy unijnych 2014-2020 oraz w wytycznych horyzontalnych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020*.

Powyższe działania, a w szczególności interwencja EFS, przyczynią się do promowania równości szans kobiet i mężczyzn oraz zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć w regionie, w tym zwłaszcza dzięki wspieraniu podejmowania aktywności zawodowej oraz upowszechniania rozwiązań w zakresie godzenia życia zawodowego z rodzinnym. W dłuższej perspektywie zaproponowane podejście uwzględniania problematyki płci może przyczynić się również do zwiększenia zatrudnienia kobiet i rozwoju ich kariery, ograniczenia segregacji na rynku pracy, jak również do zwalczania stereotypów związanych z płcią w dziedzinie kształcenia i szkolenia.

ROZDZIAŁ 12. ODDZIELNE CZĘŚCI**12.1 Duże projekty, których realizację zaplanowano w okresie programowania**

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

12.2 Ramy wykonania dla programu operacyjnego**Tabela 15. Ramy wykonania dla programu operacyjnego**

Oś	Fundusz	Kategoria regionu	Wskaźnik lub kluczowy etap wdrażania	Jednostka	Cel pośredni na 2018r.			Cel końcowy (2023)		
					M	K	O	M	K	O
1	EFRR	Stabilnej rozwinięte	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowanych	EUR	24 067 619			118 137 359		
			Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	szt.	50			255		
2	EFRR	Stabilnej rozwinięte	Liczba podpisanych umów partnerskich w zakresie tworzenia dostępu do informacji sektora publicznego	szt.	1					
			Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowanych	EUR	12 153 015			96 435 502		
			Liczba podmiotów, które udostępniły on-line informacje sektora publicznego	szt.	0			231		
3	EFRR	Stabilnej rozwinięte	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowanych	EUR	73 774 344			326 234 113		
			Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy	szt.	120			918		
4	EFRR	Stabilnej rozwinięte	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii z OZE	Szt.	1863			64391		
			Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowanych	EUR	54 667 002			212 587 026		
5	EFRR	Stabilnej rozwinięte	Wartość wskaźnika <i>Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie</i> w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie	szt.	150					
			Wartość wskaźnika <i>Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków</i> w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie	szt.	220					
			Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowanych	EUR	34 081 304			324 583 848		
			Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	Szt.	0			250		
			Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	szt.	0			403		
6	EFRR	Stabilnej rozwinięte	Wartość wskaźnika <i>Długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej</i> w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie	km	153					
			Wartość wskaźnika <i>Długość wybudowanej sieci wodociągowej</i> w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie	km	121					

			Wartość wskaźnika <i>Liczba wspartych zakładów zagospodarowania odpadów</i> w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie	szt.	8					
			Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych	EUR	26 644 420			129 576 006		
			Długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej	km	0			320		
			Długość wybudowanej sieci wodociągowej	km	0			245		
			Liczba wspartych zakładów zagospodarowania odpadów	szt.	0			8		
7	EFRR	Stabilizacja	Wartość wskaźnika <i>Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem</i> w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie	%	40					
			Wartość wskaźnika <i>Liczba wspartych obiektów w miejscach dziedzictwa naturalnego</i> w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie		12					
			Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych	EUR	15 064 508			85 906 004		
			Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem	szt.	0			61		
			Liczba wspartych obiektów w miejscach dziedzictwa naturalnego		0			20		
8	EFRR	Stabilizacja	Wartość wskaźnika <i>Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg</i> w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie	%	150					
			Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych	EUR	61 452 456			318 860 048		
			Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg	km	30			300		
9	EFS	Stabilizacja	Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w programie	os.	3558	5338	8896	12074	12997	25071
			Liczba osób, pozostających bez pracy, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	os.	-	-	2 442	-	-	8 046
			Kwota wydatków EFS certyfikowanych do Komisji Europejskiej	EUR	42 103 951			265 640 992		
10	EFS	Stabilizacja	Liczba osób pracujących objętych wsparciem w programie (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	os.	1 662	1 950	3 612	5534	6498	12032
			Liczba osób objętych programem zdrowotnym dzięki EFS	os.	-	-	17256	-	-	38828
			Kwota wydatków certyfikowanych do Komisji Europejskiej	EUR	7 146 227			56 580 030		
11	EFS	Stabilizacja	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	os.	-	-	5 485	-	-	21 260
			Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	szt.	-	-	292	-	-	653
			Kwota wydatków certyfikowanych do Komisji Europejskiej	EUR	24 435 858			177 071 438		

12	EFS	Słabiej rozwinięte	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	os.	-	-	780	-	-	1 758
			Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	os.	-	-	6 828	-	-	15 360
			Kwota wydatków certyfikowanych do Komisji Europejskiej	EUR	20 088 756			145 570 699		
13	EFRR	Słabiej rozwinięte	Wartość wskaźnika <i>Liczba wspartych podmiotów leczniczych</i> w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie	szt.	19					
			Wartość wskaźnika <i>Liczba obiektów infrastruktury zlokalizowanych na zrewitalizowanych obszarach</i> w zakontraktowanych umowach o dofinansowanie	szt.	25					
			Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych	EUR	36 349 696			274 033 519		
			Liczba wspartych podmiotów leczniczych	Szt.	0			60		
			Liczba obiektów infrastruktury zlokalizowanych na zrewitalizowanych obszarach	Szt.	0			75		

12.3 Właściwi partnerzy zaangażowani w przygotowanie programu

I. Strona rządowa – przedstawiciel:

1. ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego,
2. ministra właściwego ds. rolnictwa i rozwoju wsi,
3. ministra właściwego ds. gospodarki,
4. ministra właściwego ds. nauki i szkolnictwa wyższego,
5. ministra właściwego ds. środowiska i gospodarki wodnej,
6. ministra właściwego ds. transportu, budownictwa i gospodarki morskiej,
7. ministra właściwego ds. edukacji,
8. ministra właściwego ds. pracy i polityki społecznej,
9. ministra właściwego ds. administracji i cyfryzacji,
10. ministra właściwego ds. turystyki,
11. Lubelskiego Kuratora Oświaty.

II. Strona samorządowa - przedstawiciel:

1. Konwentu Powiatów Województwa Lubelskiego,
2. Związku Gmin Lubelszczyzny – 3 przedstawicieli po jednym z:
 - Gmin miejskich,
 - Gmin wiejskich,
 - Gmin miejsko – wiejskich,
3. Konwentu Dyrektorów Powiatowych Urzędów Pracy.

III. Strona partnerów społecznych i gospodarczych – przedstawiciel:

1. Fundacji Rozwoju Lubelszczyzny,
2. Lubelskiej Fundacji Rozwoju,
3. Związku Stowarzyszeń Forum Lubelskich Organizacji Pozarządowych,
4. Polskiej Fundacji Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC POLAND”,

5. Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej Zarząd Okręgowy w Lublinie,
6. Porozumienia na rzecz rozwoju i współpracy lokalnych grup działania Województwa Lubelskiego,
7. Polskiej Izby Firm Szkoleniowych,
8. Polskiej Rady Organizacji Młodzieżowych,
9. Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej – Regionalny Ośrodek w Lublinie,
10. Fundacji Inicjatyw Menadżerskich,
11. Federacji Funduszy Lokalnych,
12. Lubelskiego Ośrodka Samopomocy,
13. Lubelskiego Forum Organizacji Osób Niepełnosprawnych,
14. BCC Loża Lubelska,
15. Lubelskiego Klubu Biznesu,
16. Rady Przedsiębiorczości Lubelszczyzny,
17. Regionalnej Izby Gospodarczej w Lublinie,
18. Izby Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Lublinie,
19. Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych,
20. Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych „Lewiatan”,
21. Związku Pracodawców Ziemi Lubelskiej,
22. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie,
23. Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Lublinie,
24. Fundacji Środkowo-Europejski Instytut Badań nad Środowiskiem,
25. Stowarzyszenia Forum Rewitalizacji,
26. Rady Działalności Pożytku Publicznego,
27. Wojewódzkiej Rady Zatrudnienia,
28. Szkół wyższych,
29. Związku Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć,
30. Związku Banków Polskich z siedzibą w Warszawie,
31. Wojewódzkiej Komisji Dialogu Społecznego w Lublinie,
32. Stowarzyszenia Kongres Kobiet Lubelszczyzny z siedzibą w Lublinie.

ZAŁĄCZNIKI

- A. Załączniki wymagane zgodnie z rozporządzeniem wykonawczym Komisji (UE) nr 288/2014
 - 1. Raport z ewaluacji ex-ante wraz ze streszczeniem
 - 2. Samoocena spełnienia warunków ex-ante
 - 3. Opinia krajowego podmiotu ds. równości
 - 4. Streszczenie obywatelskie Programu

- B. Załączniki wymagane przez Komisję Europejską
 - 5. Aneks diagnostyczny do projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020
 - 6. Plan działań Rzeczypospolitej Polskiej w celu wypełnienia kryteriów 2 i 4 dla warunku wstępnego 6.2. (gospodarka odpadami)
 - 7. Plan działań na rzecz zapewnienia potencjału administracyjnego instytucji zaangażowanych w realizację RPO WL 2014 -2020
 - 8. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020
 - 9. Informacje dotyczące ustanowienia ram wykonania (metodologia)
 - 10. Metodologia szacowania wartości docelowych dla wskaźników wybranych do realizacji w RPO WL 2014-2020

Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie

Departament Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym

ul. Stefczyka 3b, 20-151 Lublin

email: drpo@lubelskie.pl, tel. 81 44 16 738, fax. 81 44 16 740

www.rpo.lubelskie.pl

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Program współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego